

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, *Κυριακή 15 Νοεμβρίου 2026 • Ετος 19ο • Αρ. φύλλου 952* Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα *www.kathimerini.com.cy* | €2,90

ΣΕ ΤΕΝΤΩΜΕΝΟ ΣΧΟΙΝΙ Η ΠΙΝΔΑΡΟΥ

Εσωκομματικές και στο βάθος Χριστοδουλίδης

Η επόμενη ημέρα των εκλογών στον ΔΗΣΥ για το χρίσμα του 2028 θεωρείται ήδη προβληματική, ανεξαρτήτως νικητή

Δύο εβδομάδες πριν από την εσωκομματική κάλπη, ο ΔΗΣΥ βρίσκεται αντιμέτωπος με νέες διαιρέσεις και εύθραυστες ισορροπίες. Η αναμέτρηση Αβέρωφ Νεοφύτου και Γιώργου Παμπορίδη προκαλεί ανακατατάξεις, με πρωτοκλασάτα στελέχη να παίρνουν θέση, την Αννίτα Δημητρίου να δυσκολεύεται να διαφυλάξει την ενότητα και τον Αβέρωφ να εμφανίζει ισχυρότερη διείσδυση στη βάση. Την ίδια ώρα, ενώ το κόμμα διακηρύσσει ότι διεκδικεί τη νίκη το 2028, μερίδα στελεχών εξετάζει ήδη σενάρια συνεργασίας με τον Νίκο Χριστοδουλίδη στον δεύτερο γύρο, ακόμη και επανεξέτασης των επιλογών του την άνοιξη του 2027. **Σελ. 8**

ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ

Βραχυκύκλωση προκαλούν τα €25 εκατ.

Τα νομικά προσκόμματα σχετικά με την εκταμίευση των πρώτων 25 εκατ. ευρώ, στο κατά πόσο δηλαδή το ποσό συνιστά ή όχι επιτρεπτή κρατική ενίσχυση, ενδέχεται να προκαλέσουν νέο κύκλο τριβών μεταξύ Αθήνας και Λευκωσίας. **Σελ. 4**

Το χρονικό μιας δύσκολης απεμπλοκής

Οι τρεις μήνες που οδήγησαν στην απεμπλοκή του διπλωματικού αδιεξόδου και στην έναρξη των ερευνών για το καλώδιο. Οι επαφές Παρισιού-Αγκυρας και οι λεπτοί χειρισμοί από την Αθήνα. **Σελ. 5**

H NVIDIA ΚΑΙ Η ΚΙΝΑ

Συνωμοσίες στον ψυχρό πόλεμο των μικροτσίπ

Η υπόθεση Χουάνγκ και η παραίτησή του από το τιμόνι της Nvidia αποκαλύπτει τις ψυχροπολεμικές διαστάσεις που έχει λάβει η κούρσα μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας για το AI. Ποια θα είναι η επόμενη ημέρα του κατασκοπευτικού σκανδάλου στην τεχνολογία και στη γεωπολιτική. Μπορεί να συνεχίσει η εταιρεία χωρίς τον ηγέτη της; **Σελ. 22-23**

ΝΕΟΣ Γ.Γ. ΟΗΕ

Το διπλό ατόπημα της Λευκωσίας

Η στήριξη της Λευκωσίας στη Λάνα Νουσέιμπε από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα για τη θέση του επόμενου γενικού γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, καταγράφεται ως διπλό ατόπημα. Αφενός, γιατί η κυβέρνηση παραβίασε τον άτυπο, αλλά διαχρονικό κανόνα της «γεωγραφικής ισορροπίας» για εκλογή υποψηφίου από Λατινική Αμερική/Καραϊβική και αφετέρου γιατί δεν έλαβε υπόψη τις κατηγορίες κατά της κας Νουσέιμπε. **Σελ. 6**

ΜΙΛΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

ΠΑΝΙΚΟΣ ΠΟΥΡΓΟΥΡΙΔΗΣ

Κύπρος και ενέργεια, προοπτικές και υστερήσεις

Σελ. 7

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΟΛΩΜΟΥ

Βάζει στο τραπέζι για το ’28 τον Ν. Παπαδόπουλο

Σελ. 9

ΤΕΡΕΖΑ ΑΝΤΖΙΝΙΟ

Η Ευρωπαία Διαμεσολαβήτρια μιλάει στην «Κ»

Σελ. 11

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Αξιοπιστία

Το GSI είναι ένα έργο στρατηγικής σημασίας, εξαιτίας του οποίου δοκιμάστηκαν ακόμη και οι σχέσεις Αθήνας-Λευκωσίας. Η κυπριακή κυβέρνηση διατύπωσε συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την εκπλήρωση των οικονομικών της δεσμεύσεων. Οι προϋποθέσεις εκπληρώθηκαν, ωστόσο, τώρα ανακύπτουν ζητήματα νομικής φύσεως που ενδέχεται να περιπλέξουν την καταβολή του οφειλόμενου ποσού. Η διαδοχή προϋποθέσεων και προσκομμάτων, σε ένα έργο τέτοιου μεγέθους, εγείρει αναπόφευκτα ερωτήματα για τη συνέπεια, τη σοβαρότητα και την αξιοπιστία των κυβερνητικών χειρισμών.

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ

Προς μια οικονομία με επίκεντρο το AI

Η Εθνική Στρατηγική Τεχνητής Νοημοσύνης θέτει ως στόχο την υιοθέτηση της ΤΝ από το 75% των κυπριακών επιχειρήσεων έως το 2030 και την ανάδειξη της Κύπρου σε κορυφαίο κόμβο ΤΝ στην Ανατολική Μεσόγειο έως το 2032. Προβλέπει χρηματοδοτικά κίνητρα για επιχειρήσεις και νεοφυείς εταιρείες, προσέλκυση επενδύσεων και κατάρτιση 3 χιλιάδων εξειδικευμένων επαγγελματιών. **Οικονομική, σελ. 5**

ΜΙΚΡΕΣ ΜΕΓΑΛΕΣ στιγμές

Λίγο πριν το λιόγερμα, συναντώντας τη σιωπή

Τέχνες, σελ. 8

Ο ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΡΟΥΣΙΗΣ ΣΤΗΝ «Κ»

Στην τέχνη τα πράγματα θέλουν τον χρόνο τους

Με αφορμή την έκθεση «Μεταπλάσεις», που παρουσιάζεται στην γκαλερί «Stand, ο Νίκος Κουρούσιης μιλάει για τον χρόνο, τα υλικά και τη μετάπλαση τους. **Τέχνες, σελ. 3**

ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΚΗΠΟΣ / *Γράφει ο* **«ΚΗΠΟΥΡΟΣ»**

Λιβ γιούαρ μυθ ιν Σάιπρους

Στιγμιότυπα από τις συναντήσεις που είχε «με αντιπροσωπείες κρατών, υπουργούς και αρχηγούς κυβερνήσεων», ο πολιτικός-γέφυρα της Κύπρου με την αφρικανική ήπειρο και τις χώρες της Ασίας και συγκεκριμένα από την ώρα κατά την οποία αντάλλασσε «απόψεις για ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, με επίκεντρο το Κυπριακό».

Διπλωματία του «περιθωρίου» στην Αττάλεια

Δυναμικότερο μπάσιμο στα νέα του καθήκοντα από αυτό του Νίκου Τορναρίτη στην Αττάλεια, δύσκολα θα μπορούσε να φανταστεί κανείς. Συνοδεύοντας τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην COP31, ο πρώην βουλευτής και νυν Ειδικός Πολιτικός Απεσταλμένος για το Κυπριακό (σε Ασία και Αφρική) άδραξε την ευκαιρία και πραγματοποίησε, όπως μας ενημέρωσε με το γνωστό βερμπαλιστικό ύφος που τον χαρακτηρίζει, «συναντήσεις με αντιπροσωπείες κρατών, υπουργούς και αρχηγούς κυβερνήσεων, ανταλλάσσοντας απόψεις για ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, με επίκεντρο το Κυπριακό».

Πράγματι, αν κρίνουμε από το φωτογραφικό υλικό που συνόδευσε την ανάρτησή του ο πολιτικός-γέφυρα της Κύπρου με την αφρικανική ήπειρο και τις χώρες της Ασίας, με τον όρο «στο περιθώριο της Διάσκεψης» κυριολεκτεί! Καθότι όλη αυτή η μακροσκελής περιγραφή -απόλυτα συνταυτισμένη, οφείλουμε να παραδεχτούμε, στο ύφος της επικοινωνιακής τακτικής της κυβέρνησης που τον διόρισε- χρησιμοποιήθηκε για να αποδώσει αμήχανες χειραψίες και επιτηδευμένα «οικεία» αγγίγματα, στα διαλείμματα για καφέ και κολατσιό, όπου ο Πολιτικός Απεσταλμένος πήγαινε προφανώς για να συστηθεί στους συνέδρους, άντε και να χαιρετήσει κάποιον γνωστό του, όπως όταν πηγαίνεις για lunch στην όμορφη αυλή της «Μπέμπας» του Θωμά και σηκώνεσαι από το τραπέζι, λέγοντας στους συνδαιτυμόνες σου, «συγγνώμη, πρέπει να πω ένα γεια».

Αττάλεια Vs Αγία Πετρούπολη

Εν ολίγοις, όλες αυτές οι.... «συναντήσεις με αντιπροσωπείες κρατών, υπουργούς και αρχηγούς κυβερνήσεων» του Ειδικού Πολιτικού Απεσταλμένου του Προέδρου της Δημοκρατίας για το Κυπριακό σε χώρες της Ασίας και της Αφρικής, πραγματοποιήθηκαν «στο πόδι», στο «κυλικείο» της συνόδου, ούτε καν στο πλαίσιο ενός «γεύματος εργασίας». Κι όμως, «Δυστυχισμένε μου λαέ, καλέ κι ηγαπημένε, πάντοτ' ευκολοπίστευτε και πάντ' απατημένε!». Ο δικός μας κατάφερε -προφανώς με ταχύτητα φωτός- να ανταλλάξει «απόψεις για ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, με επίκεντρο το Κυπριακό», πριν κρυώσει ο εσπρέσο των συνομιλητών του, αποδεικνύοντας πως η εξωτερική πολιτική δεν θέλει κόπο, θέλει τρόπο – και καλό φωτογράφο. Και όλα αυτά, αμισθί - φανταστείτε να πληρωνόταν κιόλας.

Άξιος, λοιπόν! Χαλάλι και ο διορισμός και ο τίτλος. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης έκανε μια επένδυση που θα του αποδώσει τα μέγιστα στο μέλλον. Ναι, στο Κυπριακό αναφέρομαι. Και επειδή θέλω να είμαι δίκαιος, οφείλω να πω και να δηλώσω πως είχαμε να δούμε τέτοια αριστοτεχνική αξιοποίηση του διπλωματικού δευτερολέπτου για την προώθηση του Κυπριακού, από τότε που η Άννα Θεολόγου, στο λόμπι μιας συνόδου στην Αγία Πετρούπολη, βρέθηκε για 27 ολόκληρα δευτερόλεπτα (!) με τον (περικυκλωμένο από κόσμο) Βλαντιμίρ Πούτιν. Μπορεί κάτι τέτοιες στιγμές τα 27 δευτερόλεπτα να μην αρκούν ούτε καν για να βγάλεις μια σέλφι, εντούτοις «στον λίγο χρόνο που μου δόθηκε η ευκαιρία να συνομιλήσω μαζί του, κατάφερα να του μιλήσω για την Κύπρο μας, ζητώντας τη βοήθεια και τη στήριξή του σε ορισμένα θέματα».

Μπορεί να μη μάθαμε ποτέ ποια ήταν τα «ορισμένα θέματα» για τα οποία η πάλαι ποτέ δημοφιλής πολιτικός ζήτησε τη βοήθεια και τη στήριξη του Βλαντιμίρ Πούτιν, αρκούσε το ότι ήταν «για την Κύπρο μας». Όπως και στις «συναντήσεις με αντιπροσωπείες κρατών, υπουργούς και αρχηγούς κυβερνήσεων» που είχε στο «περιθώριο της Διάσκεψης» στην Αττάλεια, ο Ειδικός Πολιτικός Απεσταλμένος του Προέδρου της Δημοκρατίας για το Κυπριακό σε χώρες της Ασίας και της Αφρικής, κατά τις οποίες αντάλλαξε «απόψεις για ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος» - μα, βεβαίως, «με επίκεντρο το Κυπριακό».

Μια σπάνια ιστορική ευκαιρία

Σε εντατικοποίηση των διεργασιών τους, με επαφές, συναντήσεις και βολιδοσκοπήσεις, προχωρούν τα κόμματα, ώστε ο νέος χρόνος να τα βρει πανέτοιμα να μπουν με αξιώσεις στη μάχη των προεδρικών του 2028. Προς το παρόν, το σκηνικό δεν παρουσιάζει κάποια διαφοροποίηση σε σχέση με το 2023 -για την ώρα τουλάχιστον- αφού και πάλι πρωταγωνιστούν τα ονόματα των κυρίων Νίκου Χριστοδουλίδη, Αβέρωφ Νεοφύτου και Ανδρέα Μαυρογιάννη. «Μια από τα ίδια», θα πουν κάποιοι. Κι όμως, σπάνια η ιστορία σού δίνει την ευκαιρία να διορθώσεις μια ενέργεια -λανθασμένη να την πω, μπερδεμένη να την πω- του παρελθόντος. Διότι τότε, το 2023, ο Νικόλας Παπαδόπουλος, που κατηγορούσε τον Νίκο Αναστασιάδη ότι μας οδήγησε σε «εθνικά αδιέξοδα», επέλεξε να στηρίξει τον αρμόδιο υπουργό που εφάρμοζε ακριβώς αυτή την πολιτική. Τον επέλεξε, είπε, επειδή την κρίσιμη ώρα πάλεψε δίπλα στον Νίκο Αναστασιάδη για «μηδέν στρατεύματα, μηδέν εγγυήσεις». Παρόλο που ο ίδιος ο τότε υπουργός και νυν Πρόεδρος δήλωνε στις συνεντεύξεις του πως η θέση μας δεν είναι «μηδέν στρατεύματα, μηδέν εγγυήσεις».

Το ΑΚΕΛ, από την άλλη, το οποίο για πολλά χρόνια υποστήριζε ότι ο Νίκος Αναστασιάδης τα έκανε μαντάρα στο Κραν Μοντανά και πως το «μηδέν στρατεύματα, μηδέν εγγυήσεις» δεν ήταν παρά το εργαλείο για τον τορπιλισμό των διαπραγματεύσεων, προέκρινε τον διαπραγματευτή του Νίκου Αναστασιάδη. Εκείνον, δηλαδή, που πάλεψε -όπως έλεγε- περισσότερο απ' όλους για «μηδέν στρατεύματα, μηδέν εγγυήσεις»! Να μια καλή ευκαιρία, λοιπόν -μια σπάνια ιστορική ευκαιρία- να διορθωθούν τα πράγματα και να επανατοποθετηθούν (έστω αυτά) στη σωστή τους βάση. Το 2028, ας κατέβει το ΑΚΕΛ με τον Νίκο Χριστοδουλίδη, του οποίου «δεν είναι η θέση μηδέν στρατός, μηδέν εγγυήσεις», και το ΔΗΚΟ με τον Ανδρέα Μαυρογιάννη, που πάλεψε «περισσότερο απ' όλους για μηδέν στρατό, μηδέν εγγυήσεις». Όσο για τον Αβέρωφ Νεοφύτου, θα έχει τον ίδιο ρόλο... Διότι ο Αβέρωφ είναι ρόλος! Ενοώ Role Model, μην παρεξηγηθώ.

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

15-11-1936

Θωρηκτά: Ο πρώτος λόρδος του Ναυαρχείου σερ Σάμιουελ Χόαρ [φωτογραφία αριστερά] ωμίλησε χθες από ραδιοφώνου επί του ζητήματος του ποια αμυντικά όπλα πρέπει να προτιμήση η χώρα, κρίνουσα μεταξύ αεροπλάνων και θωρηκτών. Ο κ. Χόαρ ετόνισεν ότι μεγάλαι πρόοδοι επετεύχθησαν εις το κεφάλαιον της αμύνης των μεγάλων θωρηκτών. Ο θώραξ των -είπε- κατέστη ισχυρότερος, η ακτίς της δράσεώς των μεγαλυτέρα και η επιθετική των δύναμις ενισχύθη διά της υπ' αυτών χρησιμοποιήσεως του εναερίου όπλου.

Ποταμοπλοΐα: Η γερμανική Κυβέρνησις δι' ανακοινώσεώς της προς τας λοιπάς ενδιαφερομένας Κυβερνήσεις κατήγγειλε σήμερον το δεύτερον τμήμα του 12ου κεφαλαίου της Συνθήκης των Βερσαλλιών, όπερ αφορά το καθεστώς της ναυσιπλοΐας εις τους γερμανικούς ποταμούς. [...] Οι επίσημοι κύκλοι του Ράιχ τονίζουν ότι ο σκοπός της ενεργείας ταύτης είναι καθαρώς πολιτικός και αποβλέπει εις αποκατάστασιν της γερμανικής κυριαρχίας επί των χωρικών υδάτων.

Μεταφορά: Σήμερον (εχθές) το απόγευμα εγίνετο μετά επιβλητικότητος η μεταφορά των σορών των αειμνήστων βασιλέων εκ Φλωρεντίας. Παρά την ραγδαίαν βροχήν, πλήθη κόσμου από της 2ας μ.μ. συνεκεντρώθησαν εις τας πέριξ της ρωσσικής εκκλησίας οδούς καταλαβόντα τα πεζοδρόμια, ενώ άλλα πλήθη ανέμενον και την παρ' αυτήν πλατείαν της Ιταλικής Ενότητος όπως παρακολουθήσουν την διαδρομήν από της εκκλησίας μέχρι του σταθμού.

ΟΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / *Γράφει ο* **ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ**

Τσαουσέσκου, Αβέρωφ, Παμπορίδης, Μαυρογιάννης

Ξεκινώ με ευχαριστίες στον Γιώργο Παμπορίδη που φροντίζει κάθε βδομάδα να μας δώσει ατάκα για τον τίτλο της στήλης. Τι είπε πάλι ο άνθρωπος; «Λες και είμαστε το κόμμα του Τσαουσέσκου;» Πού τον θυμήθηκες τον μακαρίτη, ρε Γιώργαρε; Εξάλλου, για να είμαστε δίκαιοι, η κομψή και συμπαθέστατη πρόεδρος του Συναγερμού σε τίποτα δεν μοιάζει με τον ατσούμπαλο Ρουμάνο δικτάτορα.

Διερωτώμαι πάντως, αν ο Τσαουσέσκου είχε παραιτηθεί για χάριν της ενότητας της Ρουμανίας -και του μοναδικού κόμματός της- θα γλίτωνε άραγε τη δημόσια εκτέλεση όπως θα γλιτώσει -ίσως- τις δικές της προεδρίες η Αννίτα; Βέβαια, ήταν προφανές πως η αναφορά σε Τσαουσέσκου δεν πήγαινε στην ηγεσία αλλά... «σε σένα τα λέω πεθερά για να τα ακούει η νύφη». Και οι... πόμπες του «Πάμπο» ακούστηκαν μέχρι τα γραφεία της λεωφόρου Αθαλάσσας.

Μετά λοιπόν τις αναφορές σε Τσαουσέσκου και Ομερτά, ο Πάμπο διατύπωσε ένα άλλο ερώτημα: υπάρχουν όντως επαφές Αβέρωφ με Άμεση Δημοκρατία και Volt και αν ναι επί ποιων αρχών ή συγκλίσεων εδράζονται; Καλά, από πότε οι «αρχές» άρχισαν να έχουν θέση στο πολιτικό παρασκήνιο οποιουδήποτε κυπριακού κόμματος ή πολιτικού; Ας μην είμαστε υπερβολικοί, dear George.

Όποιος κι αν εκλεγεί θα τον στηρίξω, δηλώνει ο Καρούσος. Ο Δίπλαρος, για να το... διπλάσει και να το πάρει ένα βήμα παραπέρα, δηλώνει πως θα στηρίξει όχι μόνο αυτόν που θα εκλεγεί αλλά ακόμη κι αυτόν που δεν θα εκλεγεί. Λεφτά -και στήριξη- υπάρχουν, να φαν κι οι κότες. Και παρόλο που ο Δίπλαρος δεν είναι σίγουρος ποιον θα στηρίξει στις εσωκομματικές, είναι σιγουρότατος πως θα στηρίξει αυτόν που θα εκλεγεί στη δεύτερη Κυριακή το 2028. Δεν χάνει με τίποτα.

Δεν πίεσα για Ομερτά.

Η τελευταία δημοσκόπηση του Alpha παρουσιάζει τον Χριστοδουλίδη να προηγείται, τον Μαυρογιάννη ενισχυμένο και τον Αβέρωφ να ακολουθεί ασθμαίνοντας. Ο Black John ενθουσιάστηκε και είπε πως η δημοσκόπηση τον βγάζει Πρόεδρο! Πάντως, αν αρχίσουμε να ανακηρύσσουμε Προέδρους με βάση τις δημοσκοπήσεις, θα χρειαστούμε νέα πτέρυγα στο Προεδρικό για να χωρέσουν όλοι. Ηρεμήστε παιδιά, οι δημοσκοπήσεις δεν είναι εκλογές, όσο κι αν κάποιοι έχουν ήδη αρχίσει να μοιράζουν υπουργεία. Κάποιοι μάλιστα πριν καν πάρουν επισήμως το χρίσμα υποψηφιότητας. Ονόματα δεν λέμε, υπολήψεις δεν θίγουμε.

Επίσης, κάποιος ας ενημερώσει τον εκστασιασμένο κύριο Ανδρέα πως 1) ακόμη και η δημοσκόπηση που επικαλείται δεν τον βγάζει Πρόεδρο και 2) για να έχει οποιαδήποτε ρεαλιστική πιθανότητα πρώτα πρέπει να βρεθεί και το κόμμα που θα τον βάλει υποψήφιο. Εκτός κι αν αποφασίσει να ιδρύσει δικό του. Με τόσα κόμματα που έχουμε, ένα παραπάνω δεν θα μας χαλάσει! Τελεία και παύλα. Και κόμμα.

Μήπως υπάρχει τάση ανανέωσης -με σημαντική πτώση του μέσου όρου ηλικίας- στην πολιτική ζωή του τόπου; Αρχίσαμε με την Αννίτα, συνεχίσαμε με τον Φειδία (ίσως όχι και το λαμπρότερο ή θετικότερο παράδειγμα) και είχαμε πρόσφατα την εκλογή της Σοφίας Χριστοδούλου στην ΕΔΕΚ. Επίσης, αν και την ώρα που γραφόταν η στήλη δεν ήταν γνωστό το αποτέλεσμα των εκλογών του Σαββάτου στους Οικολόγους, η Αικατερίνη Χατζηστυλλή διεκδίκησε την προεδρία, ούσα πολύ νεαρότερη από ανθυποψηφίους της. Βέβαια, όπως είπε και ένας σοφός, μπορούμε να γεννηθούμε γέροι ή να είμαστε νέοι στα 80.

Τον ιατροδικαστή και πρώην βουλευτή Μάριο Ματσάκη συγκλόνισε η εμφάνιση του φρουρού του Προέδρου στην Αττάλεια. Σε ανάρτησή του στο Χ αναφέρει πως βλέποντάς τον εκεί με τη στολή του συγκινήθηκε ιδιαιτέρως από τη λεβεντιά του, ενώ «οι Τούρκοι πρέπει να ένιωσαν ταπείνωση και ο Ερντογάν να έψαχνε τα χάπια της πίεσης του». Αέρα και σας φάγαμε.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: Δημητρης Λοττιδης • *Διευθυντής:* Θανασης Φωτιου
Υπεύθυνος Ύλης: Αποστολος Κουρουπακης • *Υπεύθυνος Ατελιέ:* Παντελης Δαμιανου

Νικόλαου Σαριπόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: Αλεξης Παπαχελας • *Αναπληρωτής Διευθυντής:* Κωστης Φαφουτης • *Σύμβουλος έκδοσης:* Νοτης Παπαδοπουλος

alphabank.com.cy

ένα νέο μαζί ενώνει ανθρώπους, δυνατότητες και αγορές

Ο κόσμος δεν αλλάζει μόνο πιο γρήγορα.
Αλλάζει διαφορετικά για τον καθένα.
Στην Alpha Bank πιστεύουμε ότι όταν αλλάζουν οι ανάγκες, πρέπει να αλλάζει και ο τρόπος που τις στηρίζεις.
Γιατί το μαζί δεν είναι να προσφέρεις το ίδιο σε όλους.
Είναι να καταλαβαίνεις τι χρειάζεται ο κάθε ένας.
Να το μετατρέπεις σε πραγματικές λύσεις. Και να γίνεσαι μέρος της διαδρομής του, όσο μακριά κι αν πάει.
Ορίζοντας ένα νέο μαζί.

Alpha bank

Νέα βραχυκύκλωση στα €25 εκατ. του καλωδίου

Ο κίνδυνος το ποσό για τον GSI να θεωρηθεί κρατική ενίσχυση κρατά κλειστή ακόμα τη στρόφιγγα εκταμίευσής του

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Με το γαλλικό ερευνητικό σκάφος «Abeille Marengo» να έχει ξεκινήσει έρευνες βυθού για πόντιση του καλωδίου ηλεκτρικής διασύνδεσης Κύπρου-Κρήτης, 7 ναυτικά μίλια νότια της Καρπάθου, το πρώτο ζητούμενο που παρακολουθείται με ιδιαίτερη προσοχή είναι οι τουρκικές αντιδράσεις, που επί του παρόντος περιορίζονται στην παρουσία μιας τουρκικής φρεγάτας περίπου 4 ναυτικά μίλια από το γαλλικό σκάφος. Το δεύτερο ζήτημα αφορά την τουρκική συμπεριφορά, όταν το ερευνητικό πλοίο ολοκληρώσει τις εργασίες του εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας και εισέλθει σε περιοχές δικαιοδοσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το τρίτο ζήτημα δεν αφορά τις έρευνες, αλλά υποχρεώσεις της κυπριακής πλευράς με βάση τη Συμφωνία Πλαίσιο Κύπρου-Ελλάδας που υπεγράφη τον Σεπτέμβριο του 2024 στη Λευκωσία και ρυθμίζει μεταξύ άλλων και οικονομικά θέματα των δύο κρατών που στηρίζουν το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης προκειμένου να παραμείνει στη λίστα των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (Projects of Common Interest - PCI) της Ε.Ε.

Το επόμενο διάστημα η Λευκωσία θα πρέπει να κλείσει ένα ζήτημα που σε κάποιες περιπτώσεις απείλησε να ρίξει σκιές με την Αθήνα. Πρόκειται για τη συνεισφορά της κυπριακής πλευράς στο κομμάτι ανάκτησης μέρους των εξόδων του έργου διασύνδεσης, συνεισφορά η οποία ανέρχεται στα €125 εκατ. με πέντε ετήσιες δόσεις των €25 εκατ. Με βάση τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί, το κόστος ανάκτησης των εξόδων θα καλυφθεί μέσω των λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος και θα επιβαρύνει τον καταναλωτή. Για την περίπτωση της Κύπρου η απόφαση της κυβέρνησης είναι να επιδοτήσει την επιβάρυνση μέσω των λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος προκειμένου τα τιμολόγια να μην πάρουν την ανιούσα για τα επόμενα πέντε χρόνια. Παρά ταύτα η Κυπριακή Δημοκρατία δεν έχει προχωρήσει στην καταβολή της πρώτης δόσης με καταληκτική ημερομηνία 31/12/2025. Ένα ζήτημα που δημιούργησε τριβές σε Αθήνα και Λευκωσία.

Προεδρικές διαβεβαιώσεις

Η μη καταβολή της πρώτης δόσης και σε λιγότερο από δύο μήνες και της δεύτερης (31/12/2026) δεν προχώρησε λόγω των κυπριακών ενστάσεων για την υλοποίηση του έργου, ένεκα του γεωπολιτικού ρίσκου και της βιωσιμότητας του έργου. Οι διαστάσεις που πήρε το όλο θέμα μετά και από τα ρεπορτάζ της «Κ» είχαν ως αποτέλεσμα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να διαβεβαιώσει δημόσια πως η καταβολή της κυπριακής συνεισφοράς θα ξεκινούσε με την επαναφορά του έργου σε φάση κινητικότητας. Δηλαδή, μόλις η Ελλάδα προχωρούσε στην έκδοση Navtex και συνεχίζονταν οι εργασίες των ερευνών. Οι πρόσφατες εξελίξεις με την επιστροφή του ερευνητικού πλοίου στην περιοχή, εκ των πραγμάτων επαναφέρουν το όλο ζήτημα, με τη Λευκωσία επίσημα να μην έχει τοποθετηθεί επί του προκειμένου. Το μόνο που υπάρχει είναι κυβερνητικές διαβεβαιώσεις στην «Κ» ότι το επόμενο διάστημα θα ξεκινήσουν οι διαδικασίες εκταμίευσης του ποσού, για το οποίο σημειωτέον υπάρχει και σχετική απόφαση της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας της Κύπρου (ΡΑΕΚ).

Περίπλοκο θέμα

Για την καταβολή των πρώτων €25 εκατ. το ερώτημα που προκύπτει είναι αν αρκούν μόνο οι κυβερνητικές διαβεβαιώσεις. Ένα ζήτημα που παραμένει θολό είναι εάν η εκταμίευση του ποσού από τα κρατικά ταμεία ενέχει κινδύνους να φέρει την Κυπριακή Δημοκρατίας αντιμέτωπη με τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ε.Ε. με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται. Το ενδεχόμενο η απόφαση της κυβέρνησης να επιδοτήσει το ποσό που αναλογεί στην Κύπρο να μην είναι συμβατή με το ευρωπαϊκό δίκαιο, είναι υπαρκτό και όπως πληροφορείται η «Κ» είχε απασχολήσει το υπουργείο Ενέργειας αμέσως μετά την υπογραφή της Συμφωνίας Πλαίσιο το 2024. Η τότε ηγεσία του Υπουργείου είχε θέσει το όλο θέμα, δηλαδή αν η επιδότηση ανάκτησης εξόδων του καλωδίου μπορεί να θεωρηθεί κρατική ενίσχυση, στην Ε.Ε. και το μόνο που πήρε τότε ήταν μια προφορική έγκριση που δεν την καλύπτει απέναντι στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Ως εκ τούτου, συνεχίζει να υπάρχει το ερωτηματικό με ποιο τρόπο η κυβέρνηση θα προχωρήσει στην εκταμίευση της πρώτης δόσης, μιας και μέχρι σήμερα δεν έχει επιβληθεί τέλος στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος. Εάν οι πολιτικές εκτιμήσεις που γίνονται επί του θέματος έχουν βάση, αυτό σημαίνει νέα καθυστέρηση και ενδεχόμενος νέος κύκλος εντάσεων με τον Φορέα Υλοποίησης του Έργου, τον ΑΔΜΗΕ.

Κρατικές ενισχύσεις

Εμπλοκή στο όλο ζήτημα αναλόγως της αξιολόγησης που θα γίνει στο υπουργείο Οικονομικών ενδέχεται να έχει και το Γραφείο Εφόρου Ελέγχου Κρατικών Ενισχύσεων (ΓΕΕΚΕ), ανεξάρτητη αρχή για την πιστή και αποτελεσματική εφαρμογή του ευρωπαϊκού και εθνικού πλαισίου για τις κρατικές ενισχύσεις. Σύμφωνα με επίσημη ενημέρωση της «Κ», το ΓΕΕΚΕ μέχρι σήμερα δεν έχει ενώπιόν του φάκελο που να αφορά την ηλεκτρική διασύνδεση με οποιοδήποτε ερώτημα. Αυτό σημαίνει πως το υπουργείο Οικονομικών, αρμόδιο για την εκταμίευση του ποσού, ή δεν θεωρεί ότι τα €25 εκατ. εμπίπτουν στο κεφάλαιο των κρατικών ενισχύσεων ή δεν έχει υποβάλει ακόμα ερώτημα προς το ΓΕΕΚΕ. Ζητήσαμε από την έφορο Ελέγχου Κρατικών Ενισχύσεων Στέλλα Μιχαηλίδου να μας εξηγήσει το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το κεφάλαιο κρατικής ενισχύσεις. Πότε επιτρέπεται η καταβολή κρατικού χρήματος σε ιδιώτες και πότε όχι.

Οι πέντε προϋποθέσεις

Με βάση το εθνικό και ενωσιακό δίκαιο, ζήτημα κρατικών ενισχύσεων προκύπτει εάν καλύπτονται πέντε προϋποθέσεις.

-Να υπάρχουν κρατικοί πόροι, που στη συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχουν.

-Να ασκείται οικονομική δραστηριότητα της οντότητας καταβολής των κρατικών πόρων.

-Να υπάρχει το στοιχείο της επιλεκτικότητας στην οντότητα παραχώρησης των κρατικών πόρων.

-Εάν αυτή η επιλεκτικότητα εκεί που ασκείται η οικονομική δραστηριότητα δημιουργεί οικονομικό πλεονέκτημα.

-Εάν με αυτό τον τρόπο στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός και το ενωσιακό εμπόριο.

Σύμφωνα με την κα Μιχαηλίδου, ως γενικός κανόνας εάν πληρούνται μεμονωμένα ή συσσωρευτικά οι προϋποθέσεις, γεννάται θέμα κρατικών ενισχύσεων. Ωστόσο, όπως μας διευκρίνισε, για το θέμα της ηλεκτρικής διασύνδεσης δεν έχει αποσταλεί στο ΓΕΕΚΕ σχετικός φάκελος για αξιολόγηση και γνωμάτευση. «Από το 2021 που είμαι έφορος δεν υπάρχει καμία επικοινωνία για το καλώδιο».

> *Ενώπιον της εφόρου Ελέγχου Κρατικών Ενισχύσεων δεν υπάρχει θέμα που να αφορά το ηλεκτρικό καλώδιο, με την έφορο Στέλλα Μιχαηλίδου να εξηγεί στην «Κ» σε ποιες περιπτώσεις και κάτω από ποιες προϋποθέσεις κρατικοί πόροι συνιστούν κρατική ενίσχυση.*

Οι διαδικασίες και οι επιλογές της Λευκωσίας

Επί του συγκεκριμένου θέματος δεν σημειώθηκε κάποια κίνηση από πλευράς του ΑΔΜΗΕ, ωστόσο είναι βέβαιο πως ο φορέας υλοποίησης της ηλεκτρικής διασύνδεσης θα επανέλθει, ειδικά εάν υπάρξει περαιτέρω καθυστέρηση. Πέρα από τη γενικόλογη τοποθέτηση από πλευράς κυβέρνησης ότι έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες εκταμίευσης των πρώτων €25 εκατ., το ΥΠΟΙΚ έχει ενώπιόν του τρεις επιλογές. Η πρώτη να επιβάλει ένα τσουχτερό τέλος για το ηλεκτρικό καλώδιο στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος, το οποίο συνάμα θα επιδοτεί μέχρι να καλυφθεί το οφειλόμενο ποσό. Η δεύτερη να ζητήσει παράταση της περιόδου αποπληρωμής και η τρίτη να προχωρήσει απευθείας στην πληρωμή των οφειλόμενων ποσών μόνο εάν η έφορος Ελέγχου Κρατικών Ενισχύσεων γνωματεύσει πως η εκταμίευση κρατικών πόρων για το ηλεκτρικό καλώδιο δεν εμπίπτει στο κεφάλαιο κρατικών ενισχύσεων, κάτι που σημαίνει ότι το έργο θα χαρακτηρισθεί δημοσίου συμφέροντος που εμπίπτει σε άλλους κανόνες.

ΑΡΘΡΟ

Όσο υπάρχει το Τουρκολιβυκό Μνημόνιο

Του **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΕΛΛΗΝΑ**

Η επικύρωση του Τουρκολιβυκού Μνημονίου από τη Βουλή της Λιβύης και οι νέες τουρκικές παρεμβάσεις στις έρευνες για τον GSI, επιβεβαιώνουν ότι η Ανατολική Μεσόγειος θα συνεχίσει να αντιμετωπίζει εντάσεις όσο η συμφωνία χρησιμοποιείται για αμφισβήτηση ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Η Ε.Ε. έχει επανειλημμένα απορρίψει το Μνημόνιο, τονίζοντας ότι παραβιάζει δικαιώματα τρίτων κρατών και δεν παράγει έννομα αποτελέσματα. Ωστόσο, οι καταδίκες και η διεθνής απόρριψη δεν έχουν αποτρέψει την Άγκυρα από το να το επικαλείται. Χρειάζεται επομένως στρατηγική αντιμετώπισης της πηγής του προβλήματος, όχι μόνο κάθε νέου επεισοδίου.

Στις 11 Νοεμβρίου η «Hurriyet Daily News» παρουσίασε την έκδοση τουρκικής NAVTEX για τις έρευνες του γαλλικού «Abeille Marengo» ως «έγκριση» της Τουρκίας –ότι μέρος των εργασιών εμπίπτει στην τουρκική υφαλοκρηπίδα– ύστερα από διπλωματικές διαβουλεύσεις. Η Ελλάδα απέρριψε την τουρκική NAVTEX, θεωρώντας ότι αφορά περιοχές ελληνικής δικαιοδοσίας. Αυτή η διαφορά είναι ουσιαστική. Ακόμη και αν οι έρευνες συνεχιστούν χωρίς επεισόδιο, δεν πρέπει να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι απαιτείται τουρκική άδεια για έργα σε περιοχές ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Η επιχειρησιακή συνεννόηση για λόγους ασφάλειας δεν ισοδυναμεί με αναγνώριση δικαιοδοσίας. Το ίδιο πρόβλημα μπορεί να επανεμφανιστεί σε επόμενες φάσεις του GSI, σε υποθαλάσσια καλώδια, αγωγούς και έρευνες υδρογονανθράκων νότια της Κρήτης. Η παρουσία της Chevron και της ExxonMobil ενισχύει το διεθνές ενδιαφέρον, αλλά δεν εξαλείφει τον κίνδυνο. Το σημαντικότερο είναι να αποφευχθεί ένα επικίνδυνο προηγούμενο: να εμφανίζεται η Τουρκία ως αρχή που επιτρέπει ή απαγορεύει δραστηριότητες τρίτων, ενώ η ίδια η θαλάσσια δικαιοδοσία τους αμφισβητείται. Μια τέτοια πρακτική θα μετέτρεπε κάθε νέο ενεργειακό έργο σε αντικείμενο διαπραγμάτευσης με την Άγκυρα.

Η Λιβύη είναι το κλειδί

Δεν είναι ρεαλιστικό να αναμένουμε ότι η Τουρκία θα εγκαταλείψει το Μνημόνιο. Η Λιβύη, αντιθέτα, χρειάζεται την Ευρώπη ως εμπορικό εταίρο και συνομιλητή για την οικονομία και τη σταθερότητά της. Η λιβυκή στάση δεν είναι μονοσήμαντη: Ο σχεδιασμός των τελευταίων θαλάσσιων παραχωρήσεών της για έρευνες όχι μόνο φαίνεται να αποκλίνει από τη γεωγραφική λογική του Μνημονίου, αλλά φαίνεται να είναι βάσει της μεσαίας γραμμής. Αυτό αναδεικνύει τη σημασία των εμπορικών συμφερόντων στις λιβυκές επιλογές. Κάτι που μπορεί να αξιοποιηθεί διπλωματικά, χωρίς να παρουσιάζεται ως ήδη αποδεδειγμένη αναγνώριση ελληνικής οριοθέτησης. Δεν χρειάζεται να στραφεί η Λιβύη εναντίον της Άγκυρας. Μπορεί όμως να δεσμευτεί ότι δεν θα χρησιμοποιεί το Μνημόνιο εις βάρος της Ελλάδας. Ο ελάχιστος στόχος πρέπει να είναι λιβυκές διαβεβαιώσεις προς την Ελλάδα και την Ε.Ε. για πάγωμα τόσο της εφαρμογής όσο και της επίκλησης του Μνημονίου. Συγκεκριμένα, η Λιβύη να μην παραχωρεί θαλάσσια οικόπεδα ούτε να πραγματοποιεί έρευνες ή γεωτρήσεις στηριζόμενη στο Μνημόνιο σε περιοχές όπου θίγονται ελληνικά δικαιώματα. Εξίσου σημαντικό, να μην το επικαλείται σε ρηματικές διακοινώσεις προς τον ΟΗΕ ή άλλες επίσημες ενέργειες για να αμφισβητεί τις νόμιμες ελληνικές θέσεις βάσει της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS). Για οποιαδήποτε νέα πρωτοβουλία σε αμφισβητούμενες περιοχές, να προηγείται ουσιαστική διαβούλευση με την Ελλάδα και την Ε.Ε., με αποχή από δημιουργία τετελεσμένων. Αυτό δεν καταργεί το δικαίωμα της Λιβύης να προβάλλει αυτοτελείς, νόμιμες διεκδικήσεις. Αποτρέπει όμως τη χρήση του Μνημονίου ως εργαλείου πίεσης.

Μετά από παρέμβαση του Κυριάκου Μητσοτάκη, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη σύνοδό του στις 13 Νοεμβρίου επιβεβαίωσε την αλληλεγγύη και υποστήριξή του, ανοίγοντας τον δρόμο για την Ελλάδα να προωθήσει στοχευμένα μέτρα, σε περίπτωση κλιμάκωσης της έντασης. Η Ε.Ε. διαθέτει οικονομική και διπλωματική επιρροή. Η εμβάθυνση επιλεγμένων μορφών συνεργασίας μπορεί να συνδεθεί, μέσω νόμιμων διαδικασιών, με την αποφυγή μονομερών ενεργειών. Όσον αφορά τη Λιβύη, στοχευμένα μέτρα μπορούν να εξεταστούν εφόσον υπάρχει κατάλληλη νομική βάση, χωρίς να θίγεται η ανθρωπιστική βοήθεια. Συγκεκριμένα, να σταματήσουν νέες λιβυκές παραχωρήσεις και επίσημες αμφισβητήσεις στηριζόμενες στο Μνημόνιο. Έτσι θα υπάρχει κριτήριο επιτυχίας που μπορεί να ελεγχθεί. Παράλληλα, Αθήνα και Λευκωσία πρέπει να ζητήσουν από ΗΠΑ και Γαλλία συγκεκριμένη διπλωματική υποστήριξη για τη συνέχιση του GSI και των ενεργειακών ερευνών, και μετά κατασκευή, χωρίς υποχώρηση στις τουρκικές απαιτήσεις.

Η προσεκτική ελληνική προσέγγιση των προηγούμενων ετών δεν απέτρεψε την κλιμάκωση των τουρκικών διεκδικήσεων. Η διπλωματική προσπάθεια πρέπει να συνοδεύεται από ελληνικές ενέργειες. Πρώτο, να εξεταστεί άμεσα η ανακήρυξη ΑΟΖ νότια και νοτιοδυτικά της Κρήτης, με δημοσιοποίηση τεκμηριωμένων θέσεων και συντεταγμένων, αξιοποιώντας τον νόμο 4001/2011 και την UNCLOS. Η ανακήρυξη δεν αποτελεί οριστική οριοθέτηση με τη Λιβύη, αλλά ενισχύει τη διαπραγματευτική σαφήνεια. Ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός μπορεί να υποστηρίξει τη συνολική ελληνική επιχειρηματολογία, όχι όμως να υποκαταστήσει συμφωνία οριοθέτησης. Η νομική ακρίβεια ενισχύει τη διεθνή αξιοπιστία της ελληνικής πρωτοβουλίας. Δεύτερο, Ελλάδα και Κύπρος να εξετάσουν μερική οριοθέτηση, όπου είναι νομικά και γεωγραφικά εφικτή, κρατώντας την Αίγυπτο ενημερωμένη, χωρίς να προϋποτίθεται η ενεργός συμμετοχή της. Παράλληλα, η Ελλάδα να επιδιώξει ανατολική επέκταση της ελληνοαιγυπτιακής συμφωνίας του 2020. Τρίτο, η Ελλάδα να συνεχίσει τη συστηματική νομική αμφισβήτηση του Μνημονίου στον ΟΗΕ και τις προσπάθειες διαπραγμάτευσης θαλάσσιας οριοθέτησης με τη Λιβύη.

Το ζητούμενο δεν είναι επιδίωξη αντιπαράθεσης, αλλά ενεργητική διπλωματία με μετρήσιμα αποτελέσματα. Η Λιβύη να δεσμευτεί ότι δεν θα εφαρμόζει ούτε θα επικαλείται το Μνημόνιο εναντίον των νόμιμων ελληνικών δικαιωμάτων. Διαφορετικά, κάθε προσωρινή διευθέτηση θα αφήνει ανέπαφη την αιτία της επόμενης κρίσης. Αυτά δεν θα επιλύσουν αυτομάτως όλες τις διαφορές στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα αποτελέσουν, όμως, ουσιαστικά βήματα προς τη σταθερότητα και θα δημιουργήσουν καλύτερες προϋποθέσεις για μια μόνιμη λύση.

1

Το βράδυ της 10ης Νοεμβρίου το «Abeille Marengo» απέπλευσε από το Ηράκλειο. Λίγες ώρες αργότερα οι τουρκικές αρχές εξέδωσαν NAVTEX με τον ισχυρισμό ότι οι έρευνες των Γάλλων γίνονται με τη «συγκατάθεσή» τους.

2

Στις 11 Νοεμβρίου το γαλλικό πλοίο, αφού ολοκλήρωσε τη βαθμονόμηση των οργάνων του, κινήθηκε ανατολικά πάνω στην πορεία που χαράχθηκε με βάση τις συντεταγμένες που έδωσε η Αθήνα με τη NAVTEX της 6ης Νοεμβρίου.

3

Στις 12 Νοεμβρίου το «Abeille Marengo» έφτασε στα νότια της Καρπάθου και έκανε τα πρώτα μίλια σε διεθνή ύδατα. Οι Τούρκοι, μέσω της παραπλέουσας φρεγάτας «Gokova», εξέπεμψαν μήνυμα που αναπαρήγαγε τη δική τους NAVTEX. Στο μήνυμα απάντησαν, υπενθυμίζοντας ότι οι έρευνες διεξάγονται με βάση την ελληνική άδεια, από τη φρεγάτα «Λήμνος» του Π.Ν.

4

Στις 13 Νοεμβρίου το πλοίο άρχισε την πορεία προς τα ανατολικά ακολουθώντας τις συντεταγμένες που έχουν δηλωθεί. Το πλοίο θα κινηθεί προς την Κύπρο, από όπου και θα επιστρέψει ξανά. Υπενθυμίζεται ότι οι έρευνες έχουν αδειοδοτηθεί από τη Λευκωσία και την Αθήνα έως τα τέλη Μαρτίου 2027.

Το χρονικό της απεμπλοκής

Καρέ καρέ οι μήνες διπλωματικού παρασκηνίου μέχρι να βγει το γαλλικό σκάφος στα ανοιχτά της Καρπάθου

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Απαιτήθηκαν τρεις μήνες από τη στιγμή που το πλειοψηφικό πακέτο (66%) του έργου της ηλεκτρικής διασύνδεσης Ελλάδας - Κύπρου (Great Sea Interconnector) πέρασε στη γαλλική Meridiam μέχρι τη στιγμή που ένα πλοίο υπό γαλλική σημαία, το «Abeille Marengo», άρχισε να διεξάγει εκ νέου τις έρευνες βυθού. Του διαστήματος από τις 5 Αυγούστου, όταν υπεγράφη η συμφωνία ανάμεσα στη Meridiam και τον ΑΔΜΗΕ, μέχρι τη νύχτα της 10ης Νοεμβρίου, όταν το πλοίο απέπλευσε από το Ηράκλειο και σταδιακά έφτασε έως τα ανατολικά της Καρπάθου, προηγήθηκε ένα πολύ έντονο πολιτικό και διπλωματικό παρασκήνιο, το οποίο απαίτησε από την Αθήνα λεπτότητα χειρισμών, ιδιαιτέρως καθώς εκ των πραγμάτων δεν μπορούσε να συμμετάσχει στη διμερή ανταλλαγή επαφών μεταξύ Αγκυρας και Παρισιού.

Υψηλοί χειρισμοί

Προκειμένου να αποφευχθούν διαρροές που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν την προετοιμασία του έργου, οι συζητήσεις κρατήθηκαν σε πολύ υψηλό επίπεδο (πρωθυπουργικό ή σε επίπεδο υπουργού Εξωτερικών).

Το δίδυμο

Η πρώτη σημαντική διαφορά σε σύγκριση με τις επανειλημμένες αποτυχίες του 2024-25 ήταν η προσωπική εμπλοκή του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη και του προέδρου της Γαλλίας Εμανουέλ Μακρόν, οι οποίοι ουσιαστικά συμφώνησαν τον Απρίλιο του 2026 στη μεταφορά της πλειοψηφίας του έργου στον γαλλικό έλεγχο. Η συμφωνία Αθήνας - Παρισιού συνοδεύθηκε και από μια γαλλική επιχείρηση «σωφρονισμού» της κυπριακής πλευράς, προκειμένου να μην προκύψουν νέες αναταράξεις από το ενεργειακό λόμπι στη μεγαλόνησο.

Μετά την αρχική «ψυχρολουσία», όταν δηλαδή οι Γάλλοι κατάλαβαν –με κάποια καθυστέρηση– ότι το ζήτημα είναι υψίστης πολιτικής σημασίας όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά και για την Τουρκία, το θέμα πέρασε και στους τεχνοκράτες, δηλαδή στους επαγγελματίες της διπλωματίας. Ευθύς εξαρχής φάνηκε ότι ανάμεσα στο Ελιζέ και το Κε ντ' Ορσέ υπήρχε διαφορά αντίληψης, ενώ στην ελληνική πλευρά τα πράγματα ήταν αρκετά πιο καθαρά. Αυτήν τη φορά, προκειμένου να αποφευχθούν διαρροές που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν την προετοιμασία του έργου, οι συζητήσεις κρατήθηκαν σε πολύ υψηλό επίπεδο, πρωθυπουργικό ή σε επίπεδο υπουργού Εξωτερικών, του Γιώργου Γεραπετρίτη, ενώ ουσιαστικό ρόλο διαδραμάτισε και η υπηρεσιακή υφυπουργός Εξωτερικών Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου. Το πρωθυπουργικό διπλωματικό γραφείο, υπό την Κατερίνα Νασίκα, ενεπλάκη επίσης ενεργά στις διαδικασίες που προηγήθηκαν.

Ο βασικός λόγος εμπλοκής των έμπειρων διπλωματών ήταν η ανάγκη να αποφευχθούν λάθη που είχαν γίνει πριν από τον Ιούλιο του 2024, τότε κυρίως λόγω κάποιων ερασιτεχνισμών από πλευράς παραγόντων του υπουργείου Περιβάλλοντος, οι οποίοι επέλεξαν να αγνοήσουν τις γραπτές προειδοποιήσεις από τα υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Αμυνας (συγκεκριμένα του Πολεμικού Ναυτικού), περιγράφοντας το έργο ως εγχείρημα αμιγώς οικονομικής φύσεως, χωρίς γεωπολιτικό ρίσκο.

Αυτήν τη φορά, ωστόσο, το γεωπολιτικό ρίσκο ήταν δεδομένο. Είναι ενδεικτικό της αγωνίας που διακατείχε αυτήν τη φορά τα στελέχη της Nexans και του ΑΔΜΗΕ –διόλου συνηθισμένα σε τέτοια έκθεση– το ότι συμφώνησαν ήδη από τον Σεπτέμβριο στην ανάγκη πρόσληψης εταιρείας επικοινωνίας, η οποία θα διαχειριζόταν τα διάφορα σκέλη των ερευνών.

Μπρα ντε φερ

Φυσικά, το πιο δύσκολο σημείο για την Αθήνα ήταν η διαχείριση της επικοινωνίας με την Τουρκία. Το μπρα ντε φερ μεταξύ Γαλλίας και Τουρκίας είχε αρχίσει ήδη από τις αρχές Σεπτεμβρίου, όταν έγιναν οι πρώτες βολιδοσκοπήσεις σχετικά με τη μορφή που θα λάμβαναν η επικοινωνία και η ενημέρωση.

Το γεγονός ότι ευθύς εξαρχής οι Τούρκοι είχαν διαμηνύσει ότι δεν δέχονται καμία μορφή προφορικής επικοινωνίας ουσιαστικά άφησε ελάχιστες επιλογές, καθώς οι διπλωματικές επαφές γίνονται με συγκεκριμένους τρόπους, με τη διπλωματική νότα, τη ρηματική διακοίνωση (note verbale), να αποτελεί περίπου μονόδρομο.

Η διαδικασία πρακτικά άρχισε στις 8 Οκτωβρίου, όταν η γαλλική εταιρεία Nexans ζήτησε από τη Διεύθυνση Δ1 του υπουργείου Εξωτερικών άδεια για διεξαγωγή ερευνών. Την επόμενη ημέρα το αίτημα αυτό διατυπώθηκε και προς την αρμόδια διεύθυνση του κυπριακού υπουργείου Εξωτερικών. Το γεγονός ότι η άδεια ζητήθηκε από τη γαλλική εταιρεία και όχι από το υπουργείο Εξωτερικών (της Γαλλίας) δημιούργησε προσωρινή σύγχυση. Ωστόσο, η μετέπειτα πορεία, δηλαδή η ενημέρωση μέσω ρηματικής διακοίνωσης, έγινε από τις γαλλικές διπλωματικές αρχές όχι μόνο προς την Τουρκία, αλλά και προς την Αίγυπτο, με την οποία, υπενθυμίζεται, η Ελλάδα είχε υπογράψει συμφωνία τμηματικής οριοθέτησης ΑΟΖ το καλοκαίρι του 2020.

Οι Γάλλοι τελικά ενημέρωσαν τους Τούρκους δύο ώρες πριν από την έκδοση της ελληνικής NAVTEX στις 6 Νοεμβρίου. Ακολούθησε μια φάση αβεβαιότητας και επανειλημμένων επαφών μεταξύ Αγκυρας και Παρισιού. Οταν το «Abeille Marengo» απέπλευσε από το Ηράκλειο αργά το απόγευμα της Τρίτης 10 Νοεμβρίου, ουσιαστικά είχε γίνει σαφές ότι είχε συμφωνηθεί η φόρμουλα μεταξύ Παρισιού και Αγκυρας. Βέβαια, από την Αθήνα υπήρχε ευθύς εξαρχής η θέση ότι το πλοίο θα απέπλεε ακόμη και αν είχαν ναυαγήσει οι επικοινωνίες Γαλλίας και Τουρκίας. Μάλιστα, προληπτικά, ζητήθηκε από τις Ενοπλες Δυνάμεις να έχουν έτοιμο σχέδιο σε περίπτωση που προέκυπτε κλιμάκωση. Το σχέδιο δεν χρειάστηκε να ενεργοποιηθεί και, έτσι, από την Πέμπτη 12 Νοεμβρίου, όταν το «Abeille Marengo» άρχισε τις έρευνές του σε διεθνή ύδατα, κοντά του έπλεαν μόνο δύο πολεμικά, ένα ελληνικό (η φρεγάτα «Λήμνος») και ένα τουρκικό (η φρεγάτα «Γκιόκοβα»). Οι Τούρκοι, μάλιστα, αντέδρασαν με τρόπο αισθητά λιγότερο έντονο, δηλαδή μέσω ανάγνωσης του μηνύματος NAVTEX των τουρκικών αρχών, επικυρώνοντας στο πεδίο με αυτό τον έμμεσο τρόπο τη λειτουργικότητα της φόρμουλας, για την οποία χθες ο κ. Γεραπετρίτης επρόκειτο να ενημερώσει τους αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων.

Η απεμπλοκή του GSI δεν σημαίνει ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις «ξέμειναν» από προβλήματα. Αλλωστε, την περασμένη Πέμπτη, ενώ γύρω και πάνω από το «Abeille Marengo» επικρατούσε επιχειρησιακή νηνεμία, μεταξύ Λήμνου και Λέσβου έγινε μέχρι και εμπλοκή ελληνικών και τουρκικών F-16. Επιπλέον, η πιθανότητα κατάθεσης του νομοσχεδίου της «Γαλάζιας Πατρίδας» στην τουρκική Εθνοσυνέλευση πριν από το τέλος του χρόνου κρατά και την ελληνική κυβέρνηση σε εγρήγορση, σε μια καμπή που διαγράφεται έντονα προεκλογική.

Σε πλήρη ετοιμότητα

Η θέση της Αθήνας ήταν ότι το πλοίο θα απέπλεε ακόμη και αν ναυαγούσαν οι επικοινωνίες Γαλλίας και Τουρκίας. Μάλιστα, προληπτικά ζητήθηκε από τις Ενοπλες Δυνάμεις να έχουν έτοιμο σχέδιο σε περίπτωση κλιμάκωσης.

INTIME NEWS / ΤΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Το «Abeille Marengo» ανοιχτά της Κάσου, την Πέμπτη. Μπορεί στην περίμετρο του γαλλικού σκάφους να επικρατούσε επιχειρησιακή νηνεμία, μεταξύ Λήμνου και Λέσβου ωστόσο σημειώθηκε εμπλοκή ελληνικών και τουρκικών F-16. Η Αθήνα παραμένει σε εργήγορση ενόψει πιθανής κατάθεσης του νομοσχεδίου της «Γαλάζιας Πατρίδας» στην τουρκική Εθνοσυνέλευση.

Ο τουρκικός χρησμός για τον πλου και η «συγκατάθεση»

Του ανταποκριτή μας στην ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΜΑΝΩΛΗ ΚΩΣΤΙΔΗ

«Πού είναι τώρα το πλοίο;» μας ρώτησε την περασμένη Δευτέρα έμπειρος Τούρκος αξιωματούχος, όταν τον ρωτήσαμε αν θα προκύψει κρίση μεταξύ Αθήνας και Αγκυρας για το γαλλικό πλοίο πόντισης του καλωδίου GSI. Οταν του απαντήσαμε «στο Ηράκλειο», είπε: «Οταν θα δεις το πλοίο να ξεκινάει το ταξίδι, να ξέρεις ότι θα έχει ετοιμαστεί και η τουρκική NAVTEX και όλα θα προχωρήσουν ομαλά».

Αυτό ακριβώς συνέβη την Τρίτη, με την Τουρκία να αναφέρει ότι έδωσε τη συγκατάθεσή της. Βασικός στόχος της Αγκυρας ήταν να αποφευχθεί η ένταση, χωρίς όμως να υποχωρήσει από τις θέσεις της για το τουρκολιβυκό μνημόνιο, την υφαλοκρηπίδα της και τη «Γαλάζια Πατρίδα». «Δεν θα επιτρέπαμε τετελεσμένα», ανέφεραν τουρκικές πηγές.

Οι ίδιες πηγές δεν διευκρινίζουν αν στη ρηματική διακοίνωση των Γάλλων ζητήθηκε άδεια ή έγινε ενημέρωση. Μιλούν για «συγκατάθεση», αποφεύγοντας τον όρο «άδεια».

Η διπλωματική φόρμουλα ήταν αποτέλεσμα πολλών επαφών μεταξύ Τούρκων και Γάλλων αξιωματούχων. Το βράδυ της Παρασκευής 6 Νοεμβρίου σήμανε συναγερμός, καθώς η ελληνική NAVTEX και η τουρκική αντι-NAVTEX είχαν όλα τα στοιχεία για να προκληθεί ένταση. Επειτα από διαδοχικές επαφές έως τις 4 π.μ. του Σαββάτου, επιτεύχθηκε μια αρχική συμφωνία, όπως έδειξε και η δήλωση του Τούρκου υπουργού Εξωτερικών Χακάν Φιντάν στην «Κ»: «Ολα είναι φυσιολογικά, όλα καλά». Τη Δευτέρα ο Φιντάν συναντήθηκε με τον υπουργό Αμυνας Γιασάρ Γκιουλέρ για να συζητήσουν τη διαχείριση του ζητήματος.

Στην Αγκυρα επιμένουν ότι το παράδειγμα αυτό δείχνει πως η Ελλάδα πρέπει να καθίσει στο τραπέζι με την Τουρκία για τα ζητήματα της Αν. Μεσογείου. «Η Ελλάδα συζητάει με τη Λιβύη, συζητάει με την Αίγυπτο, την Ιταλία, την Αλβανία, αλλά η μόνη χώρα με την οποία δεν συζητάει είμαστε εμείς», λένε αξιωματούχοι. Ισως γι' αυτό ο κ. Φιντάν, πριν από λίγες εβδομάδες, αναφέρθηκε σε πιθανή συνεργασία τεσσάρων χωρών της περιοχής (Λιβύη, Ιταλία, Αίγυπτος, Τουρκία), χωρίς να αναφέρει την Ελλάδα, αν και, κατά το τουρκικό ΥΠΕΞ, η Αγκυρα δεν αποκλείει καμία χώρα.

Εκκρεμεί πάντως το νομοσχέδιο της «Γαλάζιας Πατρίδας», που αναμένεται να έρθει στο τουρκικό κοινοβούλιο. Παράλληλα, μετά την επικύρωση του τουρκολιβυκού μνημονίου από τη Βουλή της Βεγγάζης, η Αγκυρα ενισχύει τις σχέσεις της με τη Λιβύη, ενώ υπάρχουν πληροφορίες για μελλοντική επίσκεψη του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην Τρίπολη.

Ο Τούρκος πρόεδρος συναντήθηκε, στο πλαίσιο της συνόδου για το κλίμα COP31, με τον πρωθυπουργό της λιβυκής κυβέρνησης εθνικής ενότητας με έδρα την Τρίπολη Αμπντελχαμίντ Ντμπέιμπα και ανέφερε ότι «η Τουρκία θα συνεχίσει να στηρίζει τη σταθερότητα της Λιβύης».

Και τις ίδιες ώρες, στην Αγκυρα, ο αρχηγός του τουρκικού Γενικού Επιτελείου Σελτσούκ Μπαϊρακτάρογλου υποδεχόταν με στρατιωτική τελετή τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου του λιβυκού εθνικού στρατού, στρατηγό Χαλίντ Χαφτάρ.

Στον αέρα το όνομα του διαδόχου Γκουτέρες στον ΟΗΕ

Το προβάδισμα Γκρίνσπαν-Γκρόσι, τα αουτσάιντερ και οι προσδοκίες της Τουρκίας – Ερωτηματικά για την επιλογή της Λευκωσίας

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Ομιχλώδες είναι το τοπίο αναφορικά με τον διάδοχο του γ.γ. ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες, καθώς στην όγδοη άτυπη ψηφοφορία (straw poll) που έλαβε χώρα πριν από μερικές μέρες, η Κοσταρικανή Ρεμπέκα Γκρίνσπαν διατηρεί μεν προβάδισμα με 12 θετικές ψήφους (encouraged) και 3 αρνητικές (discouraged), αλλά φαίνεται να βρίσκεται στο στόχαστρο του Ντόναλντ Τραμπ, με τις ΗΠΑ να ασκούν βέτο στην υποψηφιότητά της. Στη δεύτερη θέση ακολουθεί ο Αργεντίνος Ραφαέλε Μαριάνο Γκρόσι με 9 θετικές ψήφους, 4 αρνητικές και 2 αποχές (no opinion), ο οποίος επίσης συναντά αντιδράσεις, δεδομένης της ιδιότητάς του ως επικεφαλής της υπηρεσίας πυρηνικής ενέργειας του ΟΗΕ, με εμπλοκή σε Ιράν-Ουκρανία, κάτι που τον καθιστά ευάλωτο στην εκδήλωση ενστάσεων από αντίπαλα γεωπολιτικά στρατόπεδα.

Ο υποψήφιος της Τουρκίας, Φεριντούν Σινιρλίογλου, στην πρώτη του παρουσία στη διαδικασία των straw polls, έμεινε πολύ χαμηλά, στην 6η θέση από σύνολο 8 υποψηφίων, εξασφαλίζοντας 3 μόλις θετικές ψήφους, ενώ έλαβε 8 αρνητικές ψήφους και 4 αποχές. Κοινοτικές πηγές που παρακολουθούν τις εξελίξεις και μίλησαν στην «Κ», επεσήμαναν ότι τις τελευταίες μέρες εντείνονται οι προσπάθειες της Άγκυρας να στηρίξει τον Τούρκο υποψήφιο, με παρεμβάσεις κυρίως προς τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Σύμφωνα με τις ίδιες άριστα ενημερωμένες πηγές, η κυβέρνηση Ερντογάν είτε θα επιδιώξει να εμφανίσει την υποψηφιότητα Σινιρλίογλου ως «συναινετική/συμβιβαστική» στο μέχρι στιγμής διαφαινόμενο αδιέξοδο, μπαίνοντας σφήνα στις εξελίξεις, είτε θα επιχειρήσει να εκμαιεύσει κάποιο αντάλλαγμα, εάν η τουρκική υποψηφιότητα παραμείνει καθηλωμένη.

Την ίδια ώρα, η υποψήφια από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ), Λάνα Νουσέιμπε, την οποία υποστηρίζει η Κύπρος, παρέμεινε μπλοκαρισμένη στην τέταρτη θέση, με 7 θετικές ψήφους, 6 αρνητικές και 2 αποχές. Σε ό,τι αφορά στην επιλογή της Λευκωσίας, δημιουργούνται εύλογα ερωτηματικά, καθώς η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, στηρίζοντας την κα Νουσέιμπε έχει παραβιάσει τον άτυπο κανόνα της γεωγραφικής ισορροπίας και εναλλαγής (regional rotation), σύμφωνα με τον οποίο ο επόμενος γ.γ. ΟΗΕ θα πρέπει να προέρχεται από τη Λατινική Αμερική/Καραϊβική (GRULAC). Κάτι που υπενθυμίζουν τα 33 κράτη-μέλη που απαρτίζουν την εν λόγω γεωγραφική ομάδα, εγκαλώντας όσες χώρες επέλεξαν να ξεχάσουν τον άτυπο αυτό κανόνα, στις οποίες συγκαταλέγεται και η Κύπρος. Σε κάθε περίπτωση, η υποψηφιότητα της κας Νουσέιμπε αντιμετωπίζει και τη δημόσια συζήτηση που ξέσπασε γύρω από τον ρόλο των ΗΑΕ, στις συγκρούσεις στο Σουδάν, με επικρίσεις για υποστήριξη παραστρατιωτικών δυνάμεων (RSF), κάτι πάντως που παραδόξως δεν αποτέλεσε εμπόδιο στην επιλογή της εν λόγω υποψηφιότητας από τη Λευκωσία.

Σημειώνεται ότι για να εκλεγεί κάποιος από τους 8 σήμερα υποψηφίους στη θέση γ.γ. ΟΗΕ, θα πρέπει να λάβει τουλάχιστον 9 θετικές ψήφους στο 15μελές Συμβούλιο Ασφαλείας, χωρίς κανένα βέτο από τα 5 μόνιμα μέλη και στη συνέχεια να εξασφαλίσει απλή πλειοψηφία στη Γενική Συνέλευση των 193 κρατών-μελών του διεθνούς οργανισμού. Άρα, γίνεται κατανοητό ότι τόσο η Κοστορικανή Ρεμπέκα Γκρίνσπαν που εξασφάλισε 13 ψήφους στην όγδοη άτυπη ψηφοφορία, όσο και ο Αργεντίνος Ραφαέλε Γκρόσι που έλαβε 9 ψήφους, βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα τουλάχιστον βέτο από κάποιο μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Άλλωστε, στην 6η άτυπη ψηφοφορία (straw poll), στη μοναδική διαδικασία που είχαν χρησιμοποιηθεί χρωματιστά ψηφοδέλτια για τα 5 μόνιμα μέλη του Σ.Α., τόσο η Ρεμπέκα Γκρίνσπαν, όσο και ο Ραφαέλε Γκρόσι δέχθηκαν από δύο αρνητικές ψήφους από μόνιμα μέλη του Σ.Α., με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Στην περίπτωση της κας Γκρίνσπαν, οι πληροφορίες φέρουν τα βέτο να προέρχονται όχι μόνο από τις ΗΠΑ αλλά και από τη Ρωσία.

Η Μόσχα μάλιστα ανακοίνωσε πριν από μερικές μέρες, ότι είναι έτοιμη να εξετάσει υποψηφίους εκτός της GRULAC, εάν κανένας από τους εκπροσώπους της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής δεν καταφέρει τελικά να εξασφαλίσει επαρκή στήριξη στο Συμβούλιο Ασφαλείας, θέση που διατύπωσε ο Κίριλ Λογκβίνοφ, διευθυντής του Τμήματος Διεθνών Οργανισμών του ρωσικού ΥΠΕΞ.

Όπως δηλαδή πράττει η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, η οποία ωστόσο δεν εξάντλησε τις πιθανότητες εξασφάλισης στήριξης για τους υποψηφίους που προέρχονται από τη γεωγραφική ομάδα GRULAC, αλλά ούτε καν τήρησε τα προσχήματα, σε σχέση με τους άτυπους κανόνες που ισχύουν στην έδρα του ΟΗΕ.

Αδιέξοδο και «dark horses»

Η κούρσα διαδοχής του Αντόνιο Γκουτέρες στη θέση του γ.γ. ΟΗΕ, χαρακτηρίζεται ως «χαοτική» από τους New York Times, οι οποίοι τονίζουν παράλληλα ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ δεν έχει ακόμη καταλήξει σε συγκεκριμένο πρόσωπο λόγω εσωτερικών διαφωνιών των συμβούλων του, οι οποίοι εστιάζουν στον πόλεμο με το Ιράν. Η Ουάσιγκτον φέρεται να επιδιώκει τη στήριξη ενός εξωτερικού, ανεξάρτητου διαχειριστή που θα μειώσει δραστικά τον προϋπολογισμό και τη γραφειοκρατία του ΟΗΕ, απορρίπτοντας στελέχη του «συστήματος» του Οργανισμού όπως η Γκρίνσπαν, που κατέχει τη θέση της γ.γ. της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD).

Το μέχρι στιγμής αδιέξοδο οδήγησε στην είσοδο νέων υποψηφίων στην κούρσα διαδοχής Γκουτέρες, όπως ο Φεριντούν Σινιρλίογλου από την Τουρκία, με προφανή προσδοκία, όπως προαναφέραμε, να εμφανιστεί ως μια «συναινετική/συμβιβαστική» υποψηφιότητα ή να εξασφαλίσει η Άγκυρα κάποια ανταλλάγματα.

Η δεξαμενή σκέψης Stimson Center επεσήμανε γενικότερα ότι η αδυναμία της GRULAC να συσπειρωθεί γύρω από ένα πρόσωπο (όπως η Γκρίνσπαν ή ο Γκρόσι) και να εξασφαλίσει την απαραίτητη στήριξη, ενδέχεται να φέρει στο τραπέζι νέες υποψηφιότητες της τελευταίας στιγμής, όπως ο πρώην ΥΠΕΞ της Βουλγαρίας Νικολάι Μλαντένοφ, με αντάλλαγμα τον διορισμό ενός αναπληρωτή γενικού γραμματέα από τη Λατινική Αμερική/Καραϊβική. Το Stimson Center αναφέρεται σε υποψήφιους «αουτσάιντερ» (dark horses), που ενδέχεται να εμφανιστούν απρόσμενα προσδοκώντας να εξασφαλίσουν εκλογή, ως «συναινετική/συμβιβαστική λύση» αν και δεν θα θεωρούνταν ποτέ ως φαβορί. Στα τρία σενάρια που παραθέτει, τοποθετεί πιο ψηλά το ενδεχόμενο συσπείρωσης των 33 χωρών της GRULAC γύρω από μια υποψηφιότητα, καταφέρνοντας να διατηρήσουν εν ζωή την εδώ και χρόνια άτυπη αρχή της γεωγραφικής ισορροπίας (regional rotation). Ως δεύτερο σενάριο, αναφέρει την εμφάνιση αουτσάιντερ και υποψηφίων της τελευταίας στιγμής, ως λύσεων συναίνεσης/συμβιβασμού, ενώ ως τρίτο σενάριο, τη στήριξη ενός από τους 8 υποψηφίους που υπό τα υφιστάμενα δεδομένα δεν έχουν προοπτικές επιτυχίας, όπως η Μαρία Φερνάντα Εσπινόζα (3 θετικές ψήφους, 10 αρνητικές και 2 αποχές) από το Εκουαδόρ, ως επίσης και ο Ολάρα Οτούνου (4 θετικές ψήφους, 9 αρνητικές και 2 αποχές) από την Ουγκάντα. Στην ίδια κατηγορία βρίσκεται και ο υποψήφιος της Τουρκίας, Φεριντούν Σινιρλίογλου.

> *Η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη παρέκαμψε τον κανόνα της γεωγραφικής ισορροπίας για εκλογή του επόμενου γ.γ. ΟΗΕ από Λατινική Αμερική/Καραϊβική, καθώς και τις κατηγορίες της Human Rights Watch, σύμφωνα με τις οποίες, η Λάνα Νουσέιμπε που υποστηρίζει η Κύπρος, ξεπλένει παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.*

> *Για να εκλεγεί κάποιος από τους 8 σήμερα υποψηφίους στη θέση γ.γ. ΟΗΕ, θα πρέπει να λάβει τουλάχιστον 9 θετικές ψήφους στο 15μελές Συμβούλιο Ασφαλείας, χωρίς κανένα βέτο από τα 5 μόνιμα μέλη και στη συνέχεια να εξασφαλίσει απλή πλειοψηφία στη Γενική Συνέλευση των 193 κρατών-μελών του διεθνούς οργανισμού.*

Το διπλό φάουλ της Λευκωσίας

Ο προβληματισμός σε σχέση με την επιλογή της Λάνα Νουσέιμπε, από τη Λευκωσία, εστιάζεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι εδώ και πολλά χρόνια έχει καθιερωθεί ένας άτυπος κανόνας, για γεωγραφική ισορροπία στην ηγεσία του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Με βάση λοιπόν αυτό τον άτυπο κανόνα, ο επόμενος γ.γ. του διεθνούς οργανισμού, θα πρέπει να προέρχεται από τη Λατινική Αμερική/Καραϊβική (GRULAC). Αν μάλιστα συνυπολογίσουμε ότι οι 4 από τους 8 υφιστάμενους υποψηφίους, έχουν την επίσημη στήριξη της ομάδας GRULAC, τότε τα ερωτηματικά ενισχύονται γύρω από την άνεση που αισθάνεται η Λευκωσία να καταπατήσει διαχρονικούς κανόνες που υφίστανται στην έδρα του ΟΗΕ και ακολουθούνται από τη συντριπτική πλειοψηφία των κρατών-μελών του διεθνούς οργανισμού.

Η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, λοιπόν, που έχει κάθε λόγο να ακολουθεί τους κανόνες, τυπικούς και άτυπους που επικρατούν στην έδρα του ΟΗΕ, δεδομένων και των προσδοκιών της στο Κυπριακό, αλλά και γενικότερα, επέλεξε εν προκειμένω να παραβιάσει την άτυπη αυτή αρχή και να στηρίξει μιαν άλλη υποψηφιότητα, αυτή της Λάνα Νουσέιμπε. Αν και απέναντι από την εν λόγω υποψηφιότητα που στηρίζει η Λευκωσία, βρίσκονται 4 συνολικά υποψήφιοι που στηρίζονται από τη γεωγραφική περιοχή Λατινικής Αμερικής/Καραϊβικής: Η Ρεμπέκα Γκρίνσπαν (Κόστα Ρίκα), ο Ραφαέλε Γκρόσι (Αργεντινή), η Κάρολιν Ροντρίγκες-Μπίρκετ (Γουιάνα) και η Μαρία Φερνάντα Εσπινόζα από τον Ισημερινό (αν και η υποψηφιότητά της προτάθηκε από την Αντίγκουα και Μπαρμπούντα).

Την ίδια ώρα, τα 33 κράτη που απαρτίζουν τη γεωγραφική ομάδα GRULAC εντός του ΟΗΕ, εξέδωσαν ανακοίνωση και με το καπέλο του ανεξάρτητου περιφερειακού διακυβερνητικού μηχανισμού CELAC, υπενθυμίζοντας προς όλους την αρχή της δίκαιης γεωγραφικής ισορροπίας, την οποία η Λευκωσία προφανώς δεν έλαβε υπόψη. Τα 33 κράτη, σημειώνουν ότι «είμαστε πεπεισμένα για τη σημασία της προώθησης ενός πιο συμπεριληπτικού και αντιπροσωπευτικού διεθνούς συστήματος, επαναλαμβάνουμε ότι έχει έρθει η ώρα ένας υπήκοος της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής να αναλάβει την ευθύνη του αξιώματος του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με την αρχή της δίκαιης γεωγραφικής ισορροπίας και την ενίσχυση της πολυμορφίας στην ηγεσία του Οργανισμού».

Το δεύτερο φάουλ της Λευκωσίας έγκειται στο γεγονός ότι δεν έχει λάβει υπόψη τη δημόσια συζήτηση γύρω από την εμπλοκή των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων στη σύγκρουση στο Σουδάν και κυρίως σε σχέση με την υποστήριξη των παραστρατιωτικών «Δυνάμεων Ταχείας Υποστήριξης» (RSF). Σύμφωνα δε με τους New York Times, ο ΟΗΕ εντόπισε στοιχεία που καταδεικνύουν ότι τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα ενεπλάκησαν στη σύγκρουση στο Σουδάν, μέσω Κολομβιανών μισθοφόρων, τους οποίους προσέλαβαν για στήριξη των παραστρατιωτικών δυνάμεων RSF. Οι NYT ανέφεραν ακόμη ότι η υποψήφια των ΗΑΕ Λάνα Νουσέιμπε ηγείται της προσπάθειας να αντικρουσθούν οι πληροφορίες για εμπλοκή της χώρας της στο Σουδάν, ενώ το Human Rights Watch έχει επικρίνει την υποψηφιότητά της, υποστηρίζοντας ότι ξεπλένει παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο στο Σουδάν, όσο και στην Υεμένη.

Ένα επίσης ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι η στήριξη προς τη Λάνα Νουσέιμπε εκφράστηκε από την τέως υφυπουργό για Ευρωπαϊκά Θέματα Μαριλένα Ραουνά, με ανάρτησή της στο Χ, λίγες ώρες πριν τοποθετηθεί η κυπριακή κυβέρνηση, διά του ΥΠΕΞ Κωνσταντίνου Κόμπου. Με ό,τι αυτή η εικόνα συνεπάγεται.

Συνέντευξη στον **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Πανίκος Πουργουρίδης, *επικεφαλής της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Κύπρο*

Το GSI παραμένει στρατηγική προτεραιότητα της Ε.Ε.

Επιβεβαιώνει τη σημασία του καλωδίου για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και αναγνωρίζει την οικονομική και γεωστρατηγική σημασία του φυσικού αερίου

Στις σοβαρές υστερήσεις της Κύπρου στον ενεργειακό τομέα και στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα για την επίτευξη των κλιματικών στόχων του 2030, αναφέρεται στη συνέντευξή του στην «Κ» ο επικεφαλής της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Κύπρο, Πανίκος Πουργουρίδης. Παράλληλα, σημειώνει τα μεγάλα μακροπρόθεσμα οφέλη που θα επιφέρει η υλοποίηση του GSI, αλλά και τα πολλά πλεονεκτήματα και προοπτικές που υπόσχεται η αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

–Είκοσι δύο χρόνια από την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., πώς αξιολογείτε την πορεία της στον τομέα της ενέργειας και ποιες είναι οι σημαντικότερες προκλήσεις;

–Η Κύπρος έχει αναμφίβολα σημειώσει πρόοδο, ιδιαίτερα στην ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις ως προς την ενεργειακή ασφάλεια, το κόστος ηλεκτρισμού, το δίκτυο και τη μείωση της δυσανάλογης εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα. Σύμφωνα με την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο του 2026, τα πετρελαιοειδή εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν το 85,2% της ακαθάριστης ενεργειακής κατανάλωσης, ενώ η εξάρτηση από εισαγωγές ενέργειας ανέρχεται στο 87,7%. Στις βασικές προκλήσεις περιλαμβάνονται η ενεργειακή απομόνωση, η ανάπτυξη υποδομών φυσικού αερίου, η ενίσχυση της αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας και η αναβάθμιση του ηλεκτρικού δικτύου. Η Κύπρος διαθέτει, όμως, σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, πρωτίστως το εξαιρετικό δυναμικό της σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η πρόκληση είναι να αξιοποιήσουμε αυτές τις δυνατότητες μέσα από συντονισμένες προσπάθειες και αποτελεσματικές λύσεις. Η ενεργειακή μετάβαση δεν αποτελεί απλώς περιβαλλοντική υποχρέωση. Συνδέεται άμεσα με την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, την ενεργειακή ασφάλεια και, κυρίως, την καθημερινότητα των πολιτών. Σε αυτή την προσπάθεια η Κύπρος έχει και θα συνεχίσει να έχει την ουσιαστική στήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

–Ποια θέση μπορεί να έχει το κυπριακό φυσικό αέριο στην ευρωπαϊκή ενεργειακή στρατηγική;

–Στην ταξινομία της Επιτροπής, το φυσικό αέριο μπορεί, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, να θεωρηθεί μεταβατικό καύσιμο. Η ευρωπαϊκή στρατηγική στοχεύει στη μετάβαση σε ένα σύστημα καθαρής ενέργειας, με παράλληλη διασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας και της ανταγωνιστικότητας. Παρότι το φυσικό αέριο μπορεί να διαδραματίσει μεταβατικό ρόλο, συμβάλλοντας στη διαφοροποίηση των πηγών προμήθειας και στην αντικατάσταση περισσότερο ρυπογόνων καυσίμων, δεν αποτελεί, ωστόσο, μακροπρόθεσμη λύση για την απανθρακοποίηση. Για την Κύπρο, η αξιοποίηση των κοιτασμάτων θα μπορούσε να έχει οικονομική και γεωστρατηγική σημασία. Η πραγματική τους αξία θα εξαρτηθεί από τις τεχνικές και οικονομικές δυνατότητες αξιοποίησης, τις συνθήκες της αγοράς και τη συμβατότητα των επενδύσεων με τους ευρωπαϊκούς στόχους. Εκείνο που θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό είναι να μη χάσουμε από το οπτικό μας πεδίο τη μεγάλη προοπτική των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η Κύπρος έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει πολύ περισσότερο τον ήλιο και τον άνεμο, δημιουργώντας μακροπρόθεσμα οφέλη για την οικονομία και τους πολίτες.

Η στρατηγική σημασία ενός έργου δεν αναιρεί την ανάγκη συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης της οικονομικής βιωσιμότητας, των κινδύνων και της κατανομής των επιβαρύνσεων.

Αναφορά στις εκθέσεις της Επιτροπής που καταγράφουν προκλήσεις στην υλοποίηση σημαντικών ενεργειακών έργων και μεταρρυθμίσεων, κάνει ο επικεφαλής της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Κύπρο, με ειδική αναφορά στο τερματικό εισαγωγής υγροποιημένου φυσικού αερίου στο Βασιλικό. «Το ζητούμενο είναι να διατηρηθεί η δυναμική των προσπαθειών και να προχωρήσει η υλοποίηση των αναγκαίων παρεμβάσεων», δηλώνει.

–Εξακολουθεί ο Great Sea Interconnector να έχει την ίδια στρατηγική σημασία;

–Απολύτως. Και θέλω να είμαι ιδιαίτερα σαφής σε αυτό. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξακολουθεί να θεωρεί τον Great Sea Interconnector έργο εξαιρετικής στρατηγικής σημασίας. Η Κύπρος παραμένει το τελευταίο κράτος-μέλος χωρίς ηλεκτρική διασύνδεση με το ευρωπαϊκό δίκτυο. Η διασύνδεση με την Ελλάδα μπορεί να συμβάλει στην άρση αυτής της απομόνωσης, στην ασφάλεια εφοδιασμού, στη συγκράτηση του ενεργειακού κόστους και στην καλύτερη αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών. Η σημασία του έργου επιβεβαιώνεται και από την ένταξή του στις οκτώ ευρωπαϊκές Ενεργειακές Λεωφόρους που η Επιτροπή έχει προσδιορίσει ως προτεραιότητες. Δεν πρόκειται απλώς για ένα τεχνικό έργο, αλλά για ένα ουσιαστικό βήμα προς την πληρέστερη ενσωμάτωση της Κύπρου στην ευρωπαϊκή ενεργειακή αγορά και την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς της.

–Πώς θα αντιμετωπίσει η Ε.Ε. ενδεχόμενες παρεμβάσεις που θα μπορούσαν να εμποδίσουν το έργο;

–Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει καταστήσει σαφές ότι η υλοποίηση του Great Sea Interconnector έχει ευρύτερη στρατηγική σημασία για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αναγνωρίζουμε ότι το σύνθετο γεωπολιτικό περιβάλλον έχει επηρεάσει την πρόοδο του έργου. Η ευρωπαϊκή στήριξη περιλαμβάνει πολιτική υποστήριξη, συντονισμό, χρηματοδότηση και αξιοποίηση του θεσμικού πλαισίου για τα έργα κοινού ενδιαφέροντος. Δεν θα ήταν, ωστόσο, σκόπιμο να προεξοφλήσουμε υποθετικές αντιπαραθέσεις ή να εικάσουμε για συγκεκριμένα σενάρια. Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι η θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής παραμένει σταθερή και έχει διατυπωθεί επανειλημμένα στο υψηλότερο επίπεδο.

–Πώς αξιολογεί η Επιτροπή τις ανησυχίες για το κόστος και την οικονομική βιωσιμότητα του έργου;

–Η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση του έργου αντανακλά τη στρατηγική σημασία του και τη θετική αξιολόγησή του στο πλαίσιο των σχετικών διαδικασιών. Βεβαίως, οι ανησυχίες για το κόστος είναι απολύτως θεμιτές και πρέπει να αντιμετωπίζονται με σοβαρότητα και διαφάνεια. Η στρατηγική σημασία ενός έργου δεν αναιρεί την ανάγκη συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης της οικονομικής βιωσιμότητας, των κινδύνων και της κατανομής των επιβαρύνσεων. Η αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων μπορεί να συμβάλει στην αποσαφήνιση σημαντικών οικονομικών και χρηματοδοτικών παραμέτρων. Παράλληλα, οφείλουμε να συνυπολογίζουμε τα μεγάλα μακροπρόθεσμα οφέλη, όπως η ασφάλεια εφοδιασμού, η πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και η καλύτερη αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών. Η πρόκληση είναι οι σημερινές αποφάσεις να ανταποκρίνονται τόσο στις τρέχουσες ανάγκες όσο και στις απαιτήσεις των επόμενων δεκαετιών, με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον και την προστασία των καταναλωτών.

Η ενεργειακή ασφάλεια προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, προνοητικότητα, ολοκληρωμένο σχεδιασμό και έγκαιρη αντιμετώπιση των κινδύνων. Είναι απαραίτητη η διασφάλιση επαρκών εφεδρειών και η τήρηση ρεαλιστικών χρονοδιαγραμμάτων για την υλοποίηση των αναγκαίων έργων.

–Γιατί η ευρωπαϊκή χρηματοδοτική συμμετοχή περιορίζεται στα 658 εκατομμύρια ευρώ, δεδομένου ότι πρόκειται για εξαιρετικής στρατηγικής σημασίας έργο;

–Δεν θα χαρακτήριζα περιορισμένη μια επιχορήγηση ύψους περίπου 658 εκατομμυρίων ευρώ. Πρόκειται για μία από τις μεγαλύτερες επιχορηγήσεις που έχουν δοθεί σε ενεργειακό έργο μέσω του μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη». Η χρηματοδότηση αφορά το τμήμα Ελλάδας-Κύπρου και αποτελεί σαφή ένδειξη της στρατηγικής σημασίας που αποδίδει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο έργο. Πρέπει, ωστόσο, να διακρίνουμε την ευρωπαϊκή επιχορήγηση από το συνολικό χρηματοδοτικό σχήμα, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει δανεισμό, ιδιωτικές επενδύσεις και άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία. Η Επιτροπή παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις. Οποιοδήποτε ενδεχόμενο αίτημα πρόσθετης ευρωπαϊκής συνεισφοράς θα πρέπει να εξεταστεί, όπως κάθε αίτημα, σύμφωνα με τους διαθέσιμους μηχανισμούς και τους ισχύοντες κανόνες. Σε αυτό το σημείο δεν μπορούμε όμως να προβούμε σε εικασίες.

–Πού εντοπίζει η Επιτροπή τις αιτίες των καθυστερήσεων στην ενεργειακή μετάβαση της Κύπρου;

–Οι εκθέσεις της Επιτροπής καταγράφουν προκλήσεις στην υλοποίηση σημαντικών ενεργειακών έργων και μεταρρυθμίσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το τερματικό εισαγωγής υγροποιημένου φυσικού αερίου στο Βασιλικό, η πορεία υλοποίησης του οποίου έχει αντιμετωπίσει δυσκολίες. Αντίστοιχα, στην ηλεκτρική διασύνδεση συνυπάρχουν τεχνικές, γεωπολιτικές και χρηματοδοτικές προκλήσεις. Δεν θα ήταν ορθό να αποδώσουμε συλλήβδην τις καθυστερήσεις σε έναν μόνο παράγοντα. Το ζητούμενο είναι να διατηρηθεί η δυναμική των προσπαθειών και να προχωρήσει η υλοποίηση των αναγκαίων παρεμβάσεων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα συνεχίσει να στηρίζει αυτή την προσπάθεια, με πλήρη σεβασμό στις αρμοδιότητες των εθνικών αρχών.

–Πόσο ορατός είναι ο κίνδυνος ενεργειακής ανεπάρκειας και ποιες λύσεις υπάρχουν;

–Η ενεργειακή ασφάλεια προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, προνοητικότητα, ολοκληρωμένο σχεδιασμό και έγκαιρη αντιμετώπιση των κινδύνων. Δεν θα ήταν υπεύθυνο να προεξοφλήσουμε συγκεκριμένα σενάρια ανεπάρκειας, αλλά ούτε και να υποτιμήσουμε τις προκλήσεις. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι επενδύσεις σε ηλεκτρικά δίκτυα, αποθήκευση ενέργειας, ευέλικτη παραγωγή, διασυνδέσεις και αποτελεσματική διαχείριση της ζήτησης. Παράλληλα, είναι απαραίτητη η διασφάλιση επαρκών εφεδρειών και η τήρηση ρεαλιστικών χρονοδιαγραμμάτων για την υλοποίηση των αναγκαίων έργων.

Η πράσινη μετάβαση αφορά την ευημερία των πολιτών

–Γιατί η Κύπρος περικόπτει πράσινη ηλεκτρική ενέργεια, ενώ διαθέτει τόσο μεγάλο ηλιακό δυναμικό;

–Η Κύπρος διαθέτει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ηλιακό δυναμικό, το οποίο αποτελεί μεγάλο πλεονέκτημα για την ενεργειακή της μετάβαση. Με βάση όσα μας μεταφέρονται, οι περικοπές στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές συνδέονται, μεταξύ άλλων, με τους τεχνικούς περιορισμούς του συστήματος και την ανάγκη διατήρησης της ευστάθειάς του. Πρόκειται για μια πρόκληση που απαιτεί έγκαιρες και αποτελεσματικές λύσεις. Η ταχεία και εντυπωσιακή ανάπτυξη των φωτοβολταϊκών, ιδιαίτερα σε ένα απομονωμένο ηλεκτρικό σύστημα όπως αυτό της Κύπρου, αναδεικνύει την ανάγκη παράλληλης ενίσχυσης των υποδομών, ιδιαίτερα του ηλεκτρικού δικτύου, των συστημάτων αποθήκευσης και της αποτελεσματικότερης διαχείρισης της ζήτησης. Παράλληλα, η ηλεκτρική διασύνδεση σαφώς και αναμένεται να προσφέρει πρόσθετες δυνατότητες εξισορρόπησης του συστήματος. Η επιτυχία της πράσινης μετάβασης δεν κρίνεται μόνο από το πόσα φωτοβολταϊκά εγκαθιστούμε, αλλά και από το πόση καθαρή ενέργεια μπορούμε πραγματικά να αξιοποιήσουμε προς όφελος της κοινωνίας και της οικονομίας. Σε αυτό το ζήτημα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Πρόεδρος αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου.

–Υπάρχει περιθώριο μεγαλύτερης ευελιξίας ή πρόσθετης ευρωπαϊκής στήριξης για το κόστος των δικαιωμάτων εκπομπών;

–Με βάση τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το θέμα τελεί υπό εξέταση. Το ευρωπαϊκό σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών αποτελεί βασικό εργαλείο για την επίτευξη των κλιματικών στόχων της Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, στις 12 Νοεμβρίου επιτεύχθηκε προσωρινή συμφωνία μεταξύ του Συμβουλίου της Ε.Ε. και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την αναθεώρηση της νομοθεσίας, η οποία προβλέπει αύξηση –από το 2026 έως το 2030– των δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών άνθρακα σε συγκεκριμένους ενεργοβόρους βιομηχανικούς τομείς. Στόχος, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους και η αντιμετώπιση του κινδύνου «διαρροής άνθρακα», διασφαλίζοντας παράλληλα τη συνεχή στήριξη της απανθρακοποίησης. Πρόκειται για στοχευμένη παρέμβαση που δεν αφορά ειδικά το κόστος ηλεκτροπαραγωγής στην Κύπρο. Αναγνωρίζουμε, παράλληλα, ότι η ενεργειακή απομόνωση και η εξάρτηση της Κύπρου από συμβατικά καύσιμα δημιουργούν ιδιαίτερες οικονομικές πιέσεις. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία έχει η πλήρης αξιοποίηση των διαθέσιμων ευρωπαϊκών μηχανισμών και χρηματοδοτικών εργαλείων, καθώς και η εξέταση τυχόν πρόσθετων δυνατοτήτων στήριξης, σύμφωνα με το ισχύον ευρωπαϊκό πλαίσιο. Τα έσοδα από τις δημοπρασίες δικαιωμάτων εκπομπών μπορούν να αξιοποιούνται, σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς κανόνες, για επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ενεργειακή αποδοτικότητα και υποδομές. Παράλληλα, υπάρχουν ευρωπαϊκά εργαλεία για τη στήριξη ευάλωτων νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Για τον πολίτη, η ενεργειακή μετάβαση δεν είναι μια αφηρημένη ευρωπαϊκή πολιτική. Πρέπει να μεταφράζεται σε πιο προσιτή ενέργεια, μεγαλύτερη ασφάλεια εφοδιασμού και καλύτερη ποιότητα ζωής.

–Θα μπορούσαν οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί παρακολούθησης και παρέμβασης να είχαν λειτουργήσει αποτελεσματικότερα;

–Η αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών μηχανισμών παρακολούθησης και στήριξης αποτελεί αντικείμενο συνεχούς αξιολόγησης και βελτίωσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρακολουθεί την εφαρμογή των ευρωπαϊκών πολιτικών και την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων μέσω των εκθέσεων ανά χώρα, της αξιολόγησης των εθνικών σχεδίων για την ενέργεια και το κλίμα, του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και των διαδικασιών εφαρμογής της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Είναι, παράλληλα, σημαντικό να διακρίνουμε τους ρόλους και τις αρμοδιότητες. Η Επιτροπή διαθέτει εργαλεία παρακολούθησης, αξιολόγησης και υποστήριξης, ενώ η υλοποίηση συγκεκριμένων έργων και η λήψη των σχετικών αποφάσεων πραγματοποιούνται από τις αρμόδιες εθνικές αρχές. Στο πλαίσιο αυτό, η διαρκής κοινή προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των αρμόδιων εθνικών αρχών παραμένει ιδιαίτερα σημαντική, ώστε η ευρωπαϊκή στήριξη και ο εθνικός σχεδιασμός να αποφέρουν απτά αποτελέσματα προς όφελος των πολιτών και της οικονομίας.

–Πόσο σοβαρή είναι η απόκλιση της Κύπρου από τους κλιματικούς στόχους του 2030 και ποιες είναι οι συνέπειες;

–Η Έκθεση Προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Δράση για το Κλίμα του 2026, που δημοσιεύθηκε στις 9 Νοεμβρίου, αναδεικνύει συγκεκριμένες προκλήσεις. Η Κύπρος συγκαταλέγεται στα εννέα κράτη μέλη για τα οποία απαιτείται περαιτέρω πρόοδος ως προς τις υποχρεώσεις τους βάσει του Κανονισμού για τον Επιμερισμό των Προσπαθειών. Σύμφωνα με τις διαθέσιμες προβλέψεις, ενδέχεται να υπερβεί τα προβλεπόμενα όρια εκπομπών τόσο για την περίοδο 2021-2025 όσο και για την περίοδο 2026-2030, ακόμη και με τις προβλεπόμενες δυνατότητες ευελιξίας. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή αναμένεται να ζητήσει την υποβολή διορθωτικού σχεδίου δράσης σύμφωνα με το άρθρο 8 του Κανονισμού, με στόχο τον προσδιορισμό πρόσθετων μέτρων για την επίτευξη των στόχων. Ιδιαίτερη σημασία έχει η περαιτέρω ενίσχυση των προσπαθειών σε τομείς όπως οι μεταφορές, τα κτίρια, η γεωργία και η διαχείριση αποβλήτων. Θα ήθελα, ωστόσο, να ολοκληρώσω με ένα σημαντικό μήνυμα. Η Κύπρος διαθέτει τεράστιες δυνατότητες, αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικό και την ευρωπαϊκή στήριξη για να επιταχύνει την πρόοδό της. Με συντονισμένες προσπάθειες, οι προκλήσεις μπορούν να μετατραπούν σε ευκαιρίες για μια πιο βιώσιμη και ανταγωνιστική οικονομία. Γιατί η πράσινη μετάβαση δεν αφορά μόνο την επίτευξη ευρωπαϊκών στόχων. Αφορά την ευημερία των πολιτών και την ποιότητα ζωής τόσο των σημερινών όσο και των επόμενων γενεών. Και αυτός είναι, πιστεύω, ένας κοινός στόχος που μας ενώνει όλους.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Το ερώτημα είναι πόσοι θα προσέλθουν στις κάλπες, καθώς με βάση υπολογισμούς κομματικών στελεχών, η προσέλευση πιθανώς να μην ξεπεράσει τις 18 χιλιάδες. Αυτό δημιουργεί βέβαια και τους πρώτους συνειρμούς σε ό,τι αφορά την αποδοχή που θα έχει όποιος λάβει το χρίσμα, μιας και δεν θα εκφράζει τη μάζα των Συναγερμικών.

Σε τεντωμένο σχοινί η Πινδάρου

Εύθραυστες ισορροπίες διαμορφώνονται δύο εβδομάδες πριν από τις εσωκομματικές

Της **ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Δύο περίπου εβδομάδες πριν από τις εσωκομματικές εκλογές στον ΔΗΣΥ, από τις οποίες θα αναδειχθεί ο εκλεκτός του κόμματος που θα το οδηγήσει στις προεδρικές του 2028, τίποτα δεν παραπέμπει στην περιβόητη ενότητα για την οποία η Αννίτα Δημητρίου προσπάθησε επανειλημμένως να πείσει πως αποσύρθηκε ώστε να επικρατήσει.

Μάλιστα την ίδια ώρα στον ΔΗΣΥ βαδίζουν σε τεντωμένο σχοινί, στην προσπάθειά τους να ασκήσουν αντιπολίτευση – αν και δεν τους βγαίνει, μιας και δεν τους χωρίζουν πολλά από τις πολιτικές του Νίκου Χριστοδουλίδη. Στέλνουν το μήνυμα ότι θα είναι νικητές στις προεδρικές, ενώ ταυτόχρονα μερίδα στελεχών διαμορφώνει στρατηγική για τη δεύτερη Κυριακή και τη συνεργασία με τον Νίκο Χριστοδουλίδη. Μάλιστα, δεν αποκλείεται το επόμενο χρονικό διάστημα να υπάρξει και σχετική συνάντηση των εμπλεκόμενων μερών.

Η ηγεσία φαίνεται να χάνει τον έλεγχο, μιας και ο καθένας αυτή τη στιγμή κινείται περισσότερο με βάση τα προσωπικά του συμφέροντα και όχι για το γενικότερο καλό της παράταξης, καθώς απουσιάζει το όραμα. Παράλληλα, στις συζητήσεις στον καθιερωμένο καφέ της Πινδάρου φαίνεται να επικεντρώνονται στα απολύτως απαραίτητα, ώστε να μην προκληθεί νέο κύμα αντιπαράθεσης.

Οι υποστηρικτές των υποψηφίων

Βέβαια, αυτή την ώρα το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στους δύο υποψηφίους, οι οποίοι φαίνεται να περνούν τον περισσότερο χρόνο τους σε σωματεία, αλλά και σε συναντήσεις με στελέχη του κόμματος ανά επαρχία για να εξασφαλίσουν την ψήφο τους.

Μάλιστα, μπορεί να λήφθηκε η απόφαση να μην γίνονται δημόσιες τοποθετήσεις για την επιλογή του κάθε μέλους –αφού και η ηγεσία δεν μπορούσε με άλλον τρόπο να ελέγξει τα στελέχη– ωστόσο ούτε αυτό κατάφερε να αποτρέψει τις παρεμβάσεις και τις δημόσιες τοποθετήσεις για την εσωκομματική διαδικασία.

Αρχικά υπήρξε η παρέμβαση του Χάρη Γεωργιάδη –εκ των στελεχών που η Αννίτα Δημητρίου καλούσε μέχρι προσφάτως ώστε να ακούσει τις θέσεις και τις απόψεις του– ο οποίος δημόσια ανέφερε πως δεν μπορεί να στηρίξει την υποψηφιότητα Αβέρωφ Νεοφύτου ούτε και να εργαστεί στο προεκλογικό επιτελείο σε περίπτωση που λάβει το χρίσμα για τις προεδρικές του ’28, δίνοντας ουσιαστικά ψήφο εμπιστοσύνης στον Γιώργο Παμπορίδη. Ακολούθησε η ανάρτηση της πρώην Ευρωπαίας επιτρόπου Στέλλας Κυριακίδου, που τάσσεται επίσης υπέρ του πρώην υπουργού Υγείας, ενώ δεν αποκλείεται τις επόμενες μέρες και ο Ιωάννης Κασουλίδης να τοποθετηθεί δημόσια υπέρ της υποψηφιότητας Γιώργου Παμπορίδη. Ο κ. Κασουλίδης ήταν από τα πρόσωπα που είχαν έντονη άποψη σε ό,τι αφορά την υποβολή υποψηφιότητας για το χρίσμα από την ίδια την Αννίτα Δημητρίου, λέγοντάς της ουσιαστικά πως δεν είχε άλλη επιλογή. Από τότε μέχρι σήμερα τα δεδομένα διαφοροποιήθηκαν και φαίνεται τούτη την ώρα πως παίρνει θέση, την οποία πιθανώς να δημοσιοποιήσει τις επόμενες μέρες.

Πριν από αυτές τις κινήσεις, τη στήριξή τους στον Γιώργο Παμπορίδη είχαν δημοσιοποιήσει ο επικεφαλής του σκιώδους υπουργικού και στενός συνεργάτης της Αννίτας Δημητρίου, Μιχάλης Ιωαννίδης, καθώς και η πρώην υφυπουργός Πρόνοιας Αναστασία Ανθούση.

Πρόκειται για στελέχη που πιθανώς διαμορφώνουν την εικόνα πως τουλάχιστον η αστική Λευκωσία στηρίζει τον Γιώργο Παμπορίδη. Το ερώτημα ωστόσο είναι πόσοι από αυτούς θα προσέλθουν στις κάλπες, καθώς με βάση υπολογισμούς κομματικών στελεχών, η προσέλευση πιθανώς να μην ξεπεράσει τις 18 χιλιάδες (το 2023 είχαν ψηφίσει 20 χιλιάδες για πρόεδρο του κόμματος). Αυτό δημιουργεί βέβαια και τους πρώτους συνειρμούς σε ό,τι αφορά την αποδοχή που θα έχει όποιος λάβει το χρίσμα, μιας και δεν θα εκφράζει τη μάζα των Συναγερμικών. Βέβαια, τη δεδομένη στιγμή γίνεται λόγος για τη δημοκρατική διαδικασία που βρίσκεται σε εξέλιξη στο κόμμα για την εκλογή υποψηφίου από τη βάση. Ορισμένοι, ωστόσο, κάνουν δεύτερες σκέψεις και προβληματίζονται αν τελικά ορθώς τη στήριξαν στο προηγούμενο καταστατικό συνέδριο.

Πάντως, με βάση τα μέχρι σήμερα δεδομένα, ο Αβέρωφ Νεοφύτου έχει μεγαλύτερη διείσδυση στη βάση του ΔΗΣΥ. Την εικόνα αυτή αναδεικνύουν και οι δυσκολίες που αντιμετώπισε ο Γιώργος Παμπορίδης σε Λεμεσό και Πάφο για τη συλλογή υπογραφών προς στήριξη της υποψηφιότητάς του.

«Είναι νωρίς ακόμη», αναφέρουν Συναγερμικά στελέχη, μιας και οι δύο υποψήφιοι βρίσκονται συνεχώς εν κινήσει. Βέβαια, και σε αυτό τον τομέα ο Αβέρωφ Νεοφύτου προηγείται, καθώς είναι καλά οργανωμένος, έχοντας στη διάθεσή του προσβάσεις από την περίοδο που διατελούσε πρόεδρος του κόμματος.

Άλλωστε, ο ίδιος κινείτο τακτικά από το καλοκαίρι και δεν περίμενε την περίοδο αμέσως πριν από τις εσωκομματικές για να εξασφαλίσει ψήφους. Στο πλευρό του βρίσκονται και βουλευτές του κόμματος που παρέστησαν στην υποβολή της υποψηφιότητάς του, όπως ο βουλευτής Πάφου Χαράλαμπος Πάζαρος και ο Αμμοχώστου Νίκος Γεωργίου.

Αν και δεν τοποθετείται δημόσια σεβόμενος τις κομματικές αποφάσεις, υπέρ του Αβέρωφ Νεοφύτου εργάζεται και ο εκ των αντιπροέδρων του κόμματος Γιάννης Καρούσος. Μάλιστα, ο κ. Καρούσος είχε έντονη συζήτηση με την Αννίτα Δημητρίου καθώς διαφωνούσε με την πρόταση να μην γίνονται δημόσιες τοποθετήσεις, ενώ τώρα στέλνει δημόσια το μήνυμα πως θα στηρίξει όποιον και αν επιλεγεί, μιας και πάνω από όλα πρέπει να είναι ο ΔΗΣΥ.

Η στάση της Αννίτας Δημητρίου

Την ίδια ώρα, η Αννίτα Δημητρίου φαίνεται να κρατά αποστάσεις, θέλοντας ουσιαστικά να ολοκληρωθεί η διαδικασία με τις όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες για το κόμμα. Βέβαια, δεν προχωρά ούτε σε κινήσεις προς αυτή την κατεύθυνση, ενώ το σενάριο πιθανής αμφισβήτησής της ακόμη και πριν το ’28 αιωρείται. Παράλληλα, δεν αποκλείεται η θέση της να επηρεαστεί και από τα ποσοστά που θα λάβουν οι υποψήφιοι στις εσωκομματικές.

Επιπλέον, υπάρχει ανοιχτή συζήτηση και για τους επόμενους μήνες, σε περίπτωση που οι δημοσκοπήσεις την άνοιξη του ’27 –όταν θα ξεκαθαρίσει το τοπίο των υποψηφίων– δείχνουν αδυναμία του υποψηφίου του ΔΗΣΥ να περάσει στον δεύτερο γύρο.

Ορισμένοι σημειώνουν πως πιθανώς το κόμμα να αναγκαστεί να επανεξετάσει τις επιλογές του, αφού μια δεύτερη συνεχόμενη πενταετία εκτός δεύτερου γύρου μπορεί να μην του επιτρέψει να ανακάμψει. Έτσι, όλα τα σενάρια παραμένουν ανοιχτά, ακόμη και για την πρόεδρο του κόμματος.

Παράλληλα, έντονος είναι ο προβληματισμός που υπήρχε από τις πρώτες μέρες και τώρα εντείνεται σε σχέση με την επόμενη μέρα των εσωκομματικών εκλογών. Πρόκειται για το πώς ουσιαστικά θα υπάρξει συντονισμός και παράλληλη δουλειά από τα κομματικά στελέχη και τον μηχανισμό του υποψήφιου προέδρου, καθώς στις πλείστες περιπτώσεις, πέρα από διαφορετικές απόψεις, πιθανώς να υπάρχουν προσωπικές αντιπαραθέσεις αλλά και δυσκολίες στην προσπάθεια να ασκήσουν αντιπολίτευση στην κυβέρνηση.

Μάλιστα, όπως διαμηνύεται, για άλλη μια φορά πιθανώς να επιλέξουν τον εύκολο δρόμο προς συσπείρωση – αυτόν της εναντίωσης στην Αριστερά και στο ότι δεν πρέπει να κυβερνήσει. Έτσι θα δημιουργηθούν συνθήκες για συνεργασία Νίκου Χριστοδουλίδη και ΔΗΣΥ στον δεύτερο γύρο, ακόμη και από αυτούς που σήμερα εναντιώνονται σε οποιαδήποτε προσπάθεια συμφωνίας από πριν για τον δεύτερο γύρο των προεδρικών.

> *Ο Ιωάννης Κασουλίδης ήταν από τα πρόσωπα που είχαν έντονη άποψη σε ό,τι αφορά την υποβολή υποψηφιότητας για το χρίσμα από την ίδια την Αννίτα Δημητρίου. Από τότε μέχρι σήμερα τα δεδομένα διαφοροποιήθηκαν και φαίνεται τούτη την ώρα πως παίρνει θέση υπέρ Γιώργου Παμπορίδη.*

> *Υπάρχει ανοιχτή συζήτηση και για τους επόμενους μήνες, σε περίπτωση που οι δημοσκοπήσεις την άνοιξη του ’27 –όταν θα ξεκαθαρίσει το τοπίο των υποψηφίων– δείχνουν αδυναμία του υποψηφίου του ΔΗΣΥ να περάσει στον δεύτερο γύρο.*

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Το Κέντρο θα πρέπει να αναδιοργανωθεί γύρω από μια κεντρώα υποψηφιότητα που θα δώσει δυναμική και μέλλον στον χώρο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΟΛΩΜΟΥ, *γενικός γραμματέας ΔΗΚΟ*

Το Κέντρο να κατέλθει με δικό του υποψήφιο

Ο Νικόλας μπορεί να συνενώσει τον χώρο και να αποτελέσει τον γνήσιο φορέα μιας ατόφιας κεντρώας πολιτικής πρότασης

Σίγουρα παραμένει πιθανή επιλογή η στήριξη του προέδρου Χριστοδουλίδη. Θα αξιολογηθεί το έργο της κυβέρνησής του και το πλάνο που θα παρουσιάσει για την επόμενη πενταετία.

Μπορεί να υπάρξει συνεργασία με το ΑΚΕΛ, παρά τις όποιες πολιτικές αποκλίσεις, αν το ΑΚΕΛ στηρίξει έναν κεντρώο υποψήφιο, μαζί με τις δυνάμεις του Κέντρου, όπως στήριξε τον Τάσσο Παπαδόπουλο.

Τη θέση ότι το Κέντρο πρέπει να κατέλθει με δικό του υποψήφιο στις προεδρικές εκλογές του 2028 εκφράζει στην «Κ» ο γενικός γραμματέας του ΔΗΚΟ Γιώργος Σολωμού. Βλέπει στον Νικόλα Παπαδόπουλο το πρόσωπο που μπορεί να ενώσει τον χώρο και να αποτελέσει τον φορέα μιας αυτόνομης πολιτικής πρότασης. Αναφέρει ότι η στήριξη του προέδρου Χριστοδουλίδη παραμένει πιθανή επιλογή, σημειώνοντας ότι θα αξιολογηθεί το έργο της κυβέρνησής του και το πλάνο του για την επόμενη πενταετία. Διαμηνύει ότι δύσκολα το ΔΗΚΟ μπορεί να συγκυβερνήσει με το ΕΛΑΜ, καθώς εντοπίζει μεγάλη πολιτική απόκλιση μεταξύ των δύο κομμάτων. Δεν αποκλείει συνεργασία με το ΑΚΕΛ, παρά τις πολιτικές διαφορές, αν το κόμμα της Αριστεράς αποφασίσει να στηρίξει έναν κεντρώο υποψήφιο, με τις δυνάμεις του Κέντρου, όπως στήριξε τον Τάσσο Παπαδόπουλο.

–Έχει αρχίσει η συζήτηση για τις προεδρικές εκλογές του 2028 και στο ΔΗΚΟ διαμορφώνονται κάποιες τάσεις. Στήριξη Χριστοδουλίδη, αυτόνομη κάθοδος, συνεργασία με ΔΗΣΥ. Ποια είναι η δική σας θέση;

–Το Κέντρο διαχρονικά διεκδικούσε την Προεδρία της Δημοκρατίας με δικό του υποψήφιο. Η στήριξη υποψηφίων από άλλους πολιτικούς χώρους έχει αποδειχθεί ότι το οδηγεί σε μια φθίνουσα πορεία. Παραδοσιακά, καθόριζε τις εξελίξεις, ενώ τα τελευταία χρόνια τείνει να καταλήξει ένα πολιτικό συμπλήρωμα. Θεωρώ ότι, αν το Κέντρο με ειλικρίνεια επιδιώκει την αναζωογόνησή του, θα πρέπει να κατέλθει με κεντρώο υποψήφιο και να καταθέσει στην κοινωνία τη δική του αυτόνομη κεντρώα και μετριοπαθή πολιτική πρόταση. Σίγουρα, ο Νικόλας Παπαδόπουλος ως ο ηγέτης του μεγαλύτερου κεντρώου κόμματος θα μπορούσε να συνενώσει το Κέντρο και να αποτελέσει τον γνήσιο φορέα μιας ατόφιας κεντρώας πολιτικής πρότασης. Αναφέρομαι σε ΔΗΚΟ, ΕΔΕΚ, ΔΗΠΑ, Οικολόγους και οποιοδήποτε άλλο κόμμα αισθάνεται ότι ανήκει στον κεντρώο χώρο. Ποιος μπορεί να αμφισβητήσει ότι όταν τα κόμματα του Κέντρου στήριζαν κεντρώο υποψήφιο είχαν καλύτερα εκλογικά αποτελέσματα; Ως απόδειξη τούτου, ας ανατρέξουμε στο παρελθόν. Ποια περίοδος ήταν καλύτερη για το ΔΗΚΟ; Όταν κυβέρνησε με τον Τάσσο Παπαδόπουλο και κατέγραψε στις βουλευτικές εκλογές του 2006 18% ή τώρα που λαμβάνει απλώς μέρος σε μια κυβέρνηση και έχει καταγράψει το 2026 10%; Αποδείχθηκε στις πρόσφατες βουλευτικές εκλογές ότι τα κόμματα του Κέντρου, πέραν από τα δικά τους προβλήματα, είχαν και κόστος από τη στήριξη στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη.

–Θα έχει προοπτική επιτυχίας μια τέτοια υποψηφιότητα;

–Αν το Κέντρο κινηθεί ενωμένο, θεωρώ πως ναι. Απαραίτητη προϋπόθεση φυσικά, είναι τα κόμματα του Κέντρου να αποτελέσουν έναν συμπαγή πόλο.

–Μπορεί να υπάρξει συνεργασία με το ΑΚΕΛ, παρά τις όποιες πολιτικές αποκλίσεις, αν το ΑΚΕΛ στηρίξει έναν κεντρώο υποψήφιο μαζί με τις δυνάμεις του Κέντρου, όπως στήριξε τον Τάσσο Παπαδόπουλο.

–Στο Κυπριακό, οι δύο ηγέτες συμφώνησαν στα ελάχιστα ΜΟΕ, προκειμένου να διατηρηθεί η διαδικασία σε εξέλιξη. Ποια η θέση του ΔΗΚΟ;

–Το Κυπριακό είναι θέμα εισβολής και κατοχής και δεν θα λυθεί με δύο ή τέσσερα οδοφράγματα. Η μη διάνοιξη σημείων διέλευσης σε Αθηένου και Κόκκινα είναι ο ορισμός της τουρκικής αδιαλλαξίας, διότι είναι ο κατοχικός στρατός που θέτει βέτο. Και αν θέλουν να δείξουν μέσα από ΜΟΕ ότι επιθυμούν λύση του Κυπριακού, ας αφαιρέσουν τις σημαίες από τον Πενταδάκτυλο. Εν πάση περιπτώσει, εδώ και σχεδόν 10 χρόνια βρισκόμαστε σε ένα τέλμα και συζητάμε ΜΟΕ αντί την ουσία. Στηρίζουμε την προσπάθεια του Προέδρου της Δημοκρατίας και αναμένουμε την τριμερή με τον κ. Γκουτέρες, με στόχο την επανέναρξη ουσιαστικών διαπραγματεύσεων.

–Είναι εφικτό κάτι τέτοιο όταν ο Ερντογάν επαναλαμβάνει τα περί λύσης δύο κρατών;

–Γι' αυτό πρέπει να σκεφτούμε ξανά την πολιτική που ακολουθούμε έναντι της Τουρκίας. Αν δεν αισθανθεί κόστος, δεν θα μετακινηθεί στο Κυπριακό.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Πρέπει να σκεφτούμε ξανά την πολιτική που ακολουθούμε έναντι της Τουρκίας. Αν δεν αισθανθεί κόστος, δεν θα μετακινηθεί στο Κυπριακό.

–Τι θα πράξει το ΔΗΚΟ αν ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης συνεργαστεί επίσημα με το ΕΛΑΜ; Θα μπορούσατε να είστε στην ίδια κυβέρνηση με το ΕΛΑΜ;

–Θα είναι ένα θέμα για το ΔΗΚΟ να βρεθεί στην ίδια κυβέρνηση με το ΕΛΑΜ. Δύσκολα θα μπορούσαμε να συγκυβερνήσουμε, καθώς υπάρχει μεγάλη πολιτική απόκλιση με το ΕΛΑΜ.

–Ο Νικόλας Παπαδόπουλος πάντως δεν απέκλεισε αυτό το ενδεχόμενο.

–Σεβαστή η άποψη του προέδρου. Προσωπικά έχω έντονους ενδοιασμούς. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα πρέπει να συζητηθεί διεξοδικά στην Κεντρική Επιτροπή.

–Για την προεδρία της Βουλής, όμως, θέλατε τις ψήφους του ΕΛΑΜ.

–Πρόκειται για εντελώς διαφορετικά πράγματα που δεν συγκρίνονται.

–Με το ΑΚΕΛ έχουν γκρεμιστεί οι γέφυρες;

–Όχι. Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης, πάντως, καταφέρνει να ενώνει το Κέντρο και την ίδια ώρα να προσελκύει κι άλλες δυνάμεις.

–Αυτό είναι αλήθεια, αν και δεν είναι Κεντρώος. Δηλώνει συνεχώς ότι είναι Συναγερμικός. Σεβαστό. Το Κέντρο θα πρέπει να αναδιοργανωθεί γύρω από μια κεντρώα υποψηφιότητα που θα δώσει και δυναμική αλλά και μέλλον στον κεντρώο χώρο. Στηρίξαμε και στηρίζουμε τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη, όμως, δεν πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός ότι το Κέντρο αποψιλώνεται. Στις βουλευτικές εκλογές το ΔΗΚΟ επιβίωσε και συγκράτησε δυνάμεις, ενώ ΕΔΕΚ, Οικολόγοι και ΔΗΠΑ έμειναν εκτός Βουλής. Αποδεικνύεται ότι ο δρόμος που ακολουθεί το Κέντρο οδηγεί σε συρρίκνωση και αποδυνάμωση.

–Πώς θα μπορούσε το ΔΗΚΟ να δικαιολογήσει μη στήριξη του προέδρου Χριστοδουλίδη, όταν λέει ότι το πρόγραμμα διακυβέρνησης υλοποιείται;

–Η όποια απόφαση ληφθεί από την Κεντρική Επιτροπή του ΔΗΚΟ θα είναι πλήρως τεκμηριωμένη και αφού αναλυθούν και αξιολογηθούν όλα τα δεδομένα. Να θυμίσω ότι και όταν αποφασίσαμε να στηρίξουμε Νίκο Χριστοδουλίδη πάλι υπήρχαν αντιδράσεις. Μας ρωτούσαν, πώς γίνεται να επιδιώκετε την αλλαγή, αλλά να στηρίζετε ένα πρωτοκλασάτο στέλεχος της κυβέρνησης Αναστασιάδη; Και όμως τον στηρίξαμε. Σίγουρα παραμένει πιθανή επιλογή η στήριξη του προέδρου Χριστοδουλίδη, την ίδια ώρα που υπάρχουν και άλλες πιθανές επιλογές όπως η στήριξη ενός υποψηφίου που προέρχεται ξεκάθαρα από το Κέντρο. Θα αξιολογηθεί το έργο της κυβέρνησης Χριστοδουλίδη, όπως φυσικά και το πλάνο που θα παρουσιάσει για την επόμενη πενταετία το οποίο είναι εξίσου σημαντικό. Υπενθυμίζω ότι το ΔΗΚΟ ακόμη και την υποψηφιότητα του Τάσσου Παπαδόπουλου για επανεκλογή το 2007, την έθεσε στην Κεντρική Επιτροπή για να αξιολογηθεί το έργο της κυβέρνησής του και για να τον επιλέξει ξανά ως υποψήφιο στη βάση του νέου προγράμματός του. Πέρασε με τεράστιο ποσοστό 95%, αλλά αυτό αποδεικνύει ότι ακόμη και ένας συναγωνιστής να διαφωνεί, πρέπει να του δοθεί δημοκρατικά η ευκαιρία να ακουστεί.

–Υπάρχουν πολιτικές διαφορές με τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη;

–Ναι σίγουρα υπάρχουν και κάποιες έχουν εκφραστεί καιρούς και δημόσια. Όμως, οφείλουμε να αποδώσουμε θετικό πρόσημο για το κυβερνητικό έργο παρά τα λάθη που έγιναν και γίνονται. Εκεί που υπάρχει το πιο διακριτό πρόβλημα είναι στον τρόπο που λειτουργεί η κυβέρνηση. Ο συντονισμός, η προδιαβούλευση και η συνεργασία δεν είναι στο επίπεδο που θα έπρεπε.

–Δεν βελτιώθηκε η μεταξύ σας συνεργασία μετά τον ανασχηματισμό και τους διορισμούς σε ημικρατικούς οργανισμούς;

–Κάποια πράγματα έχουν βελτιωθεί, κάποια άλλα όχι, όμως, ο χρόνος εξαντλείται.

–Ακούστηκε το όνομά σας στον τελευταίο ανασχηματισμό. Σας ενόχλησε που δεν υπουργοποιηθήκατε;

–Καθόλου, είμαι ένας κομματικός αξιωματούχος που ουδέποτε στο παρελθόν είχα αυτή τη φιλοδοξία ή επιδίωξη. Στη Γραμματεία του κόμματος τέθηκαν ονόματα στελεχών που θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην υλοποίηση του κυβερνητικού έργου. Ανάμεσα σε αυτά ήταν και το δικό μου. Από κει και πέρα, ο ανασχηματισμός είναι αποκλειστικό δικαίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας και η απόφασή του είναι απολύτως σεβαστή. Οι νέοι υπουργοί που προέρχονται από το ΔΗΚΟ και τους οποίους γνωρίζω προσωπικά, είμαι βέβαιος ότι θα επιτελέσουν το καθήκον τους στο ακέραιο.

–Αισθάνεστε ότι ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης έχει εγκλωβίσει το ΔΗΚΟ στην υποψηφιότητά του με τη σχέση που έχει αναπτύξει με τους αντιπροέδρους του κόμματος και άλλα στελέχη;

–Το ΔΗΚΟ δεν εγκλωβίζεται. Αυτό αποδεικνύεται από το 2014 όταν ο Νίκος Αναστασιάδης είχε τέσσερις υπουργούς από το ΔΗΚΟ στην κυβέρνησή του. Διαφωνήσαμε στο Κυπριακό και αποχωρήσαμε.

–Οι δύο αντιπρόεδροι του κόμματος που είναι και υπουργοί υποστηρίζουν ότι το ΔΗΚΟ έχει υποψήφιο και αυτός είναι ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης.

–Αλίμονο, κάποιος να είναι υπουργός και να μην εκφράζεται θετικά για την κυβέρνηση. Το αντίθετο θα ήταν παράδοξο. Παράλληλα, όμως, το κόμμα έχει τις δικές του διαδικασίες, που πρέπει να ακολουθούνται.

–Πότε θα ληφθεί η απόφαση του ΔΗΚΟ για τις προεδρικές εκλογές;

–Θα έλεγα Μάρτιο-Απρίλιο του 2027.

–Υπήρχε συνεννόηση μεταξύ Άντρας Δημητρίου και ΔΗΚΟ για συνεργασία στις προεδρικές πριν από την απόσυρση του ενδιαφέροντός της;

–Εξ όσων γνωρίζω, όχι.

–Με αντάλλαγμα και την προεδρία της Βουλής;

–Δεν υπήρχε τέτοιο πράγμα.

–Η κα Ολγκίν επιρρίπτει ευθύνες και στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη.

–Είναι απαράδεκτη η στάση της. Όταν η τουρκική πλευρά μιλά για δύο κράτη είναι αστείο και προκλητικό να συζητάμε για το ποιος φταίει για τη στασιμότητα.

–Φαίνεται ότι προχωρούν οι εργασίες σχετικά με το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης Κύπρου-Ελλάδας. Πώς αποτιμάτε τις εξελίξεις;

–Το ΔΗΚΟ από την πρώτη στιγμή στηρίζει το έργο GSI και δικαιώνεται για τη στάση του. Η επανέναρξη των εργασιών και η αποδέσμευση των 25 εκατομμυρίων είναι θετική εξέλιξη και μια απάντηση στον υπουργό Οικονομικών που εξέφρασε κατά καιρούς επιφυλάξεις. Πρόκειται για ένα έργο με πολύ υψηλή γεωστρατηγική αξία που τερματίζει την ενεργειακή απομόνωση της Κύπρου και θεωρούμε ότι το όφελος είναι πιο σημαντικό από το κόστος.

–Η προσπάθεια πάντως που γίνεται στο πλαίσιο της ευρωτουρκικής ατζέντας είναι προς άλλη κατεύθυνση.

–Ας ελπίσουμε ότι θα χρησιμοποιηθεί ως μοχλός πίεσης προς την Τουρκία για να μετακινηθεί στους στην Τουρκία υπάρχουν και αποδεικνύεται από τις κυρώσεις που η Ε.Ε. έχει επιβάλει στη Ρωσία για την εισβολή στην Ουκρανία που δεν ανήκει στην Ε.Ε. Η Τουρκία κατέχει παράνομα έδαφος κράτους-μέλους της Ε.Ε. και δεν υφίστανται κυρώσεις. Θα μπορούσαμε να διεκδικήσουμε κάτι αντίστοιχο.

–Τα λέτε αυτά στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας;

–Η θέση του ΔΗΚΟ για πρόκληση κόστους στην Τουρκία παραμένει. Θεωρούμε πως μόνο έτσι θα καμφθεί η τουρκική αδιαλλαξία. Από κει και πέρα, ο εκάστοτε Πρόεδρος της Δημοκρατίας χειρίζεται το Κυπριακό με τον τρόπο που θεωρεί ο ίδιος καλύτερο για τον τόπο.

–Η προσπάθεια πάντως που γίνεται στο πλαίσιο της ευρωτουρκικής ατζέντας είναι προς άλλη κατεύθυνση.

–Ας ελπίσουμε ότι θα χρησιμοποιηθεί ως μοχλός πίεσης προς την Τουρκία για να μετακινηθεί από τις αδιάλλακτες θέσεις της.

–Η κα Ολγκίν επιρρίπτει ευθύνες και στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη.

–Είναι απαράδεκτη η στάση της. Όταν η τουρκική πλευρά μιλά για δύο κράτη είναι αστείο και προκλητικό να συζητάμε για το ποιος φταίει για τη στασιμότητα.

–Φαίνεται ότι προχωρούν οι εργασίες σχετικά με το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης Κύπρου-Ελλάδας. Πώς αποτιμάτε τις εξελίξεις;

–Το ΔΗΚΟ από την πρώτη στιγμή στηρίζει το έργο GSI και δικαιώνεται για τη στάση του. Η επανέναρξη των εργασιών και η αποδέσμευση των 25 εκατομμυρίων είναι θετική εξέλιξη και μια απάντηση στον υπουργό Οικονομικών που εξέφρασε κατά καιρούς επιφυλάξεις. Πρόκειται για ένα έργο με πολύ υψηλή γεωστρατηγική αξία που τερματίζει την ενεργειακή απομόνωση της Κύπρου και θεωρούμε ότι το όφελος είναι πιο σημαντικό από το κόστος.

Δύσκολα θα μπορούσε το ΔΗΚΟ να συγκυβερνήσει με το ΕΛΑΜ

Το Ισραήλ στη μετα-Νετανιάχου εποχή

Πώς οι ισραηλινές εκλογές επηρεάζουν τη Λευκωσία και την Ανατολική Μεσόγειο

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Όταν την περασμένη Κυριακή, ο Γκάντι Άιζενκοτ, που στην Κύπρο έγινε γνωστός για το μεγάλο προεκλογικό του μπάνερ επί του higway, λάμβανε το χρίσμα από τον Ισραηλινό πρόεδρο Ισαάκ Χέρτζογκ, η είδηση πως μπορεί να βρεθεί κοντά στον σχηματισμό μιας κυβέρνησης που θα απομάκρυνε, και τυπικά, τον Μπένιαμιν Νετανιάχου από την ισραηλινή πρωθυπουργία, περνούσε στα χαμηλά της κυπριακής ειδησεογραφίας. Κι αυτό διότι οι εκλογές του Ισραήλ έλαβαν, στα τέλη Οκτωβρίου, κάποιας κάλυψης εδώ, αλλά ως είθισται η αδυναμία σχηματισμού αυτοδύναμης κυβέρνησης, η μακρά διαδικασία του χρίσματος ώς τις αρχές Δεκεμβρίου αλλά και το ενδεχόμενο απανωτών εκλογικών διαδικασιών στη γείτονα χώρα –όπως συνέβη και την περίοδο 2019-2022 με πέντε απανωτές διαδικασίες– περνάνε απαρατήρητες στην Κύπρο, όπου το Ισραήλ παράγει ειδήσεις ασφάλειας παρά ουσιαστική ανάλυση για τα τεκταινόμενα στο εσωτερικό της χώρας. Το ενδεχόμενο πάντως του Ισραήλ στη μετα-Νετανιάχου εποχή δείχνει εξαιρετικά επαληθεύσιμο. Με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις επιμέρους δυναμικές στην περιοχή σε διπλωματικό και γεωπολιτικό επίπεδο, τις διμερείς σχέσεις Κύπρου-Ισραήλ και φυσικά της πολεμικής κατάστασης στην περιοχή που εγκαινίασε η τρομοκρατική επίθεση της Χαμάς στο Ισραήλ την 7η Οκτωβρίου.

Ο «Μπίμπι» και η Κύπρος

Ο εν δυνάμει απερχόμενος, Μπένιαμιν Νετανιάχου, δεν χωρεί αμφιβολία πως τις περιόδους της επανόδου του στον πρωταγωνιστικό στίβο της πολιτικής στο Ισραήλ, το 2015, αλλά και της ισχυρής παρουσίας του μετά το 2022 –και της συμπόρευσής του με τα κόμματα της συντηρητικής θρησκευτικής Δεξιάς και τους υπερεθνικιστές «Καχανιστές»– σφράγισε με την παρουσία του την ενίσχυση των διμερών σχέσεων Κύπρου-Ισραήλ που άρχισαν να ενισχύονται, ήδη νωρίτερα, από το 2011. Επί Νετανιάχου άνθησαν οι διαστάσεις της συνεργασίας Κύπρου-Ισραήλ σε διμερές επίπεδο στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας, τέθηκαν οι βάσεις για την τριμερή διπλωματία των κρατών της περιοχής με την Ελλάδα και την Αίγυπτο και δημιουργήθηκαν σχέσεις ενίσχυσης στους τομείς του εμπορίου και του τουρισμού.

Ο Νετανιάχου, ωστόσο, αποτέλεσε και τον πολιτικό ηγέτη του Ισραήλ που πολύ πριν από τα γεγονότα της 7ης Οκτωβρίου του 2023, που άλλαξαν άρδην και οριστικά τις δυναμικές σύγκρουσης στην περιοχή στον άξονα Ισραήλ-ΗΠΑ-Ιράν, χρησιμοποίησε την ισχυρότερη αντιτουρκική ρητορική των τελευταίων ετών με αφορμή και τη διάρρηξη των, ιστορικά και παραδοσιακά άριστων, τουρκο-ισραηλινών σχέσεων, σχέσεων Άγκυρας-Τελ Αβίβ μετά το συμβάν με το πλοίο «Μάβι-Μαρμαρά» το 2010. Η εν λόγω ρητορική ξεκίνησε πριν από τον πόλεμο της Γάζας, κορυφώθηκε κατά τη διάρκειά του –σε προσωπικό μάλιστα πεδίο αντιπαράθεσης με τον Τούρκο πρόεδρο Ερντογάν– και έλαβε διάσταση ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης στα τέλη του 2024, όταν η αλλαγή καθεστώτος στη Συρία του Άσαντ έφερε την Τουρκία –χώρα με αυξημένο αποτύπωμα επιρροής στη Δαμασκό– εγγύτερα στα συρο-ισραηλινά σύνορα. Η ρητορική Νετανιάχου μάλιστα κινούνταν πάντα, σε αυτό το επίπεδο, σε δύο άξονες, στη «διαμέσου Κυπριακού» απάντηση στη σκληρή κριτική της Τουρκίας για τη Γάζα και τη διάσταση της συνέχισης του καταστροφικού πολέμου για λόγους πολιτικής επιβίωσής του. Η τουρκική κατοχή της Κύπρου γίνονταν το αντεπιχείρημα Νετανιάχου για την κριτική Ερντογάν και στην πραγματική ως προς τις στρατηγικές διαστάσεις ασφάλειας για το Ισραήλ ανησυχία για αύξηση της περιφερειακής ισχύος της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο και τις χώρες ΜΕΝΑ, που αναπόφευκτα περνάει μέσα από τον γεωγραφικό χώρο Ελλάδας και Κύπρου για να καταλήξει στα σύνορα Ισραήλ-Συρίας, στα κατεχόμενα από το 1967 Υψίπεδα του Γκολάν.

Ενδεχόμενη απομάκρυνση του Νετανιάχου από την εξουσία δεν θα αλλάξει την προσέγγιση του Τελ Αβίβ σε θέματα ασφάλειας, θα μετριάσει ωστόσο την πολεμική ρητορική, διαμέσου Κύπρου, εναντίον της Τουρκίας του Ταγίπ Ερντογάν.

Δεν χωράει αμφιβολία επίσης πως ακόμη και αν ο Γκάντι Άιζενκοτ γίνει πρωθυπουργός του Ισραήλ στις αρχές Δεκεμβρίου, αυτό δεν θα επηρεάσει άμεσα τις σχέσεις Κύπρου-Ισραήλ υποβαθμίζοντάς τες ως προς τις διαστάσεις της εταιρικής τους σχέσης.

Και ενώ μια σειρά αναλύσεων και δημόσιων παρεμβάσεων ιδίως στον εξειδικευμένο Τύπο σε Κύπρο και Ελλάδα διαβλέπουν «Γαλάζιες Πατρίδες», «Οργή του Ποσειδώνα» και… περίπου έναν άμεσο πόλεμο Ισραήλ-Τουρκίας, η πραγματικότητα των σχέσεων Τουρκίας-Ισραήλ παραμένει αρκετά διαφορετική, με τις δύο χώρες να μη διανύουν την καλύτερη περίοδο στη μεταξύ τους σχέση, αλλά και χωρίς να έχουν διαρρήξει πλήρως τις διμερείς διπλωματικές τους σχέσεις.

Κύπρος χωρίς τον «Μπίμπι»

Δεν χωράει αμφιβολία επίσης πως ακόμη και αν ο Γκάντι Άιζενκοτ γίνει πρωθυπουργός του Ισραήλ στις αρχές Δεκεμβρίου, αυτό δεν θα επηρεάσει άμεσα τις σχέσεις Κύπρου-Ισραήλ υποβαθμίζοντάς τες ως προς τις διαστάσεις της εταιρικής τους σχέσης, του εξαιρετικού διμερούς κλίματος και της συνεργασίας στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας. Εξάλλου, η αφίσα του Γκάντι Άιζενκοτ που κατακρίθηκε από Ελληνοκύπριους ακτιβιστές, για τη διεμβολή του ισραηλινού προεκλογικού στην κυπριακή δημόσια σφαίρα προ μηνών, απευθύνονταν στους πολίτες του Ισραήλ που διαμένουν μόνιμα ή επισκέπτονται προσωρινά την Κύπρο ως το πιο προοδευτικό κομμάτι της ισραηλινής κοινωνίας. Αυτό που ωστόσο λένε έμπειροι διπλωμάτες στην «Κ» είναι πως ο Άιζενκοτ, αν συγκυβερνήσει με όλους, πλην των «Καχανιστών», δεν θα κινηθεί στους ίδιους ρητορικούς τόνους με τον Νετανιάχου ως προς την Τουρκία και σίγουρα θα αναζητήσει αποκατάσταση του διπλωματικού κλίματος με ευρωπαϊκές πρωτεύουσες – που πάλι λόγω Μπίμπι έφτασε στο σημείο μικρών διπλωματικών επεισοδίων ελέω Γάζας με χώρες όπως η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ισπανία και η Γερμανία. Οι ίδιες πηγές αναφέρουν πάντως πως και επί Άιζενκοτ θα συνεχιστεί η στενή και άριστη σχέση Λευκωσίας-Τελ Αβίβ – με τα επιμέρους άλυτα ζητήματα όπως π.χ. οι διαφορές για το κοίτασμα «Αφροδίτη»-«Ισάι» να κληρονομούνται ως εκκρεμότητες.

Η πρεσβεία του Ισραήλ

Στη Λευκωσία ανέλαβε τα καθήκοντά της η νέα πρέσβης του κράτους του Ισραήλ Shuli Davidovich σε αντικατάσταση του απερχόμενου πρέσβη Oren Anolik. Η ανάρτησή της στο Χ δεν πέρασε απαρατήρητη από διπλωματικούς κύκλους, με ολιγόλεπτο βίντεο καλής επικοινωνιακής διαχείρισης και θετικό μήνυμα για την εμβάθυνση των σχέσεων Κύπρου-Ισραήλ. Η νέα πρέσβης θεωρείται πολύπειρη διπλωμάτης με ενεργό ρόλο στη διαχείριση του ζητήματος των απαχθέντων ομήρων της Χαμάς της 7ης Οκτωβρίου, αλλά και με μακρά θητεία στο πλευρό του πρώην προέδρου του Ισραήλ, Ρέουβεν Ρίβλιν. Στις Βρυξέλλες υπηρέτησε σε νευραλγικές θέσεις για τη σχέση του Ισραήλ με το ΝΑΤΟ και την Ε.Ε., ενώ υπηρέτησε και στη Μόνιμη Αντιπροσωπεία του Ισραήλ στα Ηνωμένα Έθνη. Η κα Davidovich στην Κύπρο τοποθετείται στο τελευταίο της πόστο ως διπλωμάτης καριέρας.

ΑΡΘΡΟ

Η Ευρώπη πρέπει να αλλάξει, η Ελλάδα να προχωρήσει

Του **ΝΙΚΗΤΑ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ***

Η Ευρώπη βρίσκεται μπροστά σε μια κρίσιμη επιλογή: είτε θα προσαρμόσει τους κανόνες της στις πραγματικές ανάγκες των πολιτών είτε θα συνεχίσει να απομακρύνεται από την κοινωνία που υποτίθεται ότι υπηρετεί. Όταν τα νοικοκυριά δοκιμάζονται από την ακρίβεια, οι νέοι αδυνατούν να αποκτήσουν στέγη και οι επιχειρήσεις ασφυκτιούν από το ενεργειακό κόστος, οι Βρυξέλλες δεν μπορούν να απαντούν μόνο με δημοσιονομικούς περιορισμούς. Οι κανόνες υπάρχουν για να υπηρετούν την κοινωνία, όχι η κοινωνία για να υπηρετεί τους κανόνες.

Η δημοσιονομική πειθαρχία είναι αναγκαία. Δεν μπορεί, όμως, να μετατρέπεται σε εμπόδιο για την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Η Ευρωπαϊκή Ενωση οφείλει να αναθεωρήσει το πλαίσιο των κανόνων της, προβλέποντας ειδική και αυστηρά ελεγχόμενη μεταχείριση για παραγωγικές δημόσιες επενδύσεις στην υγεία, την παιδεία, τις υποδομές, την ενεργειακή ασφάλεια και την προσιτή στέγαση.

Δεν είναι λογικό οι επενδύσεις που ενισχύουν την παραγωγικότητα, δημιουργούν θέσεις εργασίας και παράγουν πλούτο να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως οι δαπάνες χωρίς αναπτυξιακό αντίκρισμα. Η ευελιξία, βεβαίως, δεν σημαίνει ανεξέλεγκτο δανεισμό ούτε επιστροφή στις πρακτικές του παρελθόντος. Σημαίνει υπεύθυνη αξιοποίηση των δημόσιων πόρων, με σαφείς στόχους, διαφάνεια και αυστηρό έλεγχο των αποτελεσμάτων.

Η ανάγκη για μια πιο αναπτυξιακή ευρωπαϊκή πολιτική δεν απαλλάσσει, ωστόσο, την Ελλάδα από τις δικές της ευθύνες. Η χώρα γνωρίζει, με οδυνηρό τρόπο, το τίμημα της οικονομικής αστάθειας και της απώλειας αξιοπιστίας. Γι' αυτό η δημοσιονομική συνέπεια, η πολιτική σταθερότητα και η προσέλκυση επενδύσεων αποτελούν σημαντικά πλεονεκτήματα της σημερινής κυβερνητικής πορείας.

Η δημοσιονομική πειθαρχία είναι αναγκαία. Δεν πρέπει όμως, εκ μέρους της Ε.Ε., να μετατρέπεται σε εμπόδιο για την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Η σταθερότητα είναι το κύριο ζητούμενο. Ομως, δεν μπορεί να μετριέται μόνο με δημοσιονομικούς δείκτες, ρυθμούς ανάπτυξης ή θετικές αξιολογήσεις των αγορών. Αποκτά πραγματικό περιεχόμενο μόνο όταν μεταφράζεται σε καλύτερη καθημερινότητα για τους πολίτες. Η ανάπτυξη πρέπει να γίνεται αισθητή στους μισθούς, στο διαθέσιμο εισόδημα, στο κόστος ζωής και στις δυνατότητες στέγασης των νέων. Εκεί κρίνεται τελικά η αποτελεσματικότητα κάθε κυβερνητικής πολιτικής.

Αυτό είναι και το μεγάλο στοίχημα της επόμενης περιόδου: η οικονομική πρόοδος να μην παραμένει ένας αριθμητικός δείκτης, αλλά να μετατρέπεται σε χειροπιαστό κοινωνικό αποτέλεσμα. Η αντιμετώπιση της ακρίβειας, η ενίσχυση των εισοδημάτων, η δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας και η πρόσβαση των νέων σε προσιτή κατοικία πρέπει να βρεθούν στο επίκεντρο των επόμενων πρωτοβουλιών.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η κυβέρνηση έχει διπλή ευθύνη. Από τη μία πλευρά οφείλει να διαφυλάξει όσα κερδήθηκαν με κόπο στο εσωτερικό: τη δημοσιονομική αξιοπιστία, τη σταθερότητα και την αναπτυξιακή δυναμική. Από την άλλη, πρέπει να διεκδικεί αποτελεσματικά τα ελληνικά συμφέροντα στην Ευρώπη. Οχι με άγονες συγκρούσεις και εύκολες καταγγελίες, αλλά με τεκμηριωμένα επιχειρήματα, συμμαχίες και συγκεκριμένες προτάσεις, όπως με επιτυχία πράττει ο Ελληνας πρωθυπουργός.

Η σημερινή Ελλάδα δεν συμμορφώνεται απλώς με τις ευρωπαϊκές αποφάσεις. Συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωσή τους. Για αυτό και πρέπει να ξεκαθαρίζει σε κάθε ευκαιρία στους εταίρους της ότι η δημοσιονομική υπευθυνότητα και η ανάπτυξη δεν είναι αντίπαλες έννοιες. Να επιμένει ότι η ενεργειακή ασφάλεια, η κοινωνική συνοχή, η στέγαση και οι επενδύσεις στις δημόσιες υποδομές δεν αποτελούν εθνικές πολυτέλειες, αλλά ευρωπαϊκές προτεραιότητες.

Την ίδια στιγμή, η κοινωνική δυσαρέσκεια είναι υπαρκτή και δεν πρέπει να αγνοείται. Η αγανάκτηση, όμως, δεν αποτελεί από μόνη της πρόγραμμα διακυβέρνησης. Η απάντηση στις αδυναμίες του συστήματος δεν μπορεί να είναι η επιστροφή στην αστάθεια, την αβεβαιότητα και τις εύκολες υποσχέσεις, όπως κάνουν τα λεγόμενα αντισυστημικά κόμματα. Πρέπει να είναι η βελτίωση των αποτελεσμάτων, η ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πολιτών.

Το 2027, το ουσιαστικό δίλημμα θα είναι ποιος μπορεί να εγγυηθεί σταθερότητα, να παράγει αποτελέσματα και να βελτιώσει τη ζωή των πολιτών. Το ερώτημα δεν θα αφορά μόνο τη διαχείριση της οικονομίας. Θα αφορά την ικανότητα της χώρας να διεκδικεί, να μεταρρυθμίζεται, να αξιοποιεί τις ευρωπαϊκές ευκαιρίες και να μετατρέπει την ανάπτυξη σε κοινωνικό όφελος.

Η Ελλάδα χρειάζεται μια σταθερή κυβέρνηση, με αυτοπεποίθηση, κοινωνική ευαισθησία και διεκδικητική φωνή. Χρειάζεται πολιτικές που συνδυάζουν τη δημοσιονομική υπευθυνότητα με την κοινωνική προστασία και την ανάπτυξη με τη δικαιοσύνη. Παράλληλα, η Ευρώπη πρέπει να κατανοήσει ότι η αξιοπιστία της δεν θα κριθεί μόνο από την αυστηρότητα των κανόνων της, αλλά από την ικανότητά της να απαντά στις πραγματικές ανάγκες των πολιτών.

Οι κανόνες έχουν αξία όταν υπηρετούν έναν σκοπό. Και ο σκοπός της ευρωπαϊκής πολιτικής δεν μπορεί να είναι άλλος από μια Ευρώπη πιο ισχυρή, πιο δίκαιη και πιο κοντά στους ανθρώπους της. Για να γίνει αυτό, η Ευρώπη πρέπει να αλλάξει. Και η Ελλάδα, με σταθερότητα, σχέδιο και διεκδίκηση, πρέπει να προχωρήσει.

* Ο κ. Νικήτας Κακλαμάνης είναι πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων.

Όταν κάθε πόρτα φαίνεται κλειστή, σε ποιον άλλον μπορείς να απευθυνθείς;

Η Ευρωπαία Συνήγορος του Πολίτη Τερέζα Αντζίνιο εξηγεί στην «Κ» γιατί μια καταγγελία είναι μια πράξη εμπιστοσύνης

Συνέντευξη στη **ΣΙΜΕΪΝ ΜΠΟΥΣΝΕΛ**

Με αφορμή τη συμπλήρωση 35 χρόνων από την ίδρυση του θεσμού του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Κύπρο και στο πλαίσιο του Περιφερειακού Συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε από τις 10 έως τις 12 Νοεμβρίου στη Λευκωσία, με επίκεντρο τη συμβολή του θεσμού στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην «Κ» μίλησε η Τερέζα Αντζίνιο, η Ευρωπαία *Διαμεσολαβήτρια*, η οποία συμμετείχε στο Συνέδριο. Η κα Αντζίνιο μίλησε για κάτι που σπάνια ακούγεται σε ομιλίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση: πώς είναι να γράφεις σε ένα θεσμικό όργανο και να μη λαμβάνεις απάντηση, λέγοντας πως ένας από τους τρόπους για να κερδίσεις την εμπιστοσύνη των πολιτών είναι να απαντήσεις. Η κα Αντζίνιο, Πορτογαλίδα δικηγόρος και πρώην αναπληρώτρια Συνήγορος του Πολίτη στην Πορτογαλία, ανέλαβε την ευρωπαϊκή θέση τον Φεβρουάριο του 2025 και το γραφείο της διερευνά καταγγελίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της Ε.Ε. αντιμετωπίζουν τους πολίτες. Υπενθύμισε ότι έλαβε περίπου 30 καταγγελίες από την Κύπρο το 2025 και ξεκίνησε δύο έρευνες. Η μία αφορά την πρόσβαση σε έγγραφα και η άλλη αφορούσε την παράλειψη απάντησης.

Όπως είπε στην «Κ», οι άνθρωποι συχνά έρχονται στο γραφείο της με σαφή αίσθηση ότι κάτι πήγε στραβά και δεν έχουν την παραμικρή ιδέα για τους ισχύοντες κανόνες: «Είναι δωρεάν, είναι άτυπο, δεν χρειάζεστε δικηγόρο», τόνισε, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Απλώς πρέπει να γνωρίζετε τα γεγονότα».

Για κάποιον που ζει στην Κύπρο, το πρώτο βήμα είναι να εντοπίσει ποιος χειρίστηκε το θέμα. Εάν επρόκειτο για κυπριακή δημόσια αρχή, το γραφείο του εθνικού Επιτρόπου είναι η υπηρεσία στην οποία πρέπει να απευθυνθεί. Εάν πρόκειται για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή άλλο όργανο της Ε.Ε., το γραφείο της κας Αντζίνιο μπορεί να το εξετάσει. Όσοι ζουν στην Ε.Ε. μπορούν να υποβάλουν καταγγελία ανεξάρτητα από το αν κατέχουν διαβατήριο της Ε.Ε. Ένας πολίτης στην Κύπρο μπορεί να γράψει στα ελληνικά ή στα αγγλικά και να λάβει απάντηση στην ίδια γλώσσα, είπε η κα Αντζίνιο, λέγοντας πως η γλώσσα της απάντησης έχει την ίδια σημασία με το γεγονός ότι ελήφθη η απάντηση. Όταν ρωτήθηκε αν η εποπτεία και η επικοινωνία σε τόσες πολλές γλώσσες μπορούν να επιβραδύνουν τις διαδικασίες της Ε.Ε., είπε ότι οι άνθρωποι πρέπει να κατανοούν τις αποφάσεις που τους επηρεάζουν, η κα Αντζίνιο θέλει μια Ευρώπη που αποφασίζει και εξηγεί.

Οι πολίτες πρέπει να κατανοούν τις αποφάσεις που τους επηρεάζουν, λέει η κα Αντζίνιο και αναφέρει πως θέλει μια Ευρώπη που αποφασίζει και εξηγεί.

Η Ευρωπαία Διαμεσολαβήτρια Τερέζα Αντζίνιο λέει πως οι νέοι πρέπει να γνωρίζουν ότι εάν ένα θεσμικό όργανο της Ε.Ε. τους φερθεί άδικα, υπάρχει κάπου που μπορούν να πουν τη δική τους πλευρά της ιστορίας, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Μια καταγγελία είναι μια πράξη εμπιστοσύνης».

Τα πρότυπα των Βρυξελλών

Ερωτηθείσα για την εικόνα που έχει για την Κύπρο όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, η κα Αντζίνιο υπέδειξε την ετήσια έκθεση της Ε.Ε. για το κράτος δικαίου και είπε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναμένει από τα κράτη-μέλη να ακολουθούν ορισμένα πρότυπα, λέγοντας πως «Η συμμόρφωση με τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πάντα ένα έργο σε εξέλιξη». Στην πράξη αυτό μπορεί να σημαίνει την εξέταση εάν ένα θεσμικό όργανο ακολούθησε μια δίκαιη διαδικασία ή έδωσε σε κάποιον πρόσβαση στα έγγραφα για μια απόφαση. Ένα άτομο που μπορεί να δει πώς ελήφθη μια απόφαση είναι σε καλύτερη θέση να την αμφισβητήσει. Η κα Αντζίνιο μπορεί να διερευνήσει και να προτείνει αλλαγές. Τα θεσμικά όργανα αποφασίζουν εάν θα ενεργήσουν βάσει αυτών των συστάσεων, γι' αυτό και δίνει τόσο μεγάλη έμφαση στο να πείσει τους θεσμούς να συνεργαστούν με τους ανθρώπους που υποβάλλουν τα παράπονά τους.

Ερωτώμενη για το πώς προστατεύει την ανεξαρτησία του γραφείου της, η κα Αντζίνιο επισήμανε τον τρόπο με τον οποίο εκλέγεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τους εσωτερικούς ελέγχους που επιτρέπουν στο γραφείο της να δείχνει πώς κατέληξε σε μια απόφαση και το καθήκον της να εξηγεί το έργο της στο Κοινοβούλιο.

Η αξιοπιστία, όπως είπε, πρέπει να χτίζεται μέσα από τον τρόπο με τον οποίο εκτελεί τα καθήκοντά της. Κλείνοντας η κα Αντζίνιο θυμάται ότι ένιωσε Ευρωπαία για πρώτη φορά ως νεαρή Πορτογαλίδα φοιτήτρια στο Erasmus. Τώρα φροντίζει να μιλάει με φοιτητές όταν ταξιδεύει, συμπεριλαμβανομένης της επίσκεψής της στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Η κα Αντζίνιο λέει πως οι νέοι πρέπει να γνωρίζουν ότι εάν ένα θεσμικό όργανο της Ε.Ε. τους φερθεί άδικα, υπάρχει κάπου που μπορούν να πουν τη δική τους πλευρά της ιστορίας: «Μια καταγγελία είναι μια πράξη εμπιστοσύνης», κατέληξε.

Η σιωπή των αμνών

Του **ΜΙΧΑΛΗ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ**

Πριν από δέκα μέρες, ο τέως υπουργός Ενέργειας κ. Γιώργος Παπαναστασίου κάθισε μπροστά σε μια κάμερα και απέναντι στον Χρύσανθο Τσουρούλλη, λέγοντας κάτι που, σε κάθε λειτουργούσα δημοκρατία, θα προκαλούσε σεισμό. Απαντώντας στο ποιος στερεί από την Κύπρο το φθηνό ρεύμα είπε, επί λέξει: «Συμφέροντα και η σχέση των συμφερόντων με πολιτικούς προϊσταμένους. Τελεία».

Προερχόμενη από τον άνθρωπο που χειρίστηκε την ενέργεια για δυόμισι χρόνια, αυτή δεν είναι απλή αποκάλυψη, αλλά βόμβα μεγατόνων. Δεν πρόκειται για ακόμα ένα σκάνδαλο διαφθοράς κάποιων δεκάδων χιλιάδων ευρώ, ταξιδιών ή και μερικών εκατομμυρίων, από αυτά με τα οποία ασχολούμαστε για χρόνια. Εδώ μιλάμε για την ενέργεια, το κύριο αίτιο της ακρίβειας, της έλλειψης ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μας και της υποβάθμισης του βιοτικού επιπέδου της κάθε κυπριακής οικογένειας.

Δεν είπε ονόματα ο κ. Παπαναστασίου. Για όποιον όμως έχει την ελάχιστη γνώση της κυπριακής πολιτικής και οικονομικής σκηνής, τα όσα κατήγγειλε είναι σαφή. Στο ποιοι και γιατί δεν θέλουν την αποθήκευση, ποιοι και γιατί αντιστέκονται στον GSI που προχωρεί για εμάς, με τη δική μας κυβέρνηση αμέτοχη και σε ρόλο παθητικού θεατή υπό εξαναγκασμό, το σκάνδαλο εκατοντάδων εκατομμυρίων του Βασιλικού, ενός έργου του οποίου οι πάσσαλοι έμειναν να σκουριάζουν για χρόνια στην ομώνυμη περιοχή.

Για να έχουμε μέτρο σύγκρισης: η Γερμανία το 2022 δεν είχε ούτε ένα τερματικό υγροποιημένου αερίου. Έστησε το πρώτο μέσα σε λιγότερο από έναν χρόνο και σήμερα λειτουργεί τέσσερα. Εμείς περιμένουμε ακόμα το ένα. Από το 2019 και ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2030 και αν...

Πέρσι τον Σεπτέμβριο έγραφα σε αυτή τη στήλη για τα «τρία κακά της μοίρας μας»: τα εσωτερικά συμφέροντα, τα εξωτερικά εμπόδια και την απουσία ηγεσίας. Για ένα ολιγοπώλιο με πρωταγωνιστή την ΑΗΚ και λίγους ντόπιους παραγωγούς, που τρέμουν κάθε φθηνότερη πηγή ενέργειας που δεν ελέγχουν. Που δεν θέλουν τον ανταγωνισμό και αντιστέκονται στην αποθήκευση και το καλώδιο. Που θέλουν την Κύπρο ενεργειακά αιχμάλωτη και ανασφαλή.

Σήμερα, τα ίδια λέει δημόσια αυτός που χειριζόταν το θέμα. Εξηγεί γιατί έχουμε χάσει κάθε αξιοπιστία στην Ευρώπη. Και προχωρεί μάλιστα ένα βήμα παραπάνω, λέγοντας το αυτονόητο: καμία στρατηγική, καμιά πολιτική και καμία απόφαση δεν μπορεί να προχωρήσει χωρίς τη θέληση του επικεφαλής. Εννοώντας σαφώς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Ας δούμε το παράδειγμα της Μάλτας. Ένα μικρό νησί, απομονωμένο, εξαρτημένο από το μαζούτ, όπως εμείς. Το 2013, η τότε κυβέρνηση έκανε τη μετάβαση στο φυσικό αέριο κεντρική δέσμευση. Το 2015 λειτουργούσε η διασύνδεση με τη Σικελία και, λίγο αργότερα, ο σταθμός της Ντελιμάρα πέρασε στο φυσικό αέριο. Σήμερα, τα μαλτέζικα νοικοκυριά πληρώνουν το φθηνότερο ρεύμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 13,8 μονάδες αγοραστικής δύναμης, όταν εμείς πληρώνουμε 29,9. Μέρος της διαφοράς το καλύπτει ο κρατικός προϋπολογισμός, τα έργα όμως έγιναν. Τώρα, σχεδιάζεται και αγωγός φυσικού αερίου προς τη Σικελία, με σημαντική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση.

Η Μάλτα έχει και μια σκοτεινή πλευρά. Η συμφωνία για τον σταθμό φυσικού αερίου συνδέθηκε με την εταιρεία 17 Black και με εταιρείες στον Παναμά συνεργατών του τότε πρωθυπουργού. Τα πρώτα νήματα τα αποκάλυψε η δημοσιογράφος Δάφνη Καρουάνα Γκαλίτσια, που δολοφονήθηκε το 2017. Ο ιδιοκτήτης της 17 Black, μέτοχος της κοινοπραξίας του σταθμού, κατηγορείται ως ηθικός αυτουργός της δολοφονίας της, με την υπόθεση να βρίσκεται στη δικαιοσύνη. Η Μάλτα δεν είναι πρότυπο, είναι όμως καθρέφτης. Γιατί εκεί, όταν αποκαλύφθηκε η διαπλοκή, η κοινωνία δεν σώπασε. Χιλιάδες βγήκαν στους δρόμους, ο πρωθυπουργός παραιτήθηκε, και μια δημόσια έρευνα κατέληξε ότι το ίδιο το κράτος έφερε ευθύνη για το κλίμα ατιμωρησίας.

Τι ακολούθησε εδώ τη βόμβα Παπαναστασίου; Σχεδόν τίποτα. Η Αρχή κατά της Διαφθοράς δήλωσε ότι δεν θα ερευνήσει, αφού την υπόθεση του Βασιλικού εξετάζει ήδη η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Λες και οι τοποθετήσεις Παπαναστασίου αφορούσαν μόνο εκείνο το έργο. Η Γενική Εισαγγελία, σιγή. Η κυβέρνηση, εννοείται, δεν ασχολήθηκε και ούτε πιέστηκε να ασχοληθεί. Τα περισσότερα κόμματα σιώπησαν, σε μια χώρα που η αντιπολίτευση είναι μονίμως απούσα. Δέκα μέρες μετά, δεν άκουσα κάποιος να ενέγραψε το θέμα στη Βουλή. Και τα δελτία ειδήσεων, πέρασαν με γοργά πηδηματάκια στο επόμενο θέμα, αγνοώντας εκκωφαντικά το ουσιαστικότερο σκάνδαλο του αιώνα.

Στην ταινία «Η σιωπή των αμνών», η Κλαρίς Στάρλινγκ ξυπνούσε τα βράδια από τις κραυγές εκείνων που οδηγούνταν στη σφαγή. Στην Κύπρο όμως, οι αμνοί δεν κραυγάζουν. Πληρώνουν σιωπηλά το δεύτερο ακριβότερο ρεύμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις επιχειρήσεις και κάθε δύο μήνες ένα λογαριασμό που βαραίνει κάθε νοικοκυριό. Γύρω τους, όλοι κάνουν πως δεν άκουσαν τίποτα. Όσοι κερδίζουν από το ακριβό ρεύμα συνεχίζουν να κοιμούνται ήσυχοι και να μας κάνουν υποδείξεις.

michalis@michalis.com

EPA/LUIS RAMIREZ

Αερόστατα θερμού αέρα με συμμετέχοντες από περισσότερες από 25 χώρες κατά την έναρξη του Διεθνούς Φεστιβάλ Αερόστατων (FIG) 2026 στο Λεόν, Γκουαναχουάτο, του Μεξικού.

Το καλώδιο θα κρίνει την αξιοπιστία όλων

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Η υπόθεση της ηλεκτρικής διασύνδεσης Ελλάδας-Κύπρου έχει προ πολλού υπερβεί τα όρια ενός ενεργειακού έργου. Έχει εξελιχθεί σε πεδίο δοκιμασίας της πολιτικής συνέπειας, της διπλωματικής αξιοπιστίας και της ικανότητας των εμπλεκομένων να αναλαμβάνουν τις ευθύνες που απορρέουν από τις αποφάσεις τους. Οι εξελίξεις των τελευταίων ημερών, με την ενεργότερη εμπλοκή της Γαλλίας και την κινητοποίηση για την επανέναρξη των ερευνών, προσδίδουν στο Great Sea Interconnector νέα δυναμική. Ταυτόχρονα, περιορίζουν τα περιθώρια υπεκφυγών. Όσα μέχρι σήμερα διατυπώνονταν ως πολιτικές προθέσεις και στρατηγικές διακηρύξεις καλούνται πλέον να δοκιμαστούν στην πράξη.

Οι επιφυλάξεις για ένα έργο τέτοιου μεγέθους δεν συνιστούν ούτε πολιτική αδυναμία ούτε έλλειψη ευρωπαϊκού προσανατολισμού. Η οικονομική βιωσιμότητα, η κατανομή των κινδύνων και οι γεωπολιτικές αβεβαιότητες αποτελούν απολύτως θεμιτά αντικείμενα εξέτασης. Καμία κυβέρνηση δεν δικαιούται να επικαλείται τη στρατηγική σημασία ενός έργου για να παρακάμπτει την υποχρέωση της χρηστής διαχείρισης του δημόσιου χρήματος.

Υπάρχει, ωστόσο, ουσιώδης διαφορά ανάμεσα στην υπεύθυνη αξιολόγηση και στη διαρκή αναθεώρηση των όρων υπό τους οποίους λαμβάνονται οι αποφάσεις. Για το GSI έχει παρέλθει σημαντικός χρόνος. Έχουν πραγματοποιηθεί διαβουλεύσεις, έχουν καταγραφεί επιφυλάξεις, έχουν αναζητηθεί διασφαλίσεις και έχουν δοθεί δημόσιες διαβεβαιώσεις. Δεν είναι δυνατόν κάθε νέα εξέλιξη να επαναφέρει τη συζήτηση στην αφετηρία της, σαν να μην έχουν μεσολαβήσει αποφάσεις και δεσμεύσεις.

Η νέα κινητικότητα δημιουργεί ένα διαφορετικό πλαίσιο ευθυνών. Ο Κυριάκος Μητσοτάκης έχει επανειλημμένως υπογραμμίσει τη στρατηγική σημασία της διασύνδεσης. Η εμπλοκή της Γαλλίας προσδίδει πρόσθετο πολιτικό και διπλωματικό βάρος στην προσπάθεια. Ο Εμανουέλ Μακρόν έχει επενδύσει πολιτικά στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής στρατηγικής παρουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Και οι δύο ηγέτες έχουν κάθε λόγο να επιθυμούν την απρόσκοπτη υλοποίηση του έργου. Θα κριθούν, ωστόσο, όχι από την ένταση των διακηρύξεών τους, αλλά από τη στάση που θα τηρήσουν εάν οι συνθήκες απαιτήσουν ουσιαστική παρέμβαση.

Η πιθανότητα τουρκικής παρεμπόδισης δεν αποτελεί θεωρητικό ενδεχόμενο. Η Άγκυρα αντιμετωπίζει τις σχεδιαζόμενες έρευνες μέσα από το πρίσμα των δικών της διεκδικήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο. Εάν επιχειρήσει να τις εμποδίσει, θα δοκιμαστούν οι δεσμεύσεις Αθήνας και Παρισιού. Η αποφυγή μιας σύγκρουσης είναι ένα ζήτημα. Η παραίτηση από την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων είναι άλλο. Η διπλωματία οφείλει να αποτρέπει την ένταση, αλλά και την εμπέδωση της αντίληψης ότι η απειλή έντασης αρκεί για να αναστέλλονται νόμιμες δραστηριότητες.

Αντίστοιχη είναι η ευθύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διασύνδεση έχει αναγνωριστεί ως έργο κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος και έχει εξασφαλίσει σημαντική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση. Συνδέεται ευθέως με την άρση της ενεργειακής απομόνωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας, του τελευταίου κράτους μέλους χωρίς ηλεκτρική διασύνδεση με το ευρωπαϊκό σύστημα. Αυτό δεν συνεπάγεται ότι οι Βρυξέλλες οφείλουν να εγγυηθούν άνευ όρων την οικονομική επιτυχία του έργου. Δεν μπορούν, όμως, να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενη παρεμπόδισή του από τρίτη χώρα ως απλή διμερή διαφορά. Εάν η Ένωση θεωρεί τη διασύνδεση στρατηγικής σημασίας, οφείλει να καταστήσει σαφές τι σημαίνει αυτή η αναγνώριση στην πράξη. Διαφορετικά, τίθεται ζήτημα πραγματικής αξίας της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης.

Στο επίκεντρο, εντούτοις, βρίσκεται αναπόφευκτα η Κυπριακή Δημοκρατία. Και εδώ η εικόνα είναι λιγότερο ευκρινής από όσο θα επέβαλλε η σοβαρότητα της υπόθεσης. Η κυβέρνηση διαβεβαιώνει ότι επιθυμεί την υλοποίηση του έργου. Την ίδια στιγμή, η δημόσια στάση της χαρακτηρίζεται από διαδοχικές επιφυλάξεις και νέες αναφορές σε εκκρεμότητες, αφήνοντας ανοικτό το ενδεχόμενο επανεξέτασης ζητημάτων που είχαν ήδη αποτελέσει αντικείμενο πολύμηνων διαβουλεύσεων.

Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση των 25 εκατομμυρίων ευρώ. Η κυβέρνηση είχε συνδέσει δημοσίως την καταβολή τους με την έκδοση της σχετικής NAVTEX, χωρίς να απαιτείται προηγουμένως η έναρξη των ερευνών. Η προϋπόθεση τέθηκε από την ίδια τη Λευκωσία, στο πλαίσιο της συνεννόησης με την Αθήνα. Μετά την έκδοση της NAVTEX, αντί να υπάρξει σαφής εικόνα για την εκπλήρωση της δέσμευσης, επανέρχονται αναφορές σε νομικές και άλλες εκκρεμότητες. Εάν υφίστανται πραγματικά προσκόμματα, η κυβέρνηση οφείλει να εξηγήσει τη φύση τους, πότε διαπιστώθηκαν και γιατί δεν διευθετήθηκαν προτού δοθούν οι διαβεβαιώσεις. Είναι πρωτίστως ζήτημα αξιοπιστίας στη διαχείριση μιας διακρατικής συμφωνίας, για την οποία έχουν ήδη δοκιμαστεί οι σχέσεις Αθήνας και Λευκωσίας.

Δεν μπορεί, ασφαλώς, να αποδοθεί στην κυβέρνηση πρόθεση χωρίς τεκμηρίωση. Η ίδια, όμως, έχει την ευθύνη να μην αφήνει τη δημόσια στάση της εκτεθειμένη σε τέτοιες ερμηνείες. Ιδίως όταν η αλληλουχία των τοποθετήσεών της δημιουργεί την εντύπωση ότι αναμένει διαρκώς την επόμενη εξέλιξη προτού αναλάβει το βάρος μιας οριστικής απόφασης. Εάν θεωρεί ότι το έργο δεν μπορεί να προχωρήσει με τους σημερινούς όρους, οφείλει να το πει ευθέως. Εάν παραμένει προσηλωμένη στην υλοποίησή του, οφείλει να ενεργεί αναλόγως.

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει δικαίωμα να προστατεύει τα οικονομικά της συμφέροντα και να απαιτεί διασφαλίσεις. Έχει, όμως, και υποχρέωση να αναλαμβάνει την ευθύνη των επιλογών της και να τηρεί όσα συμφωνεί. Κανένα έργο με τόσο σύνθετες γεωπολιτικές παραμέτρους δεν πρόκειται ποτέ να απαλλαγεί πλήρως από τον κίνδυνο. Η Ελλάδα, η Γαλλία και η Ευρωπαϊκή Ένωση θα κριθούν από την ετοιμότητά τους να στηρίξουν στην πράξη ένα έργο του οποίου αναγνωρίζουν τη στρατηγική σημασία. Η Κυπριακή Δημοκρατία θα κριθεί από τη συνέπεια των δικών της αποφάσεων.

photiouth@kathimerini.com.cy

Οι αυτόκλητοι πραγματιστές και ο κοσμοκαλόγερος ιμιτασιόν

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Δεν είναι η πρώτη φορά που η Μαρία Άνχελα Ολγκίν αδειάζει τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη ή έστω επιχειρεί να τον αδειάσει, με δημόσιες αναφορές. Είπε λοιπόν, μεταξύ άλλων, η Κολομβιανή επίσημος του ΟΗΕ, ότι το ζήτημα του οδοφράγματος των Κοκκίνων «δεν ήταν στο τραπέζι» των συζητήσεων Χριστοδουλίδη-Ερχιουρμαν (Πολίτης), αποφεύγοντας να διευκρινίσει ότι η διάνοιξη του εν λόγω οδοφράγματος τέθηκε μεν από την ελληνοκυπριακή πλευρά, αλλά απορρίφθηκε από την τουρκοκυπριακή πλευρά. Ως αποτέλεσμα, η κα Ολγκίν δημιούργησε την εικόνα ότι ο Νίκος Χριστοδουλίδης δεν ήγειρε ποτέ θέμα Κοκκίνων, κάτι που προκάλεσε εσωτερικές αντιδράσεις και ανάγκασε τη Λευκωσία να επιχειρεί να αποδείξει τα αυτονόητα.

Αν η συμπεριφορά, που εν προκειμένω επέδειξε η κα Ολγκίν, δεν ήταν κακοπροαίρετη, ήταν τουλάχιστον άγαρμπη. Και δεν ξέρω ποιο είναι χειρότερο, μια απεσταλμένη του ΟΗΕ που λειτουργεί κακοπροαίρετα έναντι της μιας εκ των δύο πλευρών σε μια μακροχρόνια διένεξη; Ή μια άγαρμπη διπλωμάτης που δεν ξέρει πότε να ανοίγει το στόμα της, πότε να το κλείνει και κυρίως πώς να προστατεύσει μια διαδικασία, που υποτίθεται ότι θέλει να προωθήσει; Σε κάθε περίπτωση το αποτέλεσμα είναι το ίδιο.

Και είναι αλήθεια ότι η κα Ολγκίν έχασε το μέτρο, κάτι άλλωστε που αποδείχθηκε με τον πλέον παραστατικό τρόπο, όταν επισκέφθηκε την «πρεσβεία» της Τουρκίας, στο ψευδοκράτος. Με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την εικόνα της απεσταλμένης του γ.γ. που όφειλε όχι απλώς να γνωρίζει το περιεχόμενο των ψηφισμάτων του Σ.Α. από τα οποία αντλεί τους όρους εντολής του ο κ. Γκουτέρες και συνεπώς και η ίδια, αλλά και να τα ακολουθεί, ώστε να μην συνδράμει με οποιονδήποτε τρόπο την αποσχιστική οντότητα.

Αυτό όμως που προκάλεσε την πλέον αρνητική εικόνα είναι ο τρόπος με τον οποίο η κα Ολγκίν αντέδρασε στα δικαιολογημένα διαβήματα της Λευκωσίας και τις αντιδράσεις του συνόλου σχεδόν της πολιτικής ηγεσίας. Είπε στη «Γενί Ντουζέν»: «Εγώ είμαι ένας άνθρωπος πιο πραγματιστής από πολλούς άλλους στο νησί. Μου γνωστοποιήθηκε ότι υπήρχε ένα μήνυμα για μένα, πήγα και το πήρα», αναφερόμενη στην επίσκεψή της, στην «πρεσβεία της Τουρκίας» στα Κατεχόμενα. Η «πραγματιστική λοιπόν προσέγγιση» που επικαλείται η κα Ολγκίν υπερκάλυψε δυστυχώς την υποχρέωση να σέβεται τους όρους εντολής της. Και είναι πραγματικά άκρως προβληματικό, μια επίσημος του ΟΗΕ, στην οποία κάποιοι έχουν εναποθέσει τις ελπίδες τους, να οχυρώνεται πίσω από την έννοια ενός μονόπλευρου «πραγματισμού», γράφοντας στα παλαιότερα των υποδημάτων της, τα ίδια τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Κι όταν η κα Ολγκίν παρακάμπτει και παραγράφει τα ψηφίσματα του Σ.Α. ΟΗΕ με τέτοιο τουπέ και τέτοια άνεση, πώς είναι δυνατόν κάποιος νοήμων άνθρωπος να θεωρεί ότι η Τουρκία και ο Τουφάν Ερχιουρμαν, θα τα ακολουθήσουν και θα εναρμονιστούν με αυτά, προκειμένου να δημιουργηθούν συνθήκες επίλυσης του Κυπριακού;

Κι εδώ ακριβώς βρίσκεται η μεγάλη ευθύνη του Νίκου Χριστοδουλίδη, ο οποίος γνωρίζει πολύ καλά ποια πορεία ακολουθεί ο Ερχιουρμαν και τι μεθοδεύει ο Ταγίπ Ερντογάν, που του γύρισε την πλάτη στην πρόσφατη Σύνοδο της Αττάλειας για το Κλίμα. Όπως επίσης γνωρίζει ο Πρόεδρός μας, ποιο ρόλο διαδραματίζουν τα Ηνωμένα Έθνη. Ωστόσο, ο κ. Χριστοδουλίδης επιλέγει να συμπεριφέρεται σαν «κοσμοκαλόγερος ιμιτασιόν», παριστάνοντας ότι δεν ξέρει τι συμβαίνει γύρω του. Και έτσι παραγράφει ότι ο απερχόμενος γ.γ. Αντόνιο Γκουτέρες είναι έτοιμος προ πολλού να «τετραγωνίσει τον κύκλο» και ότι μας έχει προϊδεάσει για μια λύση που θα βρίσκεται μεταξύ των θέσεων των δύο πλευρών, παραπέμποντας σε συνομοσπονδία.

Όπως λοιπόν η κα Ολγκίν, έτσι και ο απερχόμενος πολιτικός της προϊστάμενος είναι «αυτόκλητοι πραγματιστές». Άλλωστε, η κληρονομιά Γκουτέρες είναι, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, η «μεθοδολογία» που μπήκε στο τραπέζι ως επίσημο προαπαιτούμενο, κλείνοντας το μάτι στο τουρκικό αίτημα περί τερματισμού της λεγόμενης «απομόνωσης» εκ προοιμίου και ανεξαρτήτως αποτελέσματος μιας ενδεχόμενης νέας διαδικασίας. Ανάλογους «πραγματιστικούς λόγους» είχαν και οι εκπρόσωποι και απεσταλμένοι του ΟΗΕ, Ντάουνερ, Αϊντε και Ολγκίν, που φρόντισαν να δώσουν διαπιστευτήρια στην «πρεσβεία της Τουρκίας», στο ψευδοκράτος, στέλνοντας «ξεκάθαρα» μηνύματα που ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης βλέπει, αλλά προσποιείται ότι δεν υπάρχουν. Διότι τον βολεύει να σερνόμαστε πίσω από το Κυπριακό, παρά την «πραγματιστική πορεία» που έχει προσλάβει, συντηρώντας μίαν επίπλαστη προοπτική, ενόψει προεδρικών εκλογών. Για κανέναν άλλο λόγο, δυστυχώς.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Χώρα υπόδειγμα ασυγχώρητης χαλαρότητας

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Αν θέλουμε πραγματικά να «παίξουμε μπάλα» στη δύσκολη γεωπολιτικά γειτονιά μας, θα πρέπει να γίνουμε πολύ γρήγορα μια άλλη χώρα. Αν, για παράδειγμα, θέλεις να αναμετρηθείς με την Τουρκία στην απέραντη «μαύρη τρύπα» που λέγεται Λιβύη, πρέπει ως κράτος, πολιτική ηγεσία, αλλά και κοινωνία, να είσαι έτοιμος για όλα. Πρέπει να είσαι έτοιμος να στείλεις στρατό σε μια επικίνδυνη περιοχή, πάντο-

Θα μπορούσαμε να είμαστε απείρως ισχυρότεροι εάν σοβαρευόμασταν. Γιατί η λύση, προφανώς, δεν μπορεί να είναι οι περιπτωσιακές «υπεργολαβίες» σε κράτη με τα οποία συμπίπτουν τα συμφέροντά μας μια δεδομένη στιγμή.

τε με οργάνωση και σχέδιο για να αποφευχθεί το τραγικό φιάσκο της καταραμένης αποστολής του 2023 στη Βεγγάζη. Πρέπει ακόμη να μπορείς να φέρεις εις πέρας μυστικές αποστολές, οι οποίες δεν αποκαλύπτονται την επόμενη μέρα από κάποια στήλη παραπολιτικών, όπως συμβαίνει στη χώρα όπου όλα γίνονται για την επικοινωνία. Επί πενήντα χρόνια γκρεμίσαμε μεθοδικά βασικούς πυλώνες ασφάλειας και διπλωματίας, με μικρές φωτεινές περιόδους και εξαιρέσεις. Θεωρούμε λογικό να κυκλοφορούν άνθρωποι με τα κινητά τους στο Πεντάγωνο ή σε άλλα παρόμοια κτίρια, γιατί «έτσι γινόταν πάντα». Οποιος θέλει να γκρινιάξει για το «τι κάνει η Τουρκία», ας επισκεφθεί ένα αντίστοιχο τουρκικό κρατικό συγκρότημα και ας βγάλει τα συμπεράσματά του.

Προφανώς αλλάξαμε αρκετά. Χρειάστηκαν μερικά διάσημα φιάσκα, από τον Σορίν Ματέι, τα Ιμια έως τον Οτσαλάν, ώστε να καταλάβουμε ότι αν δεν σοβαρευτούμε θα καταρρέουμε σε κάθε κρίση. Εχουμε, όμως, πολύ δρόμο ακόμη, γιατί είμαστε η χώρα που μια κρίση δεν τη χειρίζεται το ΚΥΣΕΑ ούτε συγκεκριμένος μηχανισμός. Παραμένουμε ένα υπόδειγμα ανεξήγητης, και ασυγχώρητης, χαλαρότητας.

Εχουμε συμμάχους, δίκτυα επιρροής και μια μοναδική γεωπολιτική θέση. Θα μπορούσαμε ωστόσο να είμαστε απείρως ισχυρότεροι εάν σοβαρευόμασταν. Γιατί η λύση, προφανώς, δεν μπορεί να είναι οι περιπτωσιακές «υπεργολαβίες» σε χώρες με τις οποίες συμπίπτουν τα συμφέροντά μας μια δεδομένη στιγμή. Η Αίγυπτος, η Γαλλία, το Ισραήλ θα βάλλουν πάντοτε τα δικά τους συμφέροντα στη ζυγαριά με ένα μεγάλο πριμ. Είναι λογικό και αναμενόμενο και το διαπιστώνουμε συχνά.

Οι φρεγάτες, τα F-35 και όλα τα ισχυρά και ακριβά συστήματα που θα προμηθευτεί η Ελλάδα θα την καταστήσουν σημαντικό παίκτη στην περιοχή το 2030. Αλλά δεν φτάνουν! Τα στιβαρά όπλα απαιτούν και στιβαρούς μηχανισμούς, επαγγελματίες και κουλτούρα ασφάλειας. Η πρόσφατη εμπειρία στην Ουκρανία ή στη Μέση Ανατολή έδειξε, άλλωστε, ότι μπορείς να νιώθεις άτρωτος και να «προδοθείς» από την κάμερα ενός κινητού ή ένα smart watch. Τόσο απλά!

Το καλώδιο της Εριδος

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΗ**

Ηταν Δεκέμβριος του 1981 όταν ανακοινώθηκε πως ο υπουργός Αμύνης του Ισραήλ Αριέλ Σαρόν θα εκφωνούσε ομιλία στο Κέντρο Στρατηγικών Σπουδών του Πανεπιστήμιου του Τελ Αβίβ στην οποία θα πρότεινε διεύρυνση των στρατηγικών θεμάτων ασφαλείας του Ισραήλ, πέρα από τις αραβικές χώρες και την Ανατολική Μεσόγειο, περιλαμβάνοντας επίσης την Τουρκία.

Η διάλεξη εκείνη δεν δόθηκε ποτέ, τμήματά της όμως δημοσιεύθηκαν στον ισραηλινό Τύπο και στην αμερικανική εφημερίδα της εποχής, την Herald Tribune. Το θέμα πέρασε απαρατήρητο στην Ελλάδα. Τον προηγούμενο μήνα, τεκτονικός πολιτικός σεισμός είχε αναδείξει το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία. Το σοκ υπήρξε συγκλονιστικό. Παρέλυσαν οι αρμόδιες υπηρεσίες.

Ο «γρίφος» λύθηκε σε συνέντευξη του Σαρόν στην Οριάνα Φαλάτσι που δημοσιεύθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου 1982 στην El Pais, όπου εξηγούσε ότι η Τουρκία –μέλος του ΝΑΤΟ και λόγω της γεωγραφικής θέσεως– δεν ήταν δυνατόν να εξαιρεθεί από τους στρατηγικούς στόχους του Ισραήλ, προκειμένου να αποτραπεί ο έλεγχος και η αύξηση επιρροής της ΕΣΣΔ στον Περσικό Κόλπο και ο κίνδυνος να περιέλθει ακόμη και η Τουρκία στη σοβιετική επιρροή.

Κύλησε από τότε πολύ νερό στο αυλάκι. Οι σχέσεις Αγκυρας και Τελ Αβίβ πέρασαν από πολλές διακυμάνσεις, περίπου εκτραχύνθηκαν τα τελευταία χρόνια, αλλά ο στόχος του Σαρόν για επέκταση του στρατηγικού ορίζοντα του Ισραήλ παρέμεινε πάντα. Μόνο που, αντί της Τουρκίας, οι εταίροι του Ισραήλ τον 21ο αι. είναι η Ελλάδα και η Κύπρος.

Η συμφωνία αμυντικής συνεργασίας με την Ελλάδα αυξάνει σημαντικά τον περιορισμένο ζωτικό αεροπορικό χώρο του Ισραήλ και το συνδέει με τις ευρωπαϊκές αμυντικές δομές του ΝΑΤΟ. Βέβαια, η συμφωνία δεν περιλαμβάνει ρήτρα αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής, αλλά η Τουρκία παρακάμπτεται σαφέστατα.

Το καλώδιο που θα συνδέσει το Ισραήλ με την Κύπρο και την Ελλάδα δημιουργεί έναν ενεργειακό σύνδεσμο του Τελ Αβίβ με την Ευρώπη, στον οποίο επίσης δεν μετέχει την Τουρκία, που θεωρεί ότι περικυκλώνεται από μη φίλιες, εάν όχι ευθέως εχθρικές δυνάμεις με στόχο να περιορίσουν την επιρροή της στην Ανατολική Μεσόγειο. Αυτό θα οδηγήσει σε αύξηση των τριβών στο Αιγαίο, αλλά όχι, μάλλον, σε ευθεία στρατιωτική αναμέτρηση.

Οι έρευνες για την πόντιση του «καλωδίου της Εριδος» οδήγησαν σε ακραία κομματική αντιπαράθεση, καθώς επίκεινται κρίσιμες εκλογές στη χώρα μας και η έξαρση του πατριωτισμού εκρίθη αναγκαία. Και επειδή η Τουρκία δεν διανύει προεκλογική περίοδο, οι ηγέτες της απλώς απολαμβάνουν τον σπαραγμό που συγκλονίζει την ελληνική Βουλή και φυσικά τα ΜΜΕ.

Αλλά αυτό ήταν αναμενόμενο. Το ουσιώδες είναι ότι η στρατιωτική και ενεργειακή συνεργασία εξυπηρετεί την ευρύτερη στρατηγική του Ισραήλ, με την Ελλάδα και την Κύπρο να έχουν τον ρόλο του «χρήσιμου ενδιάμεσου». Το κρίσιμο ερώτημα, ωστόσο, είναι εάν η Ανατολική Μεσόγειος θα μετατραπεί σε περιοχή αντιπαραθέσεως αντίπαλων ομάδων ή εάν, τελικώς, προκύψει μια νέα λειτουργική ισορροπία δυνάμεων. Αγνωστον.

Η δύσκολη εφηβεία της Ευρώπης

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Προσπαθώ να καταλάβω τη σημασία αυτού του κιτ επιβίωσης των 72 ωρών. Μη με ρωτήσετε τι περιέχει, διότι δεν γνωρίζω και δεν ενδιαφέρομαι να μάθω. Μη με ρωτήσετε επίσης για ποιο λόγο περιέχει τα χρειώδη μόνο για 72 ώρες και αν οι αρμόδιοι κρίνουν ότι ύστερα από αυτό το σύντομο χρονικό διάστημα η επιβίωσή μας θα έχει εξασφαλισθεί. Αναρωτιέμαι δε μήπως αυτό το «πολιτικό γκάτζετ» δεν είναι τίποτε παραπάνω από την προσπάθεια της ευρωπαϊκής ηγεσίας να αποσείσει τις κατηγορίες περί ολιγωρίας και αδυναμίας να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων. Μπορεί τα δύο μαστόδοντα της οικουμένης, οι ΗΠΑ και η Ρωσία, να συμπεριφέρονται ωσάν η Ε.Ε. να μην υπάρχει παρά μόνο στο μυαλό των Ευρωπαίων, μπορεί να μην έχει πολιτική ηγεσία, μπορεί να της λείπουν τα όπλα, όμως δεν τη διοικούν και ηλίθιοι. Ξέρουν τους κινδύνους που την απειλούν και προετοιμάζουν τους πληθυσμούς της για να επιβιώσουν σε περίπτωση που οι εχθροί δεν χακάρουν μόνο τα ψυγεία των σούπερ μάρκετ, αλλά προκαλέσουν μια γενική επίθεση που θα αφήσει την Ευρώπη χωρίς ενέργεια, χωρίς επικοινωνίες και θα διαλύσει την καθημερινότητά της. Δεν ξέρω πώς το ζήτημα αντιμετωπίσθηκε σε άλλες χώρες, μάλλον με αδιαφορία, στην Ελλάδα, όμως, αν κάποιος έφτιαξε το κιτ, καλόν θα ήτο να βγει να μας το πει, για να καταλάβουμε κι εμείς πώς σκέφτεται. Απορώ δε πώς, εν όψει των Χριστουγέννων, κάποια εταιρεία δεν έχει σκεφτεί να παραγάγει μαζικά κιτ, μια πρωτότυπη ιδέα για δώρο. Ζητώ συγγνώμη για τη σάχλα της εισαγωγής, όμως αυτή η υπόθεση δεν μπορεί να μη σε κάνει να σκεφτείς πως η ευρωπαϊκή ηγεσία κάνει ό,τι περνάει από το χέρι της για να μην την παίρνουν στα σοβαρά όχι μόνον ο Τραμπ ή ο Πούτιν, αλλά και οι ίδιοι οι πολίτες της. Κι αυτή είναι η πιο σοβαρή απειλή για το μέλλον της.

Ανήκω στη γενιά που έζησε την παιδική ηλικία της Ευρώπης, της τότε ΕΟΚ, η οποία για πολλούς ήταν προβληματική, όμως εμείς οι Ελληνες, με ελάχιστες εξαιρέσεις, την αντιμετωπίζαμε ως τη μόνη διέξοδο στα αδιέξοδά μας. Επί χούντας ήταν η δημοκρατική Ευρώπη που θα μπορούσε να μας γλιτώσει από τον επαρχιώτικο απομονωτισμό των καραβανάδων που μας κυβερνούσαν. Δεν ήταν μόνον η δημοκρατία. Ηταν και ο πολιτισμός, η λογοτεχνία, η μουσική, ο κινηματογράφος, το θέατρο. Ας μου συγχωρεθεί η προσωπική εξομολόγηση, όμως την Ελλάδα έμαθα να την αγαπάω πραγματικά όταν την είδα από το Παρίσι των σπουδών μου. Το λέω γιατί δεν είμαι ο μόνος. Είχα την τύχη να μη ζήσω μεγάλα ιστορικά γεγονότα στη ζωή μου, όπως πολέμους, κατοχές και ό,τι είχαν υποστεί οι γονείς μου, αλλά ομολογώ ότι αισθάνθηκα πως η Ιστορία αλλάζει, και μαζί της και η ζωή μου, όταν για πρώτη φορά φτάνοντας στο Παρίσι πήγα στην ουρά για τα ευρωπαϊκά διαβατήρια και πέρασα τον έλεγχο χωρίς να με ρωτήσει ο αστυνομικός αν έχω άδεια παραμονής. Η ζωή μου άλλαξε οριστικά όταν δεν χρειάστηκε να αγοράσω φράγκα με τις δραχμές μου, που είχαν ελάχιστη ανταλλακτική αξία εκτός συνόρων. Είχα ευρώ, όπως οι Γερμανοί, οι Γάλλοι και οι Ισπανοί.

Η Ευρώπη προσπαθούσε να ξεπεράσει την προβληματική παιδική της ηλικία, ικανοποιημένη από τη μεταπολεμική κατατομή του κόσμου, με την ομπρέλα της εξασφαλισμένη από την προστάτιδα υπερδύναμη. Η δε Ελλάδα, το αιωνίως προβληματικό παιδί, κοιμόταν ήσυχη, επειδή πίστευε πως η Ευρώπη θα αναλάμβανε όχι μόνο την άμυνά της, αλλά και την ανάπτυξή της. Το βέβαιον είναι ότι η Ευρώπη, μετά την προβληματική παιδική της ηλικία, έχει δύσκολη εφηβεία. Δεν έχει λύσει τα υπαρξιακά της προβλήματα, την ενιαία πολιτική ηγεσία και κατ' επέκταση την ενιαία εξωτερική πολιτική, και έχει αποκλεισθεί από τις γεωπολιτικές ανακατατάξεις που δημιουργούν έναν κόσμο διαφορετικό απ' αυτόν που ζήσαμε. Η Ευρώπη απογοητεύει τους Ευρωπαίους, με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι να στρέφονται σε αντιευρωπαϊκές πολιτικές δυνάμεις. Δεν είναι μόνον η γοητεία που ασκεί σε πολιτικούς η αυταρχική Ρωσία του Πούτιν. Είναι και ο νέος αντισημιτισμός που εναντιώνεται στη μοναδική δημοκρατία της Μέσης Ανατολής.

Εμείς εδώ εξακολουθούμε να αντιμετωπίζουμε την Ευρώπη με τη γνωστή μας χρονοκαθυστέρηση. Στηριζόμαστε στην υποστήριξη που μας παρέχει ο Μακρόν, όμως αναρωτιέμαι πόσο θα αλλάξει η κατάσταση αν, όπως όλα δείχνουν, τον διαδεχθεί η ρωσόφιλη Λεπέν. Και αγνοούμε ότι ο μόνος πραγματικός μας σύμμαχος με τον οποίο έχουμε κοινά συμφέροντα απέναντι στην Τουρκία και στις επεκτατικές της βλέψεις είναι το Ισραήλ. Ναι, αυτό το Ισραήλ που οι ναρκισσευόμενοι πατριδοκάπηλοι το κατηγορούν για γενοκτονία στη Γάζα, αγνοώντας πως γενοκτονικές προθέσεις στον πόλεμο αυτό έχουν οι τρομοκράτες της Χαμάς και οι Παλαιστίνιοι υποστηρικτές τους. Ας αναρωτηθούμε αν, ο μη γένοιτο, συμβεί κάτι δυσάρεστο στο Αιγαίο, τι θα κάνουν τις παλαιστινιακές τους σημαίες και ποια από τις σύμμαχες χώρες θα μας υπερασπιστεί; Εκτός αν έχουν φροντίσει να προμηθευτούν το κιτ των 72 ωρών.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini. gr

Πληθαίνουν οι αρχιτέκτονες του φόβου και του χάους

Της **ΤΑΣΟΥΛΑΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ**

Δύο είναι τα κύρια «όπλα» στα χέρια των σχεδιαστών των υβριδικών πολέμων. Η ικανοποίηση που αισθάνονται οι άνθρωποι όταν επιβεβαιώνεται η κοσμοθεωρία τους και τα υπάρχοντα ρήγματα στο κοινωνικό σώμα. Δεν χρειάζεται αυτοί να αγωνιστούν να πείσουν, διοχετεύουν το ψέμα που παγιώνει όσα ήδη οι άνθρωποι φοβούνται ή πιστεύουν, και τάχιστα η αλήθεια μετατρέπεται σε ισχυρισμό του αντιπάλου, σε επίθεση από τον εχθρό. Δεν χρειάζεται να δημιουργήσουν διαιρέσεις από το μηδέν. Εκμεταλλεύονται τις χάσκουσες ενδημικές ρωγμές και τις βαθαίνουν παρέχοντας σε κάθε πλευρά μόνον όσα επιθυμεί να ακούσει, και τάχιστα οι υποστηρικτές τους γίνονται ακούσια πολλαπλασιαστές της διαλυτικής προπαγάνδας. Διότι στην υπονόμευση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς και στα συστήματα αρωγής και προστασίας της Ευρώπης φάνηκε πως στόχευαν οι πρόσφατες πολλαπλές υβριδικές επιθέσεις: Τα μαζικά e-mails για δήθεν τοποθέτηση βόμβας σε 6.300 και 3.778 σχολεία στην Ιταλία και εκατοντάδες άλλα σε Σκωτία και Ιρλανδία. Οι ψευδείς προειδοποιήσεις για τοποθέτηση εκρηκτικών μηχανισμών σε 35 πτήσεις 16 ευρωπαϊκών χωρών, στο κρουαζιερόπλοιο «Crown Iris», σε τρία ραδιοτηλεοπτικά κανάλια (το βρετανικό Sky News, το βουλγαρικό Nova TV και το ιρλανδικό RTÉ) και στον σιδηροδρομικό σταθμό Καλέ - Φρετούν. Οι εχθρικές αφηγήσεις θεσμικής ευρω-αποτυχίας από περιβάλλοντα ευθυγραμμισμένα με το κίνημα MAGA, από λογαριασμούς συνδεδεμένους με Ισραηλινούς αξιωματούχους, από ακροδεξιούς κύκλους των χωρών. Το Operation Overload, το ρωσικό δίκτυο που διέσπειρε κατασκευασμένα ρεπορτάζ δήθεν έγκριτων μέσων ενημέρωσης περί βιασμών διαδηλωτών από μετανάστες και περί επικείμενων τρομοκρατικών επιθέσεων. Οι κυβερνοεπιθέσεις στα συστήματα ψύξης γαλλικών σούπερ μάρκετ και τραπεζών αίματος, όπως και σε καταψύκτες δεκάδων καταστημάτων σε Βέλγιο, Εσθονία, Φινλανδία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Σουηδία.

Εκατοντάδες είναι τα καταγεγραμμένα περιστατικά ξένης χειραγώγησης, τα deepfakes, οι ψεύτικες πολιτικές ομιλίες, τα ανυπόστατα βίντεο, οι επιθετικές ενέργειες από ομάδες ή άτομα που επιδιώκουν να ενισχύσουν διχασμούς και να στήσουν σκηνικά αποσύνθεσης της Ενωσης. Το μεγαλύτερο χρονικό βάθος και εύρος έχει η εκστρατεία αποσταθεροποίησης της Ευρώπης που διεξάγει η Ρωσία με σκοπό την απόσυρση της υποστήριξης των κρατών-μελών στην Ουκρανία. Δολιοφθορές σ υποδομές, παραβιάσεις του εναέριου χώρου του ΝΑΤΟ (Δανία, Εσθονία, Λιθουανία, Πολωνία Ρουμανία), επιθέσεις με drone (π.χ. στο αεροδρόμιο της Λειψίας/Χάλε στη Γερμανία). Αλλά και επιχειρήσεις σχεδιασμένες να πυροδοτήσουν κοινωνικές και πολιτικές εντάσεις και να ενισχύσουν τα ακροδεξιά κόμματα που αντιτίθενται στην αποστολή βοήθειας στο Κίεβο. Βανδαλισμοί μνημείων του Ολοκαυτώματος, δολιοφθορές σε αυτοκίνητα, βομβιστικές επιθέσεις σε τοπόσημα μητροπόλεων...

Δεν αποδίδονται όλες οι υβριδικές πιέσεις σε έναν κύριο ιθύνοντα «νου»· ωστόσο, οι διαφορετικοί εμπνευστές λειτουργούν με παρόμοιους μηχανισμούς και έχουν κοινούς στόχους: να παρουσιάσουν την εικόνα μιας Ευρώπης δυσλειτουργικής, ανίκανης να εγγυηθεί την ασφάλεια των ανθρώπων, υπό το κράτος της ανεξέλεγκτης μετανάστευσης και της κλιμακούμενης αστασίας. Οταν οι κυβερνοεπιθέσεις πλήττουν στρατηγικές υποδομές, τα κίνητρα είναι εμφανή. Οχι τόσο όταν προσβάλλουν συστήματα της αγοράς. Δεν είναι εύκολο να διακρίνει κανείς το γεωπολιτικό σαμποτάζ μέσα στον ορυμαγδό των κυβερνοεγκλημάτων. Ομως, ακόμη κι αν διαφέρουν τα κίνητρα των δραστών, δεν διαφέρει το αποτέλεσμα. Ολες οι επιθέσεις επιδιώκουν να ταράξουν ό,τι έχει θωρακιστεί μέσα στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Δημιουργούν την εικόνα της απορρύθμισης. Εισάγουν κάθε φορά και ένα νέο επίπεδο αβεβαιότητας σε ένα ήδη ασταθές διεθνές περιβάλλον.

Εθίζουν στην απειλή. Καθιστούν κοινότοπη την παραποίηση της αλήθειας, τη διαρκή ακροβασία ανάμεσα στον κατασκευασμένο και στον πραγματικό κόσμο, μονιμοποιούν την ανησυχία ότι επίκειται μια νέα κρίση. Δεν αποτελούν οι υβριδικές επιθέσεις τη νέα κανονικότητα. Οχι ακόμη. Καλλιεργούν όμως ύπουλα την ιδέα πως τα συστήματα ευρωπαϊκής ασφάλειας και οι οργανωμένες απαντήσεις στα επεισόδια σκιώδους πολέμου είναι μια αθωράκιστη πόρτα που γκρεμίζεται με μια κλωτσιά.

Δεν αντιμετωπίζεται η ανεξέλεγκτη αλγοριθμική χειραγώγηση και κάθε άλλη υβριδική απειλή μόνο με εργαλειοθήκες, ομάδες ταχείας δράσης, οδηγίες για την κυβερνοασφάλεια, νόμους για την τεχνητή νοημοσύνη, σημάνσεις στα deepfakes, απόπειρες γραμματισμού στα ψηφιακά μέσα. Χρειάζεται και ένα άλμα σε ένα ανώτερο επίπεδο σύγκλισης και συνεργασίας. Στο πεδίο αυτό, όμως, οι ταχύτητες των χωρών είναι δραματικά χαμηλές, ενώ τρέχουν ιλιγγιωδώς οι αρχιτέκτονες του φόβου, του χάους και της διάλυσης των τελευταίων μας βεβαιοτήτων.

Το μιντιακό σύμπαν σήμερα

Του **ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Πώς κινείται το παγκόσμιο μιντιακό σύμπαν στις μέρες μας, πού οδηγείται, πώς προδιαγράφεται το μέλλον μας και ποιες οι συνέπειες για την ποιότητα της δημοκρατίας μας; Βασανιστικό το ερώτημα και σίγουρα δεν αφορά μόνο εμάς, τους λεγόμενους επαγγελματίες της ενημέρωσης. Αφορά τον κάθε στοιχειωδώς υποψιασμένο πολίτη εκεί έξω για το πού ενδέχεται να κατευθυνθεί η ανθρωπότητα, όχι σε πενήντα στο μεταξύ και σε εκατό χρόνια από σήμερα, αλλά πιθανώς στα επόμενα πέντε με δέκα χρόνια. Οι εξελίξεις άλλωστε δεν τρέχουν απλώς: Πετούν, με φρενήρεις κιόλας ρυθμούς.

Μια αισιόδοξη προοπτική από την πρόσφατη επικαιρότητα ξεμυτίζει πάντως, τόσο από το ανακουφιστικό αποτέλεσμα των ενδιάμεσων εκλογών στις ΗΠΑ όσο και από το ενθαρρυντικό γεγονός ότι σε πολλές χώρες ανά την

Εάν δεν είμαι νομικός, δεν μπορώ να έχω ισότιμη άποψη με κάποιον που είναι νομικός για μια περίπλοκη γνωμάτευση δικαστηρίου

υφήλιο, ανάμεσα στις οποίες αρκετές ευρωπαϊκές, η γενιά Ζήτα, οι σημερινοί έφηβοι και εικοσάρηδες δηλαδή, οι οποίοι διαρκώς επικρίνονται για χίλια δύο κουσούρια, βγήκαν στους δρόμους για όλους τους σωστούς λόγους: Για το περιβάλλον, την ενέργεια, τη στεγαστική κρίση, το κόστος ζωής, τη διαφθορά, τις ανισότητες και κυρίως την απουσία προοπτικής για το μέλλον τους.

Μέσα σε αυτό δηλαδή το εξουθενωτικό πλαίσιο του διαρκούς ψηφιακού θορύβου, όπου καταναλώνουμε τόσα πολλά και τόσο γρήγορα που είναι ένα πραγματικό ερώτημα τι τελικά καταλαβαίνουμε, φαίνεται ότι κάτι ωφέλιμο έχει αρχίσει να κολλάει στα μυαλά των νέων που εξεγείρονται. Ίσως η περιβόητη εκδημοκρατικοποίηση της ενημέρωσης, που στα πρώτα χρόνια του διαδικτύου δημιούργησε μεγάλες προσδοκίες, να μην πήγε εντελώς χαμένη. Ίσως τελικά κάτι χρήσιμο να έχει προκύψει από το γεγονός ότι οι νέες γενιές ενημερώνονται από τα σόσιαλ. Όλες οι πηγές ενημέρωσης, αξιόπιστες όσο και αναξιόπιστες, εκεί βρίσκονται πλέον άλλωστε.

Η αποδοκιμασία και ιδανικά η επικείμενη αποκαθήλωση τού μάλλον πιο διαταραγμένου ηγέτη που είχαν ποτέ οι ΗΠΑ, του Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος, ειρήσθω εν παρόδω, κι αυτός προϊόν της αλγοριθμικής ασυδοσίας είναι, επίσης προσφέρει μια ανάσα ανακούφισης. Τα αδιανόητα χρήματα που ξόδεψε για προεκλογικούς σκοπούς ο Έλον Μασκ, αποδείχθηκαν ευτυχώς λίγα για τον επηρεασμό των ψηφοφόρων. Το απρόσμενο, για όλους όσοι είχαν απελπιστεί από το τραμπικό έρεβος, αποτέλεσμα των εκλογών στις ΗΠΑ ήρθε για να αποκαταστήσει έστω και μερικώς την πίστη μας στην ανθρωπότητα.

Τι διακυβεύεται λοιπόν και τι ενδείκνυται να γίνει από εδώ και πέρα σε ζητήματα ενημέρωσης; Καταρχάς, να τονιστεί ότι ασχέτως εάν η δημοσιογραφία των πολιτών σε ορισμένες περιπτώσεις αποδεικνύεται όντως πολύτιμο εργαλείο εκδημοκρατικοποίησης, δεν είναι και δεν πρέπει να αποτελεί υποκατάστατο της επαγγελματικής τεκμηρίωσης, της διασταύρωσης και της δημοσιογραφικής λογοδοσίας, που μόνο ένα σοβαρό news room μπορεί να προσφέρει.

Καλό θα ήταν να σταματήσουμε επιτέλους να μπερδεύουμε τον εκδημοκρατισμό της έκφρασης με τον εκδημοκρατισμό της ενημέρωσης.

Με άλλα λόγια, το παράδοξο, συνήθως, γεγονός, ότι όλοι στις μέρες μας απέκτησαν μικρόφωνο δεν σημαίνει ότι πρέπει απαραίτητα να αποκτούν και ισότιμη φωνή. Όχι φυσικά με την έννοια των κατώτερων και ανώτερων ανθρώπων, αλλά με την έννοια των σχετικών και των άσχετων. Αν εγώ για παράδειγμα δεν έχω κολυμπήσει ποτέ στη θάλασσα, αντικειμενικά μιλώντας δεν μπορώ να έχω ισότιμη άποψη και γνώση του βυθού με έναν επαγγελματία δύτη! Αν εγώ δεν έχω πατήσει ποτέ το πόδι μου σε γυμναστήριο, δεν μπορώ και δεν πρέπει να έχω ισότιμη άποψη για τα οφέλη της άσκησης με βάρη με έναν αρσιβαρίστα. Αντιστοίχως, εάν δεν είμαι νομικός, δεν μπορώ να έχω ισότιμη άποψη με κάποιον που είναι νομικός για μια περίπλοκη γνωμάτευση δικαστηρίου. Αν δεν είμαι γιατρός, δεν μπορώ και δεν πρέπει να έχω την ίδια βαρύτητα στην άποψη για μια σοβαρή ασθένεια με έναν γιατρό που ειδικεύτηκε, και ούτω καθεξής.

Μεγαλύτερος κίνδυνος συνεπώς, τόσο για τη δημοκρατία όσο και το μέλλον μας ευρύτερα, δεν είναι να πιστέψουμε όλοι το ίδιο ψέμα. Είναι να πάψουμε να πιστεύουμε ότι δεν υπάρχει τρόπος να εντοπίσουμε την αλήθεια. Κι αυτό, μόνο σοβαροί δημοσιογράφοι μπορούν να το εγγυηθούν.

demetriadesp@sppmedia.com

EPA/SERHII OKUNEV

Ουκρανοί διασώστες σε μονάδα συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας (CHP) μετά από ρωσική επιδρομή. Οι ρωσικές δυνάμεις έχουν εντείνει τις επιθέσεις κατά του ενεργειακού δικτύου της Ουκρανίας ενόψει του χειμώνα, προκαλώντας εκτεταμένες διακοπές ρεύματος και θέρμανσης σε όλη τη χώρα.

Αντίο σε όλους; Ή όχι;

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Η Μ.Α. Ολγκίν, στο παρά πέντε, έπαιξε το ύστατο χαρτί της: «Εάν δεν γίνει τίποτα, η έκθεσή μου προς τον γ.γ. θα λέει: Δεν έγινε τίποτα. Αντίο σε όλους. Αντίο σε μένα, αντίο στον Γκουτέρες» (8-11). Έτσι, ο Αλίμ Σιντίκ ανακοίνωσε ότι «οι δύο ηγέτες συμφώνησαν στο άνοιγμα του οδοφράγματος Λουρουτζίνας - Λύμπια και Κάμπου - Καραβοστάσι. Τα δύο οδοφράγματα θα ανοίξουν ταυτόχρονα. Ανταλλαγή αρχειακού υλικού μέσω της Τεχνικής Επιτροπής για την Πολιτιστική Κληρονομιά, προώθηση περιβαλλοντικών έργων (Τεχνική Επιτροπή για το Περιβάλλον), επαναφορά του προγράμματος "Imagine" (Τεχνική Επιτροπή για την Εκπαίδευση), δημιουργία μηχανισμού άμεσης ανταπόκρισης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης/Τεχνική Επιτροπή για τη Διαχείριση Κρίσεων».

Συμφωνίες, λίγο πιο πάνω από το ελάχιστο, σε σχέση με τις ανάγκες της συγκυρίας. Λειτουργούν ήδη 9 οδοφράγματα και για τα δύο, χρειάστηκαν συζητήσεις που κράτησαν πάνω από δυόμισι χρόνια! Όλες οι άλλες συμφωνίες δεν συνιστούν ΜΟΕ, συνιστούν καταγραφή δραστηριοτήτων της αρμοδιότητας των Δικοινοτικών Τεχνικών Επιτροπών (ΔΤΕ). Αν οι ΔΤΕ είχαν πολιτική κάλυψη, όλα αυτά τα στοιχειώδη, θα έμπαιναν σε εφαρμογή εδώ και μία δεκαετία. Το έλλειμμα πολιτικής βούλησης για ΜΟΕ που αλλάζουν το κλίμα (λ.χ. πλιακό πάρκο, ανάπτυξη του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής, κινητή τηλεφωνία για άμεση επικοινωνία σε όλη την νήσο), ήταν έξω και από την ατζέντα της χθεσινής συνάντησης – και όσων προηγήθηκαν. Συνοπτικά: οι δράσεις σε επίπεδο ΔΤΕ, επέτρεψαν στους ηγέτες να εμφανίσουν τα επουσιώδη, σε ουσιώδη. Η Μ.Α. Ολγκίν φωτογράφισε τη μεγάλη εικόνα: «Μόλις αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις, η ημερήσια διάταξη θα πρέπει να είναι τα Έξι Σημεία που κατέθεσε ο Γκουτέρες στο Κραν Μοντανά, γνωστά ως πλαίσιο Γκουτέρες, τα οποία καλύπτουν τα θεμελιώδη εκκρεμή ζητήματα σε όλα τα κεφάλαια. Η τέλεια ημερήσια διάταξη είναι τα Έξι Σημεία».

Με τη δεκαετή απραξία, εδώ που έφτασαν τα πράγματα, η μόνη εναπομένουσα φόρμουλα με πιθανότητες «επανέναρξης συνομιλιών», είναι η σαφής και ξεκάθαρη δημόσια δήλωση αποδοχής του Πλαισίου Γκουτέρες από τον Ν. Χριστοδουλίδη, με βάση τα χαρακτηριστικά με τα οποία το περιέγραψε πιο πάνω η Μ.Α. Ολγκίν. Μπορεί, τακτικά, σε μερικούς αυτό να θεωρηθεί ως σχήμα πρωθύστερον, σαφής αποδοχή από Ν. Χριστοδουλίδη του Πλαισίου Γκουτέρες. Δεν είναι όμως. Ο γ.γ. των Η.Ε. τρεις μέρες μετά το ναυάγιο στο Κραν Μοντανά, μίλησε στο Αμβούργο και έκρινε ότι «η Τουρκία στήριξε σθεναρά τη διαδικασία», ενώ ο τέως πρόεδρος της Επιτροπής, Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ, έκρινε ότι «η ε/κ πλευρά δεν ήταν έτοιμη να κάνει το άλμα».

Η Μ.Α. Ολγκίν μιλώντας στο πρακτορείο ειδήσεων ΑΝΚΑ (10/11), εξέφρασε επιφυλάξεις για τη γνωστή αρχή, «τίποτα δεν έχει συμφωνηθεί μέχρι να συμφωνηθούν όλα». Χαρακτήρισε την προσέγγιση αυτή «αρνητική», υποστηρίζοντας ότι «ορισμένα ΜΟΕ θα πρέπει να εφαρμόζονται αμέσως μόλις επιτευχθεί συμφωνία, χωρίς να αναμένεται η ολοκλήρωση των συνολικών διαπραγματεύσεων». Κατά την ίδια, «μόνο μέσα από την εφαρμογή συμφωνιών βλέπουν οι άνθρωποι ότι κάτι έχει αλλάξει». Εξήγησε ότι «όταν οι συμφωνίες έχουν πρακτικό αντίκτυπο στην καθημερινότητα, ενισχύεται η εμπιστοσύνη των δύο κοινοτήτων στη δυνατότητα επίτευξης αποτελεσμάτων».

Ο εκπρόσωπος Τύπου της ΟΥΝΦΥΚΥΠ Αλίμ Σιντίκ δήλωσε ότι «τα δύο οδοφράγματα θα ανοίξουν ταυτόχρονα» (9/11). Ωστόσο, τα χιλιόμετρα που καλύπτουν τα δύο, υπό διάνοιξη, οδοφράγματα, είναι εξαιρετικά αντίθετα. Σύντομη η απόσταση για το πρώτο, και το άλλο, σε πολύ μεγάλη απόσταση, σε τραχύ περιβάλλον. Τα στοιχεία: «Η απόσταση που χωρίζει τα Λύμπια από τη Λουρουτζίνα στο σημείο του νέου οδοφράγματος είναι περίπου 400 με 450 μέτρα». Η απόσταση μεταξύ των δύο σημείων μέσα από τη νεκρή ζώνη «αντιστοιχεί σε λίγα λεπτά περπάτημα ή οδήγηση δευτερολέπτων, σύμφωνα με τα ρεπορτάζ από την περιοχή στο AlphaNews.Live». Στο δεύτερο: «Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις που δημοσιεύτηκαν στο ρεπορτάζ του AlphaNews.Live, με το νέο οδόφραγμα, η οδική διαδρομή από τον Κάμπο μέχρι το Καραβοστάσι υπολογίζεται ότι θα διαρκεί περίπου 20 με 30 λεπτά». Παρά τα πιο πάνω δεδομένα, η απόφαση της 9ης Νοεμβρίου λέει ότι το σύντομο (Λουρουτζίνα - Λύμπια) που μπορεί να ανοίξει λ.χ. σε ελάχιστο χρόνο, θα περιμένει το άλλο Κάμπος - Καραβοστάσι που για να ανοίξει, ίσως χρειαστούν δύο χρόνια.

Σύμφωνα με την (επιτυχημένη) κολομβιανή εμπειρία, ό,τι αποφασίζεται από τους δύο ηγέτες, είναι σκόπιμο «να ανοίγει, μόλις ολοκληρώνεται», και έτσι να δίνουμε βάρος «στο χειροπιαστό αποτέλεσμα», «οι άνθρωποι να βλέπουν ότι κάτι έχει αλλάξει», ότι οι συμφωνίες έχουν «πρακτικό αντίκτυπο στην καθημερινότητα», ότι «ενισχύεται η εμπιστοσύνη ανάμεσα στις δύο κοινότητες» και, έτσι, προφανώς το επόμενο βήμα να γίνεται σε καλύτερο πολιτικό περιβάλλον.

Η αρχή «τίποτα δεν έχει συμφωνηθεί μέχρι να συμφωνηθούν όλα», συνιστά ένα εργαλείο της κωλυσιεργίας, «όλα εν ευθέτω χρόνω». Μια, κανονική, κουτοπόνηρη ε/κ εφεύρεση, η οποία, παρά τις καθολικές αρνητικές επιπτώσεις πάνω στην ε/κ κοινότητα, τυγχάνει στήριξης από τα κόμματα – και βέβαια την υπηρέτησαν, κατά καιρούς, ποικίλοι Ε/κ ηγέτες. Είναι πραγματικά εντυπωσιακό το γεγονός ότι κάθε εφεύρεση που παρεμποδίζει τη μερική, έστω, πρόοδο, έχει ευρύτατη απήχηση, θεωρείται «κεκτημένο», της οπισθοδρόμησης, όμως. Ο χρόνος τρέχει και «φωνάζει» καθ' οδόν. Τότε, τι ακριβώς επιδιώκει ένας Ε/κ ηγέτης, που ακολουθεί τις «αρχές» της κωλυσιεργίας;

www.larkoslarkou.org.cy

Η σημασία της στρατηγικής σύγκλισης

Του **ΜΑΝΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ**

Δεν χωράει αμφιβολία ότι οι στρατιωτικές επιλογές της κυβέρνησης Νετανιάχου έχουν οδηγήσει το Ισραήλ σε μια πρωτοφανή διπλωματική απομόνωση. Πληθαίνουν συνεχώς οι φωνές μέσα στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη που ασκούν δριμεία κριτική στην ισραηλινή πλευρά για τον δυσανάλογο αριθμό αμάχων που έχουν σκοτωθεί στη Γάζα. Συνεπώς, τίθεται πλέον επιτακτικά στον ελληνικό δημόσιο διάλογο το αίτημα για διακοπή της ελληνοϊσραηλινής στρατηγικής συνεργασίας.

Κατ' αρχάς, χρειάζεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή για να γίνει αντιληπτή η ρευστότητα που διαχρονικά επικρατεί στη διεθνή πολιτική. Τη δεκαετία του 1990, η στενή αμυντική σύμπραξη Τουρκίας - Ισραήλ προκαλούσε έντονο προβληματισμό στην Αθήνα αναφορικά με την ισορροπία δυνάμεων στο Αιγαίο. Ολα άλλαξαν τον Μάιο του 2010, όταν επήλθε η ρήξη ανάμεσα στην Αγκυρα και στην Ιερουσαλήμ με πρόφαση τον θάνατο των Τούρκων ακτιβιστών στο πλοίο «Μαβί Μαρμαρά», που έπλεε προς τη Γάζα.

Τον επιτυχημένο προσεταιρισμό του Ισραήλ μπορούν να πιστωθούν όλοι οι Ελληνες πρωθυπουργοί από το 2010 και έπειτα, με προεξέχοντα τον Γιώργο Παπανδρέου που διέκρινε έγκαιρα το μέγεθος της ευκαιρίας. Ο Λουκάς Παπαδήμος διατήρησε τη θετική δυναμική στις διμερείς σχέσεις, ο Αντώνης Σαμαράς ξεκίνησε την εμβάθυνσή τους, ενώ ο Αλέξης Τσίπρας ευτυχώς αγνόησε τις παραινέσεις της ακροαριστερής πτέρυγας του ΣΥΡΙΖΑ για τερματισμό της συνεργασίας. Ο νυν πρωθυπουργός έχει ακολουθήσει πιστά την εθνική γραμμή, αποδεικνύοντας την αξιοπιστία της Ελλάδας σε αυτή τη δύσκολη χρονική συγκυρία για τον ισραηλινό λαό.

Η υπερδεκαπενταετής εποικοδομητική πολιτική της Ελλάδας έναντι του εβραϊκού κράτους δεν οφείλεται προφανώς σε ιδεολογικούς ή ηθικούς λόγους. Η ανομολόγητη αλήθεια είναι ότι η στρατηγική σύγκλιση με την Ιερουσαλήμ λειτουργεί ως ένας ισχυρός μηχανισμός εξισορρόπησης του τουρκικού αναθεωρητισμού στην Ανατολική Μεσόγειο. Για την Αθήνα, το Ισραήλ αποτελεί έναν σημαντικό πολλαπλασιαστή τεχνολογικής ισχύος. Δεδομένου ότι η χώρα μας υστερεί αρκετά στην εγχώρια παραγωγή τεχνολογίας αιχμής, η αξιοποίηση της ισραηλινής τεχνογνωσίας στους νευραλγικούς τομείς της αεράμυνας, της κυβερνοασφάλειας και της τεχνητής νοημοσύνης συνιστά ζήτημα εθνικής ασφάλειας. Το πραγματικό ερώτημα, λοιπόν, δεν είναι αν ο εταίρος μας είναι «καλός» ή «κακός», αλλά αν η συνεργασία μαζί του ενισχύει την ελληνική αποτροπή.

Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας το γεγονός ότι Ελλάδα και Ισραήλ μοιράζονται τις ίδιες ανησυχίες για την προσπάθεια της ερντογανικής Τουρκίας να εξελιχθεί σε ηγετική δύναμη του μουσουλμανικού κόσμου. Η τουρκική στρατιωτική παρουσία στη Συρία και στη Λιβύη, καθώς και η ενίσχυση ισλαμιστικών οργανώσεων, σωστά ερμηνεύονται ως κινήσεις επεκτατισμού. Ως εκ τούτου οι τουρκοϊσραηλινές σχέσεις πολύ δύσκολα θα επανέλθουν στο προγενέστερο επίπεδο. Ωστόσο, αν κάποια στιγμή δρομολογηθεί μια διαδικασία εξομάλυνσης αντίστοιχη με εκείνες των περιόδων 2013-2016 και 2021-2022, αυτή δεν θα πρέπει να επεκταθεί στον αμυντικό τομέα. Η Αθήνα οφείλει να το καταστήσει απολύτως σαφές προς την ισραηλινή ηγεσία, διότι υπάρχουν ακόμη ορισμένοι πολιτικοί παράγοντες που αναπολούν τη στενή σχέση Αγκυρας - Ιερουσαλήμ.

Από εκεί και πέρα, η ελληνική πλευρά οφείλει να επιδεικνύει ευελιξία και ρεαλισμό έναντι του Ισραήλ, αφού δεν μπορεί να υπάρχει πάντα απόλυτη ταύτιση συμφερόντων. Ενδεικτικά, η Ιερουσαλήμ αντιμετωπίζει τον Λίβανο και τη Συρία ως χώρες μειωμένης κρατικής κυριαρχίας, τη στιγμή που η Αθήνα τάσσεται ξεκάθαρα υπέρ της σταθεροποίησής τους. Αλλωστε οι ελληνοϊσραηλινές σχέσεις δεν υπήρξαν ποτέ εντελώς ανέφελες. Σημείο τριβής είναι οι πιέσεις και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι χριστιανικές εκκλησίες στους Αγίους Τόπους.

Η διατήρηση του υφιστάμενου στάτους κβο αποτελεί ζήτημα μείζονος σημασίας για την Ελλάδα. Το γεγονός ότι η προστασία των Παναγίων Προσκυνημάτων παραμένει ευθύνη του Ελληνορθόδοξου Πατριαρχείου Ιεροσολύμων συνιστά ύψιστη ιστορική, θρησκευτική και εθνική παρακαταθήκη. Ιδιαίτερη μέριμνα απαιτείται επίσης για τους Παλαιστίνιους χριστιανούς της Γάζας και της Δυτικής Οχθης, οι οποίοι απαρτίζουν αναπόσπαστο τμήμα της χριστιανικής παρουσίας στην περιοχή. Η χώρα μας θα πρέπει να συμπεριφέρεται ως σταθερός ηθικός και έμπρακτος αρωγός αυτών των κοινοτήτων. Μια τέτοια στάση δεν υπαγορεύεται μόνο από ιστορικούς και πολιτισμικούς δεσμούς, αλλά και από τη σωστή ανάγνωση του γεωπολιτικού ρόλου μας στη Μέση Ανατολή. Χρήσιμο είναι πάντοτε να θυμόμαστε ότι η Ελλάς δεν έχει ούτε παντοτινούς φίλους ούτε μόνιμους εχθρούς. Μόνο εθνικά συμφέροντα έχει, τα οποία οφείλει να προασπίζεται με συνέπεια και στιβαρότητα.

* Ο κ. Μάνος Καραγιάννης είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και Professor of International Security στο King's College London.

Το άλλοθι της νοοτροπίας

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ**

«Κοτσάρουν» το άλλοθι της αλλαγής νοοτροπίας και «γαία πυρί μιχθήτω». Οι ευαίσθητοι για το περιβάλλον, φωνάζουν και οργίζονται για τον διαχωρισμό των σκουπιδιών στην πηγή. Αλήθεια, γιατί ο διαχωρισμός να μην γίνεται στον τόπο διαλογής και επεξεργασίας, όπως γίνεται σε άλλες χώρες; Στόχος λένε, είναι να αλλάξει η νοοτροπία των πολιτών, να γίνεται ανακύκλωση και να μειωθούν τα σκουπίδια. Στην πράξη συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Έξω από σπίτια και πολυκατοικίες, τοποθετούνται σακούλες με υλικά προς ανακύκλωση. Αλλά, αδέσποτα γατιά και σκυλιά, κάνουν πάρτι, μέχρι να έλθουν σε μερικές μέρες τα αυτοκίνητα περισυλλογής. Αποτέλεσμα να βρωμίζουν οι γειτονιές και ο κοσμάκης να τρέμει μήπως και ξεσπάσει κάποια επιδημία.

Σε άλλες χώρες της Ευρώπης, η ανακύκλωση έχει ουσιαστικό συμφέρον για τους πολίτες. Δίπλα από υπεραγορές υπάρχουν μηχανήματα, τα οποία δέχονται μπουκάλες, γυάλινες και πλαστικές και οι πολίτες πληρώνονται, έστω με μερικά σεντ. Σε πιο προηγμένες χώρες, μεγαλύτερα άχρηστα υλικά, όπως ηλεκτρικές συσκευές, παλιά αυτοκίνητα και άλλα πολλά, ζυγίζονται και ανάλογα πληρώνονται οι πολίτες, με σημαντικά ποσά. Υπάρχουν και χώρες οι οποίες αγοράζουν σκουπίδια από γειτονικές χώρες και με την ανακύκλωση κερδίζουν πολλά. Στην Κύπρο, πριν από πολλές δεκαετίες, οι μπουκάλες είχαν αξία και ανταλλάζονταν, είτε με χρήματα είτε με άλλα αγαθά, κυρίως παγωτά. Σήμερα τα μόνα σκουπίδια τα οποία έχουν αξία στην Κύπρο, είναι τα μέταλλα –πολύτιμα και όχι μόνο– τα οποία κλέβουν απατεώνες και τα πωλούν σε εργοστάσια επεξεργασίας μετάλλων.

Εδώ και δεκαετίες γίνονται συχνά πυκνά «φαραωνικά» εγκαίνια ποδηλατόδρομων. Αλλά εδώ και δεκαετίες, εκατομμύρια ευρώ διασκορπίζονται στον αέρα, αφού κανένας δεν χρησιμοποιεί το ποδήλατο για να πάει στη δουλειά. Μόνο μερικοί χρησιμοποιούν τους ποδηλατόδρομους, κυρίως τα βράδια, για σωματική άσκηση. Στα μεγάλα πάρκα, έστω και αν δεν υπάρχουν ποδηλατόδρομοι, τα Σαββατοκύριακα και τις αργίες, γίνεται το έλα να δεις με τους ποδηλατιστές οι οποίοι ασκούνται. Φωνάζουν οι «ευαίσθητοι» για την ανάγκη αλλαγής νοοτροπίας και χρήση ποδηλάτων, όπως συμβαίνει στις βόρειες χώρες της Ευρώπης. Καλά είναι «παλαβοί» οι Κύπριοι και εκτός χρησιμοποιούν ποδήλατα, αλλά εντός ούτε σκέψη; Ο καιρός στην Κύπρο είναι άστατος, με το ατέλειωτο λιοπύρι και τις ξαφνικές καταιγίδες. Επιπλέον, υπάρχουν ανηφόρες και κατηφόρες, για τις οποίες πρέπει να είσαι νέος για να τις ανεβοκατεβαίνεις.

Στη βόρεια Ευρώπη, βρέχει συνεχώς με απαλές σταγόνες, η διακίνηση με ποδήλατο, κάτω από το αδιάβροχο, είναι μια ατέλειωτη απόλαυση, με τον ήχο και τη δροσιά. Επιπλέον, δεν υπάρχουν ούτε ανηφόρες ούτε κατηφόρες. Πριν από μερικές δεκαετίες, οι τελειόφοιτοι μαθητές κυκλοφορούσαν με μικρές μοτοσυκλέτες και χωρίς κράνη. Ήταν άλλες εποχές και οι γονιοί δεν είχαν έγνοια. Η Κύπρος είναι ιδανική για «μηχανάκια» και για του λόγου το αληθές οι ξένοι διανομείς φαγητών. Γιατί δεν γίνεται μια δοκιμή, οι κενοί ποδηλατόδρομοι, για μερικές βδομάδες να χρησιμοποιηθούν από μικρές μοτοσυκλέτες; Και ασφαλισμένοι θα είναι οι «μηχανόβιοι» και οι οδηγοί αυτοκινήτων δεν θα τρέμουν, κάθε φορά που θα συναντούν διανομείς φαγητών.

Το άλλοθι της αλλαγής νοοτροπίας αγγίζει πολλές εκφάνσεις της δύσκολης κυπριακής ζωής. Η θλιβερή ιστορία με τα λεωφορεία, τα οποία στοιχίζουν πιο ακριβά από τα αυτοκίνητα και δοκιμάζουν την υπομονή όλων. Η ιστορία με τα λεγόμενα πράσινα σημεία, τα οποία κατάφεραν να μετατρέψουν τις ταράτσες πολυκατοικιών και τους ανοικτούς χώρους σε σκουπιδότοπους, αφού το κόστος μεταφοράς είναι ασύμφορο. Η ιστορία με τους εφέδρους στον στρατό, όπου στόχος, λένε, είναι να γνωριστούν οι στρατιώτες μεταξύ τους, όταν στη μικρή Κύπρο, όλοι ξέρουν όλους. Κανένας δεν μιλά για το κόστος των χαμένων εργατοωρών και οι αξιωματούχοι ξεχνούν ότι οι σύγχρονοι πόλεμοι διεξάγονται με οπλικά συστήματα, τα οποία χειρίζονται άνθρωποι με πτυχία και διδακτορικά.

Ο κόσμος κινείται με μικρο-μεγάλα συμφέροντα και όχι με καλές προθέσεις. Το άλλοθι της αλλαγής νοοτροπίας, είναι η απλή δικαιολογία για να μην γίνεται τίποτα ή για να δικαιολογούνται «ανόητες» αποφάσεις. Από το δημοτικό σχολείο, οι καλοί δάσκαλοι μαθαίνουν τα παιδιά με επιβραβεύσεις και τιμωρίες. Στις εκλογές, νικητές είναι αυτοί οι οποίοι τάζουν περισσότερα ή αυτοί οι οποίοι δημιουργούν την προοπτική για ένα καλύτερο μέλλον. Ακόμη και οι ακόλουθοι θρησκειών, προσδοκούν μεταθανάτια ζωή, είτε να γλιτώσουν την κόλαση είτε για να κερδίσουν τον παράδεισο. Υπάρχουν και οι εξαιρέσεις, όπου όλα κινούνται στη σφαίρα του έρωτα και της αγάπης, χωρίς ανταλλάγματα. Αλλά αυτό δεν αφορά τη διακυβέρνηση ενός τόπου. Το μόνο σίγουρο είναι πως «ό,τι κάνεις βρίσκεις» και ο πνευματικός νόμος, η θεία δίκη, δεν έχει σχέση με αλλαγή νοοτροπιών.

kaparispan@yahoo.gr

Πολιτικός και κοινωνικός σεισμογράφος

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ Α. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Ενώ Γάλλοι και Ιταλοί νέοι μετείχαν τον Οκτώβριο σε πολυήμερες διαδηλώσεις μεγάλης κλίμακας και οι Ισπανοί οργάνωσαν, μόλις την περασμένη Τετάρτη, την πρώτη γενική απεργία στη χώρα τους εδώ και 14 χρόνια, μεταξύ των Ελλήνων, λίγοι ετοιμάζονται να συμμετάσχουν μεθαύριο στην πορεία για την επέτειο του Πολυτεχνείου και περισσότεροι να δουν σκηνές από τα αναμενόμενα επεισόδια στην τηλεόραση. Και όμως, η πορεία του Πολυτεχνείου άξιζε καλύτερη τύχη. Αφενός, γιατί πραγματοποιείται σε ανάμνηση μιας εξέγερσης που απονομιμοποίησε πολιτικά τη χούντα, αφού, έως τις 17/11/1973, για πολλούς το αυταρχικό αντίτιμο της έως τότε τάξης και της ασφάλειας δεν ήταν σαφές. Αφετέρου, γιατί οι κινητοποιήσεις στην επέτειο του Πολυτεχνείου θα μπορούσαν να είναι μια ευκαιρία για την πολιτική των πολιτών. Αυτή διαφέρει από την πολιτική στο επίπεδο του ανταγωνισμού των ελίτ και σημαίνει τη συμμετοχή στην πολιτική μέσω διαύλων διαφορετικών από την άσκηση του δικαιώματος της ψήφου.

Η πολιτική των πολιτών εκδηλώνεται με σύμπραξη σε διαμαρτυρία για τοπικά ζητήματα, ενεργό υποστήριξη ενός υπερτοπικού αιτήματος, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, συμμετοχή σε οργανωμένη προσπάθεια μεγάλης κλίμακας για επίτευξη αλλαγής σε έναν τομέα πολιτικής, δηλαδή σε οργανωμένο κοινωνικό κίνημα, καθώς και συμμετοχή σε εξέγερση μέχρι το όριο της διάπραξης ποινικών αδικημάτων, όπως πυρπόληση καταστημάτων και αυτοκινήτων. Είναι δύσκολο να προσαρμοστεί κάποιος στην ιδέα της συχνής διατάραξης της συνήθους λειτουργίας μιας πόλης, λόγω απεργιών και διαδηλώσεων. Δεν υπάρχει, όμως, σύγχρονη φιλελεύθερη δημοκρατία χωρίς συλλογικές δράσεις, ανατρεπτικές της καθημερινότητας. Στον αιώνα μας, μόνο στα σκληρότερα από τα εναπομείναντα αυταρχικά καθεστώτα (Κίνα, Βόρεια Κορέα, Μιανμάρ κ.ά.) δεν διαταράσσεται η καθημερινότητα λόγω συλλογικής δράσης. Σε τέτοια καθεστώτα οι αντιπολιτευόμενες συλλογικές δράσεις είναι ανύπαρκτες ή, αν εκδηλωθούν, συγκλονίζουν τον αυταρχισμό συνολικά.

Τόσο οι εξεγέρσεις σε άλλες δημοκρατίες όσο και η δική μας καθιερωμένη πορεία του Πολυτεχνείου, στον βαθμό που δεν χρησιμοποιούν βία και δεν προσβάλλουν αγαθά ζωής και περιουσίας, δεν απειλούν την ειρηνική συμβίωση σε συνθήκες δημοκρατίας. Αυτό ισχύει ακόμη και αν μικρή μόνο μειοψηφία του πληθυσμού μετέχει σε αυτές. Σημασία έχει αν οι μειοψηφίες, εφόσον δεν μετέχουν στους θεσμικούς διαύλους πολιτικής συμμετοχής, εκφράζουν ένα ευρύτερο ρεύμα. Είναι άλλωστε σπάνιο η κοινωνική πλειοψηφία να μετέχει σε συλλογικές δράσεις, πολλώ μάλλον σε εξεγέρσεις. Μήπως μετείχε ποτέ η πλειοψηφία σε εξεγέρσεις; Πάντως, μάλλον δεν μετείχε στις πολιτικές επαναστάσεις του 20ού αιώνα, οι οποίες άλλωστε στρέφονταν κατά αυταρχικών, όχι δημοκρατικών, καθεστώτων.

Για αυτά τα τελευταία, η συλλογική δράση, ακόμη και των μειοψηφιών, είναι ένας απαραίτητος πολιτικός σεισμογράφος. Μπορεί άτυπα να καταγράφει υπόγεια ρεύματα, που δεν ανιχνεύονται ούτε στις εκδηλώσεις της τυπικής πολιτικής συμμετοχής, όπως είναι η συλλογή υπογραφών ομάδας πολιτών, ούτε στις αξιώσεις εκπροσώπων της αντιπολίτευσης στη Βουλή ή στα τηλεοπτικά στούντιο, ούτε στον χυλό των πολιτικών διαξιφισμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Από την άλλη μεριά, όταν η συλλογική δράση γίνεται τελετουργία, καταλήγει στο αντίθετο της λειτουργίας ενός σεισμογράφου. Καταλήγει σε αδιάφορο τελετουργικό, όπως πιθανόν θα είναι η μεθαυριανή πορεία. Πρόκειται για μια οριακά λατρευτική εκδήλωση, που επιτελεί ετερόκλητους σκοπούς. Αντί για τον σημαντικότατο σκοπό μνήμης και αναστοχασμού της αντίστασης κατά της χούντας, κάποιοι θα υπογράμμιζαν, ως σκοπό της πορείας, την επίδειξη δύναμης από τα εκάστοτε κόμματα της αντιπολίτευσης, βάσει υπολογισμών για το μέγεθος των κομματικών «μπλοκ» της πορείας. Αλλοι θα τόνιζαν την εργαλειοποίηση της πορείας. Μετά τη λήξη της, χρησιμεύει ως όχημα του αντιπολιτευτικού αφηγήματος κατά των εκάστοτε κυβερνήσεων, αφού η πορεία συνήθως συνήγειρε τις πολιτικές δυνάμεις που τοποθετούνταν πιο αριστερά από την κυβέρνηση (π.χ. αριστερότερα του ΠΑΣΟΚ το 1993-2004, αριστερότερα του ΣΥΡΙΖΑ το 2015-2019). Αλλοι, τέλος, θα σημείωναν τη λειτουργία της πορείας ως μιας από τις ελάχιστες διεξόδους συνάντησης και τηλεοπτικής δημοσιότητας των δυνάμεων της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς.

Ακόμη και έτσι, η πορεία του Πολυτεχνείου, πλέον της συμβολής της στη μνήμη, εκπληρώνει και έναν πρόσθετο, ουσιαστικότερο, σκοπό. Θυμίζει ότι δημοκρατία δεν σημαίνει μόνον εκλογές και δίνει διέξοδο στην ενεργό πολιτική συμμετοχή. Εντέλει, ανάμεσα στην αντιδημοκρατική εξέγερση με χρήση βίας σε άλλες δημοκρατίες και στην ανούσια τελετουργική επανάληψη της πορείας του Πολυτεχνείου σ' εμάς, θα πρέπει να βρεθεί χώρος για έναν ευαίσθητο σεισμογράφο της μη βίαιης πολιτικής των πολιτών.

Ο κ. Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ και πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης.

Ηλιοβασίλεμα κάπου στη Βαλτική Θάλασσα (διευκρίνιση: η λεζάντα γράφτηκε χωρίς τη βοήθεια Τ.Ν.).

«Σωκράτης, αυτός που δεν γράφει»

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ***

Ζούμε σε συναρπαστικούς καιρούς. Μπορούν να συγκριθούν μόνο με τα τέλη του 19ου αιώνα, του αιώνα των μεγάλων ανακαλύψεων, της ηλεκτροδότησης και του δημόσιου φωτισμού των μεγαλουπόλεων, του ασύρματου, του τηλέγραφου και του τηλεφώνου, της φωτογραφικής κάμερας και του κινηματογράφου, του τρένου, του αυτοκινήτου και του αεροπλάνου. Μια εποχή όπου η ανθρώπινη «μορφή ζωής» (Lebensform), όπως θα έλεγε και ο Βίτγκενσταϊν, υπόκειται σε βαθιές και καθοριστικές για τη μοίρα της μεταλλάξεις. Στην εποχή μας, οι κυρίαρχες αλλαγές λαμβάνουν χώρα στον χώρο της επικοινωνίας. Οι αλλαγές αυτές είναι πολύ πιο βαθιές απ' ό,τι θα μπορούσε κανείς να φανταστεί. Δεν βρίσκονται στην ευθεία γραμμή της εφημερίδας, του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης: βρίσκονται στις ρίζες της ανθρώπινης επικοινωνίας, στην ομιλία και τη γραφή. Αυτά που μεταλλάσσονται με ραγδαίους ρυθμούς είναι οι πατροπαράδοτες αυτές πρακτικές. Μαθαίνουμε στα παιδιά μας «γράμματα», γραφή και ανάγνωση. Άραγε πόσο απαραίτητα είναι αυτά σήμερα;

Για τις παλαιότερες γενιές, είναι κάτι περισσότερο από συνήθεια, είναι φύση. Για την A-Gen είναι ένας περιττός και άχρηστος καταναγκασμός. Η γενιά αυτή δεν γράφει, γιατί δεν έχει ανάγκη να γράψει, πόσο μάλλον να γράψει με το χέρι. Δεν έχει ανάγκη να διαβάσει, τουλάχιστον με τον τρόπο που το κατανοούμε όσοι γεννηθήκαμε αρκετά πριν την εποχή της τεχνητής νοημοσύνης (ΤΝ) και τις υπερσύγχρονες τεχνολογίες μας. Δεν έχει καν ανάγκη να μιλήσει, όπως οι παλαιότεροι κατανοούν τον λόγο. Ας αναλογισθούμε, καταρχάς, πότε ήταν η τελευταία φορά που κάποιος από εμάς έγραψε με το χέρι και όχι σε υπολογιστή. Κατόπιν, ας σκεφτούμε ότι πλέον ούτε και η γραφή στον υπολογιστή είναι απαραίτητη. Πρώτον, διότι οι υπολογιστές και τα τηλέφωνα έχουν προγράμματα υπαγόρευσης και, δεύτερον, διότι τα περισσότερα παιδιά σήμερα στέλνουν ηχητικά μηνύματα. Ακόμη και από τα γραπτά μηνύματα που ανταλλάσσει η γενιά αυτή, τα περισσότερα δεν είναι ολοκληρωμένος λόγος όπως τον αντιλαμβανόμαστε: είναι ακρώνυμα και εικονίδια (emoticons). Ο αντίλογος βέβαια ισχυρίζεται ότι ακόμη και αν δεν «γράφουν», μια μορφή γραφής πάντα προϋποτίθεται, ακόμη και στη μορφή της «αρχιγραφής», του «ίχνους», όπως έλεγε ο Ντεριντά.

Ένας από τους παραγνωρισμένους στοχαστές του τέλους του 18ου αιώνα και των αρχών του 19ου, ο Λουί ντε Μπονάλντ, αντεπαναστάτης και καθολικός παπιστής (ultramontain), αναλύοντας τη δομή του ανθρώπινου λόγου ισχυρίστηκε ότι «σκέφτομαι τη γλώσσα και μιλώ τη σκέψη», ότι δηλαδή γλώσσα και σκέψη είναι ένα και το αυτό. Κάτι τέτοιο ισχυρίζονται και πολλοί από τους σύγχρονους αναλυτικούς στοχαστές. Για να είμαστε όμως πιο σαφείς, τι είναι αυτό, μέσα στη γλώσσα, το οποίο αντανακλάται στη σκέψη, χωρίς το οποίο δηλαδή δεν μπορούμε να σκεφτούμε. Αυτό είναι οι γλωσσικές δομές, οι οποίες δεν είναι διαφορετικές από τις λογικές κατηγορίες του Καντ, τις a priori κατηγορίες της νόησης (ποσότητα, ποιότητα, σχέση, τροπικότητα) και της αισθητικότητας (χώρος, χρόνος). Δεν χρειάζεται να είναι κανείς μεγαλοφυία για να κατανοήσει ότι πρόκειται περισσότερο για μαθηματικά και φυσική παρά για γλώσσα και γραμματεία. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι a priori, δεν αποκτώνται δηλαδή μέσω της εμπειρίας ή της μάθησης. Ενυπάρχουν σε όλα τα νοήμονα όντα, ανθρώπινα και μη. Η γλώσσα, όπως την κατανοούμε κατά κανόνα, χωρίς δηλαδή να θεωρήσουμε ότι οποιοδήποτε δομημένο σύνολο προτάσεων είναι γλώσσα (μαθηματικά, νευτώνεια φυσική), είναι μόνο ένα μέσο, ελλείψει άλλου καλύτερου, με το οποίο εφαρμόζονται πρακτικά οι λογικές κατηγορίες. Η γλώσσα έχει συνεπώς μια ιστορία, μια αρχή, η οποία χάνεται στην προϊστορία του ανθρώπινου γένους, και θα έχει άρα σίγουρα και ένα τέλος.

Όπως και η γραφή: έχει μια αρχή και θα έχει ένα τέλος. Ήδη, η εποχή μας επιστρέφει στην ομιλία, στον Σωκράτη, σε «αυτόν που δεν γράφει» (Sokrates, der nicht schreibt), όπως έγραψε ο Nietzsche στο φιλοσοφικό του δοκίμιο «Το πρόβλημα του Σωκράτη» (Das Problem des Sokrates), ενότητα του έργου του «Το Λυκόφως των Ειδώλων» (Gotzen-Dämmerung), δημοσιευμένο το 1889, αν και γράφτηκε ένα χρόνο νωρίτερα. Η εποχή του Πλάτωνα, αυτού που γράφει και θεμελιώνει τον φιλοσοφικό λόγο πάνω στη γραφή, θα είναι σε λίγες δεκαετίες παρελθόν.

Στο χειρόγραφό του περί μαντικής και αστρολογίας «Προβλέψεις του βασιλιά Σωκράτη» (Prognostica Socratis Basilei), ο Άγγλος Βενεδικτίνος μοναχός και χρονικογράφος Matthew Paris (13ος αιώνας) έχει ενσωματώσει μια εικονογράφηση (μικρογραφία), στην οποία ο Σωκράτης (Socrates) εικονίζεται καθιστός να γράφει, ενώ ο Πλάτων (Plato) στέκεται όρθιος πίσω του και του υπαγορεύει. Ο μη γράφων Σωκράτης εμφανίζεται έτσι να είναι γραφέας του μαθητή του. Η ειρωνεία αυτή είναι η ειρωνεία της εποχής μας: μοιάζει ο λόγος μας να υπαγορεύεται από μια αόρατη γραπτή αρχή, ενώ στην ουσία η γραφή είναι ένα υποκατάστατο της ζωντανής ψυχής, ελλείψει άλλων οπτικοακουστικών μέσων. Αλλά και η ζωντανή γλώσσα, η ομιλία, είναι και αυτή ένα μέσο. Αν σκεφτούμε τις μηχανές, σε ερευνητικό ακόμη στάδιο βέβαια, που μετατρέπουν τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα του εγκεφάλου μας σε γραπτό η προφορικό λόγο, δεν μπορούμε παρά να συμπεράνουμε ότι ένας μηχανισμός που θα επέτρεπε την απευθείας μετάδοση των ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων από έναν εγκέφαλο σε έναν άλλο θα μπορούσε κάλλιστα να είναι το μέλλον της ανθρώπινης «γλώσσας». Όλα αυτά μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ζούμε στην αρχή του τέλους του «ανθρώπινου», όπως το βιώσαμε μέσα από μερικές χιλιετίες καταγεγραμμένης ιστορίας. Ήδη, για τις γενιές που γεννήθηκαν με την ΤΝ, γραφή και ανάγνωση είναι αναχρονισμοί.

* Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Το σημαδεμένο προσκλητήριο

Γιατί ο πρωθυπουργός λέει ότι μπορεί να συνεργαστεί μόνο με το ΠΑΣΟΚ; Οι ανομολόγητες στοχεύσεις

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Τι θέλει η κυβέρνηση από το ΠΑΣΟΚ; Πράγματι να συγκυβερνήσει, εφόσον δεν κερδίσει την αυτοδυναμία; Ή απλώς εκτελεί πολιτικό ελιγμό; Η αποστροφή του πρωθυπουργού μέσα στην εβδομάδα ότι το ΠΑΣΟΚ είναι το μόνο κόμμα με το οποίο η Ν.Δ. θα μπορούσε να διερευνήσει το ενδεχόμενο κυβερνητικής συνεργασίας πυροδότησε ξανά τη σχετική συζήτηση, που στην πραγματικότητα ποτέ δεν είχε κλείσει.

Η ευθύνη για το αδιέξοδο

Η κυβέρνηση φορτώνει στο ΠΑΣΟΚ την ευθύνη ενός πιθανού μετεκλογικού αδιεξόδου. Σε αυτή την περίπτωση και με ορατό τον κίνδυνο της ακυβερνησίας, ο στόχος να μεταπηδήσει ένα κομμάτι των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ στη Ν.Δ. θεωρείται «εφικτός».

«Το εννοεί»

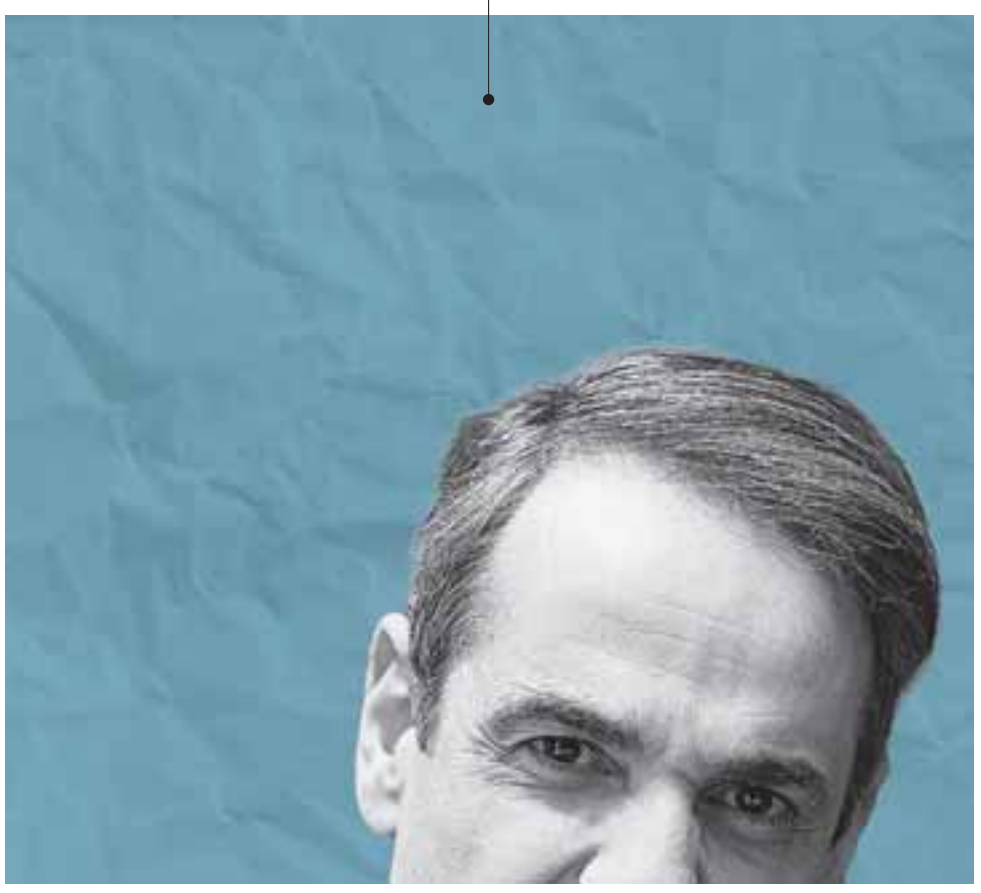
Οταν αναφέρεται στο ενδεχόμενο συνεργασίας Ν.Δ. - ΠΑΣΟΚ ο Μητσοτάκης, λένε οι συνεργάτες του, «μιλάει ειλικρινά», καθώς αυτή η ανάγκη είναι πιθανό να προκύψει από το εκλογικό αποτέλεσμα και ο ίδιος δεν βλέπει δυνητικούς εταίρους στα δεξιά του, όπως επανέλαβε κατηγορηματικά. Ταυτόχρονα, όμως, η τοποθέτησή του εμπεριέχει πολιτικό υπολογισμό. Κυβερνητικές πηγές, που γνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζει τη στρατηγική το Μαξίμου, λένε ότι πίσω από τη φράση υπάρχουν τρεις στοχεύσεις:

Πρώτον, παραλήπτης του μητσοτακικού μηνύματος δεν είναι (μόνο) η ηγεσία, αλλά και η βάση του ΠΑΣΟΚ. Οι κυλιόμενες μετρήσεις δείχνουν πως τουλάχιστον ένας στους τέσσερις ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ βλέπει θετικά τον Κυριάκο Μητσοτάκη. Ο πρωθυπουργός απευθύνθηκε και σε αυτούς, αποκλείοντας τα δεξιά κόμματα από κάθε συνεργασία και θυμίζοντάς τους πως το προφίλ του παραμένει μετριοπαθές και κεντρώο. Ηθελε επίσης να δείξει, σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, πως είναι ένας ρεαλιστής ηγέτης που αντιλαμβάνεται πως η πιθανότητα να μην πάρει αυτοδυναμία είναι ισχυρή, παρά το ότι είναι πρώτος, σε αντιδιαστολή με το ΠΑΣΟΚ, το οποίο, ενώ απέχει πολύ από την πρώτη θέση, δηλώνει ότι τη διεκδικεί.

Δεύτερον, η στόχευση είναι και μετεκλογική. Ακόμη και αν ο πρωθυπουργός δεν καταφέρει να ρυμουλκήσει ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ προς τη Ν.Δ. πριν από τις εκλογές, θεωρείται πως μπορεί να δημιουργήσει ένα θετικό υπόστρωμα, μια «κουλτούρα συνεργασίας», ώστε, εάν δεν επιτευχθεί η αυτοδυναμία, ένας κόσμος που πρόσκειται στο ΠΑΣΟΚ να πιέσει το ίδιο του το κόμμα προς την κατεύθυνση συνεργασιών μετά την κάλπη.

Ολα τα παραπάνω έχουν κι έναν τρίτο στόχο. Η κυβέρνηση θέλει προκαταβολικά να φορτώσει στο ΠΑΣΟΚ την ευθύνη ενός πιθανού μετεκλογικού αδιεξόδου. Αν δεν σχηματιστεί κυβέρνηση με τη σύμπραξη του ΠΑΣΟΚ, η αδιαλλαξία του θα ευθύνεται που η χώρα θα χρειαστεί να οδηγηθεί σε δεύτερες εκλογές. Σε αυτή την περίπτωση ο στόχος να μεταπηδήσει ένα κομμάτι των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ στη Ν.Δ. θεωρείται «πολύ πιο εφικτός», καθώς ο κίνδυνος της ακυβερνησίας θα είναι πλέον ορατός στην κοινωνία.

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης, λένε οι συνεργάτες του, «μιλάει ειλικρινά» όταν αναφέρεται στο ενδεχόμενο συνεργασίας Ν.Δ. - ΠΑΣΟΚ, καθώς αυτή η ανάγκη είναι πιθανό να προκύψει από το εκλογικό αποτέλεσμα και ο ίδιος δεν βλέπει δυνητικούς εταίρους στα δεξιά του.

Σε συνθήκες πίεσης

Υπάρχει ένα ακόμη σενάριο για μετά τις εκλογές, που το έχουν και τα δύο κόμματα στο πίσω μέρος της ανάλυσής τους, αλλά κανείς δεν είναι έτοιμος να το συζητήσει, υπό τον φόβο ότι μπορεί να κατηγορηθεί ότι το μεθοδεύει: Οπως αναφέρουν πηγές και από τα δύο κόμματα, πρόκειται για τη μεμονωμένη στήριξη βουλευτών προς τη Ν.Δ., ώστε να σχηματιστεί κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Κυβερνητικές πηγές δεν απέκλειαν να δημιουργηθεί ένα πολύ πιεστικό κλίμα ενόψει του κινδύνου της πολιτικής αστάθειας, που θα θέσει τους βουλευτές προ της ευθύνης τους για αποτροπή μιας παρατεταμένης ακυβερνησίας.

Το ενδιαφέρον είναι πως και στην πλευρά του ΠΑΣΟΚ εξετάζεται αυτό το σενάριο, σε σημείο που πρόσωπο κοντά στην ηγεσία του κόμματος έλεγε ότι «έχουμε πάρει όλα τα μέτρα ώστε η επόμενη κοινοβουλευτική ομάδα να είναι συμπαγής και να μην υπάρχουν περιθώρια διαρροών». Οι ίδιες πηγές του ΠΑΣΟΚ ξεκαθαρίζουν πως η πρόθεση του κόμματός τους είναι να μη συγκυβερνήσει με τη Ν.Δ. «ακόμη και αν δεν είναι ο Μητσοτάκης πρωθυπουργός».

Το πόσο συμπαγές, όμως, θα είναι το ΠΑΣΟΚ δεν είναι βέβαιο. Στελέχη του παραδέχονται πως υπάρχει μια «ομάδα» στο εσωτερικό του κόμματος, τα μέλη της οποίας, ειδικά στην περίπτωση που ανοίξει συζήτηση για κυβέρνηση συνεργασίας με επικεφαλής πρόσωπο κοινής αποδοχής, προερχόμενο από τον χώρο του ΠΑΣΟΚ, «θα έμπαιναν σε αυτή τη συζήτηση πολύ εύκολα».

Από το Μαξίμου αντιτείνουν ότι και σε αυτή τη συζήτηση η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ μπερδεύει την επιθυμία της με την πραγματικότητα. Χαρακτηριστική είναι η άποψη κυβερνητικού στελέχους που έλεγε με βεβαιότητα πως «το ΠΑΣΟΚ θα πιστεί να δει πώς θα κινηθεί, όχι μόνο εάν είναι τρίτο κόμμα, αλλά ακόμη και δεύτερο», προσθέτοντας πως η τοποθέτηση στελεχών του ότι «ο αρχηγός του πρώτου κόμματος θα είναι και πρωθυπουργός» έχει ληφθεί υπ' όψιν και η συζήτηση θα γίνει μόνο με το δεδομένο ότι ο κ. Μητσοτάκης θα είναι επικεφαλής της κυβέρνησης. Μέχρι τότε, η Ν.Δ. θα συνεχίσει στην ίδια γραμμή: οι γέφυρες με το ΠΑΣΟΚ θα σχεδιάζονται – έστω και χωρίς ανταπόκριση στην άλλη όχθη. Μόνο για να φαίνεται ποιος είναι «ανοιχτός» σε αυτές και ποιος όχι.

Επιθυμίες και σενάρια

Στελέχη του ΠΑΣΟΚ παραδέχονται ότι μια «ομάδα» στελεχών θα συζητούσε για κυβέρνηση συνεργασίας με επικεφαλής πρόσωπο από τις τάξεις του. Από το Μαξίμου σχολιάζουν πως στη Χ. Τρικούπη μπερδεύουν τις επιθυμίες με την πραγματικότητα.

«Κυριάκος κερνάει και Αλέξης πίνει. Και αντίστροφα»

Πώς ερμηνεύει η Χαριλάου Τρικούπη τα πρωθυπουργικά ανοίγματα για συνεργασία

Της **ΔΩΡΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Στην κοπιώδη προσπάθεια του ΠΑΣΟΚ να αυξήσει τα ποσοστά του προστέθηκε εσχάτως το «επιθετικό φλερτ» από την πλευρά της κυβέρνησης, που σε όλους τους τόνους επαναλαμβάνει ότι μόνο με το ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να συνεργαστεί η Ν.Δ. σε περίπτωση μη αυτοδυναμίας.

Στη Χαριλάου Τρικούπη διαβάζουν πίσω από αυτές τις κινήσεις μια στοχευμένη προσπάθεια υφαρπαγής ψήφων από όσους ήδη δηλώνουν στις δημοσκοπήσεις ότι θα επιλέξουν ΠΑΣΟΚ στις εκλογές ή από τη δεξαμενή των αναποφάσιστων που λοξοκοιτάζουν επίσης προς το ΠΑΣΟΚ. Τα ίδια κίνητρα «διαβάζουν» και πίσω από κινήσεις και δηλώσεις από την πλευρά της ΕΛΑΣ, η οποία αφήνει να εννοηθεί ότι το ΠΑΣΟΚ δεν συντάσσεται με την προσπάθεια διαμόρφωσης προοδευτικού μετώπου απέναντι στην κυβέρνηση γιατί έχει κρυφή ατζέντα για μετεκλογική συνεργασία με τη Ν.Δ. «Κυριάκος κερνάει και Αλέξης πίνει, και αντίστροφα», είναι η περιγραφή που ο Νίκος Ανδρουλάκης κάνει σε συνεργάτες του, σχολιάζοντας τη στρατηγική αυτή απέναντι στο ΠΑΣΟΚ. «Ο ένας επιδιώκει να μας εμφανίσει σαν ανεύθυνους απέναντι στην πρόκληση εξασφάλισης σταθερότητας για τη χώρα, θέλοντας να κερδίσει το κεντρώο ακροατήριο. Και ο άλλος ότι μπορεί να πιστεύουμε ακριβώς από τέτοια ψευτοδιλήμματα για να πάμε σε συνεργασία με τη Ν.Δ., επιδιώκοντας να ενισχύσει την πρόσβασή του στο κεντροαριστερό ακροατήριο», λένε από το ΠΑΣΟΚ.

Απέναντι σε όλα αυτά, το σημαντικότερο που έχει καταφέρει τους τελευταίους μήνες το ΠΑΣΟΚ είναι να σταματήσει να εκπέμπει δημόσια εικόνα κακοφωνίας με αντιπαραθέσεις στελεχών για τον προσανατολισμό του κόμματος. Ισως οι επαναλαμβανόμενες προσκλήσεις συνεργασίας από την πλευρά της κυβέρνησης να αποσκοπούν και στο να ερεθίσουν τέτοια αντανακλαστικά και να πυροδοτήσουν ξανά εσωστρέφεια στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Για την ώρα, κανένας δεν «τσιμπάει», καθώς κανείς δεν επιθυμεί να φανεί ότι υπονομεύει την προσπάθεια που κάνει το κόμμα για τις εκλογές.

Το ΠΑΣΟΚ βελτιώνει τα ποσοστά του κατά κύριο λόγο κερδίζοντας πίσω ψηφοφόρους: από τη μεγάλη φυγή του 2012 προς τον ΣΥΡΙΖΑ και από τη μετακίνηση το 2019 προς τη Ν.Δ. των «περισσότερο» κεντρώων, που προτεραιοποιούσαν ως εκλογικό κριτήριο το χτίσιμο αποτελεσματικού αναχώματος στον λαϊκισμό. «Από το 2015 και μετά καταγράφουμε σταδιακά ανοδική πορεία και στόχος είναι το ΠΑΣΟΚ να γίνει ξανά μεγάλη παράταξη», είναι το αφήγημα της Χαριλάου Τρικούπη, που θεωρεί ότι έχει καταφέρει να καταστήσει απολύτως σαφές προς τους πολίτες ότι το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης έχει διακριτή πρόταση και πολιτική και δεν είναι «ούτε από εδώ ούτε από εκεί, παρά το γεγονός ότι αυτό επιχειρούν να μας προσάψουν», όπως σημειώνει συνεργάτης του Νίκου Ανδρουλάκη.

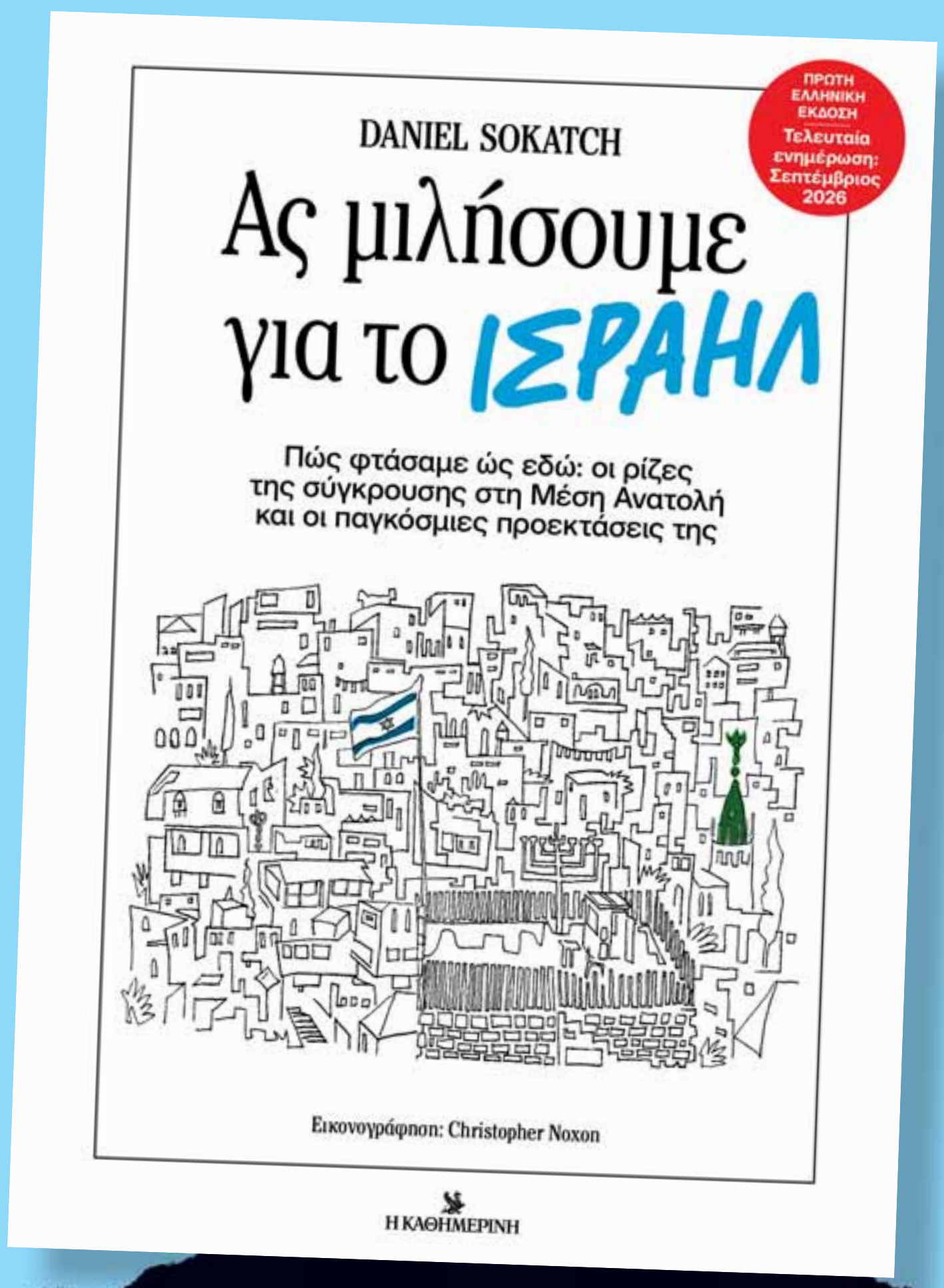
Στη Ν.Δ. αναφέρουν διαρκώς ότι το ΠΑΣΟΚ έκανε ένα συνέδριο μόνο και μόνο για να αποφασίσει ότι δεν θα συνεργαστεί με το κυβερνών κόμμα. Και θέτουν το ζήτημα ότι δεν υπήρξε ανάλογη απόφαση για κάποιο από τα υπόλοιπα κόμματα. Στη Χαριλάου Τρικούπη θέτουν μια διαφορετική παράμετρο: ότι έχουν τοποθετήσει απέναντι τους τη Ν.Δ. γιατί ταυτίζεται πλέον με τη διαφθορά, την αναξιοκρατία, τις αντιθεσμικές συμπεριφορές, όπως λένε. Προτρέπουν το κυβερνών κόμμα «να ψάξει εταίρους σε αυτούς που του ταιριάζουν σε τοξικοποίηση της πολιτικής ζωής, σε εξυπηρετήσεις, σε αντιθεσμικές παρεμβάσεις. Το ΠΑΣΟΚ επιδιώκει να πτηθεί όλο αυτό».

Η πρόβλεψη της Ντόρας Μπακογιάννη ότι το ΠΑΣΟΚ θα είναι δεύτερο κόμμα γίνεται επίσης αντεπιχείρημα στην «επίθεση συνεργασίας». Το δεύτερο κόμμα είναι αυτομάτως ο άλλος πόλος. Δεν μπορεί να γίνεται συζήτηση για συνεργασία, σύμφωνα με την ανάλυση που κάνουν οι συνεργάτες του Νίκου Ανδρουλάκη. Το δεύτερο κόμμα είναι αξιωματική αντιπολίτευση.

Ο Νίκος Ανδρουλάκης θεωρεί εκ του πονηρού κάθε πρόταση για συμμετοχή του ΠΑΣΟΚ σε κυβέρνηση συνεργασίας, μιας και από το κλίμα που δημιουργείται η Χαριλάου Τρικούπη μόνο χαμένη μπορεί να βγει.

Τι συμβαίνει στη Μέση Ανατολή;
Γιατί η ειρήνη παραμένει τόσο δύσκολη;

Ένα από τα πιο νηφάλια βιβλία για ένα θέμα που διχάζει, κυκλοφορεί για πρώτη φορά στα ελληνικά.

Την Κυριακή 22/11 με την Καθημερινή

Από το σακάκι στο τζάκετ

Γιατί ο Τσίπρας επανήλθε στη ρητορική για ειδικά δικαστήρια. Κρίθηκε το rebranding αποτυχημένο;

Σκληρό man to man με την παλιά συνταγή

Του **ΑΝΤΩΝΗ ΑΝΤΖΟΛΕΤΟΥ**

Ο Αλέξης Τσίπρας κατηγορείται πως την εβδομάδα που πέρασε πέταξε το γαλλικό rebranding στα «σκουπίδια», με την ολική επαναφορά της σκληρής ρητορικής για τη διαφθορά. «Ο Κυριάκος Μητσοτάκης θα λογοδοτήσει στη Δικαιοσύνη», είπε, ανοίγοντας μια κουβέντα για προανακριτικές και ειδικά δικαστήρια. Η συγκεκριμένη παρέμβαση επικρίθηκε ως υπερβολική και θύμισε περισσότερο προσωπική βεντέτα παρά πολιτική αντιπαράθεση. Ωστόσο, η περίπτωση του Λάζαρου Τσαβδαρίδη μετατόπισε την κουβέντα από τους ποινικούς κώδικες, για τους οποίους εγκαλείται ο ίδιος, στο «γήπεδο» της Ν.Δ., διευκολύνοντας τον πρώην πρωθυπουργό. Από την ΕΛΑΣ βρήκαν την ευκαιρία να μετρήσουν 16 πρόσωπα που παραιτήθηκαν από την κυβέρνηση, να περάσουν στην αντεπίθεση και να πουν: «Και να θέλεις να αλλάξεις ατζέντα, δεν μπορείς». Στέλεχος της ΕΛΑΣ ανέφερε στην «Κ» πως ακόμη και την Τρίτη το βράδυ, που ο Αλέξης Τσίπρας βρέθηκε στην Πρέβεζα, ενώ είχε την πρόθεση να εστιάσει στα θέματα της ακρίβειας, η είδηση της υπόθεσης του υφυπουργού Ανάπτυξης πριν δημοσιοποιηθεί τον οδήγησε στο να στραφεί και πάλι στη σκανδαλολογία.

Στην ατζέντα η διαφθορά

Παίρνοντας το ρίσκο να γυρίσει τον χρόνο πίσω στο 2023, ο Αλέξης Τσίπρας έχει καταστήσει πλέον σαφές ότι το «υπ' αριθμόν 2» θέμα στην ατζέντα του θα είναι τα ζητήματα διαφθοράς, τα οποία, όπως υποστηρίζει η ΕΛΑΣ, έχουν σημαδέψει την επταετή διακυβέρνηση της «γαλάζιας» παράταξης. Δύο κορυφαίες πηγές, πάντως, ξεκαθάριζαν στην «Κ» το εξής: το να στηθούν ειδικά δικαστήρια δεν είναι στις προθέσεις του Αλέξη Τσίπρα. Από αυτόν τον κανόνα εξαιρείται η υπόθεση των υποκλοπών, το οποίο θεωρούν μείζον θέμα δημοκρατίας. Με τον χαρακτηρισμό του πρωθυπουργού ως «αρχιερέα της διαφθοράς», η στόχευση ήταν ξεκάθαρη. Το κλίμα πρέπει να πολωθεί στον μέγιστο δυνατό βαθμό.

Το «man to man» Τσίπρα - Μητσοτάκη, που στήνουν στην Αμαλίας, θα έχει στην κορυφή του την καθημερινότητα και ειδικότερα την ακρίβεια. Εκτιμούν ότι το κρύο, οι επερχόμενες αυξήσεις σε προϊόντα και υπηρεσίες και η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης θα αποτελέσουν εκρηκτικό μείγμα για την κυβέρνηση, το οποίο θα δώσει αρκετά «πολιτικά καύσιμα» στον Αλέξη Τσίπρα. Δεν είναι τυχαίο που ο πρώην πρωθυπουργός είναι πλέον κάθε Δευτέρα και Τρίτη σε κάποιο σημείο της Ελλάδας, παρουσιάζοντας πτυχές του προγράμματος της ΕΛΑΣ, επικοινωνώντας με τον κόσμο και βρίσκοντας νέα πρόσωπα για τα ψηφοδέλτια. Η δημοσκόπηση της Marc έδειξε πως το 63,5% είναι δυσαρεστημένο από την κυβέρνηση, ενώ η μικρή πτώση της ΕΛΑΣ σταμάτησε, καθώς κέρδισε 0,2 μονάδες και έφτασε στο 14% στην πρόθεση ψήφου. Στην Αμαλίας, ανώτατα στελέχη πιστεύουν πως η δουλειά που έχει αρχίσει να γίνεται στην επαρχία, όχι μόνο με τις επισκέψεις του Αλέξη Τσίπρα αλλά και κορυφαίων στελεχών, θα φανεί δημοσκοπικά από τα τέλη Δεκεμβρίου ή τις αρχές του νέου χρόνου. Τα διλήμματα όσο πλησιάζουν οι εκλογές θα γίνονται πιο σκληρά από την πλευρά του πρώην πρωθυπουργού, ο οποίος θα επενδύει στο δίπολο με τη Νέα Δημοκρατία και θα απομακρύνει από το πεδίο δράσης του το ΠΑΣΟΚ. Ο Αλέξης Τσίπρας επενδύει στο γεγονός ότι η δική του διαχωριστική γραμμή έναντι της Ν.Δ. είναι πιο καθαρή απ' ό,τι εκείνη του ΠΑΣΟΚ, για τη μετεκλογική στάση του οποίου εξακολουθεί να αναπτύσσεται έντονη σεναριολογία, παρά τις επίσημες διακηρύξεις της Χαρ. Τρικούπη.

Και στα εθνικά

Το τρίτο πεδίο σύγκρουσης με τον Κυριάκο Μητσοτάκη θα επικεντρωθεί στα εθνικά ζητήματα, τα οποία, λόγω του έργου της ηλεκτρικής διασύνδεσης με την Κύπρο, είναι πιο επίκαιρα από ποτέ. Το σύνθημα που δένει το τρίτο μέτωπο με τα άλλα είναι ένα: «Αυτή η κυβέρνηση βλάπτει σοβαρά και τα εθνικά μας συμφέροντα». Ο Αλέξης Τσίπρας θα πιέζει και θα υπενθυμίζει στον πρωθυπουργό πως σταμάτησε τον διάλογο με την Τουρκία, επισημαίνοντας ότι το 2024 οι δίαυλοι Γεραπετρίτη - Φιντάν θα έπρεπε να είχαν μείνει ανοιχτοί για την οριοθέτηση ΑΟΖ και τη Χάγη. Στο πεδίο τον κατηγορεί πως δεν έχει επιδείξει αποφασιστικότητα ώστε να αξιοποιήσει όπλα που έχει η Ελλάδα, όπως τις κυρώσεις, υπενθυμίζοντας πως η ελληνική πλευρά «δεν έδρασε» στην κρίση του «Ορούτς Ρέις» το 2020. Για τις σχέσεις με σημαντικές για την Ελλάδα χώρες θα επιμείνει πως ο Κυριάκος Μητσοτάκης έχει τη λογική του «δεδομένου συμμάχου». Η πορεία της ΕΛΑΣ έχει χωριστεί σε τρεις φάσεις. Την πρώτη την ολοκλήρωσε ο Αλέξης Τσίπρας με την παρουσία του στη ΔΕΘ. Η δεύτερη έχει ξεκινήσει εδώ και δύο μήνες, θα κορυφωθεί με την ανακοίνωση μέρους των ψηφοδελτίων στη συνεδρίαση του Εθνικού Συμβουλίου στις 28 Νοεμβρίου και θα διαρκέσει μέχρι και το συνέδριο. Από εκεί και πέρα η ΕΛΑΣ θα αποκτήσει πλήρη διάρθρωση κόμματος και θα περάσει στο τρίτο στάδιο, αυτό που θα την οδηγήσει στις εκλογές.

Ακυρώνει το τζάκετ των διαδηλώσεων του Παρισιού, το σακάκι του rebranding; Η Αμαλίας δεν συμμερίζεται τον προβληματισμό. Κατά τον κοινωνιολόγο Γιώργο Σιακαντάρη, επιμελητή του ιδρυτικού μανιφέστου της ΕΛΑΣ, τόσο οι αναλύσεις περί αριστερής στροφής όσο και οι προηγούμενες εκτιμήσεις για μετακίνηση προς την Κεντροδεξιά είναι επιδερμικές. Το νέο εγχείρημα, θυμίζει, αυτοπροσδιορίστηκε εξαρχής ως αριστερό.

«Μέχρι τέλους» για τις υποκλοπές

Κορυφαίες πηγές από την Αμαλίας ξεκαθαρίζουν στην «Κ» ότι το να στηθούν ειδικά δικαστήρια δεν είναι στις προθέσεις Τσίπρα. Από αυτόν τον κανόνα εξαιρείται η υπόθεση των υποκλοπών, το οποίο θεωρούν μείζον θέμα δημοκρατίας.

Πίσω από τις λέξεις της «στροφής»

Μολονότι ο Θανάσης Καρτερός δεν καταγράφεται επισήμως ως μέλος του κομματικού επιτελείου που συνεδριάζει τα πρωινά, πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν ότι ήταν ο εισηγητής των ανακοινώσεων με τις οποίες έλαβε υπόσταση η στροφή στην οξύτητα.

Ποιος ρίχνει δηλητήριο στον «καφέ» της Αμαλίας

Της **ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΣΠΑΝΟΥ**

Από την επίδειξη θεσμικότητας στο «βουλώστε το», στα «γαβγίσματα», στον «αρχιερέα της διαφθοράς», στη διαδήλωση στο Παρίσι και στην απειλή Ειδικού Δικαστηρίου για τον πρωθυπουργό. Πρόκειται για στροφή στη ριζοσπαστική Αριστερά ή για σπασμωδική αντίδραση χωρίς στρατηγικό βάθος; Συνεργάτης (μετά το rebranding) του Αλέξη Τσίπρα επιμένει ότι το κλειδί βρίσκεται στην έννοια της «σύγχρονης κυβερνώσας Αριστεράς». Οι λαλιωτικοί όροι του σκληρού ροκ, εξηγεί, αποτελούν περισσότερο ένα είδος couleur locale της πολιτικής σύγκρουσης παρά ένδειξη εγκατάλειψης του αρχικού σχεδίου. Δεν θέλει, άλλωστε, να αναγνωρίσει οποιαδήποτε συσχέτιση με το πέρασμα από τον εξώστη στην ένταξη στην ΕΛΑΣ παλαιών στελεχών του ΣΥΡΙΖΑ. Ομως, συνεργάτης (προ rebranding) του Τσίπρα παραδέχεται ότι στην ηγετική ομάδα ανταγωνίζονται δύο διαφορετικές αισθητικές και αντιλήψεις.

Δύο γραμμές, δύο ψυχές

«Πρωινός καφές» γίνεται καθημερινά στην Αμαλίας, με συμμετοχές διά ζώσης και διαδικτυακά, ενώ απαγορεύεται αυστηρά η δημοσιοποίηση της σύνθεσης. Η εχεμύθεια προφανώς δεν επιβάλλεται για να αποσιωπηθεί η παρουσία της Θεώνης Κουφονικολάκου, του Νίκου Μαραντζίδη, του Κώστα Τσιμπούρου, του Ανδρέα Μπούσιου, του Διονύση Τεμπονέρα, του Μιχάλη Καλογήρου, της Ευγενίας Φωτονιάτα, του Μίλτου Χατζηγιαννάκη, του Γιώργου Βασιλειάδη και συχνά του Κώστα Γαβρόγλου. Σίγουρα δεν θέλουν να καταγράφεται ως βασικό μέλος του επιτελείου ο Θανάσης Καρτερός, που, σύμφωνα με τις πληροφορίες της «Κ», δεν συμμετείχε απλώς στις συγκεκριμένες συσκέψεις, αλλά ήταν ο εισηγητής των ανακοινώσεων με τις οποίες έλαβε υπόσταση η στροφή στην οξύτητα.

Στον αντίποδα βρίσκεται η προσέγγιση που συνδέεται με τον Γιώργο Χουλιαράκη (λέγεται πως «εμπνέει» Τσίπουρο, Κουφονικολάκου, Τεμπονέρα, Μπούσιο) και είχε επικρατήσει στην προετοιμασία της ΔΕΘ. Ο κ. Χουλιαράκης, που εργάζεται ως σύμβουλος διοίκησης στην Τράπεζα της Ελλάδος, δεν συμμετέχει στον καθημερινό καφέ, αφήνοντας χώρο στους υποστηρικτές της συγκρουσιακής γραμμής, που για το Μέγαρο Μαξίμου συνιστά «επαναφορά στις εργοστασιακές ρυθμίσεις του παλιού Αλέξη Τσίπρα».

Στο βάθος της εικόνας υπάρχουν οι δημοσκοπήσεις, που δεν κατέγραψαν την προσδοκώμενη διείσδυση στον μεσαίο χώρο. Ετσι, αντί του ανοίγματος στο Κέντρο, φαίνεται ότι προκρίνεται η επανασύνδεση με το 17,83% του ΣΥΡΙΖΑ στις εκλογές του Ιουνίου του 2023.

Η προσπάθεια να παρουσιαστεί στη ΔΕΘ ένα κοστολογημένο πρόγραμμα περιόρισε τις φιλολαϊκές εξαγγελίες, χωρίς να εξασφαλίσει την επιθυμητή απήχηση. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της 13ης σύνταξης, που δεν περιελήφθη στο πρόγραμμα της ΔΕΘ, αλλά εντάχθηκε στη συνέχεια, δημιουργώντας την εντύπωση εκ των υστέρων διόρθωσης.

Εποχή των άκρων

Επιστρέφει στις ρίζες ο Αλ. Τσίπρας; Ο πολιτικός επιστήμονας - αναλυτής Γιώργος Σεφερτζής εκτιμά ότι αναζητεί διέξοδο από ένα αδιέξοδο που δημιούργησε ο λανθασμένος αρχικός υπολογισμός του: «Η διαπίστωση του κενού στην αντιπολίτευση ήταν σωστή, αλλά δεν αρκούσε για να διαμορφωθεί πειστική πολιτική απάντηση».

Το αρχικό rebranding, κατά τον κ. Σεφερτζή, «επιδίωκε επανατοποθέτηση στον μεσαίο χώρο ακριβώς τη στιγμή που αυτός υποχωρεί διεθνώς. Σε μια εποχή άκρων, η αριστερή στροφή μπορεί να χτίσει γέφυρες με το υπόγειο αντισυστημικό ρεύμα. Μόνο που αυτό το ρεύμα έχει σήμερα ισχυρότερες ρίζες στη Δεξιά».

Ο κοινωνιολόγος Γιώργος Σιακαντάρης, επιμελητής του ιδρυτικού μανιφέστου της ΕΛΑΣ, θεωρεί επιδερμικές τόσο τις αναλύσεις περί αριστερής στροφής όσο και τις προηγούμενες εκτιμήσεις για μετακίνηση προς την Κεντροδεξιά. Το νέο εγχείρημα, θυμίζει, αυτοπροσδιορίστηκε εξαρχής ως αριστερό.

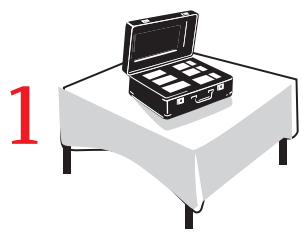
Ο Ηλίας Γεωργαντάς, καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και μέλος του Εθνικού Συμβουλίου της ΕΛΑΣ, απορρίπτει επίσης την ερμηνεία της αριστερής στροφής. Θεωρεί αυτονόητη την παρουσία του Αλ. Τσίπρα στις διαδηλώσεις του Παρισιού, αφού βρισκόταν εκεί για επαφές με το Σοσιαλιστικό Κόμμα και τα συνδικάτα.

Οσο για το Ειδικό Δικαστήριο, αντιστρέφει την κατηγορία περί τοξικότητας: «Ποιος ήρξατο χειρών αδίκων;» διερωτάται, παραπέμποντας στις επιθέσεις Μητσοτάκη για τους ποινικούς κώδικες. Κατά τον κ. Γεωργαντά, «το rebranding δεν ήταν δήλωση μετάνοιας, αλλά συγκρητισμός των καλών στοιχείων του παλιού με το νέο».

Ισως το πραγματικό πρόβλημα του κ. Τσίπρα να μην είναι ο επικοινωνιακός μετεωρισμός ανάμεσα στο rebranding και στα «α» και «ου», αλλά μια βαθύτερη αμφιθυμία: πολιτικά, ανάμεσα στον ορθολογισμό και στον λαϊκισμό· και ιδιοσυγκρασιακά, ανάμεσα στο ευρωπαϊκό μέτρο και στη λατινοαμερικανική υπερβολή.

Η κινηματογραφική επιχείρηση της Eurojust σε τρεις χώρες

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ, Ιούνιος 2024

Το δείπνο

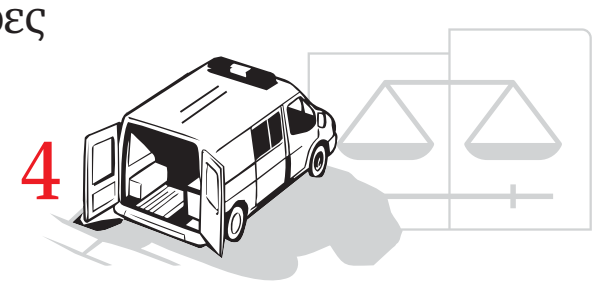
Σε πολυτελές εστιατόριο, δύο Κρητικοί επιχειρηματίες φέρεται να προσφέρουν 200.000 ευρώ σε υπάλληλο της υπηρεσίας προμηθειών του ΝΑΤΟ (NSPA), που στη συνέχεια τους καταγγέλλει.

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ, Φεβρουάριος 2025

Η σύλληψη

Συλλαμβάνεται ο Κρητικός διευθυντής επιχειρησιακών λειτουργιών, που παρέδιδε τα μετρητά. Κινείται διαδικασία έκδοσης στις ΗΠΑ, με κατηγορία συνωμοσίας για δωροδοκία.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΖΑ, ΑΜΒΟΥΡΓΟ, ΜΠΕΡΓΚΕΝ
14 Οκτωβρίου 2026

Οι έφοδοι

Ταυτόχρονες έρευνες, υπό τον συντονισμό της Eurojust, σε εταιρεία και υπεργολάβους για υπερτιμολογήσεις άνω του 1 εκατ. ευρώ. Πέντε συλλήψεις.

ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗ, Ιούλιος 2024

Η συνάντηση

Σε ξενοδοχείο, οι δύο Ελληνες παραδίδουν 50.000 ευρώ μετρητά σε μυστικό πράκτορα της DCIS, ζητώντας συμβάσεις καυσίμων και αποφυγή ελέγχων.

ΧΑΝΙΑ, Ιούλιος 2025

Η κατάληξη

Ο διωκόμενος διευθυντής επιστρέφει στην οικογένειά του, μετά την άρση των περιορισμών που του είχαν επιβληθεί στη Ρουμανία. Οι πλειοψηφούντες μέτοχοι κλείνουν το υποκατάστημα των Χανίων.

Το κρητικό κόλπο με το ΝΑΤΟ

Τον Ιούνιο του 2024, στο Λουξεμβούργο, δύο Ελληνες επιχειρηματίες κατηγορούνται ότι αποπειράθηκαν να δωροδοκήσουν αξιωματούχο της Συμμαχίας. Εκτοτε εξελίσσεται ένα δικαστικό θρίλερ. Η «Κ» ξετυλίγει το νήμα

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΛΙΩΤΗ**

Στις 14 Οκτωβρίου, πάνοπλοι αστυνομικοί με καλυμμένα πρόσωπα πραγματοποίησαν ταυτόχρονες εφόδους σε σπίτια και επιχειρήσεις σε Νορβηγία, Ρουμανία και Γερμανία. Η επιχείρηση συντονίστηκε από ένα γυάλινο κτίριο στο κέντρο της Χάγης, έδρα της ευρωπαϊκής υπηρεσίας δικαστικής συνεργασίας, Eurojust.

Σύμφωνα με τις επίσημες ανακοινώσεις, η υπόθεση αφορούσε απάτη εις βάρος του ΝΑΤΟ και συγκεκριμένα της υπηρεσίας NSPA (NATO Support and Procurement Agency), η οποία είναι υπεύθυνη για ζητήματα προμηθειών της Ευρωατλαντικής Συμμαχίας.

Στο δελτίο Τύπου αναφέρεται ότι στο επίκεντρο της έρευνας βρέθηκε συγκεκριμένη εταιρεία (σ.σ. δεν αναφέρεται η εμπορική επωνυμία της), όπως και υπεργολάβοι της, οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης σε πολεμικά πλοία κατά τον ελλιμενισμό τους σε ευρωπαϊκά λιμάνια.

Πρωταγωνιστικό ρόλο στην υπόθεση, όπως αποκαλύπτει σήμερα η «Κ», έχουν διαδραματίσει δύο Ελληνες επιχειρηματίες με καταγωγή από την Κρήτη.

Ο πρώτος υπήρξε βασικός μέτοχος και εκτελεστικός διευθυντής της υπό έρευνα εταιρείας. Ο δεύτερος διετέλεσε διευθυντής επιχειρησιακών λειτουργιών της. Η εταιρεία έχει έδρα στο λιμάνι της Κωνστάντζας στη Ρουμανία και αποτελεί αντικείμενο έρευνας ήδη από τις αρχές του 2025.

Οι δύο Ελληνες επιχειρηματίες φέρεται αρχικά να ενεπλάκησαν σε απόπειρα δωροδοκίας αξιωματούχων της νατοϊκής υπηρεσίας NSPA, προκειμένου η εταιρεία τους να εξασφαλίσει σύμβαση αξίας πολλών εκατομμυρίων ευρώ για την εξυπηρέτηση-υποστήριξη πολεμικών πλοίων της Συμμαχίας. Για τη συγκεκριμένη πτυχή της υπόθεσης, μάλιστα, βρέθηκαν στο στόχαστρο των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών όχι μόνο της Ρουμανίας, αλλά και των ΗΠΑ.

Η έρευνα πάντως της 14ης Οκτωβρίου στις εγκαταστάσεις της εταιρείας στη Ρουμανία και στα γραφεία υπεργολάβων της σε Νορβηγία και Γερμανία δεν αφορά μόνο το σκέλος της δωροδοκίας, αλλά και την έκδοση πλαστών τιμολογίων και την υπερκοστολόγηση υπηρεσιών υποστήριξης νατοϊκών πλοίων. Τα πλαστά τιμολόγια φέρεται ότι εκδόθηκαν το διάστημα 2021-2025 και η ζημία εις βάρος της Ευρωατλαντικής Συμμαχίας εκτιμάται ότι υπερβαίνει το 1 εκατ. ευρώ.

Το μοιραίο ραντεβού

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή. Η υπόθεση άρχισε να εκτυλίσσεται τον Ιούνιο του 2024, κατά τη διάρκεια ενός δείπνου σε πολυτελές εστιατόριο στο Λουξεμβούργο. Σε εκείνη τη συνάντηση, που συνοδεύτηκε από καλό φαγητό και ακριβό κρασί, οι δύο Ελληνες επιχειρηματίες φέρεται να προσπάθησαν να δωροδοκήσουν με 200.000 ευρώ υπάλληλο της NSPA, προκειμένου να τους βοηθήσει να κερδίσουν διαγωνισμό ύψους 9 εκατ. ευρώ για τη λιμενική υποστήριξη πολεμικών πλοίων και τον ανεφοδιασμό τους με καύσιμα. Ενα χρόνο νωρίτερα η εταιρεία τους είχε κερδίσει διαγωνισμό με αντίστοιχο αντικείμενο προϋπολογισμού 45 εκατ. ευρώ.

Η εξέλιξη της υπόθεσης, ωστόσο, δεν ήταν αυτή στην οποία οι δύο Κρητικοί επιχειρηματίες προσέβλεπαν. Κι αυτό διότι μετά το τέλος του δείπνου ο νατοϊκός αξιωματούχος, που είχε σηκωθεί από το τραπέζι χαμογελαστός αφήνοντας υποσχέσεις, συνέταξε μια εμπιστευτική αναφορά στην οποία περιέγραφε αναλυτικά όσα είχαν συμβεί στη συνάντησή του με τους δύο Κρητικούς επιχειρηματίες. Την υπέβαλε σε ερευνητές της Συμμαχίας αλλά και στην Υπηρεσία Ποινικών Ερευνών (DCIS - Defense Criminal Investigative Service) του υπουργείου Αμυνας των ΗΠΑ.

Οσα ακολούθησαν ήταν λίγο - πολύ αναμενόμενα. Οι Αμερικανοί αξιωματούχοι δελέασαν τους δύο Ελληνες επιχειρηματίες, παρασύροντάς τους σε επαναλαμβανόμενες συναντήσεις με μυστικούς πράκτορες, δήθεν αξιωματούχους του ΝΑΤΟ, που ενεργούσαν για λογαριασμό της DCIS.

Τον Ιούλιο του 2024, ενδεικτικά, οι δύο Ελληνες συναντήθηκαν σε ξενοδοχείο της Φρανκφούρτης με μυστικό πράκτορα που ενεργούσε για λογαριασμό των ερευνητών. Του παρέδωσαν 50.000 ευρώ σε μετρητά ζητώντας ως αντάλλαγμα όχι μόνο να εξασφαλίσουν συμβάσεις προμήθειας καυσίμων σε νατοϊκά πλοία, αλλά και να αποφύγουν ελέγχους της NSPA σε τιμολόγια της εταιρείας. Ακολούθησαν ακόμη τρεις συναντήσεις, τον Σεπτέμβριο του 2024, τον Οκτώβριο του 2024 και τον Ιανουάριο του 2025.

Η σύλληψη

Ενα μήνα αργότερα, τον Φεβρουάριο του 2025, ο Κρητικός διευθυντής επιχειρησιακών λειτουργιών της εταιρείας συνελήφθη στο Βουκουρέστι και εις βάρος του κινήθηκε διαδικασία έκδοσης στις ΗΠΑ. Ηταν εξάλλου αυτός ο οποίος, στις συναντήσεις που είχαν προηγηθεί, είχε παραδώσει την τσάντα με τα μετρητά στον συνομιλητή του.

Με βάση το ένταλμα Αμερικανού δικαστή, ο Ελληνας επιχειρηματίας διώχθηκε για συνωμοσία με σκοπό τη δωροδοκία, κατηγορία που επισύρει ποινή φυλάκισης έως και δέκα έτη.

Λόγω τοπικής αρμοδιότητας, εκτός των ΗΠΑ, και η Εθνική Διεύθυνση Καταπολέμησης Διαφθοράς της Ρουμανίας (DNA) ανακοίνωσε τη διεξαγωγή έρευνας εις βάρος της εταιρείας στην Κωνστάντζα.

«Κατά τη διάρκεια του 2024 η ελεγχόμενη εταιρεία, μέσω ενός από τους εταίρους της, φέρεται να υποσχέθηκε σε υπάλληλο διεθνούς οργανισμού την καταβολή χρηματικών ποσών άνω των 200.000 δολαρίων, προκειμένου να εξασφαλίσει σύμβαση υπηρεσιών λιμενικής υποστήριξης αξίας άνω των 9 εκατ. ευρώ», αναφερόταν στο σχετικό δελτίο Τύπου.

Ο συλληφθείς επιχειρηματίας τέθηκε σε κατ' οίκον περιορισμό στη Ρουμανία, με δημοσιεύματα να αναφέρουν ότι μέσω του δικηγόρου του προχώρησε σε αλλεπάλληλες, επίμονες συζητήσεις και διαπραγματεύσεις με τον Αμερικανό εισαγγελέα για τη διευθέτηση της ποινικής του κατάστασης. Πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν πως σήμερα οι περιορισμοί που του είχαν αρχικά επιβληθεί έχουν αρθεί και πως ο ίδιος έχει επιστρέψει κοντά στην οικογένειά του, στην Κρήτη.

Σε σχέση με τον δεύτερο Ελληνα που ενεπλάκη στην υπόθεση, μέτοχο και τότε εκτελεστικό διευθυντή της εμπλεκόμενης εταιρείας, το ένταλμα που αρχικά εξέδωσαν εις βάρος του οι ΗΠΑ, στην πορεία της έρευνας ακυρώθηκε. Πηγές κοντά στον επιχειρηματία, με τις οποίες επικοινώνησε η «Κ», απέφυγαν πάντως να παράσχουν περισσότερες πληροφορίες και διευκρινίσεις για την ποινική εξέλιξη της υπόθεσής του.

Η έρευνα της Eurojust

Τον Ιούλιο του 2025, η ευρωπαϊκή υπηρεσία δικαστικής συνεργασίας, Eurojust, μαζί με τις εθνικές αρχές της Ρουμανίας, της Νορβηγίας, της Γερμανίας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών προχώρησαν στη δημιουργία κοινής ομάδας έρευνας (JIT, Joint Investigation Team) με στόχο την περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης. Για πάνω από ένα χρόνο, στην έδρα της Eurojust, στη Χάγη, πραγματοποιούνταν τακτικές συναντήσεις αξιωματούχων ασφαλείας από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και την NSPA. Η κατακλείδα αυτής της προσπάθειας γράφτηκε τη 14η Οκτωβρίου, με τις ταυτόχρονες επιχειρήσεις σε τρεις ευρωπαϊκές χώρες.

Στη Ρουμανία, η αστυνομία έκανε νέα έφοδο στα γραφεία της εταιρείας στην Κωνστάντζα. Στη Γερμανία, έρευνες έγιναν σε σπίτια και στα γραφεία εταιρείας στο λιμάνι του Αμβούργου, ενώ στη Νορβηγία ερευνήθηκαν σπίτια υπόπτων και οι εγκαταστάσεις εταιρείας στην περιοχή του Μπέργκεν, όπου έγιναν και πέντε συλλήψεις. Δημοσιεύματα στον ευρωπαϊκό Τύπο αναφέρουν ότι οι υπό έρευνα εταιρείες σε Γερμανία και Νορβηγία υπήρξαν υπεργολάβοι της εταιρείας στην Κωνστάντζα, καθώς εκτελούσαν έργα για λογαριασμό της.

«Υπάρχουν υποψίες ότι η απάτη διαπράχθηκε μέσω της τιμολόγησης υπερβολικά υψηλών ποσών προς την Υπηρεσία Υποστήριξης και Προμηθειών του ΝΑΤΟ (NSPA) για υπηρεσίες που παρασχέθηκαν σε πλοία σε νορβηγικά λιμάνια κατά την περίοδο 2021-2025. Οι κατηγορίες αφορούν υπερτιμολογήσεις αξίας άνω του 1 εκατ. ευρώ», δήλωσε η Μαριάν Μπέντερ, εισαγγελέας της νορβηγικής υπηρεσίας οικονομικού εγκλήματος. Συμπλήρωσε ότι η αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών παγκοσμίως συνεπάγεται αυξημένο κίνδυνο οικονομικού εγκλήματος.

Η υπόθεση έλαβε δημοσιότητα στη Ρουμανία, μεταξύ άλλων, και διότι στη μετοχική σύνθεση της εταιρείας μετέχει με ποσοστό 10% ο πρόεδρος του εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου της Ρουμανίας, ενώ αντίστοιχο ποσοστό κατέχει και ο αδελφός του. Επειτα από επικοινωνία της «Κ» μαζί τους, οι δύο Ρουμάνοι επιχειρηματίες και μέτοχοι της ερευνώμενης εταιρείας παρέπεμψαν σε δελτίο Τύπου.

Σε αυτό αφενός αναφέρουν ότι η εταιρεία υφίσταται εδώ και 14 χρόνια και έχει κύκλο εργασιών που υπερβαίνει τα 200 εκατ. ευρώ και αφετέρου αποδίδουν τα όποια νομικής φύσεως προβλήματα στο δίκτυο των δεκάδων εταιρειών-υπεργολάβων με τις οποίες συνεργάζονται. Εκαναν συγκεκριμένα λόγο για «ευπάθειες των εργολάβων που δραστηριοποιούνται μεταξύ μεγάλων διεθνών οργανισμών και εκτεταμένων δικτύων μικρότερων τοπικών παρόχων υπηρεσιών».

Κωνστάντζα καλεί Χανιά

Εν μέσω της ποινικής έρευνας, στο μεταξύ, ξέσπασε πόλεμος για τον έλεγχο της ρουμανικής εταιρείας. Οι μέτοχοι της πλειοψηφίας, στους οποίους συγκαταλέγονται τα δύο αδέλφια από τη Ρουμανία, με απόφαση της γενικής συνέλευσης την 1η Σεπτεμβρίου 2025 επιχείρησαν να αποκλείσουν από την εταιρεία τον Ελληνα μέτοχο και εκτελεστικό διευθυντή της, θεωρώντας τον υπαίτιο για τις δικαστικές τους περιπέτειες. Μεταξύ άλλων αποφάσισαν να μεταβιβάσουν σε εταιρεία με έδρα τη Μ. Βρετανία την πλειοψηφία των μετοχών, καθώς και να κλείσουν υποκατάστημα στα Χανιά, που τελούσε υπό τον έλεγχο του Ελληνα επιχειρηματία και άλλοτε φίλου και συνεργάτη τους.

Ο τελευταίος έχει προσφύγει κατά αυτών των αποφάσεων, καταγγέλλοντας μάλιστα μεροληψία της Δικαιοσύνης υπέρ των Ρουμάνων συνεταίρων του. Επικαλείται γι' αυτό δημοσιεύματα στον Τύπο της Ρουμανίας, σύμφωνα με τα οποία οι δύο αντίδικοί του πραγματοποίησαν φέτος τον Ιούλιο ταξίδι με ιδιωτικό αεροσκάφος στη Μύκονο. Τα έξοδα του ταξιδιού φέρεται να καλύφθηκαν από κονδύλια του Επιμελητηρίου, ενώ στο ιδιωτικό αεροσκάφος επέβαιναν ακόμη ένας Ρουμάνος πρώην πρωθυπουργός, δικαστής του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Ρουμανίας, καθώς και ο πρόεδρος του Πρωτοδικείου της Κωνστάντζας.

Τα στοιχεία όλων των φυσικών και νομικών προσώπων που εμπλέκονται στην υπόθεση βρίσκονται στη διάθεση της «Κ».

Πλαστά τιμολόγια

Η έρευνα στις εγκαταστάσεις της εταιρείας στη Ρουμανία και στα γραφεία υπεργολάβων της σε Νορβηγία και Γερμανία δεν αφορά μόνο την υπόθεση δωροδοκίας, αλλά και την έκδοση πλαστών τιμολογίων και την υπερκοστολόγηση υπηρεσιών υποστήριξης πλοίων, που προκάλεσε στη Συμμαχία ζημία άνω του 1 εκατ. ευρώ.

Πιάστηκαν στη φάκα

Ο νατοϊκός αξιωματούχος σε αναφορά του περιέγραψε όσα είχαν συμβεί στη συνάντησή του με τους Κρητικούς επιχειρηματίες. Το επόμενο διάστημα οι δύο Ελληνες πραγματοποίησαν ακόμη τέσσερις παρόμοιες συναντήσεις, χωρίς να υποψιάζονται ότι απέναντί τους είχαν πράκτορες του υπ. Αμυνας των ΗΠΑ.

Ρυθμιστές οι Αραβες και ο Τραμπ

Από τη στάση των αραβικών κομμάτων, αλλά και τις αποφάσεις που θα λάβει ο Αμερικανός πρόεδρος για το Ιράν, θα κριθεί η προσπάθεια του Γκάντι Αϊζενκοτ να σχηματίσει κυβέρνηση στο Ισραήλ

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΚΩΣΤΟΥΛΑ**

Ο Γκάντι Αϊζενκοτ (κέντρο) και άλλοι αρχηγοί κομμάτων περιμένουν τον Μπέντζαμιν Νετανιάχου να πάρει θέση για την καθιερωμένη οικογενειακή φωτογραφία, κατά την ορκωμοσία της Κνέσετ στην Ιερουσαλήμ, την Τρίτη. Παρά τις πυρετώδεις διαβουλεύσεις για σχηματισμό κυβέρνησης, το σενάριο επανάληψης των εκλογών στο Ισραήλ παραμένει ανοιχτό.

Οι δημοσκοπήσεις είχαν προδικάσει ότι το πολιτικό μέλλον του Μπέντζαμιν Νετανιάχου δεν θα κρινόταν στην κάλπη αλλά στις μετεκλογικές διεργασίες για τον σχηματισμό κυβέρνησης. Η δυσκολία του Γκάντι Αϊζενκοτ να μετουσιώσει σε απτό αποτέλεσμα την εντολή του Ισαάκ Χέρτσογκ επιβεβαιώνει πλήρως τον κυκεώνα των διαβουλεύσεων, που διατηρούν ανοιχτό ακόμη και το σενάριο της επανάληψης των εκλογών στο Ισραήλ. Ομως το βασικό ζήτημα από την οπτική της γεωπολιτικής είναι η αντανάκλαση των πολιτικών εξελίξεων στο μέτωπο του Ιράν. Κατά γενική ομολογία, η απάντηση στην προοπτική ενός νέου γύρου επιχειρήσεων στη Μέση Ανατολή δεν βρίσκεται στο Ισραήλ αλλά στην Ουάσιγκτον. Είναι απόφαση του Τραμπ.

Δύσβατο μονοπάτι

«Ολοι οι δρόμοι που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τον Αϊζενκοτ στην επιτυχία παραμένουν εξαιρετικά δύσβατοι. Η σύμπραξη με τα υπερορθόδοξα ή τα αραβικά κόμματα θα απαιτούσε συμβιβασμούς που ενδέχεται να του στοιχίσουν τη στήριξη των πιο φυσικών πολιτικών του συμμάχων. Μια κυβέρνηση μειοψηφίας, εφόσον ο ίδιος στραφεί προς αυτή την κατεύθυνση, θα είναι εκ των πραγμάτων ασταθής. Και η άμεση προσφυγή στις κάλπες δεν αναμένεται να βελτιώσει τις προοπτικές της αντιπολίτευσης. Στο μεταξύ, οι πιθανότητες του Νετανιάχου είναι ακόμη πιο ισχνές, καθώς δεν διαφαίνεται ουσιαστικά καμία δυνατότητα σχηματισμού νέου κυβερνητικού συνασπισμού με την παρούσα σύνθεση της Κνέσετ. Οι εκκλήσεις για εθνική ενότητα, που διατυπώνονται με ιδιαίτερη ένταση από πολλές πλευρές, δεν έχουν βρει ουσιαστική ανταπόκριση μεταξύ των ίδιων των βασικών πολιτικών πρωταγωνιστών. Θα χρειαστούν εβδομάδες, αν όχι μήνες, μέχρι να ξεκαθαρίσει η κατάσταση», τονίζει στην «Κ» ο Σαλόμ Λίπνερ, ανώτερος συνεργάτης στο Atlantic Council, πάλαι ποτέ σύμβουλος επτά διαδοχικών πρωθυπουργών του Ισραήλ.

Μετά τις εκλογές της 27ης Οκτωβρίου, κανένα από τα δύο μεγάλα πολιτικά μπλοκ δεν εξασφάλισε την πλειοψηφία στην Κνέσετ. Το ευρύτερο μπλοκ της αντιπολίτευσης διαθέτει 67 έδρες, αν συμπεριλάβει κανείς και τις 19 έδρες των αραβικών κομμάτων. Για τον σχηματισμό κυβερνητικού συνασπισμού αρκούν 61 έδρες. Ωστόσο, ορισμένα κόμματα της αντιπολίτευσης αποκλείουν το ενδεχόμενο συνεργασίας με άλλα. Ως αποτέλεσμα, ο Αϊζενκοτ συγκεντρώνει μέχρι στιγμής 48 έδρες. Το μπλοκ του πρωθυπουργού Νετανιάχου διαθέτει 53 έδρες. Ο Αϊζενκοτ έχει στη διάθεσή του 28 ημέρες –με δυνατότητα παράτασης κατά δύο εβδομάδες– για να βρει λύση, όσο διαρκεί η εντολή σχηματισμού κυβέρνησης που του έχει αναθέσει ο πρόεδρος του Ισραήλ. Ρυθμιστές των εξελίξεων θεωρούνται τα κόμματα που έχουν κυρίως αραβική εκλογική βάση.

Με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, όσο ο Αϊζενκοτ παραμένει εγκλωβισμένος σε διαπραγματεύσεις για τον σχηματισμό κυβέρνησης, χωρίς να επιτυγχάνει το επιθυμητό αποτέλεσμα, το μομέντουμ θα στρέφεται εναντίον του.

Τι κάνει τώρα ο Μπίμπι

Μέσα σε αυτό το σκηνικό, ο Νετανιάχου πιέζει για τον σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας. «Παρότι το κόμμα Γιασάρ του Αϊζενκοτ είχε αρχικά προγραμματίσει προκαταρκτικές συνομιλίες με το Λικούντ του Νετανιάχου, ο Αϊζενκοτ ακύρωσε τις συναντήσεις αυτές μετά την ομιλία του Ισραηλινού πρωθυπουργού στην Κνέσετ. Εάν ο Αϊζενκοτ δεν καταφέρει να σχηματίσει κυβερνητικό συνασπισμό πριν από τη λήξη της διερευνητικής εντολής του, η χώρα ενδέχεται να οδηγηθεί σε νέες εκλογές. Εναλλακτικά, η εντολή θα μπορούσε να ανατεθεί σε άλλον βουλευτή, δίνοντας έτσι στον Νετανιάχου μια νέα ευκαιρία να επιχειρήσει να εξασφαλίσει την απαιτούμενη κοινοβουλευτική πλειοψηφία», σημειώνει στην «Κ» ο Ούντι Σόμερ, επικεφαλής του Κέντρου Ηγεσίας Μπαράκ και της Σχολής Πολιτικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Τελ Αβίβ. «Ο Νετανιάχου μιλάει για την ανάγκη σχηματισμού κυβέρνησης εθνικής ενότητας, υπό την ηγεσία του. Αλλά την ίδια στιγμή υποκινεί την εχθρότητα απέναντι στον αραβικό πληθυσμό του Ισραήλ. Φαίνεται ότι το καλύτερο ρεαλιστικό σενάριο για τον Νετανιάχου, στην παρούσα φάση, είναι να μη σχηματιστεί κανένας κυβερνητικός συνασπισμός και να παραμείνει η κυβέρνησή του ως υπηρεσιακή μέχρι τη διεξαγωγή νέων εκλογών την άνοιξη», υπογραμμίζει από την πλευρά του στην «Κ» ο Νίμροντ Γκόρεν, πρόεδρος και ιδρυτής του Ινστιτούτου Mitvim.

Το τελευταίο χαρτί

Ο Ισραηλινός πρωθυπουργός όμως διαθέτει ενδεχομένως ακόμη ένα «χαρτί» στο τραπέζι των μετεκλογικών διεργασιών. Μας το περιέγραψε με τον πλέον διαφωτιστικό τρόπο ο Σαλόμ Λίπνερ: «Σύμφωνα με πληροφορίες, ο Νετανιάχου ζητεί από τον Τραμπ "σε καθημερινή βάση" να επαναλάβει τα πλήγματα κατά του Ιράν. Μέχρι στιγμής, δεν έχει καταφέρει να τον πείσει. Η τελική ευθύνη για τη λήψη της απόφασης θα εξακολουθήσει να βρίσκεται, μεταφορικά και κυριολεκτικά, στον Λευκό Οίκο. Ο Τραμπ παραμένει εκείνος που θα αποφασίσει αν θα δώσει το πράσινο φως για μια επίθεση από τις ΗΠΑ, το Ισραήλ ή τις ένοπλες δυνάμεις και των δύο χωρών».

Η αξιοποίηση της κρίσης στον τομέα της ασφάλειας αποτελεί μια προφανή οδό για να παρατείνει ο πρωθυπουργός Νετανιάχου την παραμονή του στη διακυβέρνηση. Προϋποθέτει, ασφαλώς, μια κλιμάκωση της σύγκρουσης με το Ιράν, σε συνεργασία με τις ΗΠΑ. Ενα καθεστώς έκτακτης ανάγκης θα δυσχέραινε τη λειτουργία της ισραηλινής Βουλής και θα επέτεινε τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο Αϊζενκοτ τόσο στον σχηματισμό κυβέρνησης με τη στήριξη των αραβικών κομμάτων όσο και στην εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης για τη στρατιωτική θητεία των υπερορθόδοξων Εβραίων, ενώ θα ενίσχυε τις πιέσεις στο εσωτερικό του Ισραήλ, ενδεχομένως και από τον Λευκό Οίκο, για τον σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας με χαρακτήρα έκτακτης ανάγκης.

«Η έκβαση της στρατιωτικής εκστρατείας κατά του Ιράν θα κριθεί στην Ουάσιγκτον και όχι στην Ιερουσαλήμ. Στον βαθμό που η ήττα των Ρεπουμπλικανών στις ενδιάμεσες εκλογές έχει περιορίσει τη διάθεση του προέδρου Τραμπ για πόλεμο, αυτό φέρνει το Ισραήλ σε ιδιαίτερα επισφαλή θέση, καθώς το ιρανικό καθεστώς ενδέχεται να βγει ενισχυμένο από την αποτυχημένη και κοντόφθαλμη απόπειρα ανατροπής του. Πρόκειται για ένα από τα πολλά προβλήματα που θα κληθεί να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε νέα κυβέρνηση στο Ισραήλ», επισημαίνει στην «Κ» ο Οφερ Σίλα, ερευνητής για την Πολιτική Εθνικής Ασφάλειας του Ισραήλ στο INSS και πρώην μέλος της Κνέσετ.

Η απώλεια του ελέγχου στο Κογκρέσο δεν θα επηρεάσει απαραίτητα την εξωτερική πολιτική του Ντόναλντ Τραμπ, υπό την έννοια ότι το αμερικανικό πολιτειακό σύστημα παρέχει στον εκάστοτε Αμερικανό πρόεδρο ευρύτατα περιθώρια ελευθερίας κινήσεων στη διεθνή σκηνή. Επιπλέον, η εξωτερική πολιτική θα παραμείνει ενδεχομένως ένα από τα λίγα πεδία στα οποία ο Τραμπ θα αισθάνεται ότι μπορεί πραγματικά να αφήσει το προσωπικό του αποτύπωμα, γεγονός που θα μπορούσε να τον ωθήσει στην ανάληψη μεγαλύτερων ρίσκων. Για τον Ούντι Σόμερ, ο βασικός παράγοντας που θα περιορίζει τις κινήσεις του Τραμπ θα είναι ο άξονας Ουάσιγκτον - Πεκίνου. Ομολογουμένως, η Κίνα αποτελεί κομβικό παίκτη σε κάθε ζήτημα που έχει σημασία για τον Αμερικανό πρόεδρο, είτε πρόκειται για το Ιράν και την Ταϊβάν είτε για την τεχνητή νοημοσύνη, τις σπάνιες γαίες και το παγκόσμιο εμπόριο. Την επόμενη εβδομάδα ο Τραμπ θα συναντηθεί με τον Σι Τζινπίνγκ στη Σεντζέν: «Μόνο μετά τη σύνοδο της APEC στην Κίνα θα γνωρίζουμε σε ποιον βαθμό θα έχει μετατραπεί σε έναν πρόεδρο με περιορισμένη πολιτική ισχύ (σ.σ. lame duck) και πώς η θέση του – τόσο στο εσωτερικό των ΗΠΑ όσο και στη διεθνή σκηνή– θα επηρεάσει το Ισραήλ, το Ιράν και τις προοπτικές για ιστορικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή».

Σενάρια αναζωπύρωσης

Για ορισμένους αναλυτές, μια νέα στρατιωτική επιχείρηση στο Ιράν αποτελεί ένα αρκετά πιθανό σενάριο. Σύμφωνα με το σκεπτικό και τις πληροφορίες τους, οι Ιρανοί θεωρούν ότι έχουν το πάνω χέρι και πως το μόνο που χρειάζεται είναι να κερδίσουν περίπου 50 ημέρες ακόμη, έως ότου συγκροτηθεί το νέο Κογκρέσο. Εκτιμούν ότι τότε ο Τραμπ θα έχει μικρότερα περιθώρια ελιγμών και δεν θα μπορεί εύκολα να εξαπολύσει μια νέα στρατιωτική επίθεση. Με βάση αυτήν την παραδοχή, θεωρούν ότι θα μπορέσουν να καταλήξουν σε μια συμφωνία με τους δικούς τους όρους. Το σενάριο έχει τις αδυναμίες του. Ομως αρκεί να το πιστεύουν στο Ιράν για να επιδράσει στις δυναμικές που διαμορφώνουν τη σκακιέρα της Μέσης Ανατολής. Θα μπορούσαμε να δούμε μια αναζωπύρωση στο Ιράν, την ώρα που το Ισραήλ επιχειρεί να δώσει σάρκα και οστά στη λαϊκή ετυμηγορία της κάλπης; «Δεν είμαι βέβαιος ότι ο Τραμπ θα περιμένει τον σχηματισμό νέας κυβέρνησης στο Ισραήλ, εάν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι έχει έρθει η ώρα να επιτεθεί», μας έλεγε ο Κόμπι Μάικλ, πρώην αξιωματούχος στο υπουργείο Στρατηγικών Υποθέσεων του Ισραήλ.

Απαιτείται χρόνος

«Οι εκκλήσεις για εθνική ενότητα δεν έχουν βρει ουσιαστική ανταπόκριση μεταξύ των ίδιων των βασικών πολιτικών πρωταγωνιστών. Θα χρειαστούν εβδομάδες, αν όχι μήνες, μέχρι να ξεκαθαρίσει η κατάσταση», τονίζει ο Σαλόμ Λίπνερ, ανώτερος συνεργάτης στο Atlantic Council.

Τι συμφέρει τον Νετανιάχου

«Το καλύτερο ρεαλιστικό σενάριο για τον Νετανιάχου, στην παρούσα φάση, είναι να μη σχηματιστεί κανένας κυβερνητικός συνασπισμός και να παραμείνει η κυβέρνησή του ως υπηρεσιακή μέχρι τη διεξαγωγή νέων εκλογών την άνοιξη», λέει ο Νίμροντ Γκόρεν, πρόεδρος και ιδρυτής του Ινστιτούτου Mitvim.

Ο επόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ

Του **ΘΟΔΩΡΗ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ**

Μετά τις πρόσφατες αμερικανικές εκλογές, μια από τις κατηγορίες απόψεων που βγήκαν στη φόρα είχαν για θέμα το μέλλον. Τώρα που ο Τραμπ ξεπουπουλιάστηκε, ποιος θα είναι ο επόμενος που θα αναδυθεί, σαν κόκκινη πεταλουδίτσα από το MAGA κουκούλι της; Κι από την απέναντι πλευρά: ποιος ή ποια (μάλλον ποιος) από τους θριαμβευτές θα κατέβει το 2028 για να διεκδικήσει το άλλο τρόπαιο, το μεγάλο; Σε αυτή την κουβέντα έχω μια μικρή ένσταση. Με το που ανακοινώθηκε το αποτέλεσμα και άνοιξε η συζήτηση για τη διάδοχη του Τραμπ κατάσταση, αμέσως ήρθαν στο προσκήνιο δύο ονόματα: των δύο ανθρώπων που μοιάζουν πιο πολύ, λόγω ιδιότητας και λόγω κοψιάς, με τους πολιτικούς που έχουμε συνηθίσει να βλέπουμε να διεκδικούν τέτοιες θέσεις. Ποιος θα είναι μετά τον Τραμπ; Ο αντιπρόεδρος Τζέι Ντι Βανς, ασφαλώς, ή ίσως ο ΥΠΕΞ Μάρκο Ρούμπιο. Αντε, σε κάποιες περιπτώσεις, πετάχτηκε και τ' όνομα του Ρον Ντε Σάντις. Αλλά μέχρις εκεί. Ποιοι θα ακολουθήσουν μετά από έναν μοναδικό, πρωτοφανή, ουρανοκατέβατο υποψήφιο, που ήρθε εκτός πολιτικού συστήματος, με χαρακτηριστικά που όχι μόνο δεν είχε κανένας σοβαρός υποψήφιος μεγάλου κόμματος στις ΗΠΑ ποτέ, αλλά που αξιολογήθηκαν από τον λαό ως προτιμότερα από τα παραδοσιακά, σύμφωνα με τους ειδικούς; Ενας παραδοσιακός υποψήφιος. Ετσι λένε.

Πιστεύετε, όμως, στ' αλήθεια ότι το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα/κίνημα/σέχτα θα αντικαταστήσει τόσο πρόθυμα τον πρώην παρουσιαστή ριάλιτι με έναν παραδοσιακό χαρτογιακά; Τον πιο αυθεντικό (αυθεντικά χυδαίο, αλλά αυθεντικό) πολιτικό περφόρμερ στην Ιστορία με ένα τίποτα με κοστούμι, ένα κατασκεύασμα του Πίτερ Τιλ που υποδύεται τον statesman; Ή με τον Μάρκο Ρούμπιο;

Πιστεύω ότι στη συζήτηση για το τι θα γίνει παρακάτω πρέπει να αφήνουμε λίγο τη φαντασία μας να δουλέψει. Ο κόσμος δεν ψάχνει πια πρόσωπα που βγαίνουν από κομματικούς μηχανισμούς και παραδοσιακές διαδικασίες. Ο δημόσιος διάλογος διεξάγεται αλλού, μακριά από τις αίθουσες όπου γεροντοκρατίες αναθέτουν χρίσματα. Τα πρότυπα είναι άλλα, η προβολή κερδίζεται αλλού. Εχει, στ' αλήθεια, ο βαρετός, κακός ομιλητής και καθόλου χαρισματικός Ρούμπιο περισσότερες πιθανότητες να πάρει μαζί του τους MAGA από τον τηλεπαρουσιαστή Τάκερ Κάρλσον, ας πούμε; Το ενδεχόμενο τηλεπερσόνες να κατέβουν στην πολιτική και να διεκδικήσουν ψήφο, εξουσία και ακόμη ισχυρότερη φωνή είναι πιο ανοιχτό από ποτέ, δεδομένου ότι τέτοιοι άνθρωποι συγκεντρώνουν το πολυτιμότερο νόμισμα στην πολιτική, όπως αυτή διεξάγεται στην εποχή μας: δημοσιότητα. Κι εκτός από αυτόν, υπάρχει και μια άλλη κατηγορία που πάντα έπαιζε ρόλο, αλλά που, στην εποχή μας, σε όλο και περισσότερες χώρες, αποφασίζουν να βγουν από το παρασκήνιο και να κατέβουν οι ίδιοι, μπροστά: οι ολιγάρχες. Ο Ελον Μασκ έδωσε 200 εκατ. και απέτυχε να εκλέξει αυτούς που ήθελε στο Τέξας. Ποιος λέει ότι δεν μπορεί να του μπει η ιδέα να κατέβει να κάνει ο ίδιος, μόνος του τη δουλειά;

Στην απέναντι πλευρά η κουβέντα διεξήχθη επίσης ρηχά και επιφανειακά, αλλά εκεί το πρόβλημα ήταν αλλιώτικο. Η συζήτηση επικεντρώθηκε σε αυτούς που πήγαν καλά σε αυτόν τον θριαμβευτικό εκλογικό κύκλο, που τους έχουμε πρόσφατους και τους ακούσαμε να μιλάνε μόλις: τον Τζον Οσοφ, τον Τζέιμς Ταλαρίκο. Αλλά αυτή τη στιγμή το κόμμα έχει περισσότερους «γερούς» υποψηφίους από ό,τι η Marvel έχει υπερήρωες: από τον Μαρκ Κέλι της Αριζόνας (που ήταν αστροναύτης) μέχρι τον Τζέι Μπι Πρίτσκερ, κι από τον Τζος Σαπίρο και τον Πιτ Μπούτιτζεζ μέχρι την αναπάντεχα ανθεκτική ηγέτιδα της «αριστερής» πτέρυγας Αλεξάντρια Οκάσιο Κορτέζ. Η βιασύνη για να αποδοθεί προβάδισμα είναι ανούσια, δεδομένου ότι και εδώ χωράνε εκπλήξεις εκτός πολιτικού σκηνικού.

Κανείς δεν ξέρει ποιος ή ποια (μάλλον ποιος) θα είναι ο επόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ. Το σίγουρο όμως είναι ότι το 2028 η προεκλογική εκστρατεία θα εκτυλίσσεται σχεδόν αποκλειστικά σε Μέσα που ανήκουν σε ολιγάρχες και λειτουργούν με τους δικούς τους όρους, ότι ο αγώνας, πριν φτάσει καν στη διεκδίκηση της ψήφου, θα διεξαχθεί πρώτα στη διεκδίκηση της προσοχής, ότι ολοένα και περισσότερος κόσμος θα ρωτάει «τι να ψηφίσω» τα chatbots (και θα τα υπακούει κιόλας) και ότι στην όλη διαδικασία χωράνε πολλές, πολλές εκπλήξεις.

MAURICIO LIMA/THE NEW YORK TIMES

Ουκρανός στρατιώτης, που τραυματίστηκε κατά τη διάρκεια ρωσικής επίθεσης, δέχεται ιατρική φροντίδα σε φυλάκιο στην περιοχή του Ντονέτσκ. Με τα σημερινά δεδομένα, το πιθανότερο είναι ότι το μέλλον της Ουκρανίας δεν θα κριθεί στα τραπέζια των διαπραγματεύσεων, αλλά στο πεδίο της μάχης.

Υποχώρηση χωρίς πυξίδα

Ο Τραμπ αναζητεί μετά τις εκλογές τρόπο για να «σβήσει» τα μέτωπα σε Ιράν και Ουκρανία. Εχει σχέδιο;

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Το πυρηνικό παζάρι

Ο Αμερικανός πρόεδρος επιδιώκει να καλύψει την αποτυχία του στο Ιρανικό με μια συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα κατά τι καλύτερη από εκείνη που υπέγραψε ο Ομπάμα το 2015. Από την πλευρά της η Τεχεράνη αισθάνεται ότι η διαπραγματευτική θέση της ενισχύθηκε μετά τη νίκη των Δημοκρατικών.

Μπορεί στα εσωτερικά θέματα τα χέρια του Ντόναλντ Τραμπ να είναι δεμένα ύστερα από τη σαρωτική νίκη των Δημοκρατικών στο Κογκρέσο, αλλά στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας ο Λευκός Οίκος διατηρεί τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο. Μία εβδομάδα μετά το εκλογικό Βατερλώ των Ρεπουμπλικανών, ο Αμερικανός πρόεδρος ενθάρρυνε διπλωματικές πρωτοβουλίες με στόχο τον γρήγορο τερματισμό των δύο μεγάλων πολέμων: του ουκρανικού, τον οποίο κληρονόμησε από την προεδρία Μπάιντεν, και του απρόκλητου πολέμου κατά του Ιράν, που ο ίδιος και ο Νετανιάχου ξεκίνησαν.

Στο Ιρανικό, η πίεση για τερματισμό της σύγκρουσης γιγαντώθηκε μετά τις εκλογές της 3ης Νοεμβρίου, καθώς, όπως αναγνώρισε ο αντιπρόεδρος Τζέι Ντι Βανς σε μια σπάνια δημόσια διαφοροποίηση από τον πολιτικό του προϊστάμενο, η αντίθεση των Αμερικανών στον πόλεμο αποτέλεσε βασικό παράγοντα της εκλογικής πανωλεθρίας. Η Wall Street Journal ανέφερε ότι ο Τραμπ έδωσε το πράσινο φως στον Βανς να διαπραγματευθεί απευθείας με τον γραμματέα του ιρανικού Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας, Μόχσεν Ρεζαεΐ. Ο πρωθυπουργός του Κατάρ, που έχει αναλάβει τον πρώτο ρόλο στη μεσολάβηση, συναντήθηκε την περασμένη Δευτέρα με τους Τραμπ και Βανς στον Λευκό Οίκο για να βολιδοσκοπήσει τις διαθέσεις τους.

Οικονομικός στραγγαλισμός

Μετά τη συνάντηση, ο Αμερικανός πρόεδρος δήλωσε ότι ο πόλεμος με το Ιράν «έχει ουσιαστικά τελειώσει» και εμφανίστηκε αισιόδοξος για τις προοπτικές μιας γρήγορης συμφωνίας. Λίγοι τον πήραν τοις μετρητοίς, καθώς η παραπλάνηση συνοδεύει πάντα τους πολέμους και ο ίδιος ο Τραμπ μάς έχει συνηθίσει άλλα να λέει το πρωί και άλλα να κάνει το βράδυ. Επιβεβαιώνοντας τη φήμη του «άδειασε» θεαματικά τον Βανς την περασμένη Πέμπτη, δίνοντάς του εντολή να πάψει να ασχολείται με το Ιράν γιατί οι ΗΠΑ «δεν χρειάζονται πλέον καμία συμφωνία» και να στραφεί σε υποτιθέμενα σκάνδαλα Δημοκρατικών.

Στην υπουργική σύνοδο της ομάδας G7 στο Παρίσι, ο Μάρκο Ρούμπιο ανέφερε ότι ο Τραμπ εξέτασε τα ενδεχόμενα επιστροφής στον πόλεμο και αποδοχής των προτάσεων της Τεχεράνης, αλλά κατέληξε σε έναν τρίτο δρόμο, εκείνον του οικονομικού στραγγαλισμού. Στο πλαίσιο αυτό, παράλληλα με τη συνέχιση του ναυτικού αποκλεισμού, οι Αμερικανοί ξεκίνησαν μια νέα επιχείρηση υπό την ονομασία «Σιδερένια Πύλη» για τη διακοπή του ανεφοδιασμού του Ιράν μέσω Κασπίας, Τουρκίας, Ιράκ και Πακιστάν. Ταυτόχρονα, ο αμερικανικός στρατός συνέχισε τα σποραδικά πλήγματα στη στρατηγικής σημασίας νήσο Κεσμ, στα Στενά του Ορμούζ.

Οι Ιρανοί δεν έμειναν με σταυρωμένα τα χέρια. Τουλάχιστον δέκα τάνκερ επλήγησαν στα Στενά το πρώτο δεκαήμερο του Νοεμβρίου, ύστερα από τα 37 πλήγματα του Οκτωβρίου, τα περισσότερα, σε μηνιαία βάση, από την έναρξη του πολέμου. Τη Δευτέρα εκκενώθηκε η αεροπορική βάση του Μίλντενχολ της Αγγλίας, όπου σταθμεύουν αμερικανικές δυνάμεις, λόγω πληροφοριών για επικείμενο ιρανικό σαμποτάζ – κάτι ανάλογο είχε συμβεί τον Οκτώβριο στη βάση του Φέρφορντ. Ο αρχιτέκτονας του οικονομικού στραγγαλισμού του Ιράν, υπουργός Οικονομικών Σκοτ Μπέσεντ, φυγαδεύτηκε από την κατοικία του σε αμερικανική βάση, με τις Αρχές να επικαλούνται ιρανικές απειλές κατά της ζωής του. Εν τω μεταξύ, ο Ρεζαεΐ επέμεινε στις μαξιμαλιστικές απαιτήσεις της Τεχεράνης (τερματισμός των πολέμων σε Ιράν, Λίβανο, Παλαιστίνη και Υεμένη, άρση των αμερικανικών κυρώσεων και αναγνώριση ιρανικής κυριαρχίας στο Ορμούζ), ενώ απέκλεισε τη μεταφορά «έστω και ενός γραμμαρίου» εμπλουτισμένου ουρανίου στο εξωτερικό.

Είναι φανερό ότι ο Τραμπ επείγεται για τον τερματισμό του πολέμου, αλλά δεν είναι διατεθειμένος να συρθεί σε μια ταπεινωτική συνθηκολόγηση. Επιδιώκει να καλύψει την αποτυχία του στο Ιρανικό με μια συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα κατά τι καλύτερη από εκείνη που υπέγραψε ο Μπαράκ Ομπάμα το 2015. Από την πλευρά της η Τεχεράνη αισθάνεται ότι η διαπραγματευτική θέση της ενισχύθηκε ύστερα από τη νίκη των Δημοκρατικών, οι οποίοι πιέζονται από τη βάση και από την αριστερή τους πτέρυγα να μπλοκάρουν στο νέο Κογκρέσο, μετά τις 3 Ιανουαρίου, την περαιτέρω χρηματοδότηση του πολέμου. Υπό αυτό το πρίσμα, το μέλλον της διαπραγμάτευσης παραμένει εντελώς αβέβαιο.

Επαφές με το Κρεμλίνο

Ιδιαίτερα επισφαλείς διαγράφονται οι ελπίδες του Τραμπ για το Ουκρανικό. Στις 5 Νοεμβρίου, ύστερα από μια απρογραμμάτιστη συνάντησή του με τον απεσταλμένο του Κρεμλίνου Κιριλ Ντμίτριεφ στον Λευκό Οίκο, προανήγγειλε μια «μεγάλη, όμορφη συμφωνία», η οποία θα περιλαμβάνει «ολόκληρη την Ευρώπη». Την ίδια αισιοδοξία εξέφρασε στο τηλεοπτικό δίκτυο CBS την περασμένη Κυριακή, όπου προσέθεσε ότι μετά την ειρήνευση η Ουκρανία «θα αλλάξει κάπως σχήμα», εννοώντας υποχωρήσεις στο εδαφικό.

Την περασμένη Τρίτη και την Τετάρτη πραγματοποιήθηκαν στο Αμπου Ντάμπι οι πρώτες τριμερείς διαπραγματεύσεις Ρωσίας - ΗΠΑ - Ουκρανίας από τον Φεβρουάριο. Σε αντίθεση με τους προηγούμενους γύρους, που εστιάζονταν στο εδαφικό, αυτή τη φορά οι Αμερικανοί προέταξαν την αναζήτηση μιας «νέας αρχιτεκτονικής ασφαλείας στην Ευρώπη». Προς διευκόλυνση αυτού του σκοπού πρότειναν την ενεργοποίηση του Συμβουλίου ΝΑΤΟ - Ρωσίας, το οποίο δημιουργήθηκε το 2002, αλλά περιέπεσε σε αδράνεια μετά την προσάρτηση της Κριμαίας το 2014.

Οι πρωτοβουλίες του Λευκού Οίκου θορύβησαν το Κίεβο και τους Ευρωπαίους. Η «νέα αρχιτεκτονική ασφαλείας» παραπέμπει στη φρασεολογία του Κρεμλίνου, ειδικότερα στην πρόταση-τελεσίγραφο που διαβίβασε στις ΗΠΑ και στο ΝΑΤΟ λίγο πριν από τη ρωσική εισβολή, στις 15 Δεκεμβρίου 2021. Εκεί η Ρωσία αξίωνε ισχυρές δεσμεύσεις για ουδετερότητα της Ουκρανίας, συρρίκνωση του στρατού της, μη επέκταση του ΝΑΤΟ σε άλλες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες και απόσυρση των στρατευμάτων του από την Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη. Ο επικεφαλής της ρωσικής αντιπροσωπείας στο Αμπου Ντάμπι Βλαντιμίρ Μεντίνσκι μίλησε για «ένα νέο συνολικό σύστημα ευρωπαϊκής ασφάλειας, το οποίο θα λειτουργεί ως νέα Γιάλτα και νέο Πότσδαμ».

Ιδιαίτερα ερεθιστικό για τους Ευρωπαίους ήταν το γεγονός ότι άνοιξε μια συζήτηση για την ευρωπαϊκή ασφάλεια χωρίς τη δική τους συμμετοχή – η γαλλική Le Figaro θυμήθηκε τη γνωστή ρήση «αν δεν είσαι στο τραπέζι, είσαι στο μενού». Μιλώντας στην ίδια εφημερίδα, κορυφαίος Ευρωπαίος διπλωμάτης μίλησε για «νέο Μόναχο». Εκπρόσωποι της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Βρετανίας και της Ιταλίας πήγαν στο Αμπου Ντάμπι, όπου είχαν ξεχωριστές διαβουλεύσεις με τους Ουκρανούς και τους Αμερικανούς, αλλά οι Ρώσοι δεν τους επέτρεψαν να καθίσουν στο τραπέζι. Μετά το τέλος των συνομιλιών, οι απεσταλμένοι του Τραμπ είπαν ότι οι Ευρωπαίοι θα συμμετάσχουν στον επόμενο γύρο της διαπραγμάτευσης, αλλά το Κρεμλίνο διευκρίνισε ότι αυτό θα συμβεί μόνο αν αλλάξουν πολιτική. Στη συνάντησή του με τους Τζάρεντ Κούσνερ και Στιβ Γουίτκοφ, ο Βλαντιμίρ Πούτιν ξεκαθάρισε ότι οποιαδήποτε εγκατάσταση ευρωπαϊκών στρατευμάτων στην Ουκρανία στο πλαίσιο των εγγυήσεων ασφαλείας θα θεωρηθεί πράξη πολέμου.

Σκοτεινός χειμώνας

Οπως ήταν αναμενόμενο, οι συνομιλίες του Αμπου Ντάμπι δεν απέφεραν κάτι χειροπιαστό, πέρα από τη νιοστή συμφωνία ανταλλαγής αιχμαλώτων. Η Ρωσία, που έχει αποδυθεί σε άγρια εκστρατεία καταστροφής του ενεργειακού δικτύου και άλλων υποδομών της Ουκρανίας, δημιουργώντας εφιαλτικές συνθήκες για τον επικείμενο χειμώνα, δεν έχει λόγους να βιάζεται. Στις πρόσφατες μεγάλες διαδηλώσεις της Γαλλίας οι μαθητές ζητούσαν «λεφτά για την παιδεία και όχι για τον πόλεμο», ενώ στη Γερμανία διαμαρτύρονταν για τις κινήσεις προς την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία.

Οι δύο επικρατέστεροι υποψήφιοι στις γαλλικές προεδρικές εκλογές της άνοιξης Μαρίν Λεπέν και Ζαν-Λικ Μελανσόν είναι αντίθετοι στη συνέχιση της στρατιωτικής βοήθειας στην Ουκρανία, ενώ ο Φρίντριχ Μερτς απειλεί να τινάξει τον κοινοτικό προϋπολογισμό στον αέρα, γιατί αρκετά κράτη-μέλη δεν συμφωνούν με την πρόσθετη οικονομική στήριξη, ύψους 70 δισ. ευρώ, που απαιτεί η διάσωση της χρεοκοπημένης χώρας. Νωρίτερα, η Γιούλια Μέντελ, πρώην υπεύθυνη Τύπου της ουκρανικής προεδρίας, κατηγόρησε, με άρθρο της στο περιοδικό Spectator, τον Βολοντίμιρ Ζελένσκι ότι οδηγεί τη χώρα του σε «εθνική αυτοκτονία», αναφέροντας ότι ο πληθυσμός στα ελεγχόμενα από το Κίεβο εδάφη έπεσε από τα 37,5 εκατομμύρια του 2022 σε 20-25 εκατομμύρια τον περασμένο Σεπτέμβριο και ότι περίπου οι μισοί από όσους απέμειναν είναι σε ηλικία συνταξιοδότησης.

Με αυτά τα δεδομένα, το πιθανότερο είναι ότι το μέλλον της Ουκρανίας θα κριθεί όχι στα τραπέζια των διαπραγματεύσεων, αλλά στο πεδίο της μάχης. Οταν σιγήσουν τα όπλα, η επόμενη ημέρα δεν θα είναι μια βιώσιμη ειρήνη, αλλά η μετατροπή της θερμής σύγκρουσης σε ψυχρή, κατά το πρότυπο της Κορέας, με την τοξική ατμόσφαιρα στις σχέσεις Ρωσίας - Ευρώπης να έχει εγκατασταθεί για τα καλά στην ήπειρο.

Ανησυχία Ευρωπαίων

Οι πρωτοβουλίες του Λευκού Οίκου στο Αμπου Ντάμπι θορύβησαν το Κίεβο και τους Ευρωπαίους. Στις τριμερείς συνομιλίες Ρωσίας - ΗΠΑ - Ουκρανίας, οι Αμερικανοί προέταξαν την αναζήτηση μιας «νέας αρχιτεκτονικής ασφαλείας στην Ευρώπη», κάτι που παραπέμπει στη φρασεολογία του Κρεμλίνου.

Η Αλις Χουάνγκ και ο Τζένσεν Χουάνγκ σε πολυτελές θέρετρο με εγκαταστάσεις γκολφ, στο Σαν Μαρτίν της Καλιφόρνιας. Τη φωτογραφία είχε δημοσιεύσει η ίδια η Αλις στις «Στιγμές» της, στην πλατφόρμα WeChat.

SOCIAL MEDIA

Από το Πεκίνο με αγάπη

Η υπόθεση Χουάνγκ αποκαλύπτει τις ψυχροπολεμικές διαστάσεις που έχει πάρει η κούρσα μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας για την τεχνητή νοημοσύνη. Ποια θα είναι η επόμενη ημέρα του κατασκοπευτικού σκανδάλου στην τεχνολογία και στη γεωπολιτική

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Η Αλις Χουάνγκ με άσπρο παλτό σε γήπεδο γκολφ στην Καλιφόρνια. Η Αλις με ροζ φόρεμα σε δείπνο στην Ταϊπέι. Η Αλις, στα μαύρα ντυμένη, τσουγκρίζει το ποτήρι της με φόντο μια πανοραμική θέα της Σαγκάης. Δίπλα της είναι πάντα ο Τζένσεν Χουάνγκ, ο διευθύνων σύμβουλος της Nvidia, του αμερικανικού τεχνολογικού κολοσσού που σχεδιάζει μονάδες επεξεργασίας γραφικών και συστήματα σε chip. Αν κι έχουν ακριβώς το ίδιο επίθετο, δεν είναι παντρεμένοι. Η σχέση τους είναι εξωσυζυγική. Οι φωτογραφίες που έχουν κατακλύσει τα διεθνή ΜΜΕ δεν είναι μόνο προϊόντα της δημοσιογραφικής έρευνας ή των μυστικών υπηρεσιών. Προέρχονται και από τα σόσιαλ μίντια της ίδιας. Η Χουάνγκ δεν σταματούσε να διαφημίζει τη σχέση τους. Οταν ένα βράδυ σε εστιατόριο της Ταϊπέι ρώτησε τους συνδαιτυμόνες της αν θα ήθελαν να φωνάξει τον Τζένσεν να τον γνωρίσουν, του έστειλε μήνυμα κι ο επικεφαλής της Nvidia, ο οποίος απολάμβανε στάτους ροκ σταρ στους κύκλους της τεχνολογίας, εμφανίστηκε λίγα λεπτά αργότερα και κάθισε μαζί τους.

Το ζεύγος

Η υπόθεση θα μπορούσε να είναι ένα τετριμμένο ειδύλλιο που διαμορφώθηκε στον εργασιακό χώρο αν οι δύο πρωταγωνιστές δεν ανήκαν σε τόσο αντίπαλα γεωπολιτικά στρατόπεδα κι αν το διακύβευμα δεν ήταν το μέλλον της AI. Εκείνος ήταν η μασκότ της έκρηξης της τεχνητής νοημοσύνης (AI) – ατμομηχανής της αμερικανικής οικονομίας: ο διευθύνων σύμβουλος της Nvidia, που ανταγωνιζόταν για την πρωτιά στις ΗΠΑ με την Apple, έχοντας κεφαλαιοποίηση 4,5 τρισ. δολάρια. Συνέτρωγε με τον Ντόναλντ Τραμπ και τον βασιλιά Κάρολο και το μέλλον της AI ήταν άρρηκτα συνδεδεμένο μαζί του. Παραδέχθηκε την εξωσυζυγική σχέση και ζήτησε συγγνώμη.

Εκείνη ήταν επικεφαλής της Megaspeed, εταιρείας data center με έδρα τη Σιγκαπούρη, πελάτισσας της Nvidia, και κατηγορείται για κατασκοπεία υπέρ της Κίνας – κάτι πάντως που διαψεύδει κατηγορηματικά το Πεκίνο. Σύμφωνα με ερευνητικά ρεπορτάζ, δεκάδες χιλιάδες chips εισήχθησαν στην Κίνα με τη συνδρομή της. Ο ίδιος ο Αμερικανός πρόεδρος είχε ενημερωθεί από πέρυσι για τις υποψίες εις βάρος της, ανέφεραν οι New York Times.

Η σταγόνα που έκανε το ποτήρι να ξεχειλίσει ήταν η αποκάλυψη για μια δεύτερη εξωσυζυγική σχέση του Τζένσεν με υφισταμένη του στην ίδια εταιρεία, την αντιπρόεδρο με αρμοδιότητα τον τομέα της υγείας Κίμπερλι Πάουελ. Ακολούθησε και μια τρίτη, πάλι με υφισταμένη του. Παρόλο που η πολιτική της Nvidia είναι απλώς «να αποφεύγονται» τέτοιες σχέσεις, σωρευτικά όλες αυτές οι υποθέσεις κρίθηκαν υπερβολικά επιβαρυντικές για την αξιοπιστία του. Ο Χουάνγκ υπέβαλε την παραίτησή του κι επήλθε χρηματιστηριακός σεισμός: τη στιγμή που ανακοινώθηκε η παραίτησή του, η μετοχή της Nvidia άρχισε να κατρακυλάει, μέσα σε ένα μήνα έχει χάσει ένα τρισ. δολάρια από την κεφαλαιοποίησή της. Μεταβατική CEO χρίστηκε η Κολέτ Κρες, της οποίας το βασικό μειονέκτημα αλλά και πλεονέκτημα είναι η εγγύτητα, σχεδόν ταύτιση, με τον Τζένσεν. Είναι μεν στο πλευρό του από το 2013 και μοιράζεται την εμπειρία του, παράλληλα όμως γνώριζε για τις αμφισβητούμενες συναλλαγές της Nvidia με τη Megaspeed. Εκτός από έμπειρα στελέχη της εταιρείας που θα μπορούσαν να τον αντικαταστήσουν, μεταξύ των υποψηφίων διαδόχων του συγκαταλέγεται ο Τιμ Κουκ, ο οποίος αποχώρησε πρόσφατα από CEO της Apple, κι ο Φόρεστ Νόροντ, αντιπρόεδρος της βασικής ανταγωνίστριας της Nvidia, AMD.

Την εβδομάδα που έρχεται αναμένεται να κληθούν στο Κογκρέσο να δώσουν εξηγήσεις ο Χουάνγκ αλλά και ο υπουργός Εμπορίου Χάουαρντ Λούτνικ, στον οποίο έριξε το μπαλάκι των ευθυνών ο υπουργός Οικονομικών Σκοτ Μπέσεντ: Γιατί δεν μπήκε στη μαύρη λίστα των εταιρειών που απαγορεύεται να αγοράζουν chips η Megaspeed; Επαιξε ρόλο ότι η Nvidia έδωσε 25 εκατ. δολάρια για το αγαπημένο σχέδιο του προέδρου, την αίθουσα χορού; Τι έκανε ο Χουάνγκ στην Κίνα όπου ταξίδεψε έξι φορές μέσα στα τελευταία τρία χρόνια; Και γιατί επέμενε στη χαλάρωση των εξαγωγών chips προς την Κίνα;

> *Εάν ένα στέλεχος κορυφαίας εταιρείας τεχνολογίας επιτρέψει σε κάποιον να εισέλθει στον στενό κύκλο του, θα πρέπει να φροντίσει ώστε το άτομο αυτό και οι διασυνδέσεις του να ελεγχθούν από επαγγελματίες.*
>
> Σεμπάστιαν Οκάντα
> *Εξουσιοδοτημένος εκπρόσωπος της εταιρείας διαχείρισης ρίσκου Corporate Trust*

Ποια είναι η Αλις;

Στο μεταξύ, οι πληροφορίες για το παρελθόν της Αλις Χουάνγκ παραμένουν νεφελώδεις και συγκεχυμένες. Εργάστηκε στα μίντια για τέσσερα χρόνια κι άλλα οκτώ στον τομέα των κινητών αξιών, μεταξύ άλλων στην HSBC και στη Citic Securities. Δήλωνε παντρεμένη με τον επιχειρηματία Κανγκ Ουέι, τον οποίο ο ισχυρός άνδρας της Nvidia γνώριζε ήδη από τη δεκαετία του 2010. Αυτός μάλιστα γνώρισε τον Τζένσεν στην Αλις. Τα τελευταία χρόνια ο Κανγκ, ιδρυτής εταιρείας διαχείρισης ιδιωτικών κεφαλαίων,

Από τις κάρτες γραφικών στα σούπερ chips των υπερυπολογιστών και της AI

Τι είναι η Nvidia;

Είναι πρωτοπόρος τεχνολογικός κολοσσός στον τομέα της επιταχυνόμενης υπολογιστικής (accelerated computing) και της τεχνητής νοημοσύνης (AI). Η εφεύρεση της GPU (μονάδα επεξεργασίας γραφικών) το 1999 πυροδότησε την ανάπτυξη της αγοράς παιχνιδιών για PC, επαναπροσδιόρισε τα γραφικά, έφερε επανάσταση στην επιταχυνόμενη υπολογιστική και εγκαινίασε την εποχή της σύγχρονης AI. Τροφοδοτεί τα data centers σε όλο τον κόσμο.

Η ιστορία της:

Ιδρύθηκε το 1993 από τον Τζένσεν Χουάνγκ, ο οποίος είναι και CEO. Σήμερα έχει 42.000 υπαλλήλους σε 38 χώρες. Κατά το οικονομικό έτος 2026 παρουσίασε έσοδα ρεκόρ ύψους 215,9 δισ. δολαρίων. Ανακηρύχθηκε φέτος η νούμερο ένα πιο υπεύθυνη επιχείρηση στις ΗΠΑ (Newsweek) και πέρυσι η πρώτη σε κατάταξη εταιρεία στον κόσμο, με βάση τη λίστα του TIME. Μέσα σε ένα μήνα φέρεται ότι έχασε ένα τρισ. δολάρια από την κεφαλαιοποίησή της λόγω του σκανδάλου.

Δραστηριοποιείται:

Στην αυτοκινητοβιομηχανία και δη στα αυτόνομα οχήματα, στη ρομποτική, στο gaming (αφού κατασκευάζει δημοφιλείς κάρτες γραφικών για βιντεοπαιχνίδια κι επαγγελματικό σχεδιασμό) και στην υγειονομική περίθαλψη. Η AI έχει καταστεί τόσο θεμελιώδης όσο ο ηλεκτρισμός ή το Διαδίκτυο. Κάθε εταιρεία θα χρησιμοποιεί AI.

Γιατί είναι τόσο σημαντική;

Διαθέτει μονοπώλιο στην υπολογιστική ισχύ, γεγονός που της δίνει τεράστιο προβάδισμα έναντι των ανταγωνιστικών εταιρειών. Παράλληλα αποτελεί γεωπολιτικό όπλο. Εκτιμάται ότι ελέγχει το 90% της αγοράς των chips που χρησιμοποιούνται στα μεγάλα προγράμματα AI, την καρδιά της αμερικανικής οικονομίας. Ακριβώς επειδή τα chips της είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη προηγμένου AI και στρατιωτικών εφαρμογών, οι ΗΠΑ έχουν επιβάλει περιορισμούς στις εξαγωγές τους προς την Κίνα.

κατηγορείται για παράνομες επιχειρηματικές δραστηριότητες στην Κίνα και διώκεται για χειραγώγηση μετοχών.

Ποια είναι όμως στ' αλήθεια η Αλις; Πού μεγάλωσε; Γιατί άρχισε να κάνει τεράστιες παραγγελίες από την Nvidia αφότου ανέλαβε τα ηνία της Megaspeed και γιατί τα σχετικά κιβώτια με τα chips βρέθηκαν το 2024 συσκευασμένα σε data center στη Μαλαισία, κινώντας υποψίες ότι προορίζονταν να εξαχθούν παράνομα στην Κίνα; Πότε στρατολογήθηκε ως κατάσκοπος; Τέτοια ερωτήματα θα μπορούσε να απαντήσει ο Σεμπάστιαν Οκάντα, αν βέβαια είχε εγκαίρως απευθυνθεί σε αυτόν ο ίδιος ο Τζένσεν, η Nvidia ή η αμερικανική κυβέρνηση. Εξουσιοδοτημένος εκπρόσωπος της εταιρείας διαχείρισης ρίσκου Corporate Trust, προστατεύει τις επιχειρήσεις από προσπάθειες κατασκοπείας. Θεωρεί μάλιστα ότι τέτοιες απόπειρες συμβαίνουν παντού σε εβδομαδιαία βάση. Αρα αυτό σημαίνει ότι οι Κινέζοι έχουν ήδη αποκτήσει πρόσβαση στην πρόοδο που έχει συντελεστεί στον τομέα της AI στη Δύση; «Ως ένα βαθμό, ναι. Αντιστρόφως, οι δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών έχουν σχεδόν σίγουρα μια γενική εικόνα για το πού βρίσκεται σήμερα η ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης στην Κίνα. Ωστόσο, δεν πρόκειται για μια στατική κατάσταση. Η έρευνα και η ανάπτυξη στον τομέα της τεχνολογίας εξελίσσονται τόσο ραγδαία ώστε, ως στέλεχος υπηρεσιών πληροφοριών, οφείλεις να παραμένεις διαρκώς ενημερωμένος», εξηγεί στην «Κ».

Ο Οκάντα θεωρεί ότι η συμπεριφορά του Χουάνγκ είναι ασυγχώρητη: «Κατ' αρχάς, ένα στέλεχος σε μια κορυφαία εταιρεία τεχνολογίας οφείλει να έχει πλήρη επίγνωση, σε καθημερινή βάση, ότι τόσο η εταιρεία όσο και το ίδιο το άτομο διατρέχουν κίνδυνο κατασκοπείας. Μόλις γίνει αυτό κατανοητό, αρχίζει κανείς να αντιλαμβάνεται ολόκληρη την καθημερινότητά του μέσα από αυτό το πρίσμα, επιδεικνύοντας τη δέουσα προσοχή και επιφυλακτικότητα στις συναναστροφές του με νέα πρόσωπα. Δεύτερον, εάν επιτρέψει σε κάποιον να εισέλθει στον στενό κύκλο του –είτε μέσω μιας ερωτικής σχέσης, μιας νέας φιλίας ή μιας στενής επαγγελματικής συνεργασίας–, θα πρέπει να φροντίσει ώστε τα άτομα αυτά και οι διασυνδέσεις τους να ελεγχθούν από επαγγελματίες. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο Χουάνγκ θα μπορούσε κάλλιστα να έχει μεριμνήσει για τέτοιου είδους ελέγχους, είτε μέσω των επαφών του στην αμερικανική κυβέρνηση είτε προσλαμβάνοντας μια εταιρεία παροχής υπηρεσιών ασφαλείας. Αλλωστε είναι κοινώς γνωστό ότι η Nvidia αποτελεί έναν ιδιαίτερα ελκυστικό στόχο για κατασκοπεία».

Σε αντίθεση με άλλα ιδρυτικά στελέχη τεχνολογικών κολοσσών, ο Χουάνγκ ήταν ούτως ή άλλως εκτεθειμένος σε πιθανή αποπομπή από το Δ.Σ. της εταιρείας. Κατέχει το 3,6% του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας, η οποία έχει όμως μία μόνο κατηγορία μετοχών. Η ψήφος του Χουάνγκ είχε το ίδιο βάρος με εκείνη οποιουδήποτε άλλου μετόχου. Δεν συμβαίνει το ίδιο με τον Μαρκ Ζούκερμπεργκ ή τον Ελον Μασκ, που έχουν δικαιώματα βέτο στις αποφάσεις του board, συμπεριλαμβανομένης οιασδήποτε προσπάθειας απομάκρυνσής τους από Meta και SpaceX, αντιστοίχως.

Η αποκαθήλωση

Ποιο θα είναι, λοιπόν, το μέλλον της υπόθεσης; Σε έκθεσή του προς τους πελάτες του, η οποία περιήλθε στην κατοχή της «Κ», ο Νταν Αϊβς, εταίρος και αναλυτής στη Yorkville Ives & Co, εκτιμά ότι «αυτό που φαινόταν αδύνατο πριν από μία εβδομάδα αποτελεί πλέον πραγματικότητα. Η εικόνα του παλιού Τζένσεν –με το μαύρο δερμάτινο μπουφάν, ως "Νονού" και οραματιστή της AI, που έχαιρε παγκοσμίως φήμης αντίστοιχης με εκείνη ενός ροκ σταρ– ανήκει πλέον στο παρελθόν. Η σοβαρή αυτή κατάσταση, την οποία προκάλεσε ο ίδιος, έχει αλλάξει ριζικά την αντίληψη για το πρόσωπό του – τόσο για τους εργαζομένους και το ευρύ κοινό όσο και για τον κλάδο της τεχνολογίας, τους πελάτες, τους κύκλους της Ουάσιγκτον και την παγκόσμια οικονομία. Η αξία του πριν και μετά τα γεγονότα αυτής της εβδομάδας διαφέρει δραματικά. Το διοικητικό συμβούλιο οφείλει να επικεντρωθεί στη μετάβαση της Nvidia στο επόμενο κεφάλαιο της ανάπτυξής της –χωρίς τον Τζένσεν– και να προχωρήσει άμεσα σε μια ριζική τομή».

Ο Τζεφ Κρίστιαν, ιδρυτής και CEO της Christian & Timbers, εταιρείας που ειδικεύεται στην αναζήτηση στελεχών στον τομέα της AI, συμφωνεί. «Το γεγονός ότι η προσοχή στρέφεται στην έλλειψη διαδόχου επιβεβαιώνει πόσο επείγουσα ανάγκη υπάρχει» (σ.σ. να βρεθεί αντικαταστάτης του Χουάνγκ), λέει στην «Κ».

Την επόμενη εβδομάδα ο πρόεδρος των ΗΠΑ μεταβαίνει στη Σενζέν και στο περιθώριο της συνόδου του διακυβερνητικού φόρουμ της APEC (Οικονομική Συνεργασία Ασίας - Ειρηνικού) αναμένεται να συναντηθεί με τον Κινέζο πρόεδρο Σι Τζινπίνγκ. Θεωρείται σχεδόν δεδομένο ότι το ζήτημα θα συζητηθεί κατά τις συνομιλίες τους. «Οι συνέπειες της υπόθεσης θα μπορούσαν να είναι καταστροφικές, όχι μόνο για την Nvidia, τους επιχειρηματικούς εταίρους και τους επενδυτές της, αλλά και για την οικονομία των ΗΠΑ και όλου του κόσμου. Σε κάθε περίπτωση, η εικόνα που προβάλλει αυτό το σκάνδαλο αποκαλύπτει ένα σοβαρό σφάλμα κρίσης εκ μέρους της ηγεσίας ενός από τους σημαντικότερους παίκτες στον αμερικανικό τεχνολογικό τομέα· παράλληλα, αναδεικνύει ελλείψεις στη διακυβέρνηση και στον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό για τη βιωσιμότητα της εν λόγω εταιρείας», σημειώνει στην «Κ» η Τζο Ελεν Πόζνερ, αναπληρώτρια καθηγήτρια διοίκησης επιχειρήσεων στη Σάντα Κλάρα της Καλιφόρνιας, όπου είναι και η έδρα της Nvidia.

Η Αλις και ο Τζένσεν απολαμβάνουν το ποτό τους με συντροφιά σε μπαρ της Ταϊπέι. Ο μέχρι πρότινος επικεφαλής της Nvidia είχε τη δυνατότητα, τις προσβάσεις και τους πόρους να ελέγξει το παρελθόν και το προφίλ της γοητευτικής γυναίκας που βρέθηκε στη ζωή του, αλλά δεν το έκανε.

ULET IFANSASTI / THE NEW YORK TIMES

Εγκαταστάσεις data center της Megaspeed στα σύνορα της Μαλαισίας με τη Σιγκαπούρη. Η εταιρεία, της οποίας επικεφαλής ήταν η Αλις Χουάνγκ, προμηθευόταν από την Nvidia chips τα οποία, σύμφωνα με τις κατηγορίες, κατέληγαν στο Πεκίνο.

Τι συνέβη στο πρόσφατο σκάνδαλο;

Ο Χουάνγκ φέρεται ότι έπεσε θύμα κατασκοπείας διά της δοκιμασμένης μεθόδου του ερωτικού δολώματος. Η Αλις Χουάνγκ μάλλον τον προσέγγισε για να αποσπάσει μυστικά της εταιρείας. Με έδρα τη Σιγκαπούρη η εταιρεία της Megaspeed θεωρείται ύποπτη ότι παρέκαμπτε τις απαγορεύσεις για να εξάγει τους πολύτιμους ημιεπεξεργαστές στη βασική ανταγωνίστρια των ΗΠΑ, την Κίνα. Μέχρι το τέλος της εβδομάδας αποκαλύφθηκαν άλλες δύο εξωσυζυγικές σχέσεις του Χουάνγκ με υφιστάμενές του στην Nvidia.

Θα έχει αυτό επίπτωση στις διεθνείς αγορές;

Ναι, δεδομένου ότι η Nvidia είναι ζωτικής σημασίας για την έκρηξη της AI. Η κεφαλαιοποίησή της είναι τόσο μεγάλη, ώστε θα μπορούσε να επηρεάσει όλες τις μετοχές τεχνολογικών εταιρειών. Ηδη ο συγκεκριμένος τομέας δοκιμάστηκε από τις νίκες Δημοκρατικών υποψηφίων στις ενδιάμεσες εκλογές, που αντιτίθενται στα data centers. Αναλυτές πιστεύουν πάντως ότι η αναμενόμενη βουτιά της μετοχής της Nvidia θα είναι προσωρινή, αφού η πρωτοκαθεδρία της στον τομέα της AI δεν αμφισβητείται.

Ποια ήταν η αντίδραση του Ντόναλντ Τραμπ;

Αν και σύμφωνα με ρεπορτάζ αμερικανικών ΜΜΕ είχε ενημερωθεί εδώ και αρκετό καιρό για τις υποψίες των μυστικών υπηρεσιών, αδράνησε. Οταν έσκασε η υπόθεση όχι μόνο κάλυψε πλήρως τον Χουάνγκ αλλά επέμεινε ότι πρέπει να παραμείνει στο τιμόνι της Nvidia. Αναντικατάστατο τον χαρακτήρισε και ο Ελον Μασκ. Το θέμα εκτιμάται ότι θα απασχολήσει την επικείμενη συνάντηση του Τραμπ με τον Κινέζο ομόλογό του Σι Τζινπίνγκ. Μέχρι την τελευταία στιγμή ο Τραμπ πίεζε τον Τζένσεν να παραμείνει στο τιμόνι της Nvidia.

Ποια είναι η σχέση ΗΠΑ - Κίνας στον τομέα της τεχνολογίας;

Σύνθετη. Οι ΗΠΑ διαμαρτύρονται εδώ και καιρό για επιχειρηματική κατασκοπεία από την Κίνα. Εχουν κατατεθεί τουλάχιστον 1.200 μηνύσεις για κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας από αμερικανικές εταιρείες. Και οι ίδιες οι αμερικανικές επιχειρήσεις πάντως έχουν καταστήσει εαυτές ευάλωτες. Για παράδειγμα, η Apple εξαρτάται για την κατασκευή των iPhones από το φτηνό εργατικό δυναμικό της κινεζικής ενδοχώρας.

ΑΠΟΨΗ

Ο πόλεμος του πυριτίου

Του **ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ**

Η ιστορία των τεχνολογικών ανταγωνισμών είναι γεμάτη ειρωνικές ανατροπές. Το 1957 η Σοβιετική Ενωση, που δεν θεωρούνταν τότε πρωτοπόρος στο Διάστημα, έπιασε στον ύπνο τις ΗΠΑ, εκτοξεύοντας τον πρώτο δορυφόρο στην Ιστορία, τον Σπούτνικ 1. Κάπως έτσι ξεκίνησε η διαστημική κούρσα, που δεκαετίες αργότερα θα αποκτούσε νέα διάσταση με τον «πόλεμο των άστρων».

Οι Αμερικανοί έζησαν μία ακόμη «στιγμή Σπούτνικ» στις 20 Ιανουαρίου 2025, όταν η νεοφυής κινεζική εταιρεία DeepSeek κυκλοφόρησε το δικό της Μεγάλο Γλωσσικό Μοντέλο (ΜΓΜ), το οποίο είχε εκπαιδεύσει πολύ φθηνότερα από το αντίστοιχο αμερικανικό. Στις ΗΠΑ ένιωσαν αμέσως το χνώτο των ανταγωνιστών τους. Ηδη από το 2017 ο ηγέτης της Κίνας Σι Τζινπίνγκ έχει κάνει σαφές ότι η επικράτηση της χώρας του στη μάχη της Τεχνητής Νοημοσύνης (Τ.Ν.) αποτελεί εθνική προτεραιότητα. Την ίδια χρονιά ο Βλαντιμίρ Πούτιν είπε το περίφημο «όποιος αναδειχθεί ηγέτης σε αυτόν τον τομέα θα γίνει ο κυρίαρχος του κόσμου» και δημοσιεύθηκε η εργασία «Attention Is All You Need», ο θεμέλιος λίθος της εκρηκτικής ανάπτυξης των ΜΓΜ.

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη ετήσια έκθεση του Πανεπιστημίου Στάνφορντ για την Τ.Ν., έως τον Μάρτιο του 2026 το κινεζικό μοντέλο Dola-Seed-2.0 Preview υπολειπόταν στη βαθμολογία της κατάταξης Arena μόλις 2,7% έναντι του ισχυρότερου αμερικανικού μοντέλου, του Claude Opus 4.6. Το χάσμα στο πεδίο των «frontier models» έχει κλείσει εντυπωσιακά. Η αμερικανική υπεροχή στην Τ.Ν. έχει αρχίσει να αμφισβητείται ευθέως σε πεδία που έως πρόσφατα θεωρούνταν δικά της. Η επιτυχία των γλωσσικών μοντέλων εξαρτάται κυρίως από δύο παράγοντες: τα atoms (άτομα) του υλικού κόσμου και τα άυλα bits. Δηλαδή, αφενός, από την υπολογιστική ισχύ, τα τσιπ πυριτίου, τα κέντρα δεδομένων, την ενέργεια, το ανθρώπινο δυναμικό· και, αφετέρου, τα ποιοτικά και άφθονα δεδομένα και τους αλγορίθμους.

Οι ΗΠΑ διατήρησαν επί μακρόν το πλεονέκτημά τους σε αμφότερα τα συστατικά. Αλλωστε η Τ.Ν., ένας όρος που επινοήθηκε στο Ντάρτμουθ των ΗΠΑ το καλοκαίρι του 1956, είναι δικό τους εφεύρημα. Εως πρόσφατα η Κίνα ήταν πρωτίστως το φόβητρο που επικαλείτο μια μεγάλη μερίδα πολιτικών και επιχειρηματιών στις ΗΠΑ προκειμένου να ενθαρρύνει τη συνέχιση της ξέφρενης κούρσας επενδύσεων. Η βασική τακτική των ΗΠΑ θεσπίστηκε από το υπουργείο Εμπορίου τον Οκτώβριο του 2022, υπό τον πρόεδρο Τζο Μπάιντεν, και αφορούσε την απαγόρευση εξαγωγής προηγμένων επεξεργαστών, όπως οι GPU H100 της Nvidia, προς την Κίνα. Εκ του αποτελέσματος, το όπλο του εμπάργκο φαίνεται ότι δεν ήταν όσο ισχυρό αναμενόταν, καθώς έδωσε το κίνητρο στην απέναντι πλευρά να χρησιμοποιήσει πιο ευφάνταστα μέσα.

Η Κίνα φέρεται να επιστρατεύει ακόμη και παλιά μέσα κατασκοπείας, όπως υποδηλώνει η στόχευση του επιρρεπούς στις εξωσυζυγικές σχέσεις Τζένσεν Χουάνγκ. Σε κάθε περίπτωση, το κινεζικό στρατόπεδο προτιμά να επενδύει συστηματικά τόσο στους ανθρώπους όσο και στις υποδομές. Από εκεί προκύπτει και το ενδιαφέρον για την Nvidia, τον σημαντικότερο αρχιτέκτονα μικροτσίπ στον κόσμο. Σύμφωνα με την έκθεση του Στάνφορντ, «οι ΗΠΑ εξακολουθούν να παράγουν περισσότερα μοντέλα Τ.Ν. κορυφαίου επιπέδου και διπλώματα ευρεσιτεχνίας με μεγαλύτερο αντίκτυπο, αλλά η Κίνα κατέχει την πρώτη θέση στον όγκο των δημοσιεύσεων, στις αναφορές, στην παραγωγή διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και στις εγκαταστάσεις βιομηχανικών ρομπότ».

Στην Κίνα ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια φαραωνικά κέντρα δεδομένων, ενώ ήδη βρίσκονται υπό κατασκευήν πάνω από 30 πυρηνικοί αντιδραστήρες και γιγάντια πάρκα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η ενεργειακή επέκταση εξυπηρετεί σε μεγάλο βαθμό και την Τ.Ν., η οποία αξιοποιείται σε ποικίλους τομείς, από την επιτήρηση και τον στρατό έως την υγεία και τη βιομηχανία. Την ίδια στιγμή, το Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας (ΚΚΚ) κάνει ό,τι μπορεί για να περιορίσει τη διαρροή ταλέντου και να προσελκύσει νέους ερευνητές. Η Τ.Ν. είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να την αφήσουν στα χέρια των στρατηγών.

Κατά τον Νταν Γουάνγκ, συγγραφέα του βιβλίου «Breakneck: China's Quest to Engineer the Future», η Κίνα είναι ένα «κράτος μηχανικών». Οι ΗΠΑ, αντιθέτως, έχουν μετατραπεί σε μια «κοινωνία δικηγόρων». Το παράδοξο αυτού του ανταγωνισμού εικονογραφείται από τις συσκευές της Apple, οι οποίες σχεδιάζονται μεν στην Καλιφόρνια, αλλά συναρμολογούνται στην Κίνα. Οι μονομάχοι με το ένα χέρι ξιφουλκούν και με το άλλο είναι αναγκασμένοι να συνεργάζονται. Παράλληλα, καλούνται να αναζητήσουν κοινό έδαφος απέναντι στην προοπτική μιας «υπερνοημοσύνης» που θα μπορούσε να ξεφύγει από τον ανθρώπινο έλεγχο. Πολλοί υποστηρίζουν ότι στο τέλος οι δύο δυνάμεις θα υποχρεωθούν πιθανότατα να υπογράψουν μια συνθήκη, αντίστοιχη εκείνης για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων. Προς το παρόν, το σκηνικό θυμίζει ψυχροπολεμικό κατασκοπευτικό θρίλερ, που δίνει την εντύπωση ότι γράφεται από την τεχνητή νοημοσύνη.

Το «αποτύπωμα» των διεκδικητών

Παναθηναϊκός	Ολυμπιακός	ΟΜΑΔΑ	ΑΕΚ	ΠΑΟΚ
10	10	ΑΓΩΝΕΣ	9	10
27	23	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ	20	19
2,70	2,30	ΒΑΘΜΟΙ / ΑΓΩΝΑ	2,22	1,90
2,36	2,12	xPOINTS / ΑΓΩΝΑ	2,13	1,73
2,72 / 0,74	2,21 / 0,94	xGOALS ΥΠΕΡ / ΚΑΤΑ	2,37 / 0,93	2,07 / 1,67

Τζέικομπ Νίστρουπ

Ιμανόλ Αλγκουαθίλ

Μάρκο Νίκολιτς

Αλέσιο Λίσι

«Ανατροπή» στην κούρσα των φαβορί

Τον Αύγουστο οι στοιχηματικές «έβλεπαν» τον Παναθηναϊκό να εκκινεί πίσω από Ολυμπιακό και ΑΕΚ. Σήμερα, βρίσκεται στην κορυφή της βαθμολογίας και των αποδόσεων. Τα στατιστικά των Big-4 «αποκαλύπτουν» το γιατί

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΣΑΜΠΡΑΚΟΥ**

Δέκα αγωνιστικές μετά την έναρξη του πρωταθλήματος, ο Παναθηναϊκός, το τρίτο φαβορί για την κατάκτηση του τίτλου τον περασμένο Αύγουστο, με πιθανότητες κάτω του 20%, είναι, πάλι βάσει στοιχηματικών αποδόσεων, στη θέση του φαβορί, με πιθανότητες που φτάνουν στο 47,6%. Και αυτό δεν συμβαίνει μόνο επειδή βρίσκεται σήμερα στην πρώτη θέση, με 27 βαθμούς και σε απόσταση τεσσάρων βαθμών από τον δεύτερο Ολυμπιακό. Συμβαίνει και επειδή ο Παναθηναϊκός θα βρισκόταν στην 1η θέση αν το κριτήριο ήταν η ποιότητα της απόδοσης.

Βάσει των xPoints (αναμενόμενοι βαθμοί) του Twelve, μιας πλατφόρμας ανάλυσης της απόδοσης με διεθνές κύρος, ο Παναθηναϊκός θα ήταν πρώτος ακόμη και αν οι βαθμοί προέκυπταν όταν αφαιρείται η ποιότητα των ευκαιριών του αντιπάλου του από την αξία της ποιότητας των ευκαιριών που δημιουργεί ανά παιχνίδι.

Ο Παναθηναϊκός είναι μπροστά με 2,36 xPoints ανά παιχνίδι. Η ΑΕΚ και ο Ολυμπιακός είναι μαζί, στο 2,13 και στο 2,12 αντίστοιχα, με την ΑΕΚ να έχει παίξει εννέα ματς. Ο ΠΑΟΚ είναι στο 1,73. Για να καταλάβουμε πώς προκύπτουν αυτές οι αποστάσεις, έχει σημασία να δούμε πού κερδίζει το παιχνίδι κάθε ομάδα.

Ισχυρό προβάδισμα

Ο Παναθηναϊκός θέλει να έχει την μπάλα και να κρατάει το παιχνίδι στο αντίπαλο μισό. Χωρίς την μπάλα αντιδρά γρήγορα και περιορίζει την πρόσβαση του αντιπάλου στην περιοχή του. Έχει 63% κατοχή και 73% εδαφική κυριαρχία, τις υψηλότερες επιδόσεις στο πρωτάθλημα και το υψηλότερο ποσοστό προώθησης των κατοχών στο τελευταίο τρίτο (41%). Το σημαντικό είναι τι κάνει με αυτόν τον έλεγχο. Παράγει 2,72 xG (αναμενόμενα γκολ) και δέχεται 0,74 ανά αγώνα, με τις κορυφαίες επιδόσεις και στις δύο παραμέτρους. Φτάνει συχνά στο τελευταίο τρίτο, έχει τον μεγαλύτερο όγκο τελικών χωρίς πέναλτι και περιορίζει τους αντιπάλους του στις 7,4 αντίστοιχες τελικές ανά ματς. Οι 2,70 πραγματικοί βαθμοί ανά αγώνα είναι πάνω από την εκτίμηση του μοντέλου. Ακόμη κι αν κρατήσουμε μόνο την εικόνα των ευκαιριών, ο Παναθηναϊκός έχει ισχυρό προβάδισμα. Η τάση των xPoints, που αποτυπώνει την ποιότητα της απόδοσής του, κορυφώνεται περίπου στο 2,53 μετά τον 5ο αγώνα και κλείνει στο 2,19. Δηλαδή, έχει χάσει μέρος της δυναμικής του καλύτερου διαστήματός του, αλλά εξακολουθεί να έχει την υψηλότερη τάση.

Επιθετική άμυνα

«Υπογραφή» του Ολυμπιακού είναι το ύψος της πίεσης και το τι κάνει αμέσως μετά την ανάκτηση. Χρησιμοποιεί, δηλαδή, την υψηλή πίεση ως τρόπο δημιουργίας. Έχει το χαμηλότερο PPDA (4,16) –δείκτης που μετράει πόσες πάσες επιτρέπει μια ομάδα στον αντίπαλο μέχρι να κάνει μια αμυντική ενέργεια–, ανακτά την μπάλα ψηλότερα από κάθε άλλη ομάδα, κατά μέσον όρο στα 45,3 μέτρα από τη δική του εστία, και είναι πρώτος στα xG που δημιουργεί μέσα σε δέκα δευτερόλεπτα από την ανάκτηση (0,46 ανά αγώνα). Η πίεση είναι τρόπος να δημιουργεί ευκαιρίες. Μετά την ανάκτηση ψάχνει γρήγορα την περιοχή, όσο η αντίπαλη άμυνα αναδιοργανώνεται. Εως τώρα, όμως, τα 2,21 xG του δίνουν 1,60 γκολ ανά αγώνα. Στη δική του περιοχή συμβαίνει το αντίστροφο, με 0,50 γκολ παθητικό από 0,94 xG κατά. Στην καμπύλη των xPoints φαίνεται μια υποχώρηση μετά το δυνατό ξεκίνημα. Ήταν στο 2,42 μετά τον 5ο αγώνα και έκλεισε στο 1,83, κάτω από τον μέσο όρο των δέκα αγώνων (2,12).

Κυριαρχική κατοχή

Η ΑΕΚ χτίζει επιθέσεις με υπομονή και επιταχύνει όταν βρει την πάσα προς την περιοχή. Έχει τον πιο αργό ρυθμό πάσας στη λίγκα, αλλά το υψηλότερο ποσοστό μεταβιβάσεων από το τελευταίο τρίτο προς την περιοχή (24%) και τις περισσότερες επαφές στην αντίπαλη περιοχή, 25,3 ανά αγώνα. Η ανάπτυξή της έχει υπομονή και κατάληγει συχνά εκεί που θέλει. Είναι πρώτη στο ποσοστό μεταβιβάσεων από το τελευταίο τρίτο προς την περιοχή και στις τελικές με καλές προϋποθέσεις. Οταν χάνει την μπάλα, είναι δεύτερη στο ποσοστό ανάκτησης μέσα σε πέντε δευτερόλεπτα. Οταν την ξανακερδίζει, τη διατηρεί για τουλάχιστον πέντε δευτερόλεπτα στο 85% των περιπτώσεων, περισσότερο από κάθε άλλη ομάδα. Ετσι μπορεί να ξαναστήνει την επίθεσή της και να διατηρεί την πίεση. Παράγει 2,37 xG ανά ματς, περισσότερα από τον Ολυμπιακό, και δέχεται σχεδόν τα ίδια, 0,93 έναντι 0,94. Οι 2,22 βαθμοί ανά αγώνα είναι κοντά στα 2,13 xPoints της. Μέχρι τώρα, η βαθμολογική συγκομιδή της συμβαδίζει με την ποιότητα της απόδοσης. Η τάση των xPoints ανεβαίνει μέχρι το 2,41 μετά τον 7ο αγώνα και κλείνει στο 2,07. Η κορυφή υποχώρησε, αλλά στους τελευταίους πέντε αγώνες παραμένει κοντά στον μέσο όρο της.

Επικίνδυνος, αλλά...

Ο ΠΑΟΚ έχει λιγότερη κατοχή μπάλας από τους άλλους τρεις (50% κατοχή) και ένα από τα πιο παραγωγικά κομμάτια του παιχνιδιού του είναι η γρήγορη επίθεση μετά την ανάκτηση. Φτάνει σε λιγότερες τελικές από τους άλλους, αλλά η μέση τελική του χωρίς πέναλτι έχει τη μεγαλύτερη αξία στη λίγκα (0,15 xG). Είναι, δηλαδή, επικίνδυνος όταν επιτίθεται γρήγορα μετά την ανάκτηση. (δεύτερος στη λίγκα με 0,37 xG ανά αγώνα μέσα στα πρώτα δέκα δευτερόλεπτα). Φτάνει όμως σε 12,9 τέτοιες τελικές ανά ματς, όταν οι άλλοι τρεις ξεπερνούν τις 16. Η μεγαλύτερη διαφορά είναι στην άμυνα. Η αδυναμία του είναι η προστασία της δικής του περιοχής. Δέχεται 1,67 xG ανά αγώνα, με τους άλλους τρεις κάτω από 1,00. Η πρόσφατη άνοδός του τον έφερε κοντά στον Ολυμπιακό στην καμπύλη τάσης της απόδοσης. Στο σύνολο των δέκα αγώνων, η απόσταση παραμένει και εξηγείται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα των ευκαιριών που επιτρέπει. Η τάση των xPoints ανέβηκε από το 1,37 μετά τον 4ο αγώνα στο 2,18 μετά τον 9ο και έπεσε στο 1,83 μετά τον 10ο, εκεί όπου έκλεισε και ο Ολυμπιακός.

Το συμπέρασμα

Η ανάλυση της απόδοσης έρχεται να επιβεβαιώσει αυτό που βλέπει το γυμνό μάτι, αλλά και να επιβεβαιώσει τους κανόνες της λογικής στο ποδόσφαιρο. Η πιο ώριμη ομάδα, η περυσινή πρωταθλήτρια ΑΕΚ που συνεχίζει με τον ίδιο προπονητή, έκανε μια κακή αρχή λόγω της επιρροής του Champions League και πλέον επανέρχεται στα στάνταρ της. Και από τους άλλους τρεις, που άλλαξαν όλοι προπονητή, ο Παναθηναϊκός έφτασε πιο γρήγορα στη σταθεροποίηση της απόδοσης μέσα από το μοντέλο παιχνιδιού του Τζέικομπ Νίστρουπ. Αυτός που δυσκολεύεται περισσότερο είναι ο Αλέσιο Λίσι, που προσελήφθη αργά και τελικώς παρέλαβε μια πολύ αλλαγμένη ομάδα συγκριτικά με την περυσινή. Ο Ολυμπιακός άλλαξε προπονητή, αλλά επειδή ο Ιμανόλ Αλγουαθίλ δεν άλλαξε θεαματικά τις αρχές του μοντέλου παιχνιδιού του Χοσέ Λουίς Μεντιλίμπαρ, κατάφερε να βάλει στη σειρά θετικά αποτελέσματα.

Η πίεση του Ολυμπιακού

Έχει το χαμηλότερο PPDA (πάσες επιτρέπει μια ομάδα στον αντίπαλο μέχρι να κάνει μια αμυντική ενέργεια) και είναι πρώτος στα xG που δημιουργεί μέσα σε δέκα δευτερόλεπτα από την ανάκτηση της μπάλας.

Η επίθεση της ΑΕΚ

Έχει τον πιο αργό ρυθμό πάσας στη λίγκα, αλλά το υψηλότερο ποσοστό μεταβιβάσεων από το τελευταίο τρίτο προς την περιοχή (24%) και τις περισσότερες επαφές στην αντίπαλη περιοχή, 25,3 ανά αγώνα.

ΑΠΟΨΗ

Στην εξάδα, οι εφτά δεν χωράνε...

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΔΗ**

Εξελίσσεται ένα πρωτάθλημα, με το ένα τρίτο της συνολικής του διάρκειας να έχει σχεδόν ολοκληρωθεί και ακλόνητο φαβορί για τον τίτλο αυτή τη στιγμή δεν προκύπτει. Κυρίως από το γεγονός πως για όλες τις ομάδες των πρώτων θέσεων, η εκτίμηση για τη μέχρι τώρα αγωνιστική τους παρουσία περιλαμβάνει (και) αδύνατα σημεία...

Αρχικές εκτιμήσεις γίνονται, κάθε χρόνο, κάθε ξεκίνημα νέου πρωταθλήματος και για τη σύνθεση της πρώτης εξάδας, τις ομάδες δηλαδή που θα αγωνιστούν στον πρώτο όμιλο της δεύτερης φάσης διεκδικώντας τον τίτλο και τις προνομιούχες θέσεις. Φέτος οι αρχικές αυτές εκτιμήσεις, έπεσαν έξω! Κυριότερη αιτία, η μέχρι τώρα αγωνιστική παρουσία του Άρη. Ό,τι καλό και ποιοτικό παρουσίασε το ρόστερ του Άρη τα τελευταία χρόνια, οι ποδοσφαιριστές πάνω στους οποίους η ομάδα της Λεμεσού στηρίχθηκε και πέτυχε σπουδαίες για τα δεδομένα του συλλόγου επιτυχίες, σχεδόν όλοι αποχώρησαν. Επιπρόσθετα, η φιλοσοφία της διοίκησης στις (πολλές) μεταγραφές καλοκαιριού με νεαρούς ποδοσφαιριστές, σε συνδυασμό με την επίσημη εξαγγελία για σχεδιασμό πενταετίας και προκειμένου να φτιαχτεί ξανά μια ομάδα ικανή να πρωταγωνιστήσει, φυσιολογικά δημιούργησαν την εντύπωση πως δύσκολα ο Άρης θα μπορούσε φέτος να πλασαριστεί στις θέσεις του βαθμολογικού πίνακα στις οποίες βρέθηκε τα τελευταία χρόνια.

Μια συνέχεια κατά την οποία, ένα αποτέλεσμα, μια συγκυρία, μια... στραβοκλωτσιά, μπορεί να καθορίσουν ή και να ανατρέψουν πολλά...

Ακόμη και η επιστροφή του προπονητή τον οποίο η διοίκηση είχε αποδεσμεύσει τέσσερις περίπου μήνες προηγουμένως, ενίσχυσε την άποψη πως ο Άρης κάθε άλλο παρά... ψηλές απαιτήσεις θα είχε. Άποψη την οποία διέψευσαν τα μέχρι τώρα αποτελέσματα.

Στη συζήτηση για το γενικότερο θέμα σύνθεσης της πρώτης εξάδας και η πορεία της ΑΕΛ. Μακριά από διακρίσεις τα τελευταία χρόνια, με την περίοδο 2020-21 να ήταν η τελευταία κατά την οποία αγωνίστηκε στον πρώτο όμιλο της δεύτερης φάσης! Το τι θα πετύχει γενικότερα στο φετινό πρωτάθλημα η ΑΕΛ, αυτή τη στιγμή κανείς δεν μπορεί να υπολογίσει με σιγουριά. Η δεδομένη, ωστόσο, καλύτερη φετινή της μέχρι τώρα παρουσία, αν μη τι άλλο τη διατηρεί με αξιώσεις στη διεκδίκηση μιας θέσης στις ομάδες του πρώτου ομίλου της δεύτερης φάσης. Στο σενάριο, με πολλές πιθανότητες να επιβεβαιωθεί, που τόσο η ΑΕΛ όσο και ο Άρης παραμείνουν μέχρι το τέλος στη διεκδίκηση των πρώτων θέσεων, εύκολα μπορεί κάποιος να αντιληφθεί τον ανταγωνισμό και κατ' επέκταση το ενδιαφέρον στη συνέχεια. Μια συνέχεια κατά την οποία, ένα αποτέλεσμα, μια συγκυρία, μια... στραβοκλωτσιά, μπορεί να καθορίσουν ή και να ανατρέψουν πολλά...

Και εύκολα σ' ένα τέτοιο ενδεχόμενο, μπορεί να υπολογίσει κάποιος την πιθανότητα, ακόμη και ομάδα φαβορί για τον τίτλο, να αγωνιστεί τελικά στον δεύτερο όμιλο!

logidesg@sppmedia.com

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2026

Μεταβολές εβδομάδας		Dow Jones	Nasdaq	Nikkei	Dax	FTSE 100	Πετρέλαιο	€/$
Χ.Α.Κ. 3,23%	Χ.Α. 3,30%	1,96%	2,32%	6,46%	3,60%	2,14%	-1,99%	1,04%

Με όχημα το AI η Κύπρος διεκδικεί το ψηφιακό της μέλλον

Το εθνικό σχέδιο δράσης φιλοδοξεί να αναδείξει την Κύπρο σε κόμβο τεχνογνωσίας στην Αν. Μεσόγειο

Η Εθνική Στρατηγική ΤΝ θέτει ως στόχο την καθιέρωση της Κύπρου ως κορυφαίου κόμβου στην Ανατολική Μεσόγειο έως το 2032, μέσα από πέντε βασικούς άξονες, επιχειρηματικότητα, επενδύσεις, ανθρώπινο δυναμικό, υποδομές και θεσμικό πλαίσιο. Κεντρική επιδίωξη είναι η υιοθέτηση της ΤΝ από το 75% των κυπριακών επιχειρήσεων έως το 2030, με ιδιαίτερη στήριξη προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων, επιχορηγήσεων, τεχνικής υποστήριξης και προγραμμάτων κατάρτισης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, με στόχο την κατάρτιση τουλάχιστον 3 χιλιάδων επαγγελματιών ΤΝ έως το 2032. Ως τομείς προτεραιότητας αναδεικνύονται οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και το FinTech, η υγεία και οι βιοεπιστήμες, ο τουρισμός, οι νομικές υπηρεσίες και η ναυτιλία, ενώ η υιοθέτηση της τεχνολογίας θα υποστηριχθεί οριζόντια και σε άλλους κλάδους, όπως η μεταποίηση, η ενέργεια, το εμπόριο και οι κατασκευές. Μέσα από τις δράσεις αυτές, η στρατηγική φιλοδοξεί να ενισχύσει την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα της κυπριακής οικονομίας, να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης και να προσελκύσει επενδύσεις, αναδεικνύοντας την Κύπρο σε περιφερειακό κέντρο καινοτομίας και τεχνογνωσίας στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης. **Σελ. 5**

ΔΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Κλειδί για ΤΝ η πρόσβαση στα κατάλληλα εργαλεία

Όπως ανέφερε ο γενικός γραμματέας Πληροφοριακών Συστημάτων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης της Ελλάδας, Δημοσθένης Αναγνωστόπουλος, ο συνδυασμός συνδεσιμότητας και πλαισίου αποτελούν τα απαραίτητα συστατικά για να καταστούμε κόμβος παροχής ψηφιακών υπηρεσιών για την περιοχή. Απαραίτητο συστατικό η πρόσβαση σε κοινές υπολογιστικές υποδομές, δεδομένα, τεχνογνωσία και υπηρεσίες. **Σελ. 4**

Alpha bank

Διαφορετικές πορείες ακολουθούν το 2026 οι μεγάλοι ξενοδοχειακοί όμιλοι και οι κολοσσοί της μόδας, καθώς οι επενδυτές εμφανίζονται ολοένα πιο επιφυλακτικοί απέναντι στις προοπτικές των ακριβών ειδών πολυτελείας, ενώ ενισχύεται το ενδιαφέρον τους για τον κλάδο της φιλοξενίας. Οι μετοχές των Marriott International, Hilton Worldwide, Hyatt Hotels, Accor και InterContinental Hotels έχουν ενισχυθεί 25% κατά μέσον όρο από την αρχή του έτους. Αντιθέτως, οι μετοχές των LVMH, Hermès και Kering έχουν υποχωρήσει κατά 37%. **Σελ. 11**

LUCIA PECCHINI

Η Κύπρος και οι fintech

Η γ.γ. της Ευρωπαϊκής Ένωσης FinTech αναδεικνύει τις δυνατότητες της Κύπρου στον τομέα fintech, ζητώντας εναρμόνιση των ευρωπαϊκών κανόνων, δίκαιη πρόσβαση στις τραπεζικές υποδομές και περιορισμό της υπερρύθμισης, ώστε οι επιχειρήσεις να αναπτυχθούν. **Σελ. 3**

MONEYVAL

Το στοίχημα του 2028

Η Κύπρος προετοιμάζεται σιγά-σιγά για τον επόμενο γύρο αξιολόγησης της Moneyval το 2028, επιδιώκοντας να βελτιώσει περαιτέρω τις επιδόσεις της στην καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. **Σελ. 6**

ΕΛΛΑΔΑ

Αυξημένα τα εισοδήματα από ενοίκια

Επιπλέον 750 εκατ. ευρώ δήλωσαν για το 2024 οι ιδιοκτήτες ακινήτων, ανεβάζοντας το συνολικό ποσό στα 9,28 δισ. ευρώ. Σε ένα χρόνο η αύξηση των εισοδημάτων από ενοίκια έφτασε στο 8,79%, σε μια περίοδο κατά την οποία η άνοδος των ενοικίων μετέτρεψε την κατοικία σε ένα από τα πιο ακριβά ζητήματα. **Σελ. 12**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	3,89%	0,10%
Γερμανία	3,39%	0,14%
Γαλλία	4,92%	0,22%
Ιταλία	4,39%	0,08%
Ισπανία	3,94%	0,11%
Ιρλανδία	3,50%	0,11%
Ελλάδα	4,26%	0,13%
Ην. Βασίλειο	5,34%	0,19%

Βαθμολογία από Οίκους Αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	A	Θετική
Fitch	A-	Θετική
Moody's	A3	Σταθερή
S&P	A	Θετική
Scope Ratings	A-	Σταθερή

ΑΝΑΛΥΣΗ / Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ

Κατάρρευση της Nvidia: ευκαιρία αγοράς ή παγίδα;

Η μετοχή της Nvidia, της εταιρείας με τη μεγαλύτερη χρηματιστηριακή αξία στον πλανήτη, έχασε περίπου 31% από το υψηλό των 243,37 δολ. του τελευταίου δωδεκαμήνου και διαπραγματεύεται στην αγορά παραγώγων κοντά στα 160 δολ. Ωστόσο, η πτώση οφείλεται κυρίως σε ζήτημα εταιρικής διακυβέρνησης και όχι σε επιδείνωση των επιχειρηματικών μεγεθών της.

Η πτώση δεν πηγάζει από κάποια αποτυχία των θεμελιωδών μεγεθών της, αλλά από ένα σύνθετο κοκτέιλ εξωγενών πιέσεων. Είχε ακολουθήσει το κύμα υποχώρησης μετά τις ενδιάμεσες εκλογές στις ΗΠΑ, επιταχύνθηκε όμως από τις ανησυχίες που πυροδοτήθηκαν γύρω από το πρόσωπο του CEO, έπειτα από δημοσιεύματα και έρευνες που ενέπλεξαν το όνομά του σε προσωπικές υποθέσεις με φερόμενη κατάσκοπο. Αυτά προκάλεσαν τριγμούς στην εικόνα της εταιρικής διακυβέρνησης και ανησυχίες για το μέλλον της ηγεσίας της.

Οι καταγγελίες οδήγησαν τον CEO σε παραίτηση. Έχουν μετατρέψει ωστόσο ένα προσωπικό ζήτημα σε πιθανό κίνδυνο εταιρικής διακυβέρνησης, δεδομένου του καθοριστικού ρόλου του Χουάνγκ στην πορεία της εταιρείας.

Η Nvidia δεν είναι μια εταιρεία που στηρίζεται μόνο σε προσδοκίες. Διαθέτει πραγματικά έσοδα, εξαιρετικά υψηλή κερδοφορία και κυρίαρχη θέση στην αγορά των επεξεργαστών για εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης.

Ετσι, παρά το αρνητικό κλίμα στα μέσα ενημέρωσης, η πραγματική εικόνα των οικονομικών μεγεθών της παραμένει πολύ ισχυρή. Αυτό που καθιστά την τρέχουσα πτώση ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα για τους μακροπρόθεσμους επενδυτές είναι η συμπίεση των χρηματοοικονομικών πολλαπλασιαστών.

Ο δείκτης τιμής προς τα τρέχοντα κέρδη (Trailing P/E ratio) έχει υποχωρήσει στο 21, που αποτελεί το χαμηλότερο επίπεδο από το 2019 και το 60 που ήταν κατά την περίοδο της φρενίτιδας της AI.

Ο δείκτης τιμής προς τα κέρδη του επόμενου έτους (Forward P/E) έχει υποχωρήσει κάτω από το 15 και τα καθαρά κέρδη ανά μετοχή (EPS) εκτιμώνται σε επίπεδα άνω των 7,91 δολ.

Σύμφωνα με τις εκθέσεις 62 χρηματιστηριακών αναλυτών, η σύσταση παραμένει «Strong Buy», με μέσο στόχο τιμής τα 325,78 δολ. και εύρος από τα 180 έως τα 515 δολ. Τα αποτελέσματα θα ανακοινωθούν την Τρίτη 17 Νοεμβρίου, μετά το κλείσιμο της αγοράς, με τους αναλυτές να προβλέπουν άνοδο εσόδων κατά 91%.

Η πτώση της Nvidia κάτω από τα 170 δολ. προσφέρει αναμφισβήτητα μια δελεαστική αφετηρία. Τα θεμελιώδη μεγέθη παραμένουν αδιαμφισβήτητα ισχυρά και η αποτίμηση έχει γίνει πλέον εξαιρετικά ελκυστική σε σχέση με την κερδοφορία της, αφού η μετοχή βρίσκεται περίπου 30% κάτω από τα ιστορικά υψηλά της.

Οι κίνδυνοι όμως δεν λείπουν. Η αβεβαιότητα γύρω από νέα ηγετική ομάδα, τα ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης και οι περιορισμοί στις εξαγωγές προς την Κίνα συνιστούν παράγοντες κινδύνου που μπορούν να συντηρήσουν τη μεταβλητότητα, ιδίως εάν το συγκεκριμένο θέμα μεταβληθεί σε πεδίο αντιπαράθεσης ανάμεσα στον Λευκό Οίκο και στα νομοθετικά σώματα.

Για τον μακροπρόθεσμο επενδυτή, η υποχώρηση μπορεί να δημιουργεί ενδιαφέρον για σταδιακές αγορές, υπό τη βασική προϋπόθεση ότι τα επόμενα αποτελέσματα της 17ης Νοεμβρίου θα επιβεβαιώσουν τη δυναμική της ζήτησης για μικροεπεξεργαστές (chips). Για τον trader, όμως, που αναζητεί μια γρήγορη αντίδραση της μετοχής, ο κίνδυνος παραμένει υψηλός.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε πρώτη φορά στο Liberal.gr.

pwc

We accelerate what's possible

so you can

turn vision into value

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Καταλαβαίνουμε πραγματικά τι ρίσκο παίρνουμε;

Τα ευρήματα της ΕΚΤ είναι σημαντικά, όχι επειδή λειτουργούν ως καμπανάκι για επικείμενη κρίση, αλλά επειδή αποκαλύπτουν ένα καλά κρυμμένο μυστικό. Ότι οι ευρωπαϊκές τράπεζες έμαθαν να φαίνονται συμμορφωμένες, χωρίς να είναι ουσιαστικά θωρακισμένες. Από την αξιολόγηση 47 τραπεζών σε 14 χώρες προκύπτει ότι οι μισές δεν παρακολουθούν όλους τους ουσιώδεις κινδύνους, ενώ στο 36% των τραπεζών το Διοικητικό Συμβούλιο λειτουργεί απλώς για να εγκρίνει και όχι για να ελέγχει. Σε σχεδόν τις μισές τράπεζες, ο εσωτερικός έλεγχος δεν ασκεί ουσιαστικά τον ρόλο του με βάση το πλαίσιο ανάληψης κινδύνων, ενώ οι γεωπολιτικοί κίνδυνοι αναγνωρίζονται περισσότερο λεκτικά παρά μεταφράζονται σε όρια, σενάρια και αποφάσεις. Το γενικότερο πρόβλημα είναι μια κόπωση διακυβέρνησης, που κάνει το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα αργό, γραφειοκρατικό και ευάλωτο σε κρίσεις που θα εμφανιστούν για πρώτη φορά.

Με το ρολόι να τρέχει η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση, έχοντας ως μεγάλο αγκάθι την υποχρεωτικότητα των Ταμείων Προνοίας.

Μια αρχή που περισσότερο εκπροσωπείται παρά ελέγχει

Η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού λέει ότι για το 2027-2029 θα ενισχύσει τους ελέγχους, θα αξιοποιήσει νέα τεχνολογικά εργαλεία και θα προστατεύσει τον καταναλωτή. Ο προϋπολογισμός της, όμως, εξηγεί γιατί η Επιτροπή δεν ασκεί επαρκώς τα καθήκοντά της, αφήνοντας στην ουσία τον ανταγωνισμό να ρυθμιστεί από την ελεύθερη αγορά. Σύμφωνα με το σχέδιο, θα δαπανηθούν €81 χιλ. για έρευνες και ψηφιακά εργαλεία, €40 χιλ. για εκπαίδευση και €99 χιλ. για διεθνή παρουσία. Δηλαδή, προϋπολογίζουμε €81 χιλ. για έρευνες για έναν ολόκληρο χρόνο, σε ολόκληρη την κυπριακή αγορά, ενώ για να πηγαίνει σε συνέδρια και να φιλοξενεί συναντήσεις, η Επιτροπή θα ξοδέψει 22% περισσότερα από ό,τι για έρευνες.

Η Κύπρος καταναλώνει αυτό που παράγουν άλλοι

Η Κύπρος καταγράφει το 2025 μείωση στην αξία της αγροτικής παραγωγής σε σχέση με το 2024, την ίδια ώρα που η Ε.Ε. σημειώνει νέο υψηλό, με αύξηση 4,8%. Την πεντάδα των χωρών με μείωση στην αξία παραγωγής συμπληρώνουν η Ελλάδα, με τη χειρότερη επίδοση, η Πορτογαλία, η Φινλανδία και η Μάλτα. Συνεπώς, η Κύπρος παρουσιάζει απόκλιση από την Ε.Ε. ύψους 6,6%, η οποία δεν μπορεί να αποδοθεί ούτε στον καιρό ούτε στη συγκυρία. Και παρόλο που η Μεσόγειος δείχνει να μένει πίσω, η Κύπρος ως νησί χωρίς νερό, με υψηλό κόστος παραγωγής και μικρό κλήρο θα πρέπει να ανησυχεί. Ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι στην Ε.Ε. τη διαφορά έκανε η ζωική παραγωγή, που στην Κύπρο, όπως ανέδειξε η έκθεση Μαλά και μάλλον αναπαύεται σε κάποιο συρτάρι, εμφανίζει διαχρονικά προβλήματα.

Η «διαφοροποίηση» είναι μισή αλήθεια

Τα νούμερα για τον τουρισμό το εννεάμηνο του 2026 λένε μια πολύ διαφορετική ιστορία από αυτήν που αφήνεται να εννοηθεί. Συγκεκριμένα, το βρετανικό-ρωσικό δίπολο έχει πράγματι διακοπεί προκαλώντας διαφοροποίηση, που όμως είναι η μισή αλήθεια. Και η αλήθεια είναι ότι έχουμε ένα νέο τρίπολο που αποτελείται από το ΗΒ, το Ισραήλ και την Πολωνία που και οι τρεις μαζί αντιστοιχούν στο 56,5% των αφίξεων. Είναι αξιοσημείωτο ότι από την πρώτη δεκάδα, μόνο το Ισραήλ καταγράφει άνοδο το 2026, επιτρέποντάς μας να συμπεράνουμε πως αν δεν ήταν το Ισραήλ, το 2026 θα ήταν χρονιά κατάρρευσης και όχι διόρθωσης όπως αποκαλείται.

Οταν η κυβέρνηση λέει «έχουμε 334» εννοεί 24

Με αφορμή τα πρόσφατα περιστατικά σχολικής βίας, η υπουργός Παιδείας αποκάλυψε πως 334 άτομα στελεχώνουν τον τομέα, σε πέντε υπηρεσίες. Δεν ξεκαθαρίστηκε, όμως, πόσες ώρες αφορούν στην αντιμετώπιση της βίας και πόσες στη γραφειοκρατία. Και αν έχουμε τόσους πολλούς που ασχολούνται με το συγκεκριμένο πρόβλημα, τότε γιατί εξακολουθεί να βρίσκεται σε έξαρση; Προκύπτει, όμως, πως η υπηρεσία με τα περισσότερα άτομα, η ΥΣΕΑ, ασχολείται και με τον επαγγελματικό προσανατολισμό, ενώ οι ψυχολόγοι κάνουν αξιολογήσεις για μαθησιακές δυσκολίες, δυσκολεύοντας τη δυνατότητα έγκαιρης πρόληψης. Άρα, το πραγματικό ερώτημα που θα έπρεπε να τεθεί είναι, πόσα από αυτά τα 334 άτομα ασχολούνται ουσιαστικά με τα ζητήματα βίας και παραβατικότητας;

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Μοναδιαία Ελαστικότητα Ζήτησης

Μοναδιαία ελαστικότητα ζήτησης υφίσταται για αγαθά και υπηρεσίες των οποίων η μεταβολή στη ζητούμενη ποσότητά τους είναι ίση με τη μεταβολή στην τιμή τους. Δηλαδή, η αύξηση (μείωση) στην τιμή τους οδηγεί σε μείωση (αύξηση) στη ζητούμενη ποσότητά τους, κατά τον ίδιο βαθμό, κάτι που ουσιαστικά είναι πολύ σπάνιο να συμβεί στην αγορά.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών

Στήνουν βάσεις στην Ευρώπη οι κινεζικές πλατφόρμες

Για να παρακάμψουν τους δασμούς, ενώ προχωρούν και σε εξαγορές αλυσίδων

Της **ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ**

Στην αντεπίθεση, όπως άλλωστε αναμενόταν, περνούν οι ασιατικές πλατφόρμες ηλεκτρονικού εμπορίου μετά την επιβολή των τελών, συνολικά 5 ευρώ, που επέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις εισαγωγές δεμάτων χαμηλής αξίας, κάτω των 150 ευρώ, από τρίτες χώρες. Αν και ήδη οι μεγάλες πλατφόρμες, όπως η Temu, η Shein, η AliExpress, μετρούν απώλειες, με τον αριθμό των δεμάτων να έχουν μειωθεί κατά 50% τόσο στην Ελλάδα όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη, αυτό δεν σημαίνει ότι εγκαταλείπουν τον «πόλεμο». Μάλιστα οι επενδυτικές κινήσεις στις οποίες προβαίνουν το τελευταίο διάστημα δεν αποκλείεται να λειτουργήσουν ως «Δούρειος Ιππος» για την κατάκτηση της ευρωπαϊκής αγοράς.

Οπως ανέφερε πριν από λίγες ημέρες, ερωτηθείς από την «Κ» στο πλαίσιο δημοσιογραφικής εκδήλωσης, ο Δημήτρης Ανδριώτης, διευθύνων σύμβουλος του ομίλου της Box Now, ο όγκος των δεμάτων από τις παραγγελίες που γίνονται από ασιατικές πλατφόρμες ηλεκτρονικού εμπορίου (π.χ. Temu, Shein) έχει υποχωρήσει κατά 50%. Η επίπτωση στον τζίρο του ομίλου από την παραπάνω εξέλιξη ήταν 10%, η οποία ωστόσο σε μεγάλο βαθμό έχει καλυφθεί λόγω της αύξησης των δεμάτων και των συνεργασιών με τα υπόλοιπα περίπου 12.000 ηλεκτρονικά καταστήματα. Υπενθυμίζεται ότι από την 1η Νοεμβρίου επιβάλλεται ένα ακόμη τέλος στα δέματα χαμηλής αξίας από τρίτες χώρες, ύψους 2 ευρώ, ανεβάζοντας τη συνολική επιβάρυνση στα 5 ευρώ.

Σημαντικό πλήγμα

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της εξειδικευμένης σε θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου ιστοσελίδας ECDB, το αθροιστικό μερίδιο των τριών πλατφορμών (Temu, Shein, AliExpress) μετά την επιβολή των τελών έχει υποχωρήσει σημαντικά στις πέντε μεγαλύτερες αγορές (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και Αυστρία), σε 12% συνολικά, από 23% πριν. Τις μεγαλύτερες απώλειες έχει υποστεί η Temu, με το μερίδιό της στις ευρωπαϊκές συναλλαγές μεταξύ των 100 μεγαλύτερων λιανοπωλητών να έχει υποχωρήσει σε 8%, από 16%.

Υπενθυμίζεται ότι το 2025 η Temu είχε αναδειχθεί στον Νο 1 ηλεκτρονικό λιανέμπορο σε τέσσερις ευρωπαϊκές αγορές (Κροατία, Φινλανδία, Ουγγαρία και Σλοβενία), ενώ σε ακόμη οκτώ χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, βρέθηκε στη 2η θέση.

Μετά την επιβολή τελών στα μικροδέματα από τρίτες χώρες, οι παραγγελίες από Shein, Temu, AliExpress μειώθηκαν έως και 50%.

Οι άλλες επτά χώρες ήταν: Αυστρία, Βουλγαρία, Τσεχία, Γαλλία, Νορβηγία, Πορτογαλία και Σλοβακία. Αλλωστε και κατά το α΄ εξάμηνο του 2026, πριν από την επιβολή των τελών, ο μέσος αριθμός μηνιαίων ενεργών χρηστών στην Ελλάδα ήταν 3,2 εκατ. στην Temu, 2,57 εκατ. στη Shein και 1,29 εκατ. στην AliExpress.

Το ερώτημα είναι, βεβαίως, κατά πόσον τα εγχώρια και εν γένει τα ευρωπαϊκά ηλεκτρονικά καταστήματα θα επωφελούνται από την κατάσταση αυτή, καθώς ο «κινεζικός δράκος» κάθε άλλο παρά έχει καταθέσει τα όπλα. Κατ' αρχάς παρατηρείται μια αλλαγή στη συμπεριφορά των καταναλωτών, καθώς μπορεί να έχει μειωθεί ο αριθμός των παραγγελιών από τις εν λόγω πλατφόρμες, όμως έχει αυξηθεί η μέση αξία της παραγγελίας. Με άλλα λόγια, οι Ευρωπαίοι καταναλωτές αγοράζουν λιγότερο συχνά, αλλά ξοδεύουν πιο πολλά. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ECDB, η μέση αξία της παραγγελίας από την Temu έχει αυξηθεί στην Ε.Ε. κατά 37%. Την ίδια ώρα, για να παρακάμψουν τη νέα δασμολογική πολιτική της Ε.Ε., οι πλατφόρμες ενισχύουν την παρουσία τους στο ευρωπαϊκό έδαφος. Στις 4 Νοεμβρίου η Shein ανακοίνωσε ότι θα προβεί σε επένδυση 500 εκατ. ευρώ στην Πολωνία, ανεβάζοντας τη συνολική επένδυσή της από το 2022 σε 1 δισ. ευρώ για τον εκσυγχρονισμό και την επέκταση του αποθηκευτικού κέντρου που διαθέτει ήδη εκεί. Μέσα από την επένδυση αυτή εκτιμάται ότι θα μπορεί να αποστέλλει τις παραγγελίες εντός 48 ωρών σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, χωρίς μάλιστα αυτές να επιβαρύνονται με τα διάφορα τέλη.

Σχέδιο περαιτέρω επέκτασης των αποθηκών που ήδη διαθέτει σε Γερμανία, Γαλλία, Ισπανία, Ολλανδία, Ιταλία και Αυστρία έχει και η Temu, θέτοντας ως στόχο το 80% των παραγγελιών της να διεκπεραιώνεται μεσοπρόθεσμα από τις αποθήκες της στην Ε.Ε.

Η μεγαλύτερη ίσως κίνηση των Κινέζων να επικρατήσουν στο ευρωπαϊκό λιανεμπόριο είναι η εξαγορά από την JD.com της Ceconomy, μητρικού ομίλου των αλυσίδων ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών MediaMarkt και Saturn, που έχουν παρουσία σε 11 χώρες. Η εν λόγω εξαγορά εγκρίθηκε στις 3 Νοεμβρίου από τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG Comp). Μια λεπτομέρεια λιγότερο ίσως γνωστή, αλλά πολύ σημαντική: η Ceconomy κατέχει το 21,95% της γαλλικής Fnac, κάτι που σημαίνει ότι η κινεζική JD.com καθίσταται ο δεύτερος μεγαλύτερος μέτοχος και του γαλλικού κολοσσού λιανικής πώλησης ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών.

Συνέντευξη στον **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Προκειμένου η Κύπρος να δημιουργήσει ένα ανταγωνιστικό οικοσύστημα κρυπτονομισμάτων υπό την εποπτεία της CySEC και της Κεντρικής Τράπεζας, οι Αρχές πρέπει να επικεντρωθούν στην εποπτική σύγκλιση, αναφέρει η Lucia Pecchini.

Lucia Pecchini

Γενική γραμματέας Ευρωπαϊκής Ενωσης FinTech

Η Κύπρος και το στοίχημα των fintech

Η χώρα έχει σημαντική παρουσία στα payments, αλλά χρειάζεται ένα σταθερό ρυθμιστικό πλαίσιο

Τη θέση πως, «αν η Κύπρος θα εδραιώσει τη θέση της ως ευρωπαϊκός κόμβος, ή θα παραμείνει μια "αποκλίνουσα περίπτωση" στον τομέα των πληρωμών, εξαρτάται από την αντιμετώπιση βασικών σημείων τριβής στην Ενιαία Αγορά», εκφράζει σε συνέντευξή της στην «Κ» η γενική γραμματέας της Ευρωπαϊκής Ένωσης FinTech (EFA), Lucia Pecchini.

Στο περιθώριο του 22ου συνεδρίου Economist στη Λευκωσία, του οποίου χορηγός επικοινωνίας ήταν η «Καθημερινή Κύπρου», η κ. Pecchini επισήμανε ότι η EFA υποστηρίζει σθεναρά την ισχυρή εποπτεία, υπό την προϋπόθεση ότι η εθνική μεταφορά της νομοθεσίας ευθυγραμμίζεται αυστηρά με το ενιαίο κανονιστικό πλαίσιο της Ε.Ε., χωρίς την εισαγωγή υπερβολικών απαιτήσεων («goldplating»).

Στη συνέντευξή της αναλύει τις επιπτώσεις της PSD3, την εφαρμογή του MiCA, τη συνεργασία τραπεζών και fintech, καθώς και τις προκλήσεις που δημιουργούν η τεχνητή νοημοσύνη και οι νέες ευρωπαϊκές κανονιστικές απαιτήσεις.

- Κυρία Pecchini, προκαταρκτική έρευνα που παρουσιάστηκε στη Λευκωσία δείχνει ότι η Κύπρος διαθέτει σχεδόν 200 εταιρείες fintech, εκ των οποίων περίπου το 55% σχετίζεται με τις πληρωμές. Ωστόσο, τα σχόλια των ιδρυτών αφορούν τη ρύθμιση, το ανθρώπινο δυναμικό και την εμπιστοσύνη. Από τη σκοπιά των Βρυξελλών, η Κύπρος εμφανίζεται ως ένας πραγματικός κόμβος fintech της Ε.Ε., ή εξακολουθεί να αποτελεί μια «αποκλίνουσα περίπτωση» στον τομέα των πληρωμών;

- Από τη σκοπιά των Βρυξελλών, το γεγονός ότι πάνω από το ήμισυ των 200 επιχειρήσεων fintech της Κύπρου επικεντρώνεται στις πληρωμές αντανακλά το πώς οι πληρωμές αποτελούν πλέον ένα ενσωματωμένο, σε πραγματικό χρόνο επίπεδο της ψηφιακής οικονομίας. Ωστόσο, το αν η Κύπρος θα εδραιώσει τη θέση της ως ευρωπαϊκός κόμβος, ή θα παραμείνει μια «αποκλίνουσα περίπτωση» στον τομέα των πληρωμών, εξαρτάται από την αντιμετώπιση βασικών σημείων τριβής στην Ενιαία Αγορά.

Πρώτον, η επέκταση των διασυνοριακών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο του «διαβατηρίου» της Ε.Ε. εξακολουθεί να περιορίζεται από αποκλίνουσες εθνικές απαιτήσεις, την υπερβολική ρύθμιση («goldplating») και τα βάρη συμμόρφωσης ανά χώρα σε τομείς όπως: οι τοπικές εγγραφές διαμεσολαβητών, οι επαφές για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (AML) και η υποβολή εκθέσεων.

Δεύτερον, η οικοδόμηση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών απαιτεί τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ τραπεζών και εξουσιοδοτημένων μη τραπεζικών παρόχων υπηρεσιών πληρωμών. Ενώ τα κεφάλαια των πελατών που τηρούνται από ιδρύματα πληρωμών ή ηλεκτρονικού χρήματος (PIs/EMIs) προστατεύονται σε αναλογία 1:1, η προστασία αυτή παραμένει ελάχιστα κατανοητή σε σύγκριση με τα Συστήματα Εγγύησης Καταθέσεων. Μια εναρμονισμένη ετικέτα εμπιστοσύνης της Ε.Ε. για την προστασία των κεφαλαίων, η οποία θα σηματοδοτεί την ασφάλεια, θα μπορούσε να συμβάλει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και στην εξασφάλιση ισότιμων όρων ανταγωνισμού.

Επιπλέον, πρέπει να εξασφαλιστεί η πρακτική πρόσβαση των μη τραπεζικών φορέων στους λογαριασμούς προστασίας της κεντρικής τράπεζας. Τέλος, οι κυπριακοί πάροχοι υπηρεσιών πληρωμών πρέπει να προστατεύονται από τη διάκριση βάσει IBAN, όπου οι μη τοπικοί αριθμοί IBAN απορρίπτονται από επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας ή δημόσιες διοικήσεις σε ορισμένα κράτη-μέλη. Η επιβολή των κανόνων της SEPA και η εξάλειψη της υπερβολικής ρύθμισης θα επιτρέψουν στην Κύπρο να αναπτυχθεί ως ένας πραγματικός κόμβος της Ε.Ε.

- Η EFA έχει εκφράσει δυναμικά τη θέση της σχετικά με την PSD3. Το Κοινοβούλιο συζητά επί του παρόντος το μοντέλο αποζημίωσης για τις πληρωμές. Για τους Κύπριους καταναλωτές και τον τεράστιο τομέα των EMI της Κύπρου, τι διακυβεύεται εάν η PSD3 αποδυναμωθεί;

- Με την Κύπρο να διαθέτει έναν από τους μεγαλύτερους τομείς Ιδρυμάτων Ηλεκτρονικού Χρήματος (ΙΗΧ) ανά κάτοικο στην Ε.Ε., ένα πλαίσιο PSD3/PSR που κλίνει υπερβολικά προς τις καθιερωμένες εμπορικές τράπεζες ενέχει τρεις σημαντικούς κινδύνους για το μοντέλο fintech της Κύπρου.

Πρώτον, όσον αφορά την ευθύνη για απάτες, εάν η PSD3 επιβάλει αυστηρή αποζημίωση από τους παρόχους πληρωμών χωρίς ένα διατομεακό πλαίσιο που να κατανέμει την ευθύνη μεταξύ των ψηφιακών πλατφορμών και των τηλεπικοινωνιακών φορέων από όπου προέρχονται οι απάτες, τα EMI θα αναγκαστούν να λειτουργήσουν ως το μοναδικό οικονομικό αποθεματικό για απάτες ανάντη της αλυσίδας. Αυτό θα συμπιέσει σοβαρά τα λειτουργικά περιθώρια κέρδους των κυπριακών εταιρειών πληρωμών.

Δεύτερον, όσον αφορά την πρόσβαση σε τραπεζικά δεδομένα, ένα κείμενο ευνοϊκό για τις τράπεζες ενέχει τον κίνδυνο να επιτρέψει στα πιστωτικά ιδρύματα να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν υποκειμενικούς μηχανισμούς αποκλεισμού απάτης, κατακερματισμένα API ή περιττά διμερή εμπόδια ενσωμάτωσης – όπως διπλή διαδικασία KYC και επαλήθευση εγγράφων– για να περιορίσουν τους παρόχους πληροφοριών λογαριασμού (AIS) και εκκίνησης πληρωμών (PIS).

Τρίτον, όσον αφορά την υποδομή, η μη επιβολή άμεσης, αμερόληπτης πρόσβασης στους λογαριασμούς ασφαλείας της κεντρικής τράπεζας αφήνει τις μη τραπεζικές επιχειρήσεις εξαρτημένες από ελάχιστους αντισυμβαλλομένους, διατηρώντας υψηλά λειτουργικά κόστη και κινδύνους συγκέντρωσης. Τελικά, ένα ανισορροπημένο πλαίσιο της PSD3 κινδυνεύει να υπονομεύσει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Κύπρου και να περιορίσει τη διασυνοριακή επέκταση των EMI στην Ενιαία Αγορά.

Ισχυρή εποπτεία

- Η μετάβαση στο MiCA ολοκληρώθηκε την 1η Ιουλίου 2026 και οι πάροχοι χωρίς άδεια πρέπει να παύσουν να εξυπηρετούν πελάτες της Ε.Ε. Η Κύπρος προωθεί πλέον το νομοσχέδιο για τις Αγορές Κρυπτο-Περιουσιακών Στοιχείων του 2026, προκειμένου να παραχωρήσει εξουσίες στην Κεντρική Τράπεζα και στην CySEC. Είστε σίγουροι για τον τρόπο με τον οποίο η Κύπρος μεταφέρει το MiCA στη νομοθεσία της και παρατηρείτε ρυθμιστική «αρμπιτράζ», όπου ορισμένα κράτη-μέλη είναι πιο αυστηρά από άλλα;

- Καθώς η μεταβατική περίοδος του MiCA (Αγορές Κρυπτο-Περιουσιακών Στοιχείων) έληξε την 1η Ιουλίου 2026, απαιτώντας από τους μη εξουσιοδοτημένους παρόχους να παύσουν να εξυπηρετούν πελάτες της Ε.Ε., το κυπριακό νομοσχέδιο για τις Αγορές Κρυπτο-Περιουσιακών Στοιχείων του 2026 αποτελεί ένα απαραίτητο βήμα για την παραχώρηση εποπτικών εξουσιών στην Κεντρική Τράπεζα και στην CySEC. Η EFA υποστηρίζει σθεναρά την ισχυρή εποπτεία, υπό την προϋπόθεση ότι η εθνική μεταφορά της νομοθεσίας ευθυγραμμίζεται αυστηρά με το ενιαίο κανονιστικό πλαίσιο της Ε.Ε., χωρίς την εισαγωγή υπερβολικών απαιτήσεων («goldplating»).

Οι μη εναρμονισμένοι εθνικοί κανόνες ενέχουν σημαντικούς λειτουργικούς κινδύνους σε ολόκληρη την Ενιαία Αγορά. Όταν τα κράτη-μέλη επιβάλλουν επιπλέον εθνικές απαιτήσεις πέραν της νομοθεσίας της Ε.Ε. –όπως τοπικές διαδικασίες εγγραφής, συγκεκριμένα κεντρικά σημεία επαφής για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή εθνικές υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων– δημιουργούν σοβαρές δυσκολίες για τη διασυνοριακή αναγνώριση αδειών.

Αυτή η εθνική απόκλιση δημιουργεί δύο σημαντικούς κινδύνους: τη ρυθμιστική αρμπιτράζ, όπου οι επιεικείς ερμηνείες σε ορισμένες δικαιοδοσίες στρεβλώνουν τον δίκαιο ανταγωνισμό, και τα δυσανάλογα διοικητικά εμπόδια που περιορίζουν τη δυνατότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων που συμμορφώνονται με τους κανόνες να επεκταθούν πέρα από τα σύνορα.

Προκειμένου η Κύπρος να δημιουργήσει ένα ανταγωνιστικό οικοσύστημα κρυπτονομισμάτων υπό την εποπτεία της CySEC και της Κεντρικής Τράπεζας, οι αρχές πρέπει να επικεντρωθούν στην εποπτική σύγκλιση, σε προβλέψιμα χρονοδιαγράμματα αδειοδότησης και στην αυστηρή τήρηση των εναρμονισμένων προτύπων της Ε.Ε. Η διατήρηση ενός ενιαίου διαβατηρίου στα 27 κράτη-μέλη είναι απαραίτητη για την αποφυγή του κατακερματισμού της αγοράς και την προστασία της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας.

Συνεργασία τραπεζών-fintech

- Περάσατε χρόνια στην Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ομοσπονδία εκπροσωπώντας τράπεζες που διαχειρίζονται 300 εκατομμύρια συναλλαγές πληρωμών την ημέρα, ενώ τώρα ηγείστε της φωνής των εταιρειών fintech. Στην Κύπρο, η Τράπεζα Κύπρου ζητά περισσότερη πολιτική υποστήριξη για τη συνεργασία μεταξύ τραπεζών και εταιρειών fintech. Σε ποιους τομείς θα πρέπει η συνεργασία να είναι υποχρεωτική και σε ποιους οι εταιρείες fintech θα πρέπει να παραμείνουν ανεξάρτητοι ανταγωνιστές;

- Έχοντας εκπροσωπήσει την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ομοσπονδία και τώρα ως επικεφαλής της EFA, θεωρώ τη συνεργασία μεταξύ τραπεζών και εταιρειών fintech και τον ανεξάρτητο ανταγωνισμό ως συμπληρωματικούς πυλώνες ενός σύγχρονου χρηματοπιστωτικού τομέα. Η συνεργασία

> **Το αν η Κύπρος θα εδραιώσει τη θέση της ως ευρωπαϊκός κόμβος, ή θα παραμείνει μια «αποκλίνουσα περίπτωση» στον τομέα των πληρωμών, εξαρτάται από την αντιμετώπιση βασικών σημείων τριβής στην Ενιαία Αγορά.**

θα πρέπει να είναι υποχρεωτική όσον αφορά την απαραίτητη κοινή υποδομή, τη συμμόρφωση με τους κανονισμούς και τη δίκαιη πρόσβαση. Σύμφωνα με τις οδηγίες PSD2 και PSD3/PSR, τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να παρέχουν σε τρίτους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών ανοιχτή, χωρίς διακρίσεις πρόσβαση μέσω API σε λογαριασμούς πληρωμών χωρίς να επιβάλλουν αυθαίρετα τεχνικά εμπόδια ή περιττές διαδικασίες δέουσας επιμέλειας κατά την εγγραφή.

Επιπλέον, οι μη τραπεζικοί πάροχοι υπηρεσιών πληρωμών πρέπει να έχουν δίκαιη πρόσβαση στην υποδομή διακανονισμού πληρωμών και στους λογαριασμούς διασφάλισης της κεντρικής τράπεζας, προκειμένου να εξαλειφθεί η συγκέντρωση αντισυμβαλλομένων σε μεμονωμένα ιδρύματα. Η διατομεακή ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την απάτη πρέπει επίσης να καθιερωθεί υποχρεωτικά μεταξύ τραπεζών, εταιρειών fintech, τηλεπικοινωνιακών εταιρειών και ψηφιακών πλατφορμών.

Αντίθετα, οι εταιρείες fintech πρέπει να παραμείνουν ανεξάρτητοι ανταγωνιστές στον τομέα της καινοτομίας προϊόντων και της διανομής στην αγορά. Οι μη τραπεζικές εταιρείες πρωτοπορούν στις πληρωμές από λογαριασμό σε λογαριασμό (A2A), στα ψηφιακά πορτοφόλια και στα εργαλεία συναλλαγών σε πραγματικό χρόνο, τα οποία προσφέρουν εναλλακτικές λύσεις χαμηλού κόστους έναντι των παραδοσιακών δικτύων καρτών.

Επιπλέον, όταν οι εταιρείες fintech διανέμουν ενσωματωμένα χρηματοοικονομικά προϊόντα, οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να αποφεύγουν να κατατάσσουν εσφαλμένα τους απλούς συνεργάτες διανομής ως κρίσιμη εξωτερική ανάθεση σε τρίτους, διατηρώντας έτσι τη δυνατότητά τους να αμφισβητούν τα παραδοσιακά τραπεζικά κανάλια. Ένα υγιές και δυναμικό χρηματοπιστωτικό σύστημα βασίζεται στον δίκαιο ανταγωνισμό, ο οποίος παρέχει στους Ευρωπαίους καταναλωτές τη δυνατότητα να επιλέγουν τα προϊόντα και τους παρόχους που ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες τους (όσον αφορά τις τιμές, αλλά και την εμπειρία χρήστη ή οποιαδήποτε άλλη σχετική απαίτηση). Αυτό μπορεί να συμβεί μόνο εάν οι τράπεζες και οι εταιρείες fintech μπορούν να ανταγωνίζονται σε ισότιμη βάση σε μια πραγματικά ευρωπαϊκή αγορά.

Τεχνητή νοημοσύνη

- Στην τελευταία Σύνοδο Κορυφής του Economist στην Κύπρο, οι εταιρείες fintech μίλησαν για την ενσωμάτωση της τεχνητής νοημοσύνης (AI) με διαφάνεια και ανθρώπινη εποπτεία. Η αποστολή της EFA είναι να αναδείξει ρεαλιστικές λύσεις fintech. Με τον κανονισμό DORA ήδη σε ισχύ και την εφαρμογή του νόμου για την τεχνητή νοημοσύνη (AI Act) να πλησιάζει, μήπως η Ε.Ε. υπερρυθμίζει τις εταιρείες fintech πριν αυτές αναπτυχθούν, ειδικά σε σύγκριση με τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο;

- Καθώς τα εργαλεία που βασίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη και η «αυτοδύναμη» τεχνητή νοημοσύνη μετασχηματίζουν τη δρομολόγηση πληρωμών, τη συμμόρφωση και τη βελτιστοποίηση των ταμειακών ροών, οι ευρωπαϊκές εταιρείες fintech χρειάζονται ένα ρυθμιστικό περιβάλλον που να προάγει την πρακτική καινοτομία αντί να καταπνίγει την ανάπτυξη. Πλαίσια όπως ο DORA και ο νόμος για την τεχνητή νοημοσύνη θεσπίζουν κρίσιμα πρότυπα για την ανθεκτικότητα στον κυβερνοχώρο και την εμπιστοσύνη, αλλά οι σωρευτικοί κίνδυνοι συμμόρφωσης υπερρυθμίζουν τις εταιρείες πριν αυτές αναπτυχθούν.

Σε σύγκριση με τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι ευρωπαϊκές εταιρείες που βρίσκονται σε φάση ανάπτυξης αντιμετωπίζουν σοβαρή συσσώρευση κανονιστικών απαιτήσεων και κατακερματισμό της αγοράς. Μια εταιρεία fintech που επεκτείνεται πρέπει να διαχειρίζεται ταυτόχρονα τον DORA, τον Νόμο για την ΤΝ, το πακέτο AML, την PSD3/PSR, καθώς και αποκλίνουσες εθνικές υπερβολικές ρυθμίσεις, όπως τοπικές εγκρίσεις τελών ή επιπλέον δηλώσεις αποποίησης ευθύνης για το μάρκετινγκ. Αυτό αναγκάζει τις εταιρείες να υιοθετήσουν δαπανηρά μοντέλα συμμόρφωσης ανά χώρα.

Για να διασφαλιστεί η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα, η εποπτεία στο πλαίσιο του νόμου για την τεχνητή νοημοσύνη πρέπει να παραμείνει τεχνολογικά ουδέτερη και αυστηρά βασισμένη στον κίνδυνο, επιτρέποντας την επέκταση της routinas της λειτουργικής αυτοματοποίησης χωρίς εμπόδια. Επιπλέον, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να προωθήσουν πρωτοβουλίες απλοποίησης, όπως το «28ο καθεστώς» της Επιτροπής, το οποίο παρέχει ένα ενιαίο, απλοποιημένο νομικό πλαίσιο για τις αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις. Η εξάλειψη των εθνικών υπερβολικών ρυθμίσεων και η διατήρηση του συστήματος διαβατηρίου της Ενιαίας Αγοράς θα επιτρέψουν στις ευρωπαϊκές εταιρείες fintech να ανταγωνιστούν σε παγκόσμια κλίμακα.

Δημοσθένης Αναγνωστόπουλος, *γενικός γραμματέας Πληροφοριακών Συστημάτων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης της Ελλάδας*

Ελλάδα και Κύπρος στη νέα γεωγραφία της AI

Το μοντέλο που αξίζει να αναπτύξουμε είναι η πρόσβαση σε κοινές υπολογιστικές υποδομές, δεδομένα, τεχνογνωσία και υπηρεσίες

Συνέντευξη στη **ΔΩΡΙΤΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Η στρατηγική συνεργασία με κοινές υπολογιστικές υποδομές, η πρόσβαση σε δεδομένα, η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και η ανάπτυξη υπηρεσιών, θα πετύχουν τη δημιουργία ενός ισχυρού και ανταγωνιστικού οικοσυστήματος τεχνητής νοημοσύνης σε Κύπρο και Ελλάδα. Όπως ανέφερε στην «Κ» ο γενικός γραμματέας Πληροφοριακών Συστημάτων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Δημοσθένης Αναγνωστόπουλος, το μοντέλο που αξίζει να διευρύνουμε σχετίζεται με τη μεταφορά τεχνογνωσίας, τον διαμοιρασμό υποδομών και καλών πρακτικών.

-Η τεχνητή νοημοσύνη αναδιαμορφώνει την οικονομία και τη δημόσια διοίκηση. Πώς μπορούν η Ελλάδα και η Κύπρος να αξιοποιήσουν από κοινού αυτή τη μετάβαση, ώστε να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο;

-Η Ελλάδα και η Κύπρος διαθέτουν οικονομίες με ισχυρό ευρωπαϊκό προσανατολισμό, πολύ αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικό και τομείς στους οποίους η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί γρήγορα να δώσει μετρήσιμα αποτελέσματα.

Στον αγώνα για την AI ο σκοπός δεν είναι να ανταγωνιστούμε μεγαλύτερες οικονομίες για να δημιουργήσουμε το καλύτερο Large Language Model – σύστημα τεχνητής νοημοσύνης (LLM), αλλά να ανταγωνιστούμε για την ταχύτητα υιοθέτησης, την εξειδίκευση και την ικανότητα να συνδέσουμε γρήγορα υποδομές, έρευνα και πραγματικές εφαρμογές. Μπορούμε όμως να επιλέξουμε πού έχουμε πραγματική δυνατότητα εξειδίκευσης και να συνδυάσουμε τις δυνάμεις μας.

Υπάρχει ήδη ένα πολύ απτό παράδειγμα. Το ελληνικό PHAROS AI Factory και το Pharos-CY, η κυπριακή AI Factory Antenna, έχουν σχεδιαστεί ως τμήματα του ίδιου ευρωπαϊκού οικοσυστήματος. Το Pharos-CY συνδέεται με το PHAROS και μέσω αυτού με την υπολογιστική ισχύ του ελληνικού υπερυπολογιστή ΔΑΙΔΑΛΟΣ που πρόσφατα εγκαινιάστηκε από τον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη. Αυτό είναι κατά τη γνώμη μου το μοντέλο που αξίζει να αναπτύξουμε. Πρόσβαση σε κοινές υπολογιστικές υποδομές, δεδομένα, τεχνογνωσία και υπηρεσίες, ώστε Ελλάδα και Κύπρος να μπορούν να αξιοποιήσουν από κοινού δυνατότητες που θα ήταν πολύ πιο δύσκολο και δαπανηρό να αναπτύξει κάθε χώρα μόνη της.

Μπορούμε να προχωρήσουμε σε κοινά περιβάλλοντα δοκιμών (testbeds), να αξιοποιήσουμε από κοινού ελληνόγλωσσα δεδομένα και μοντέλα και να αναπτύξουμε εφαρμογές για τη δημόσια διοίκηση και για κλάδους στους οποίους οι δύο οικονομίες έχουν ισχυρή παρουσία. Η Ευρώπη επενδύει πλέον συστηματικά σε AI Factories, Gigafactories, τεχνολογίες Cloud. Ελλάδα και Κύπρος έχουν τη δυνατότητα να τοποθετηθούν από κοινού μέσα σε αυτή τη νέα γεωγραφία της AI, στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Στο μέλλον τα εργαλεία AI θα αποτελούν πιθανότατα commodity, δηλαδή «βασικά» αγαθά όπως το ρεύμα και το ίντερνετ. Άρα, το σημαντικό στοίχημα είναι να πάρουμε το κατάλληλο εργαλείο AI και να το αξιοποιήσουμε για την αποστολή που επιθυμούμε με τον κατάλληλο τρόπο. Και να μπορούμε να μετρήσουμε το αποτέλεσμα που έχουμε. Στόχο αποτελεί να πετύχουμε την επιτευξη καινοτομίας, την καλύτερη αύξηση παραγωγικότητας, βελτίωση διαδικασιών, αξιοποίηση προσωπικού. Αυτός είναι ο στόχος. Είτε στον ιδιωτικό, είτε και στο δημόσιο τομέα.

-Θα μπορούσε η Ελλάδα να μοιραστεί τεχνογνωσία, ψηφιακές υποδομές και εμπειρία από τον ψηφιακό μετασχηματισμό του Δημοσίου με την Κύπρο;

-Ελλάδα και Κύπρος έχουν ήδη περάσει από την ανταλλαγή τεχνογνωσίας σε συγκεκριμένες κοινές ψηφιακές δράσεις. Τον Μάιο του 2025 ο Έλληνας υπουργός Ψηφιακής Διακυβέρνησης Δημήτρης Παπαστεργίου και ο Κύπριος υφυπουργός Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής Νικόδημος Δαμιανού ανακοίνωσαν την επίτευξη διαλειτουργικότητας μεταξύ του Gov.gr Wallet και του κυπριακού «Ψηφιακού Πολίτη», ώστε η ψηφιακή ταυτότητα και άδεια οδήγησης να μπορούν να αναγνωρίζονται και να επαληθεύονται αμοιβαία στις δύο χώρες. Είναι ένα πολύ πρακτικό παράδειγμα του τι μπορεί να σημαίνει ψηφιακή συνεργασία. Δύο εθνικές υποδομές που «μιλούν» μεταξύ τους και διευκολύνουν άμεσα τον πολίτη.

Αυτό είναι και το μοντέλο που θεωρώ ότι αξίζει να διευρύνουμε. Μεταφορά τεχνογνωσίας, διαμοιρασμός υποδομών και καλών πρακτικών, συνένωση δυνάμεων.

Από το 2019 η Ελλάδα έχει επιταχύνει σημαντικά τον ψηφιακό μετασχηματισμό του κράτους, στη βάση μιας ενιαίας στρατηγικής. Βασικοί πυλώνες του υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων, όπως το gov.gr, το Κέντρο Διαλειτουργικότητας, το G-Cloud, η ψηφιακή ταυτότητα και το Gov.gr Wallet αποτελούν λειτουργικά τμήματα αυτής της στρατηγικής. Το 2025 τα συστήματα του Δημοσίου παρείχαν ψηφιακές υπηρεσίες ή αντάλλαξαν πληροφορίες μεταξύ τους περίπου 2,71 δισ. φορές. Η ψηφιακή υποδομή είναι πλέον μέρος της καθημερινής λειτουργίας του κράτους. Η πορεία αυτή έχει αποκτήσει διεθνές ενδιαφέρον ώστε να αποτελεί πλέον επιτυχημένο case study ψηφιακού μετασχηματισμού.

Υπάρχουν πολλά ακόμη πεδία στα οποία μπορούμε να προχωρήσουμε μαζί, όπως η διαλειτουργικότητα στο πλαίσιο της Ε.Ε., το Cloud, η κυβερνοασφάλεια και η δραστική προώθηση της AI, στο πλαίσιο των απαραίτητων τεχνικών και θεσμικών προβλέψεων.

Το επόμενο βήμα μπορεί να είναι ακόμη πιο πρακτικό, με κοινές τεχνικές λύσεις, ανταλλαγή εμπειρίας για το τι λειτουργεί στην πράξη και κοινή αξιολόγηση εργαλείων που ενδιαφέρουν και τις δύο χώρες.

- Πώς μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να λειτουργήσει ως μοχλός ανάπτυξης για τις οικονομίες της Ελλάδας και της Κύπρου, ιδιαίτερα σε τομείς όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και η επιχειρηματικότητα;

-Η Ελλάδα και η Κύπρος έχουν ένα σημαντικό πλεονέκτημα. Έχουν μακρά παράδοση, εμπειρία και συσσωρευμένη τεχνογνωσία σε κλάδους όπως ο τουρισμός και η ναυτιλία, αλλά και ένα ώριμο τραπεζικό και χρηματοοικονομικό περιβάλλον. Υπάρχουν επομένως γνώση, δεδομένα, επιχειρήσεις και πραγματικές ανάγκες πάνω στις οποίες μπορούν να αναπτυχθούν εφαρμογές AI με άμεση παραγωγική αξία. Και σίγουρα σε συνδυασμό με μεγάλη ευρηματικότητα και πολύ αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικό.

Το ελληνικό PHAROS AI Factory και το Pharos-CY, η κυπριακή AI Factory Antenna, έχουν σχεδιαστεί ως τμήματα του ίδιου ευρωπαϊκού οικοσυστήματος.

> **Η AI μπορεί να μειώσει σημαντικά το κόστος με το οποίο μια μικρή ομάδα μπορεί να σχεδιάσει ένα προϊόν.**

Εφαρμογές της AI είναι προφανείς: στον τουρισμό, η AI μπορεί να βελτιώσει την πρόβλεψη της ζήτησης, τη διαχείριση προορισμών, την πολυγλωσσική εξυπηρέτηση. Στη ναυτιλία, να υποστηρίξει τη συντήρηση με αξιοποίηση δεδομένων για την πρόβλεψη πιθανών βλαβών, την καλύτερη δρομολόγηση, την ασφάλεια και τη διαχείριση κινδύνου. Στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, να υποστηρίξει τον εντοπισμό απάτης, τη διαχείριση κινδύνου, την κανονιστική συμμόρφωση και την επεξεργασία μεγάλου όγκου πληροφοριών.

Υπάρχει όμως και μια ευκαιρία για την επιχειρηματικότητα συνολικά. Η AI μπορεί να μειώσει σημαντικά το κόστος με το οποίο μια μικρή ομάδα μπορεί να σχεδιάσει ένα προϊόν, να αναλύσει μια αγορά, να παράγει λογισμικό ή να εξυπηρετεί πελάτες σε πολλές χώρες. Μια ελληνική ή κυπριακή επιχείρηση μπορεί επομένως να σχεδιάζει εξαρχής για την ευρωπαϊκή και τη διεθνή αγορά. Και εδώ μετράει και η ευρηματικότητα που αναφέραμε.

Ιδιαίτερη αξία θα είχε μια κοινή επένδυση σε εφαρμογές για την ελληνική γλώσσα και σε εξειδικευμένα μοντέλα για κλάδους στους οποίους οι δύο χώρες έχουν ενδιαφέρον. Αν οι λύσεις αυτές αποδείξουν την αξία τους σε επιχειρησιακές συνθήκες, Ελλάδα και Κύπρος μπορούν να είναι παραγωγοί τεχνολογίας σε διεθνές επίπεδο.

Κλειδί η πρόσβαση στα κατάλληλα εργαλεία

- Πώς μπορούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις στις δύο χώρες να αποκτήσουν πρόσβαση στα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης, χωρίς το κόστος και η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού να αποτελούν εμπόδια;

-Εδώ έχουμε κάτι που πρέπει να αλλάξουμε, όπου τα στοιχεία της Eurostat δείχνουν το μέγεθος της πρόκλησης. Το 2025, περίπου το 9% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα και την Κύπρο χρησιμοποιούσε τεχνολογίες AI, έναντι σχεδόν 20% στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μια ΜμΕ δεν χρειάζεται να αναπτύξει η ίδια πολύπλοκες υποδομές ή εξειδικευμένες λύσεις ΤΝ, αλλά χρειάζεται να έχει πρόσβαση στα κατάλληλα εργαλεία, τεχνογνωσία για να τα ενσωματώσει στη λειτουργία της και ανθρώπους που μπορούν να συνδέσουν μια πραγματική επιχειρηματική ανάγκη με τη σωστή τεχνολογική λύση.

Τα AI Factories σχεδιάζονται ακριβώς για να άρουν αυτά τα εμπόδια. Το PHAROS και το Pharos-CY μπορούν να φέρουν startups και ΜμΕ κοντά σε δωρεάν υπολογιστικούς πόρους, τεχνογνωσία, εκπαίδευση και εξειδικευμένη υποστήριξη που διαφορετικά θα ήταν δύσκολο ή πολύ ακριβό να αποκτήσουν. Το ευρωπαϊκό δίκτυο AI Factories έχει ακριβώς αυτή τη στόχευση.

Χρειάζεται παράλληλα πρακτική καθοδήγηση, προσαρμοσμένη στις ανάγκες κάθε κλάδου. Άλλα use cases έχει ένα ξενοδοχείο, άλλα μια ναυτιλιακή εταιρεία και άλλα ένα λογιστικό γραφείο. Εκεί θα κριθεί τελικά η διάχυση της AI, στο αν δηλαδή μετατρέπεται από τεχνολογικό εργαλείο σε καταλύτη παραγωγικότητας.

- Ποιες προϋποθέσεις πρέπει να δημιουργηθούν ώστε Ελλάδα και Κύπρος να προσελκύσουν επενδύσεις σε εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης, έρευνα και τεχνολογική καινοτομία;

-Οι επενδυτές αναζητούν ένα οικοσύστημα με υπολογιστική ισχύ, διαθέσιμη ενέργεια, γρήγορες και ασφαλείς τηλεπικοινωνιακές συνδέσεις, ανθρώπινο δυναμικό και, επιπροσθέτως, ποιοτικά δεδομένα. Η προβλεψιμότητα του θεσμικού περιβάλλοντος είναι επίσης μέρος αυτής της εξίσωσης.

Η Ελλάδα έχει ήδη υιοθετήσει cloud-first policy για το Δημόσιο και στη ΓΓΠΣΨΔ λειτουργούμε με υβριδικό μοντέλο, συνδυάζοντας κυβερνητικές υποδομές και ιδιωτικό νέφος με υπηρεσίες δημοσίους νέφους (public cloud). Παράλληλα, έχει ήδη προσελκύσει σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές data centers, ενισχύοντας σταδιακά τη θέση της στον ευρωπαϊκό ψηφιακό χάρτη. Η Ευρώπη κινείται ξεκάθαρα προς αυτή την κατεύθυνση. Η πρόταση για το Cloud and AI Development Act θέτει ως στόχο τουλάχιστον τον πολλαπλασιασμό δυναμικότητας των data centers στην Ε.Ε. μέσα στα επόμενα 5–7 χρόνια και ένα ενιαίο πλαίσιο για cloud και AI sovereignty.

Υπάρχει όμως και η γεωγραφία. Οι δύο χώρες βρίσκονται στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε μια περιοχή με αυξανόμενη σημασία για ενεργειακές και τηλεπικοινωνιακές συνδέσεις. Αν συνδυάσουμε υποδομές, συνδεσιμότητα, σταθερότητα και το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, μπορούμε να αποκτήσουμε έναν ευρύτερο ρόλο ως κόμβος παροχής υπηρεσιών κέντρων δεδομένων και ψηφιακής ανθεκτικότητας για την περιοχή. Αυτή, κατά τη γνώμη μου, είναι μια πολύ πιο φιλόδοξη προοπτική από μεμονωμένες επενδύσεις data center.

- Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να αυξήσει την παραγωγικότητα, αλλά και να διευρύνει τις κοινωνικές ανισότητες. Πώς μπορεί να διασφαλιστεί ότι τα οφέλη της θα φτάσουν στους εργαζομένους, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και στους πολίτες και των δύο χωρών;

-Το κρίσιμο ζήτημα είναι η διάχυση. Αν η τεχνογνωσία και εξειδίκευση συγκεντρωθούν σε λίγες μεγάλες επιχειρήσεις και ένα μικρό μέρος των εργαζομένων που διαθέτει ήδη υψηλές δεξιότητες, η τεχνολογική πρόοδος δεν θα μεταφραστεί σε ευρύτερη οικονομική και κοινωνική πρόοδο.

Η πρόσβαση στις υποδομές είναι ένα πρώτο βήμα. Τα AI Factories και οι κοινές ευρωπαϊκές υποδομές μπορούν να μειώσουν δραστικά το κόστος εισόδου για μικρότερες επιχειρήσεις. Το δεύτερο είναι οι δεξιότητες. Η εκπαίδευση πρέπει να μην είναι θεωρητική, και ο εργαζόμενος να γνωρίζει τι μπορεί να κάνει ένα εργαλείο AI, πού μπορεί να κάνει λάθος, ποια δεδομένα μπορεί να χρησιμοποιήσει και πώς αυτό μπορεί να μεταβάλλει τον τρόπο με τον οποίο επιτελεί το έργο του. Η εκπαίδευση δε, πρέπει να είναι διαρκής, γιατί η ίδια η τεχνολογία εξελίσσεται συνεχώς.

Το τρίτο βήμα αφορά στην υπεύθυνη χρήση της AI. Στη δημόσια διοίκηση, για παράδειγμα, η AI μπορεί να επεξεργάζεται μεγάλο όγκο πληροφοριών, να εντοπίζει ασυνέπειες, να εισηγείται τη λήψη μιας απόφασης. Ο δημόσιος λειτουργός να διατηρεί την κρίση και την ευθύνη για την απόφαση. Αυτός είναι ένας καλός οδηγός για την αξιόπιστη αξιοποίηση της AI στον τομέα αυτό.

Ο αγώνας για την τεχνητή νοημοσύνη δεν είναι ένας αγώνας μόνο, υπάρχουν στην πραγματικότητα τρεις. Ποιος κατασκευάζει τα καλύτερα μοντέλα, ποιος αναπτύσσει την τεχνητή νοημοσύνη με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο σε ολόκληρη την οικονομία και ποιος επιτυγχάνει τα μεγαλύτερα οφέλη παραγωγικότητας.

Και για τις δύο χώρες, λοιπόν, η επιτυχία θα μετρηθεί από το πόσες επιχειρήσεις γίνονται παραγωγικότερες, πόσοι εργαζόμενοι αποκτούν καλύτερα εργαλεία και πόσο καλύτερες υπηρεσίες μπορούν να λαμβάνουν οι πολίτες.

ΑΠΟΨΗ

AI: επενδύσεις δισεκατομμυρίων μέσα σε κλίμα αβεβαιότητας

Του **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ**

Ο ταχέως αναπτυσσόμενος κλάδος της τεχνητής νοημοσύνης (AI) μοιάζει περισσότερο με κινούμενη άμμο παρά με ένα σταθερό τεχνολογικό οικοσύστημα. Οι πρόσφατες εξελίξεις γύρω από την Oracle, τις εμπορικές σχέσεις της με τη Microsoft και το ναυάγιο της συμφωνίας της με την κινεζική Tencent αποδεικνύουν πόσο γρήγορα μπορούν να ανατραπούν στρατηγικές δισεκατομμυρίων. Σε έναν τομέα όπου οι γεωπολιτικές ισορροπίες, η απαξίωση του hardware και οι μεταβαλλόμενες ανάγκες των τεχνολογικών κολοσσών εξελίσσονται με καταιγιστικούς ρυθμούς, καμία συμφωνία δεν μπορεί πλέον να θεωρείται δεδομένη και επιχειρηματικά ασφαλής.

Το 2023, η πολυετής συμφωνία μεταξύ Microsoft και Oracle αποτελούσε ορόσημο στις εξελίξεις της AI. Αντιμέτωπη με την τεράστια παγκόσμια ζήτηση για υπολογιστική ισχύ (compute), κατά την πρώτη φάση της έκρηξης της παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης (Generative AI), η Microsoft είχε στραφεί στα data centers της Oracle.

Σήμερα, η Microsoft προχωράει στη σταδιακή διακοπή της χρήσης της συγκεκριμένης υπολογιστικής ισχύος και δεν ανανεώνει τη σχετική σύμβαση μίσθωσης με την Oracle. Ο λόγος; Οι εξελίξεις στον χώρο της AI είναι τόσο γρήγορες, ώστε το hardware μπορεί να ξεπεραστεί τεχνολογικά μέσα σε ελάχιστο χρόνο. Οι υποδομές της Oracle βασίζονταν σε παλαιότερης γενιάς τσιπ της Nvidia, τα οποία δεν ανταποκρίνονταν πλέον στις εξελισσόμενες και αυξημένες ανάγκες της Microsoft. Καθώς κάθε νέα γενιά GPU προσφέρει υψηλότερες επιδόσεις, οπότε οι υφιστάμενες υποδομές κινδυνεύουν να απαξιωθούν ταχύτερα από όσο είχαν υπολογίσει οι επενδυτές.

Ενώ η Microsoft απομακρύνεται για λόγους τεχνολογικής εξέλιξης, η Oracle βρίσκεται αντιμέτωπη και με γεωπολιτικά εμπόδια. Σύμφωνα με δημοσιεύματα των Financial Times, η εταιρεία φέρεται να ακύρωσε μια συμφωνία-μαμούθ, ύψους 7 δισ. δολ., με τον κινεζικό τεχνολογικό κολοσσό Tencent.

Η πενταετής συμφωνία προέβλεπε τη μίσθωση περίπου 100.000 προηγμένων τσιπ AI, τα οποία θα εγκαθίσταντο σε data centers της Oracle στη Νοτιοανατολική Ασία. Με αυτόν τον τρόπο, τα τσιπ θα παρέμεναν εκτός κινεζικής επικράτειας, σε μια προσπάθεια να τηρηθεί το κανονιστικό πλαίσιο των ΗΠΑ. Παρότι η συγκεκριμένη πρακτική ήταν τυπικά νόμιμη, η αυστηροποίηση των αμερικανικών ελέγχων σχετικά με την πρόσβαση κινεζικών εταιρειών σε προηγμένους ημιαγωγούς μέσω τρίτων χωρών φέρεται να προκάλεσε έντονες αντιδράσεις.

Την ίδια περίοδο, η Nvidia φέρεται να ζήτησε από τους συνεργάτες της στον χώρο του cloud να περιορίσουν την κινεζική επιχειρηματική τους δραστηριότητα, ενώ η Tencent δέχθηκε πιέσεις από Κινέζους αξιωματούχους να προτιμήσει τσιπ εγχώριας κατασκευής. Το αποτέλεσμα; Μια συμφωνία-μαμούθ φέρεται να κατέρρευσε πριν καν υλοποιηθεί.

Οι δύο αυτές εξελίξεις αναδεικνύουν ανάγλυφα πόσο εύθραυστο είναι το οικοσύστημα της AI. Από τη μία πλευρά, ο κύκλος ζωής του hardware είναι σχετικά σύντομος, με αποτέλεσμα ό,τι θεωρείται σήμερα τεχνολογική αιχμή να μπορεί να μετατραπεί αύριο σε «οικονομικό βαρίδι». Από την άλλη, οι αγορές της AI βρίσκονται στο επίκεντρο ενός σκληρού γεωπολιτικού ανταγωνισμού μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Οι ρυθμιστικές αρχές και τα κανονιστικά πλαίσια μπορούν να ανατρέψουν πολυετείς σχεδιασμούς, με ισχυρό οικονομικό αποτύπωμα, μέσα σε ελάχιστο χρόνο.

Για εταιρείες του μεγέθους της Oracle, η πρόκληση δεν περιορίζεται στην εξεύρεση πελατών. Εγκειται κυρίως στην πλοήγηση σε ένα τοπίο που μεταβάλλεται διαρκώς, όπου η τεχνολογική απαξίωση και οι πολιτικές παρεμβάσεις μπορούν να ανατρέψουν επενδυτικούς σχεδιασμούς και να κλονίσουν τα θεμέλια της ψηφιακής οικονομίας.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε πρώτη φορά στο Liberal.gr

Το στοίχημα της Τεχνητής Νοημοσύνης

Στόχος, το 75% των επιχειρήσεων με AI έως το 2030 - Η εθνική στρατηγική εστιάζει σε πέντε πεδία δράσης

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Πέντε σημαντικούς στόχους που αφορούν το επιχειρείν, τις επενδύσεις, το ανθρώπινο δυναμικό, τις υποδομές και το θεσμικό πλαίσιο θέτει η Εθνική Στρατηγική Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) που ψηφίστηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο. Κύρια επιδίωξη της στρατηγικής είναι μέχρι το 2032 να αναγνωρίζεται η Κύπρος ως ο κορυφαίος κόμβος ΤΝ στην Ανατολική Μεσόγειο και ως γέφυρα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των γειτονικών περιοχών. Όπως επισημαίνει το υφυπουργείο Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής στην «Κ», κεντρική κατεύθυνση της στρατηγικής είναι η ΤΝ να αποτελέσει εργαλείο ενίσχυσης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, ανάπτυξης νέων κυπριακών προϊόντων και υπηρεσιών, δημιουργίας θέσεων εργασίας υψηλής εξειδίκευσης και προσέλκυσης επενδύσεων, με την επιχειρηματική κοινότητα, την ερευνητική και ακαδημαϊκή κοινότητα και το κράτος να συμβάλλουν στην επίτευξη του κοινού εθνικού οράματος.

Ενσωμάτωση επιχειρήσεων

Την υιοθέτηση της ΤΝ από το 75% των κυπριακών επιχειρήσεων έως το 2030 προϋποθέτει η στρατηγική προκειμένου να ευθυγραμμιστούν με τον στόχο της ψηφιακής δεκαετίας της Ε.Ε. Η επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου θα υποστηριχθεί με χρηματοδοτικά εργαλεία, τεχνική υποστήριξη, ανάπτυξη δεξιοτήτων και εφαρμογές προσαρμοσμένες στις ανάγκες των επιχειρήσεων. Ειδικότερα προβλέπεται το National AI Adoption Acceleration Programme, το οποίο θα υποστηρίζει την υιοθέτηση λύσεων ΤΝ από επιχειρήσεις όλων των κλάδων, με ιδιαίτερη έμφαση στις μικρομεσαίες και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Στα προτεινόμενα εργαλεία περιλαμβάνονται κουπόνια ενίσχυσης, επιχορηγήσεις υλοποίησης, πιστώσεις για υπηρεσίες υπολογιστικού νέφους και υπολογιστικούς πόρους, κατάρτιση προσωπικού και υποστήριξη ενσωμάτωσης λύσεων ΤΝ στα υφιστάμενα επιχειρησιακά συστήματα. Ταυτόχρονα, μέσω του προτεινόμενου National AI Compliance Funding Programme προβλέπεται χρηματοδοτική υποστήριξη για την αξιολόγηση της ετοιμότητας συμμόρφωσης και την εφαρμογή κατάλληλων πρακτικών διακυβέρνησης ΤΝ. Σε σχέση με τις νεοφυείς επιχειρήσεις η στρατηγική προβλέπει τη δημιουργία AI Innovation Fund, με σκοπό την υποστήριξη επιχειρήσεων υψηλής αναπτυξιακής προοπτικής, της εμπορικής αξιοποίησης καινοτόμων λύσεων και της επέκτασής τους σε διεθνείς αγορές. Αναφορικά με την κινητοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων στην ΤΝ προτείνεται το AI Sovereign Investment Matching Fund. Ο σχεδιαζόμενος μηχανισμός εξετάζει τη δυνατότητα ισόποσης συμμετοχής δημόσιων και ιδιωτικών κεφαλαίων, μέχρι €1 εκατ. ανά επενδυτικό γύρο και επιχείρηση, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και σε συνεργασία με θεσμικούς επενδυτές. Η έμφαση θα δίνεται σε επιχειρήσεις που αναπτύσσουν πνευματική ιδιοκτησία και δημιουργούν θέσεις εργασίας στην Κύπρο, με τις τελικές παραμέτρους του Ταμείου να καθορίζονται κατά τον σχεδιασμό του. Παράλληλα, η Στρατηγική δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη ανθρώπινου κεφαλαίου και στην ενίσχυση των εξειδικευμένων δεξιοτήτων στον τομέα της Τεχνητής Νοημοσύνης, θέτοντας ως στόχο την κατάρτιση και ανάπτυξη τουλάχιστον 3.000 εξειδικευμένων επαγγελματιών ΤΝ έως το 2032. Η επιδίωξη αυτή αποσκοπεί στη δημιουργία ενός ισχυρού ανθρώπινου δυναμικού, ικανού να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες ανάγκες της αγοράς, να υποστηρίξει την υιοθέτηση και ανάπτυξη εφαρμογών ΤΝ και να ενισχύσει την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα της κυπριακής οικονομίας.

Επιδιώκει την ανάπτυξη ποιοτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων ΤΝ με διεθνή απήχηση, συνδέοντας την ευρωπαϊκή τεχνογνωσία με τη ζήτηση για εξειδικευμένες δεξιότητες στην Ανατολική Μεσόγειο.

Στόχος να ενισχύσει την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα και να αναπτύξει νέα κυπριακά προϊόντα και υπηρεσίες.

Οι τομείς προτεραιότητας

Η στρατηγική εστιάζει σε πέντε βασικούς οικονομικούς τομείς προτεραιότητας, στους οποίους η ΤΝ μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την ενίσχυση της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας. Οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη δυναμική αξιοποίησης της ΤΝ, σύμφωνα με το αρμόδιο Υπουργείο, είναι οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και το FinTech, η υγεία και οι βιοεπιστήμες, ο τουρισμός και η φιλοξενία, οι νομικές υπηρεσίες, καθώς και η ναυτιλία και οι ναυτιλιακές υπηρεσίες. Την ίδια ώρα προβλέπεται η οριζόντια υποστήριξη της υιοθέτησης της ΤΝ και σε άλλους οικονομικούς κλάδους, όπως το εμπόριο, η μεταποίηση, η ενέργεια, ο αγροδιατροφικός τομέας, οι κατασκευές και η εφοδιαστική αλυσίδα, διασφαλίζοντας έτσι ευρύτερη διάχυση των οφελών της ΤΝ στο σύνολο της κυπριακής οικονομίας.

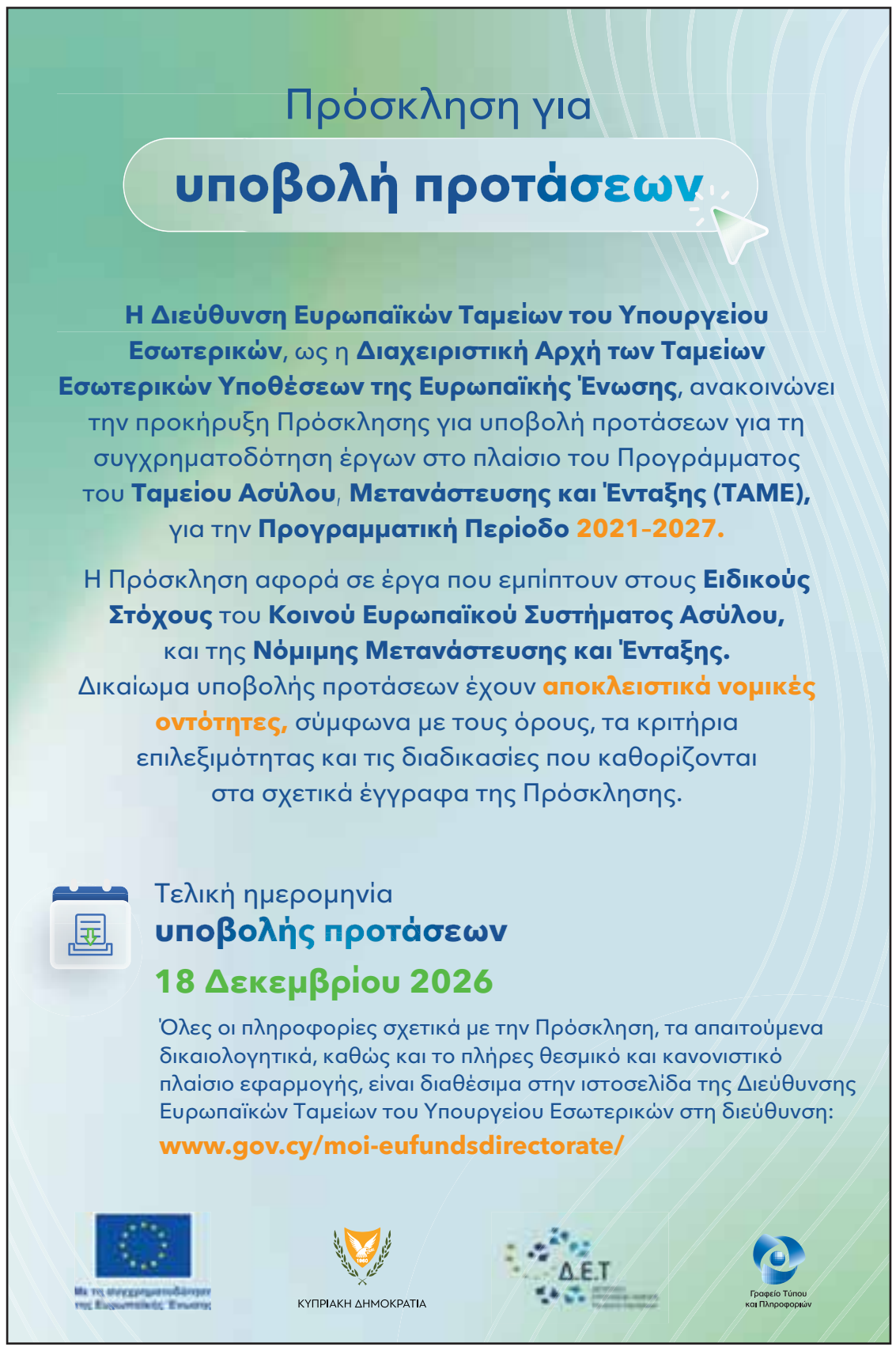
Το πλαίσιο και οι υποδομές

Ως βασικές προϋποθέσεις υπεύθυνης υιοθέτησης αντιμετωπίζει η στρατηγική για την ΤΝ τη συμμόρφωση με το ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο, την προστασία δεδομένων και την κυβερνοασφάλεια. Πιο συγκεκριμένα, προτείνει τη δημιουργία Εθνικού Πλαισίου Συμμόρφωσης ΤΝ (National AI Compliance Framework – NAICF), που θα παρέχει κοινές μεθοδολογίες και πρακτική καθοδήγηση σε επιχειρήσεις και οργανισμούς, συμπληρωματικά προς τις αρμοδιότητες των εποπτικών αρχών. Η επιδίωξη είναι η Κύπρος να προσφέρει κατάλληλες συνθήκες για ανάπτυξη, δοκιμή και λειτουργία αξιόπιστων συστημάτων ΤΝ, τα οποία θα μπορούν να επεκταθούν σε ευρωπαϊκές και περιφερειακές αγορές. Αναφορικά με τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου υποδομών και υποστηρικτικών δομών, οι οποίες θα διευκολύνουν την ανάπτυξη και την αξιοποίηση της ΤΝ προβλέπει τη λειτουργία του Government Innovation Hub, του AI Industrial Centre of Excellence και του National AI Cybersecurity Centre of Excellence, καθώς και τη δημιουργία ενός δικτύου εθνικών και εξειδικευμένων υποδομών δοκιμών (testbeds και sandboxes). Μέσω αυτών των δομών, οι επιχειρήσεις, οι ερευνητές και οι δημόσιοι οργανισμοί θα έχουν τη δυνατότητα να αναπτύσσουν νέες εφαρμογές ΤΝ, να δοκιμάζουν τη λειτουργικότητα και την ασφάλειά τους σε ελεγχόμενο περιβάλλον, να αξιολογούν την αποτελεσματικότητά τους και, στη συνέχεια, να προχωρούν στην ευρύτερη εφαρμογή τους στην αγορά και στις δημόσιες υπηρεσίες. Παράλληλα, οι υποδομές αυτές θα ενισχύουν τη συνεργασία μεταξύ του κράτους, της επιχειρηματικής και της ερευνητικής κοινότητας, διευκολύνοντας τη μετατροπή της καινοτόμου έρευνας σε πρακτικές λύσεις με πραγματική οικονομική και κοινωνική αξία.

Το Δημόσιο

Μέσα από πρωτοβουλίες όπως το Digital Company, επιδιώκεται η απλούστευση και η αυτοματοποίηση των συναλλαγών των επιχειρήσεων με το Δημόσιο, μειώνοντας τη γραφειοκρατία και διευκολύνοντας την επιχειρηματική δραστηριότητα. Παράλληλα, μέσω του προτεινόμενου Government AI Accelerator και του ApplyAI Programme, θα παρέχεται υποστήριξη για την ανάπτυξη και εφαρμογή πρακτικών λύσεων ΤΝ. Επιπρόσθετα, προβλέπεται η δημιουργία μηχανισμών προκαταρκτικής διαβούλευσης με την αγορά και επίδειξης τεχνολογικών λύσεων, δίνοντας τη δυνατότητα σε κυπριακές επιχειρήσεις τεχνολογίας, συμπεριλαμβανομένων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των startups να παρουσιάζουν τις δυνατότητες και τις καινοτόμες εφαρμογές τους και να διερευνούν ευκαιρίες συνεργασίας με το Δημόσιο.

Ζεσταίνουν δειλά-δειλά τις μηχανές για Moneyval το 2028

Θα διορθωθεί η σύσταση για NPO's στο 1ο τρίμηνο 2027 και στο 4ο τρίμηνο θα αρχίσουν τα ερωτηματολόγια

Την περίοδο 2014-2023 οι τράπεζες προχώρησαν στον τερματισμό ή την αναστολή 72.174 επιχειρηματικών σχέσεων με πελάτες για λόγους συμμόρφωσης, ενώ οι λογαριασμοί που συνδέονταν με τις συγκεκριμένες σχέσεις ανήλθαν συνολικά σε 160.439.

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Ο δρόμος που έχει διανύσει η Κύπρος σε σχέση με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος) είναι μακρύς. Σιγά-σιγά όμως «ζεσταίνει τις μηχανές» ώστε να είναι έτοιμη για τον 6ο γύρο αξιολόγησης της Moneyval, όταν θα επισκεφθούν την Κύπρο οι εμπειρογνώμονες τον Οκτώβρη του 2028. Όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», στο 4ο τρίμηνο του 2027 αναμένεται να ξεκινήσει η προκαταρκτική διαδικασία (preparative) ερωτηματολογίων για την αξιολόγηση της Moneyval, μια διαδικασία που λαμβάνει μεγάλο όγκο πληροφοριών και εντύπων.

Ωστόσο, μέχρι τη διαδικασία αυτή, βάσει σχεδιασμών και πληροφόρησης, μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2027 η Κύπρος αναμένεται να διορθώσει τα «στατιστικά» της και να κάνει περαιτέρω πρόοδο πάνω στις αξιολογήσεις της Moneyval που προέκυψαν από τον 5ο γύρο αξιολόγησης. Πρακτικά, για 1 από τα 2 τεχνικά πρότυπα που χαρακτήρισαν τη χώρα ως «μερικώς συμμορφούμενη» (partially compliant). Ένα από αυτά λοιπόν, είναι η «Σύσταση 8» και αφορά τους NPO's, δηλαδή τους «Μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς» και είναι σε «αστερίσκο» τη δεδομένη στιγμή. Η «Κ» είναι σε θέση να γνωρίζει ότι η κυβέρνηση έχει προχωρήσει στα βήματα που πρέπει να προχωρήσει σε συνεργασία με μεγάλο Οίκο από τους «Big 4» και γι' αυτήν τη «μερικώς συμμορφούμενη» σύσταση θα γίνουν οι διαδικασίες όπως ορίζει η Moneyval για να φύγει από την κατάσταση «μερικώς συμμορφούμενη» και να μπει ως «συμμορφούμενη». Πέραν αυτού, η Κύπρος θα παραμείνει με ένα «μερικώς συμμορφούμενο» στοιχείο, το οποίο αφορά τη διασύνδεση πληροφοριών μεταξύ του κράτους, δηλαδή την αυτόματη διασύνδεση πληροφοριών μεταξύ αστυνομίας και ΜΟΚΑΣ, ή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου με το υπουργείο Οικονομικών και ούτω καθεξής. Είναι ένα «πρότζεκτ» το οποίο ομολογουμένως είναι δύσκολο, όπως μεταφέρουν στην εφημερίδα πρόσωπα που είναι σε θέση να γνωρίζουν.

> **Υπήρξε συνάντηση υψηλού επιπέδου του Συνδέσμου Τραπεζών της Κύπρου πριν περίπου ένα μήνα με τον πρόεδρο της Moneyval, Nicola Muccioli, όπου αναγνωρίστηκαν τα μεγάλα βήματα που έχει κάνει η Κύπρος.**

Την ίδια ώρα, αξίζει να σημειωθεί πως υπήρξε συνάντηση υψηλού επιπέδου του Συνδέσμου Τραπεζών της Κύπρου πριν περίπου ένα μήνα με τον πρόεδρο της Moneyval, Nicola Muccioli, όπου αναγνωρίστηκαν τα μεγάλα βήματα που έχει κάνει η Κύπρος, αλλά συζητήθηκαν και οι βελτιώσεις που μπορεί να προχωρήσει ως χώρα για να είναι πλήρως συμμορφούμενη.

Σύμφωνα με στοιχεία που είχε παρουσιάσει η «Κ» σε προηγούμενο ρεπορτάζ για κλεισίματα λογαριασμών και είναι και τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία που υπάρχουν στον Σύνδεσμο Τραπεζών Κύπρου, την περίοδο 2014-2023 οι τράπεζες προχώρησαν στον τερματισμό ή την αναστολή 72.174 επιχειρηματικών σχέσεων με πελάτες για λόγους συμμόρφωσης, ενώ οι λογαριασμοί που συνδέονταν με τις συγκεκριμένες σχέσεις ανήλθαν συνολικά σε 160.439. Σύμφωνα με εκείνα τα στοιχεία, οι συγκεκριμένες επιχειρηματικές σχέσεις αφορούσαν εισερχόμενες μεταφορές συνολικού ύψους 41,8 δισ. ευρώ, ενώ η αξία των εξερχόμενων μεταφορών είχε φτάσει τα 49,5 δισ. ευρώ. Ταυτόχρονα, το «P&L impact», που αποτυπώνει στην ουσία την επίδραση στα αποτελέσματα των τραπεζών από τις σχέσεις που τερματίστηκαν ή ανεστάλησαν, ανήλθε σε 83,5 εκατ. ευρώ. Σχετικά με το «de-risking», τα δεδομένα που έχει στην κατοχή της η «Κ» δείχνουν πως ο αριθμός των ενεργών ή εγκεκριμένων «introducers» ανέρχονταν σε 1.734 το 2014, για να μειωθεί σε 366 το 2023, με ποσοστιαία μείωση στο 79%. Συγχρόνως, μείωση είχε σημειωθεί και στους ενεργούς πελάτες που είχαν εισαχθεί μέσω των συγκεκριμένων διαμεσολαβητών. Συγκεκριμένα, από 119.004 το 2014, ο αριθμός τους μειώθηκε σε 12.445 το 2023, καταγράφοντας ποσοστιαία μείωση της τάξης του 90%.

Σαφής η βελτίωση

Την ίδια ώρα, η πρόοδος που έχει κάνει η Κύπρος στις συστάσεις και στις αξιολογήσεις της Moneyval είναι ξεκάθαρη. Το 2013 η Κύπρος είχε 22 συστάσεις στη βαθμίδα «σε μεγάλο βαθμό συμμορφούμενη», 11 στη βαθμίδα «Συμμορφούμενη» και 7 ως «Μερικώς συμμορφούμενες». Το 2021 υπήρξε σημαντική βελτίωση, αφού οι «πλήρως συμμορφούμενες» ήταν 16 και οι «μερικώς», 4. Η ανοδική πορεία συνεχίστηκε και κατά τις αξιολογήσεις του 2022 και του 2023, με την εικόνα να διαμορφώνεται περαιτέρω το 2025. Το 2025 η Κύπρος έχει 22 συστάσεις «σε μεγάλο βαθμό συμμορφούμενες» και «συμμορφούμενες» 16. Από το 2013, οι πλήρως συμμορφούμενες αξιολογήσεις αυξήθηκαν από 11 σε 16 και οι μερικώς συμμορφούμενες μειώθηκαν από 7 σε 2, ενώ οι αξιολογήσεις «σε μεγάλο βαθμό συμμορφούμενες» παρέμειναν στις 22.

Η Κύπρος αξιολογείται από τη Moneyval, η οποία εφαρμόζει τη μεθοδολογία FATF. Στο πλαίσιο του 5ου γύρου αξιολόγησης της MONEYVAL, η σχετική έκθεση αξιολόγησης για την Κύπρο δημοσιεύθηκε το 2020. Η αξιολόγηση, η οποία διενεργήθηκε βάσει της αξιόπιστης μεθοδολογίας FATF από ομάδα διεθνών εμπειρογνωμόνων, αποτύπωσε τα μέτρα που έλαβε η Κύπρος για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας τα τελευταία χρόνια και σημείωσε ορισμένους τομείς στους οποίους απαιτούνται περαιτέρω βελτιώσεις.

Αργή παρά τη βελτίωση η ελληνική Δικαιοσύνη

Η Ελλάδα έχει διπλάσιους δικαστές σε σχέση με την Ε.Ε., αλλά χρειάζεται 4 μήνες περισσότερους για να ολοκληρωθεί μία υπόθεση

Της **ΘΕΛΜΑΣ ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**

Τεράστιες συνεχίζουν να είναι οι καθυστερήσεις στην εκδίκαση υποθέσεων, υπονομεύοντας συνολικά την αποδοτικότητα του δικαστικού συστήματος, αλλά και την ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού.

Το 2024 η Ελλάδα διέθετε περίπου διπλάσιους δικαστές σε σύγκριση με την ευρωπαϊκή διάμεσο κι όμως ο χρόνος διεκπεραίωσης αστικών υποθέσεων στα Πρωτοδικεία ήταν περίπου τριπλάσιος από την Ευρώπη, ξεπερνώντας τα δύο χρόνια. Παρά τη βελτίωση που εκτιμάται ότι έχει σημειωθεί έκτοτε, με την πρωτόδικη δικαστική απόφαση να εκδίδεται πλέον σε σχεδόν ένα χρόνο (357 ημέρες), η απονομή της δικαιοσύνης εξακολουθεί να είναι πολύ βραδύτερη από την Ευρώπη.

Το ελληνικό δικαστικό σύστημα εμφανίζει μία από τις χειρότερες επιδόσεις της Ε.Ε., ξεπερνώντας μόνο την Κύπρο και συγκεντρώνοντας μόλις 34,8 στις 100 μονάδες, με επιδείνωση -7,4 μονάδων από το 2023. Πρόκειται για κατάταξη στον δείκτη JUSPER (Justice Systems Performance Index) του ΚΕΦΙΜ για το 2024, που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο ερευνητικής συνεργασίας με το European Liberal Forum.

Η μελέτη βασίζεται σε αντικειμενικούς δείκτες από τα στοιχεία της Κομισιόν για την αξιολόγηση τριών πυλώνων:

- Της αποδοτικότητας (η Ελλάδα στην 26η θέση στην Ε.Ε.).
- Των θεσμικών χαρακτηριστικών (22η θέση).
- Των οικονομικών πόρων (19η θέση).

Τη μελέτη υπογράφουν ο επικεφαλής ερευνών Κωνσταντίνος Σαραβάκος και οι βοηθοί ερευνητικών προγραμμάτων Χρήστος Λούκας, Ιωάννης Ναβροζίδης και Γιάννης Φίλιος.

Οσον αφορά την αποδοτικότητα του συστήματος, μεγαλύτερο «αγκάθι» αποτελεί η χαμηλή ταχύτητα διεκπεραίωσης των δικαστικών υποθέσεων, η οποία οδηγεί και σε συσσώρευση εκκρεμών υποθέσεων. Συγκεκριμένα, ο χρόνος διεκπεραίωσης αστικών υποθέσεων σε πρώτο βαθμό φτάνει στις 737 ημέρες, περίπου τριπλάσιος της ευρωπαϊκής διαμέσου (κατά προσέγγιση 245 ημέρες). Παράλληλα, για κάθε 100 νέες υποθέσεις επιλύονται περίπου 81, γεγονός που οδηγεί σε περαιτέρω συσσώρευση εκκρεμοτήτων. Στην κατηγορία της αποδοτικότητας η Ελλάδα συγκεντρώνει μόλις 26,1 μονάδες έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου στις 56,4 μονάδες, με ετήσια πτώση της τάξης των 18,4 μονάδων.

Το βασικό πρόβλημα δεν είναι η έλλειψη δικαστών, αλλά η οργάνωση και η υποστήριξη του έργου τους. Η Ελλάδα διαθέτει 37,3 δικαστές ανά 100.000 κατοίκους, περίπου διπλάσιους από την ευρωπαϊκή διάμεσο. Ωστόσο, σε κάθε δικαστή αντιστοιχεί μόλις ένας εργαζόμενος υποστήριξης, έναντι περίπου τριών στην Ευρώπη.

Πέρα από την αποδοτικότητα του δικαστικού συστήματος, η αξιολόγηση είναι χαμηλή και όσον αφορά τα θεσμικά χαρακτηριστικά του, όπως η ψηφιοποίηση και η προσβασιμότητα πολιτών και επιχειρήσεων στη δικαιοσύνη. Η μελέτη αναδεικνύει την ανάγκη για αποτελεσματικότερες ψηφιακές υπηρεσίες, καλύτερη ενημέρωση των πολιτών και ενίσχυση της νομικής αρωγής για όσους δυσκολεύονται να καλύψουν το κόστος μιας δικαστικής διαδικασίας. Στο πεδίο των θεσμικών χαρακτηριστικών, η Ελλάδα συγκεντρώνει 39 μονάδες έναντι 50 του ευρωπαϊκού μέσου όρου, καταγράφοντας επιδείνωση 9,7 μονάδων σε σύγκριση με το 2023.

Σύμφωνα με τον δείκτη JUSPER (Justice Systems Performance Index) του ΚΕΦΙΜ για το 2024, η απονομή της δικαιοσύνης στην Ελλάδα εξακολουθεί να είναι πολύ βραδύτερη από την Ευρώπη. Το ελληνικό δικαστικό σύστημα εμφανίζει μία από τις χειρότερες επιδόσεις της Ε.Ε., ξεπερνώντας μόνο την Κύπρο και συγκεντρώνοντας μόλις 34,8 στις 100 μονάδες, με επιδείνωση -7,4 μονάδων από το 2023.

> **Το βασικό πρόβλημα είναι η ενίσχυση του έργου των δικαστών καθώς για κάθε δικαστή στην Ελλάδα αντιστοιχεί μόλις ένας εργαζόμενος υποστήριξης, έναντι περίπου τριών στην Ευρώπη.**

Βελτίωση σημειώθηκε αντιθέτως στο σκέλος των οικονομικών πόρων που διαθέτει το κράτος στα δικαστήρια για την υποστήριξη του έργου τους, αν και δεν κατάφερε να κλείσει το χάσμα με την Ε.Ε. Η Ελλάδα συγκεντρώνει 41,7 μονάδες έναντι 50,5 στην Ε.Ε. με άνοδο 12,6 μονάδων από το 2023. Η μικρότερη υστέρηση σε αυτόν τον πυλώνα δείχνει ότι η αύξηση των διαθέσιμων πόρων δεν αρκεί από μόνη της για τη βελτίωση της λειτουργίας των δικαστηρίων.

Συνολικά, η χαμηλή επίδοση της Ελλάδας στο δικαστικό σύστημα φαίνεται ότι έχει διαχρονικό χαρακτήρα, επιδρώντας στις άμεσες ξένες επενδύσεις, αλλά και στη φορολογική ανταγωνιστικότητα. «Η ταχύτερη επίλυση των διαφορών και η αποτελεσματικότερη εφαρμογή των συμβάσεων μπορούν να περιορίσουν την αβεβαιότητα και το κόστος των συναλλαγών, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός ευνοϊκότερου περιβάλλοντος για την επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις», αναφέρει χαρακτηριστικά η μελέτη.

Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνονται κάποιες ενθαρρυντικές ενδείξεις σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών, που κινούνται εν μέρει προς τη σωστή κατεύθυνση. Σύμφωνα με στοιχεία που έχει παρουσιάσει το υπουργείο Δικαιοσύνης, κατά τους πρώτους 18 μήνες εφαρμογής του νέου δικαστικού χάρτη, από τον Σεπτέμβριο του 2024 έως τον Μάρτιο του 2026, ο εκτιμώμενος χρόνος έκδοσης απόφασης στα Πρωτοδικεία μειώθηκε από 774 σε 357 ημέρες, που όμως εξακολουθεί να ξεπερνά τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Στο μεταξύ, ο ρυθμός εκκαθάρισης των υποθέσεων εκτιμάται ότι αυξήθηκε από 86,2% σε 105,1%.

«Δεν αρκεί να διαθέτουμε περισσότερους δικαστές από τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, όταν η επίλυση μιας υπόθεσης εξακολουθεί να απαιτεί τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα. Χρειαζόμαστε καλύτερη οργάνωση, επαρκή υποστήριξη των δικαστών, ουσιαστική αξιοποίηση της τεχνολογίας και συστηματική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων», δηλώνει ο πρόεδρος του ΚΕΦΙΜ Νίκος Ρώμπαπας, τονίζοντας ότι οι πρόσφατες ενδείξεις βελτίωσης είναι ενθαρρυντικές, αλλά παραμένει μεγάλη απόσταση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Η μελέτη αναδεικνύει επιπλέον ως βασικές προτεραιότητες τη μείωση των εκκρεμών υποθέσεων, την απλούστευση των διαδικασιών, την καλύτερη κατανομή του φόρτου εργασίας, την ενίσχυση του προσωπικού υποστήριξης και τη συνεχή κατάρτιση των δικαστών.

Περιορισμένος ανταγωνισμός, χαμηλά επιτόκια στις καταθέσεις

Για «στενό ολιγοπώλιο» κάνει λόγο η Επιτροπή Ανταγωνισμού

Της **ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ**

Οι αυξήσεις των επιτοκίων της ΕΚΤ πέρασαν με το σταγονόμετρο στις ελληνικές καταθέσεις καθώς την περίοδο Ιουνίου 2022 - Μαΐου 2023, στην Ελλάδα μετακυλίστηκε μόλις το 10% των μεταβολών των επιτοκίων της ΕΚΤ, έναντι 20% κατά μέσον όρο στην Ευρώπη. Την εκτίμηση της S&P επικαλείται η Επιτροπή Ανταγωνισμού στην έρευνα που πραγματοποίησε για τις τραπεζικές καταθέσεις, διαπιστώνοντας ότι η καθυστέρηση είναι ακόμη πιο εμφανής στις προθεσμιακές καταθέσεις.

Από τον Ιούλιο του 2022 έως τον Σεπτέμβριο του 2023 η ΕΚΤ αύξησε δέκα φορές το επιτόκιο διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων (DFR), από 0,50% στο 4%. Στην Ελλάδα, όμως, οι διαδοχικές αυξήσεις δεν πέρασαν με τον ίδιο ρυθμό στις προθεσμιακές καταθέσεις των νοικοκυριών. Με το DFR στο 2,50%, τον Φεβρουάριο του 2023, τα επιτόκια των τρίμηνων προϊόντων των συστημικών τραπεζών βρίσκονταν στο 0,40%-0,50%. Στα μέσα του έτους, με το DFR στο 3,50%, παρέμεναν στο ίδιο εύρος. Ακόμη και μετά την ένατη αύξηση, στο 3,75%, τον Αύγουστο του 2023, η επόμενη κίνηση ήρθε από μία μόνο συστημική τράπεζα. Και ενώ ο κύκλος αυξήσεων της ΕΚΤ είχε πλέον ολοκληρωθεί, το επιτόκιο των νέων προθεσμιακών καταθέσεων ιδιωτών έως ενός έτους στην Ελλάδα εξακολουθούσε, στα μέσα του 2024, να υπολείπεται περίπου κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης.

Κυριαρχία συστημικών

Σύμφωνα με την Επιτροπή, η διαπίστωση αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα υπό το πρίσμα της δομής της αγοράς. Όπως σημειώνει, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες συγκέντρωναν το 2024 το

Υψηλή ρευστότητα τραπεζών, μεγάλη συγκέντρωση, ομοιογένεια στα βασικά προϊόντα και περιορισμένη κινητικότητα καταθετών, οι βασικές αιτίες των χαμηλών επιτοκίων.

94,07% των καταθέσεων, χαρακτηρίζοντας τον κλάδο «στενό ολιγοπώλιο». Αν και η Επιτροπή δεν διαπιστώνει ύπαρξη καρτέλ ή συνεννόηση των τραπεζών, περιγράφει τις συνθήκες που περιορίζουν την ένταση του ανταγωνισμού. Αυτές είναι η υψηλή συγκέντρωση, η μεγάλη ομοιογένεια στα βασικά προϊόντα, τα ισχυρά τραπεζικά σήματα και η χαμηλή κινητικότητα καταθετών. Η έκθεση καταγράφει νέες κινήσεις και πιθανούς ανταγωνιστές –CrediaBank, Optima, συνεταιριστικές τράπεζες, Viva Bank και ψηφιακές τράπεζες– αλλά το κρίσιμο ερώτημα, όπως υπογραμμίζει, δεν είναι μόνο αν εμφανίζονται νέοι παίκτες, αλλά αν μπορούν να προσελκύσουν αρκετές καταθέσεις ώστε να αναγκάσουν τους μεγάλους να βελτιώσουν τις προσφορές τους.

Το πρόβλημα επίσης δεν είναι μόνο πόσες τράπεζες υπάρχουν, αλλά και πόσο εύκολα μπορεί ο καταθέτης να αντιδράσει. Οι ιδιώτες συνήθως δεν έχουν διαπραγματευτική ισχύ για να διεκδικήσουν υψηλότερο επιτόκιο, ενώ οι επιχειρήσεις και οι πελάτες με μεγαλύτερα υπόλοιπα μπορούν να έχουν ισχυρότερη θέση, ανάλογα με τη συνολική συνεργασία τους με την τράπεζα. Παράλληλα, οι μακροχρόνιες σχέσεις με την κύρια τράπεζα καθώς και η απώλεια τόκων σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης από προθεσμιακή, λειτουργούν αποτρεπτικά.

Αδρανείς καταθέτες

Η αδράνεια των καταθετών αποτυπώνεται, σύμφωνα με την Επιτροπή, στο γεγονός ότι το 86% των ιδιωτών και το 73% των επιχειρήσεων που είχαν προθεσμιακή επέλεξαν τράπεζα με την οποία ήδη συνεργάζονταν. Μόνο το 14% των ιδιωτών που άνοιξαν τέτοια κατάθεση την τελευταία πενταετία επέλεξε πάροχο χωρίς προηγούμενη τραπεζική σχέση.

ΠΗΓΗ: Επιτροπή Ανταγωνισμού

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Οι τράπεζες από την πλευρά τους αντιτείνουν ότι τα χαμηλά επιτόκια καταθέσεων αντανακλούν την πλεονάζουσα ρευστότητα, τη σύνθεση της καταθετικής βάσης και τη χαμηλή ανάγκη άντλησης νέων καταθέσεων. Όπως υποστηρίζουν, μεγάλο μέρος της ελληνικής καταθετικής βάσης προέρχεται από ιδιώτες με μικρά υπόλοιπα και βρίσκεται σε λογαριασμούς όψεως και ταμιευτηρίου, που συνήθως έχουν χαμηλότερα επιτόκια από τις προθεσμιακές.

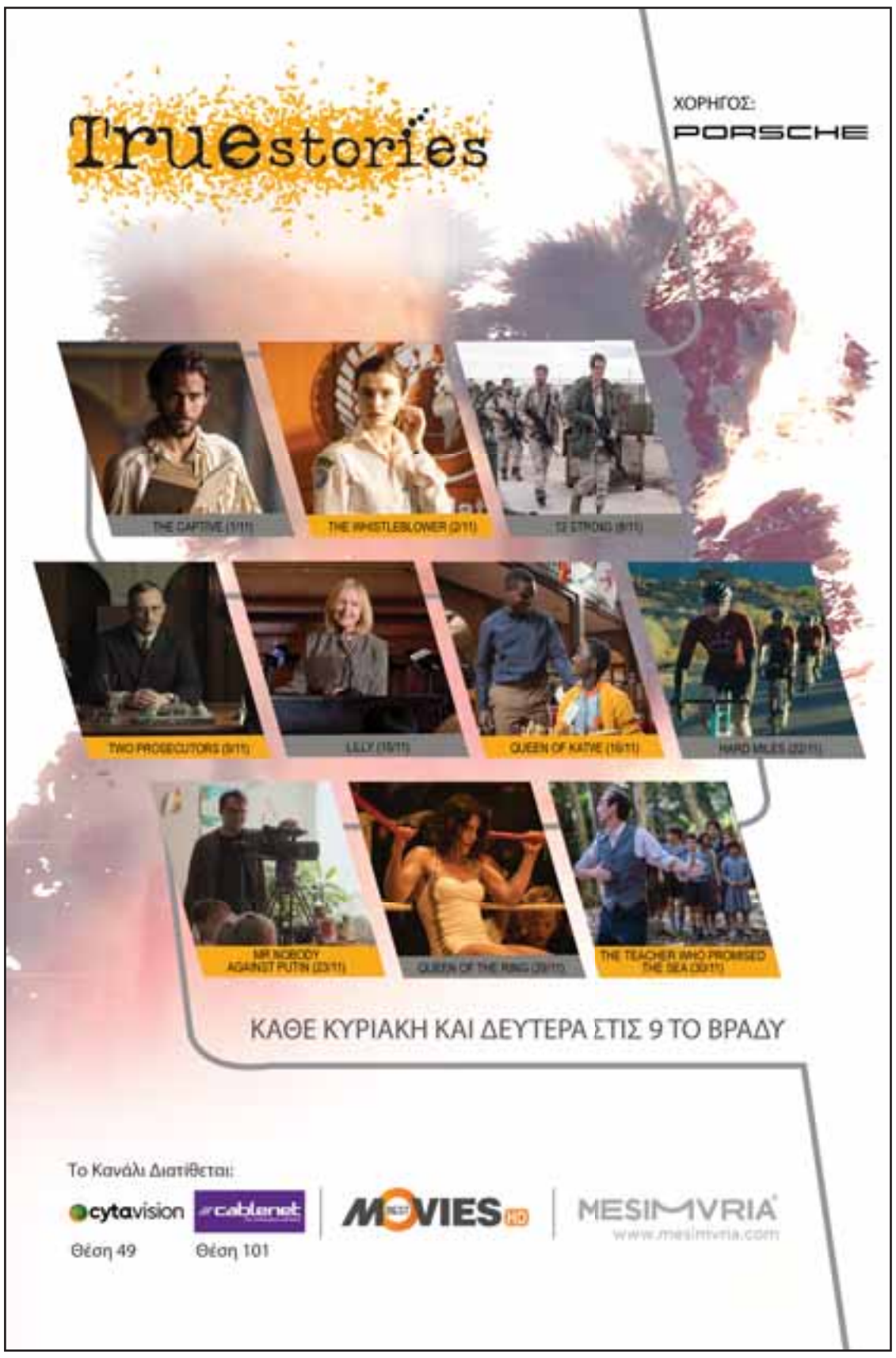
Μέση κατάθεση 5.000 ευρώ

Η έκθεση παραθέτει στοιχεία που δείχνουν μεγάλη διασπορά, με το 70% περίπου των καταθετών σε κάθε τράπεζα να έχει υπόλοιπο κάτω από 1.000 ευρώ. Η μέση κατάθεση ανά τράπεζα υπολογίζεται σε περίπου 5.000 ευρώ για ιδιώτες και 80.000 για επιχειρήσεις, έναντι 19.000 και 150.000 ευρώ αντίστοιχα στον ευρωπαϊκό μέσο όρο που παραθέτει η έκθεση.

Η Επιτροπή προτείνει να εξεταστεί στην Ελλάδα ένας λογαριασμός αντίστοιχος του γαλλικού Livret A και του LEP, που είναι αποταμιευτικοί λογαριασμοί με ελεύθερη ανάληψη, των οποίων το επιτόκιο ορίζει το κράτος κατόπιν εισήγησης της κεντρικής τράπεζας και τα κεφάλαια κατευθύνονται σε δημόσιους σκοπούς. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει η Επιτροπή, τον Φεβρουάριο του 2025 απέδιδαν 2,4% και 3,5% αντίστοιχα, με όριο κατάθεσης περίπου 20.000 ευρώ και δυνατότητα τήρησης σε μία μόνο τράπεζα. Ένα δεύτερο παράδειγμα είναι το βελγικό μοντέλο fidelity premium, όπου ο καταθέτης λαμβάνει ένα βασικό επιτόκιο και πρόσθετη απόδοση για τα χρήματα που παραμένουν στον λογαριασμό επί 12 μήνες. Έτσι επιβραβεύεται η σταθερή αποταμίευση χωρίς να δεσμεύεται όλο το ποσό όπως σε μια προθεσμιακή, αν και η Επιτροπή επισημαίνει ότι τυχόν σύνδεση με λογαριασμό όψεως μπορεί να δυσκολέψει την αλλαγή τράπεζας. Η έκθεση ζητά να αξιολογηθούν οι δημοσιονομικές και πρακτικές προϋποθέσεις για το γαλλικό μοντέλο, ενώ τα προϊόντα τύπου fidelity premium θα πρέπει να έχουν απλούς, διαφανείς και τυποποιημένους όρους.

Υψηλή ρευστότητα

Η Επιτροπή συνδέει τα χαμηλά επιτόκια καταθέσεων με την άνετη ρευστότητα των τραπεζών, παρατηρώντας ότι όταν οι καταθέσεις είναι άφθονες, μειώνεται το κίνητρο να προσφερθούν υψηλότερες αποδόσεις για την προσέλκυση νέων κεφαλαίων. Οι δείκτες ρευστότητας των συστημικών τραπεζών παρέμεναν σημαντικά πάνω από το ελάχιστο όριο του 100%, ενώ ο λόγος δανείων προς καταθέσεις ήταν περίπου 60% το 2022-2024, έναντι 100% και άνω στην Ευρωζώνη. Παράλληλα, το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο των ελληνικών συστημικών τραπεζών αυξήθηκε από 2,14% το 2022 σε 3,23% το 2023 και διαμορφώθηκε στο 3,04% το 2024, έναντι 1,36%, 1,60% και 1,60% αντίστοιχα στην Ευρωζώνη, εξηγώντας ότι το υψηλό επιτοκιακό περιθώριο με τον χαμηλό λόγο δανείων προς καταθέσεις εξηγεί τις χαμηλές αποδόσεις στη μεγάλη καταθετική βάση.

Εκρηκτικό κοκτέιλ εκτινάσσει τις τιμές ρεύματος στην Ευρώπη

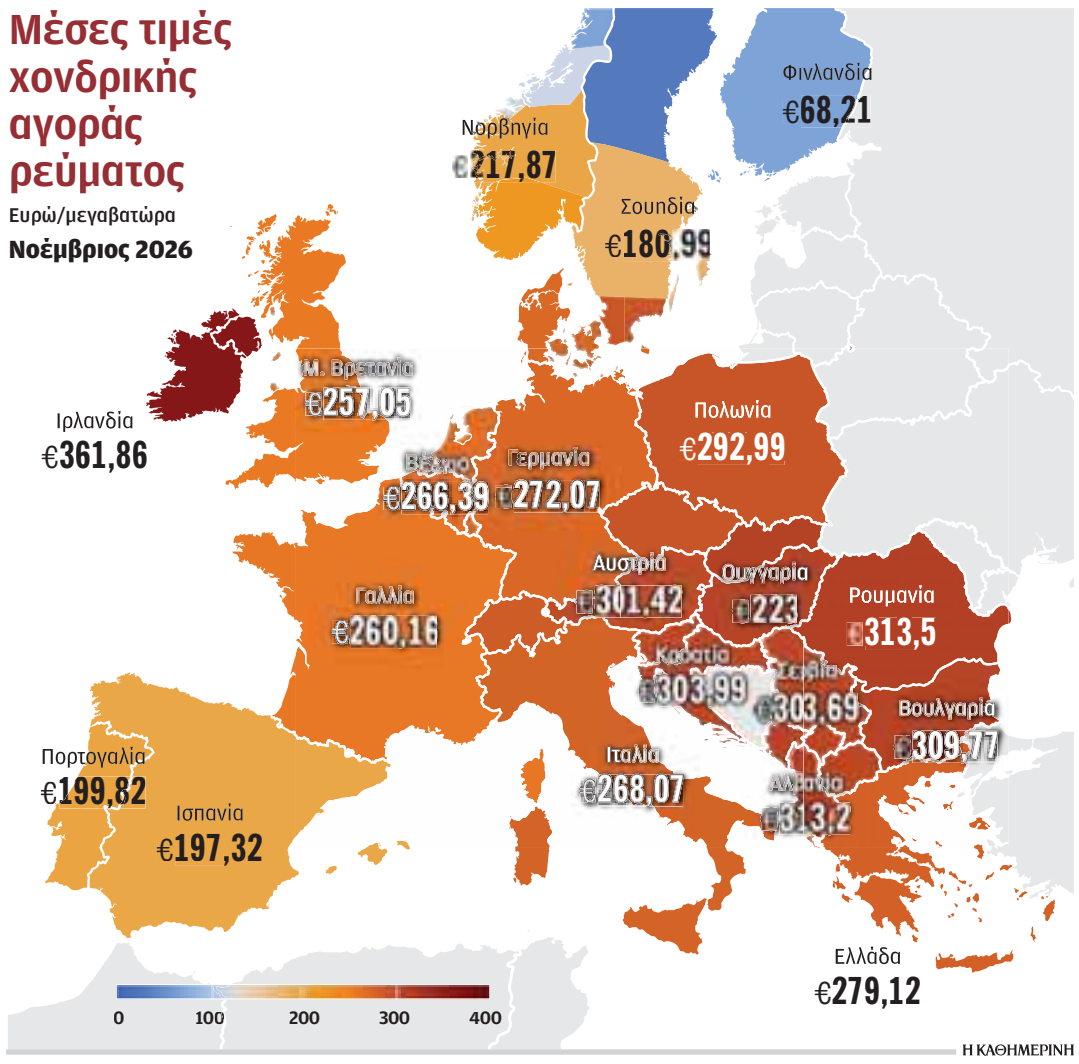
Χαμηλές θερμοκρασίες, μείωση παραγωγής ΑΠΕ και ακριβό φυσικό αέριο

Της **ΧΡΥΣΑΣ ΛΙΑΓΓΟΥ**

Η εκρηκτική άνοδος του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας με την έναρξη της χειμερινής περιόδου δοκιμάζει τις αντοχές νοικοκυριών και επιχειρήσεων στην Ελλάδα και σε ολόκληρη την Ευρώπη. Στην ελληνική χονδρεμπορική αγορά, η μέση τιμή του ρεύματος διαμορφώνεται τις πρώτες 12 ημέρες του Νοεμβρίου πάνω από τα 279 ευρώ/μεγαβατώρα, καταγράφοντας άλμα 42% σε σχέση με τον Οκτώβριο (197,07 ευρώ), όταν είχε ήδη αυξηθεί κατά 25% έναντι του Σεπτεμβρίου. Το ράλι των τιμών, που ξεκίνησε τον Ιούλιο και μεταφέρθηκε σταδιακά στα πράσινα και κίτρινα κυμαινόμενα τιμολόγια λιανικής, κορυφώθηκε τη Δευτέρα 9 Νοεμβρίου. Η μέση τιμή της μεγαβατώρας εκτινάχθηκε στα 349 ευρώ, επίπεδο που είχε να καταγραφεί από την ενεργειακή κρίση του 2022, ξεπερνώντας τις βραδινές ώρες τα 540 ευρώ.

Αντίστοιχη εικόνα επικράτησε στις ευρωπαϊκές αγορές, με τις τιμές να παραμένουν και σήμερα κοντά στα 200 ευρώ στις περισσότερες χώρες, με εξαίρεση τις παραδοσιακά φθηνότερες αγορές της Ιβηρικής Χερσονήσου και της Σκανδιναβίας. Στην Ελλάδα η μέση τιμή υποχωρεί σήμερα στα 225 ευρώ/μεγαβατώρα, με τη μέγιστη τιμή τις βραδινές ώρες να φτάνει στα 377 ευρώ.

Πίσω από την εκτίναξη των τιμών βρίσκεται ένας συνδυασμός δυσμενών παραγόντων, με κυριότερους την αυξημένη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας λόγω των χαμηλών θερμοκρασιών, την περιορισμένη παραγωγή από αιολικά και φωτοβολταϊκά και το υψηλό κόστος του φυσικού αερίου. Παρά την αποκλιμάκωση των τελευταίων ημερών, η τιμή του παραμένει πάνω από 170% υψηλότερη σε σχέση με τα επίπεδα πριν από την έναρξη των πολεμικών συγκρούσεων στο Ιράν.

Αλμα 42% της μέσης τιμής ρεύματος στη χονδρεμπορική αγορά τις πρώτες 12 ημέρες του Νοεμβρίου σε σύγκριση με τον Οκτώβριο.

Η «σκοτεινή άπνοια»

Η Ευρώπη βιώνει ένα εκτεταμένο επεισόδιο του φαινομένου Dunkelflaute, γνωστού ως «σκοτεινή άπνοια». Πρόκειται για περιόδους κατά τις οποίες η περιορισμένη ηλιοφάνεια και οι ασθενείς άνεμοι περιορίζουν ταυτόχρονα την παραγωγή αιολικής και φωτοβολταϊκής ενέργειας. Υπό αυτές τις συνθήκες, τα ηλεκτρικά συστήματα αναγκάζονται να καλύψουν μεγαλύτερο μέρος της ζήτησης με συμβατικές μονάδες, κυρίως φυσικού αερίου, που έχουν σημαντικά υψηλότερο μεταβλητό κόστος παραγωγής. Στην Ελλάδα το φαινόμενο αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς η υψηλή εξάρτηση της ηλεκτροπαραγωγής από το φυσικό αέριο, όταν υποχωρεί η παραγωγή των ΑΠΕ, καθιστά την εγχώρια αγορά εξαιρετικά ευάλωτη στις διεθνείς διακυμάνσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις 9 Νοεμβρίου, όταν η μέση τιμή εκτινάχθηκε στα 349 ευρώ, το φυσικό αέριο κάλυψε το 60,73% της ηλεκτροπαραγωγής, ενώ η συμμετοχή των ΑΠΕ περιορίστηκε στο 24,23%.

Τις πιέσεις ενισχύει ο μηχανισμός οριακής τιμολόγησης της ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, βάσει του οποίου η τελευταία μονάδα που απαιτείται για την κάλυψη της ζήτησης καθορίζει την τιμή για το σύνολο της ενέργειας, με αποτέλεσμα ακόμη και η φθηνή παραγωγή των ΑΠΕ να αποζημιώνεται σε υψηλές τιμές.

Πρόσθετη πηγή ανησυχίας ενόψει του χειμώνα αποτελεί η περιορισμένη πληρότητα των ευρωπαϊκών αποθηκών φυσικού αερίου. Σύμφωνα με το δυσμενές σενάριο που περιγράφεται στις αναλύσεις του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας, ένας ιδιαίτερα ψυχρός χειμώνας, σε συνδυασμό με συνεχιζόμενες διαταραχές στις διεθνείς ροές LNG, θα μπορούσε να περιορίσει τα αποθέματα κάτω από το 10% της διαθέσιμης χωρητικότητας έως τα τέλη Μαρτίου 2027. Μια τέτοια εξέλιξη θα παρέτεινε την ενεργειακή αναταραχή και το επόμενο έτος, καθώς η ανάγκη αναπλήρωσης των αποθεμάτων θα συντηρούσε τη ζήτηση και τις ανοδικές πιέσεις στις τιμές.

Στο ήδη επιβαρυμένο περιβάλλον προστίθενται οι διαταραχές στην παραγωγή πυρηνικής ενέργειας χωρών της νοτιοανατολικής Ευρώπης και η μειωμένη υδροηλεκτρική παραγωγή λόγω της ξηρασίας των προηγούμενων μηνών.

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί η επίδραση της ενεργειακής κρίσης στον πληθωρισμό, καθώς η ενέργεια αποτελεί βασικό συντελεστή κόστους σχεδόν για το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας. Σε ετήσια βάση, το φυσικό αέριο ανατιμήθηκε κατά 80%, το πετρέλαιο κίνησης κατά 39,4%, το πετρέλαιο θέρμανσης κατά 37,5%, η βενζίνη κατά 25% και το ηλεκτρικό ρεύμα κατά 17,9%.

Πιέσεις στη βιομηχανία

Η σοβαρότερη ίσως μακροπρόθεσμη συνέπεια της νέας ενεργειακής κρίσης εντοπίζεται στην ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Σύμφωνα με το Bloomberg, ευρωπαϊκές επιχειρήσεις βρίσκονται αντιμέτωπες με το ενδεχόμενο περιορισμού ή ακόμη και διακοπής της παραγωγής τους. Στη Γερμανία, ιστορικό εργοστάσιο πορσελάνης ετοιμάζεται να κλείσει έπειτα από 182 χρόνια λειτουργίας, ενώ στην Πολωνία η βιομηχανία λιπασμάτων ζητεί κρατική παρέμβαση για την αντιμετώπιση του ενεργειακού κόστους.

Ισχυρές πιέσεις δέχεται και η ελληνική μεταποίηση. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΣΒΕ, η Ελλάδα κατατάσσεται τελευταία μεταξύ 24 εξεταζόμενων χωρών της Ε.Ε. ως προς το ενεργειακό κόστος.

Την ίδια ώρα, η κοινωνική διάσταση της κρίσης γίνεται ολοένα και πιο αισθητή, με κινητοποιήσεις πολιτών σε μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις ενάντια στην ακρίβεια.

Οι μισοί Ελληνες δεν μπορούν να καλύψουν έκτακτες δαπάνες

Της **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ**

Βαθύτερη ανισότητα πλούτου σήμερα σε σχέση με την περίοδο της κρίσης χρέους διαπιστώνει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες χώρες που βρέθηκαν αντιμέτωπες με προγράμματα διάσωσης, την ώρα που η Eurostat επισημαίνει πως περισσότεροι από τους μισούς Ελληνες σήμερα αδυνατούν να καλύψουν έκτακτες οικονομικές ανάγκες.

Ειδικότερα, όπως σημειώνουν σε ανάρτηση στο ιστολόγιο της ΕΚΤ οι ερευνητές Ντανίλο Μπιάνκο, Γίρι Σλάτσαλεκ και Ορέστε Τριστάνι, τα διαδοχικά μακροοικονομικά σοκ στην Ευρωζώνη, από την κρίση χρέους μέχρι την πανδημία και το πρόσφατο κύμα πληθωρισμού, άφησαν άνισα αποτυπώματα στην κατανομή του πλούτου.

Ενώ στον μέσο όρο της Ευρωζώνης η ανισότητα πλούτου αυξήθηκε την περίοδο 2010-2014 αλλά στη συνέχεια υποχώρησε, επιστρέφοντας κοντά στα προ κρίσης επίπεδα, η εικόνα στην Ελλάδα, στην Ισπανία, στην Ιταλία, στην Πορτογαλία, στην Κύπρο και στην Ιρλανδία είναι διαφορετική.

Η ανησυχία των αγορών για τη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους στις αρχές του 2010 πυροδότησε μια βαθιά ύφεση, η οποία έπληξε καίρια την αξία των ακινήτων και τα εισοδήματα, επισημαίνει η έρευνα. Η πτώση των τιμών των κατοικιών αποτέλεσε τον βασικό μοχλό διεύρυνσης της ανισότητας. Τα νοικοκυριά που είχαν δανειστεί για την αγορά σπιτιού είδαν την αξία της περιουσίας τους να μειώνεται, ενώ το ύψος των δανείων τους παρέμενε σταθερό. Παράλληλα, τα φτωχότερα στρώματα αναγκάστηκαν να εξαντλήσουν τις αποταμιεύσεις τους για να καλύψουν βασικές ανάγκες, τη στιγμή που οι μετοχές –τις οποίες κατέχουν κυρίως τα πλουσιότερα νοικοκυριά– ανέκαμψαν ταχύτερα.

Το αποτέλεσμα ήταν η ανισότητα στις πλησιέστερες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, να αποδειχθεί εξαιρετικά επίμονη. Ο δείκτης ανισότητας πλούτου Gini συνέχισε να αυξάνεται έως το 2021 και το 2023 παρέμεινε σημαντικά υψηλότερος από τα επίπεδα του 2010 και του 2014, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης, όπου υποχώρησε κάτω από τα προ κρίσης επίπεδα.

Δύο δομικοί παράγοντες εξηγούν αυτή ιδιαιτερότητα της Ελλάδας και των υπόλοιπων χωρών της κρίσης, εξηγούν οι ερευνητές της ΕΚΤ. Πρώτον, τα ασθενέστερα νοικοκυριά δυσκολεύτηκαν να αναπληρώσουν το «μαξιλάρι» των αποταμιεύσεων τους λόγω της παρατεταμένης ύφεσης. Δεύτερον, καταγράφηκε πτώση στα ποσοστά ιδιοκατοίκησης, κυρίως μεταξύ των νεότερων ηλικιών. Ετσι, όταν οι τιμές των ακινήτων άρχισαν σταδιακά να ανακάμπτουν, λιγότερα νοικοκυριά μπόρεσαν να επωφεληθούν από αυτή την άνοδο, συντηρώντας τις πιέσεις στην ανισότητα.

Η πτώση τιμών των κατοικιών αποτέλεσε τον βασικό μοχλό διεύρυνσης της ανισότητας. INTIME

Οι ανισότητες έχουν αυξηθεί σε σύγκριση με την περίοδο της κρίσης χρέους, διαπιστώνει η ΕΚΤ.

Ακόμη και κατά την περίοδο της πανδημίας και του υψηλού πληθωρισμού (2021-2023), που τα κρατικά μέτρα στήριξης και η μείωση της πραγματικής αξίας του χρέους περιόρισαν τις ανισότητες συνολικά στην Ευρωζώνη, στην Ελλάδα και στις χώρες των προγραμμάτων διάσωσης η ανισότητα του πλούτου παρέμεινε παγιωμένη σε υψηλά επίπεδα, αποδεικνύοντας τη μακροχρόνια επίδραση της κρίσης της προηγούμενης δεκαετίας.

Η διαρθρωτική ευαλωτότητα αποτυπώνεται και στα ευρήματα της Eurostat για την καθημερινή οικονομική ασφάλεια. Ενώ στην Ευρωπαϊκή Ενωση το ποσοστό των πολιτών που αδυνατούν να αντιμετωπίσουν απρόβλεπτα οικονομικά έξοδα μειώθηκε ελαφρώς το 2025, στο 29,2% από 30% το 2024, η Ελλάδα κατέγραψε τη χειρότερη επίδοση πανευρωπαϊκά. Πάνω από τον μισό πληθυσμό της χώρας (50,5%) δήλωσε αδυναμία κάλυψης έκτακτων δαπανών, ποσοστό υπερτριπλάσιο από αυτό της Ολλανδίας (15,3%) και υψηλότερο από χώρες όπως η Λετονία (43,7%) και η Βουλγαρία (42,4%).

ΑΠΟΨΗ

Η κατάρρευση της μετοχής της Caterpillar

Του **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ**

Η πτώση της μετοχής της Caterpillar (CAT), που είχε βρεθεί στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος επειδή «καταχωρίστηκε» στις εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης, στέλνει στους επενδυτές ένα μήνυμα μιας λέξης: «ΠΡΟΣΟΧΗ!».

Πριν από 12 μήνες ξεκινούσε η ξέφρενη άνοδος της μετοχής, από τα 537 στα 1.073 δολάρια (+99%). Σήμερα έχει υποχωρήσει βίαια κοντά στα 600 δολάρια, δηλαδή κατά -43%.

Γιατί η CAT θεωρήθηκε «AI stock»;

Παρότι η Caterpillar είναι παραδοσιακή βιομηχανία βαρέων μηχανημάτων και εξοπλισμού εξόρυξης, οι επενδυτές την τοποθέτησαν στις μετοχές AI λόγω της τεράστιας ενεργειακής ζήτησης των data. Η σκέψη είναι απλή: η έκρηξη της AI απαιτεί τεράστιες υποδομές, που καταναλώνουν τεράστιες ποσότητες ηλεκτρικής ενέργειας.

Αν και η διοίκηση τόνιζε τις πωλήσεις και τις παραγγελίες των data centers, οι επενδυτές είδαν υποχώρηση των παραδοσιακών λειτουργικών περιθωρίων.

Ετσι αναδείχθηκε ο ρόλος των γεννητριών και του φυσικού αερίου, και η Caterpillar είναι από τους μεγαλύτερους κατασκευαστές τουρμπινών, κινητήρων εσωτερικής καύσης και εφεδρικών γεννητριών (power generation equipment). Οι εταιρείες τεχνολογίας στράφηκαν μαζικά σε αυτήν για ενέργεια «on-site», δίπλα στα data centers, καθώς τα δημόσια δίκτυα αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες των AI servers.

Η ζήτηση για τα ενεργειακά προϊόντα της εκτινάχθηκε και το βιβλίο παραγγελιών έφτασε σε ρεκόρ δεκάδων δισεκατομμυρίων δολαρίων, με ορίζοντα το 2030. Η μετοχή ανέβηκε με πρωτοφανείς ρυθμούς, καθώς οι επενδυτές την έβλεπαν όχι ως κατασκευάστρια μηχανημάτων εκσκαφής αλλά ως «πάροχο υποδομών AI». Ομως, τελικά, από «success story» της Wall Street πέρασε σε διόρθωση.

Γιατί η τιμή της CAT διόρθωσε τόσο πολύ;

Οι λόγοι είναι τρεις.

Πρώτον, οι ανησυχίες για υπερβολικές αποτιμήσεις («valuation concerns»). Η μετοχή είχε προεξοφλήσει τεράστια κέρδη λόγω AI και αναλυτές της DA Davidson και της Bernstein υποβάθμισαν τις τιμές-στόχους και τις συστάσεις τους, κρίνοντας ότι «η τιμή της είχε ξεπεράσει τη λογική».

Δεύτερον, η «σιωπή» γύρω από τα περιθώρια κέρδους (profit margins). Ενώ η διοίκηση τόνιζε τις πωλήσεις και τις παραγγελίες των data centers, οι επενδυτές είδαν υποχώρηση των παραδοσιακών λειτουργικών περιθωρίων. Η κύρια δραστηριότητα, τα κατασκευαστικά μηχανήματα και ο εξοπλισμός εξόρυξης, δέχθηκε πιέσεις ή και επιβράδυνση, και τα έσοδα από την AI δεν αρκούσαν για να αντισταθμίσουν τη φθορά.

Τρίτον, η αλλαγή κλίματος απέναντι στα «AI plays»: οι θεσμικοί επενδυτές άρχισαν να κατοχυρώνουν κέρδη σε υπερτιμημένες μετοχές που συνδέονται έμμεσα με το οικοσύστημα της AI. Με δυο λόγια, παρότι παραμένει σημαντικός παίκτης στην τροφοδοσία των data centers, η Caterpillar βρέθηκε αντιμέτωπη με τη σκληρή πραγματικότητα: η υπερβολική αποτίμηση και η υποχώρηση των περιθωρίων πίεσαν τη μετοχή.

Υπάρχει, όμως, και τέταρτος λόγος. Ο Μάικλ Μπέρι, γνωστός ως «The Big Short». Ο οποίος ανακοίνωσε δημόσια «short» θέση στην Caterpillar στις 30 Ιουνίου 2026, με τη μετοχή στα 1.060,98 δολάρια, τονίζοντας ότι ήταν η πρώτη φορά που τη «σόρταρε», αφού μέχρι τότε διατηρούσε κερδοφόρες «long» θέσεις. Την είχε εντάξει, μάλιστα, στο λεγόμενο «AI bubble short», μαζί με Nvidia (NVDA), Tesla (TSLA), Applied Materials (AMAT) και iShares Semiconductor ETF (SOXX), θεωρώντας ότι οι αποτιμήσεις στην AI και τους ημιαγωγούς είχαν «παραφουσκώσει».

Η κίνησή του λειτούργησε ως «καμπανάκι» για την αγορά: η αποτίμηση είχε φτάσει σε υπερβολικά επίπεδα, με σαφή σημάδια υπερτίμησης έναντι των θεμελιωδών δεδομένων, και το αφήγημα γύρω από την εταιρεία κινδύνευε να εκτροχιαστεί. Μια κίνηση που εκ του αποτελέσματος ήταν απολύτως κερδοφόρος.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε πρώτη φορά στο Liberal.gr.

Σκληρό παζάρι στην Ε.Ε. για τρεις κορυφαίες θέσεις της ΕΚΤ

Οι λεπτές ισορροπίες και ο καθοριστικός ρόλος Γερμανίας και Γαλλίας

Της **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ**

Ολα τα βλέμματα στρέφονται στο πώς θα εξελιχθεί το «σκληρό παζάρι» μεταξύ των ηγετών της Ευρωζώνης για τις τρεις κορυφαίες θέσεις στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Τον πρώτο λόγο έχουν Γαλλία και Γερμανία, οι οποίες φέρεται να έχουν ήδη ξεκινήσει τις συζητήσεις. Το χρονοδιάγραμμα είναι ιδιαιτέρα πιεστικό. Το αργότερο έως τη Σύνοδο Κορυφής στις 17-18 Δεκεμβρίου θα πρέπει οι ηγέτες να έχουν καταλήξει στους διαδόχους των Κριστίν Λαγκάρντ, Φίλιπ Λέιν και Ιζαμπελ Σνάμπελ, και οι ισορροπίες είναι πολύ λεπτές.

Αν και όλες οι χώρες έχουν λόγο και μπορούν να διεκδικήσουν κάποια από τις θέσεις της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ, υπάρχει ένας άτυπος κανόνας σύμφωνα με τον οποίο Γαλλία και Γερμανία πρέπει να κατέχουν μόνιμες θέσεις σε αυτήν. Αλλωστε, ο διορισμός της Λαγκάρντ το 2019 ήταν αποτέλεσμα συμφωνίας μεταξύ της γερμανικής και της γαλλικής κυβέρνησης σχετικά με καίριες ηγετικές θέσεις στην Ε.Ε. μετά τις ευρωεκλογές εκείνου του έτους.

Οπως είναι γνωστό, οι θέσεις του προέδρου, του επικεφαλής οικονομολόγου και του επικεφαλής πράξεων αγοράς, από τις κορυφαίες στην ΕΚΤ, μένουν κενές το επόμενο διάστημα. Το ποιος θα αναλάβει το τιμόνι της κεντρικής τράπεζας θα καθορίσει και το ποιοι θα αναλάβουν τις άλλες δύο θέσεις. Και οι τρεις θα είναι πολιτικές αποφάσεις, τις οποίες θα πάρουν σε μια μεγάλη συμφωνία-πακέτο οι ηγέτες των χωρών της Ευρωζώνης.

Οι ασκήσεις ισορροπίας δεν είναι απλές, καθώς πρέπει να ληφθούν υπόψη διάφορα κριτήρια: εκτός από την εκπροσώπηση των δύο «μεγάλων», της Γαλλίας και της Γερμανίας, πρέπει να διασφαλιστεί ισορροπία μεταξύ των φύλων αλλά και Βορρά - Νότου.

Εως τη Σύνοδο Κορυφής στις 17-18 Δεκεμβρίου θα πρέπει οι ηγέτες να έχουν καταλήξει στους διαδόχους των Κριστίν Λαγκάρντ, Φίλιπ Λέιν και Ιζαμπελ Σνάμπελ.

Και οι δύο υποψήφιοι επικεφαλής της ΕΚΤ διαθέτουν εντυπωσιακά βιογραφικά. Ωστόσο, ο Ολλανδός Κλάας Νοτ –πρώην διοικητής της κεντρικής τράπεζας της χώρας– θεωρείται ότι ανήκει στο βόρειο στρατόπεδο των «γερακιών», ενώ ο Ισπανός Πάμπλο Ερνάντεθ ντε Κος –επικεφαλής της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών και πρώην διοικητής της Τράπεζας της Ισπανίας– είναι στο αντίθετο στρατόπεδο, στα «περιστέρια» της Νότιας Ευρώπης.

Σύμφωνα με την εφημερίδα Le Monde, ο Γερμανός καγκελάριος Φρίντριχ Μερτς και ο Γάλλος πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν συζήτησαν το θέμα, με το Ελιζέ να κλίνει προς τη στήριξη του Ισπανού Ντε Κος, καθώς και ενός επικεφαλής οικονομολόγου που θα επιλεγεί από το Βερολίνο. Η Λοράνς Μπουν, πρώην υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Γαλλίας και πρώην επικεφαλής οικονομολόγος του ΟΟΣΑ, ενδέχεται να αναλάβει τις πράξεις αγοράς, δηλαδή τη θέση της Σνάμπελ.

Η στάση του Βερολίνου δεν έχει ακόμη οριστικοποιηθεί. Βάσει των κανόνων του κυβερνητικού συνασπισμού της Γερμανίας εναπόκειται στον Λαρς Κλινγκμπάιλ, στέλεχος του κεντροαριστερού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD), να προτείνει έναν υποψήφιο για τη θέση του επικεφαλής οικονομολόγου, ο οποίος θα είναι αποδεκτός από τον καγκελάριο. Στο τραπέζι υπάρχουν διάφορα ονόματα, συμπεριλαμβανομένου του Τομπίας Αντριαν, ο οποίος το καλοκαίρι αποχώρησε από τη θέση του διευθυντή του Τμήματος Νομισματικών και Κεφαλαιαγορών του ΔΝΤ, την οποία θα αναλάβει από τον Ιανουάριο η Σνάμπελ.

Ο Ντε Κος φέρεται να κερδίζει γενικότερα έδαφος στους κόλπους της Ευρωζώνης, ωστόσο οι Ολλανδοί, από την πλευρά τους, δεν το έχουν βάλει κάτω. Τη Δευτέρα ο Νοτ έδωσε συνέντευξη στους Financial Times μέσω της οποίας διεμήνυσε ότι σε περίπτωση νέας κρίσης στην Ευρωζώνη είναι ανοιχτός στο να σχεδιαστεί ακόμη και ένα νέο εργαλείο το οποίο να είναι κατάλληλο για την καταπολέμησή της, πέραν αυτών που ήδη διαθέτει η ΕΚΤ. Υπενθυμίζεται πως το 2011 ο Νοτ ήταν ο πρώτος αξιωματούχος νομισματικής πολιτικής που συζήτησε ανοιχτά το ενδεχόμενο χρεοκοπίας της Ελλάδας, κάτι που πολύ θεώρησαν ότι ενέτεινε ακόμη περισσότερο την κρίση τότε, ενώ στις αρχές του 2012 έθεσε δημόσια την πιθανότητα του Grexit, μια θέση την οποία επανέλαβε και το καλοκαίρι του 2015.

Παράλληλα, ο Νοτ προσπάθησε να αποστασιοποιηθεί από τη φήμη του «γερακιού»: «Δεν μου αρέσει η διάκριση που γίνεται μεταξύ γερακιών και περιστεριών. Η Ευρώπη αντιμετωπίζει ήδη αρκετές προκλήσεις εκτός των συνόρων της. Ας μην υπερβάλλουμε, λοιπόν, όσον αφορά τις εσωτερικές διαιρέσεις μας», τόνισε.

Επιπλέον, ο Ολλανδός δημοσίευσε τον περασμένο μήνα έρευνα με τίτλο «Καθιστώντας το ευρώ ένα γεωπολιτικό νόμισμα» στο περιοδικό Le Grand Continent, όπου εξέφρασε την υποστήριξή του για την έκδοση κοινού ευρωπαϊκού χρέους – μια πολιτική που προωθείται συνήθως από τη Γαλλία, αλλά έχει πολύ μικρότερη αποδοχή στη Γερμανία.

Τα παραπάνω μπορούν ασφαλώς να ερμηνευθούν ως σήμα του Νοτ προς τον Νότο της Ευρωζώνης και φυσικά προς τη Γαλλία, έστω κι αν διακινδυνεύουν τη στήριξη του Βερολίνου. Για να εκλεγεί ο Νοτ δεν έχει την πολυτέλεια να εμφανίζεται ως ο ανυποχώρητος Ολλανδός.

Ο Γερμανός καγκελάριος Φρίντριχ Μερτς και ο Γάλλος πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν ήδη συζήτησαν το θέμα για τη νέα ηγεσία της ΕΚΤ, με το Παρίσι να κλίνει προς τη στήριξη του Ισπανού Ντε Κος, καθώς και ενός επικεφαλής οικονομολόγου που θα επιλεγεί από το Βερολίνο.

Η Μαύρη Θάλασσα πιο επικίνδυνη ναυτική δίοδος και όχι το Ορμούζ

Ανω των 300 οι επιθέσεις σε εμπορικά πλοία από τις αρχές του έτους

Μπορεί ο συνεχιζόμενος πόλεμος στο Ιράν να εξακολουθεί να προκαλεί σοβαρή διαταραχή στη ναυσιπλοΐα, όμως το πιο επικίνδυνο ναυτικό πέρασμα αυτήν τη στιγμή δεν βρίσκεται στα Στενά του Ορμούζ. Σε μια σειρά από επιθέσεις στη Μαύρη Θάλασσα έχουν σκοτωθεί περισσότεροι άνθρωποι από ό,τι στα χτυπήματα που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι στιγμής σε πλοία στο πλαίσιο του πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν, διαπιστώνει η Wall Street Journal.

Οι ρωσικές δυνάμεις έχουν βάλει στο στόχαστρο εμπορικά πλοία που χρησιμοποιούνται για εξαγωγές τροφίμων από την Ουκρανία στη Μαύρη Θάλασσα. Από την πλευρά της, η Ουκρανία έχει επίσης επιτεθεί σε ρωσικά πλοία στην άλλη πλευρά της θάλασσας, χρησιμοποιώντας drones.

Ως αποτέλεσμα, οι ναυτιλιακές εταιρείες έχουν σε μεγάλο βαθμό απομακρυνθεί από τα ύδατα ανοιχτά της Ουκρανίας και της Ρωσίας, προκειμένου να προστατευθούν από επιθέσεις. Ωστόσο, οι επιθέσεις έχουν επεκταθεί στα ύδατα της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας, δύο κρατών-μελών του ΝΑΤΟ, όπως δείχνει σειρά πρόσφατων θανατηφόρων περιστατικών. Σύμφωνα με στοιχεία της εταιρείας ναυτιλιακής ασφάλειας Ambrey, περισσότερες από 300 επιθέσεις έχουν σημειωθεί από τις αρχές του έτους στη Μαύρη Θάλασσα. Οι επιθέσεις αυτές έχουν στοιχίσει τη ζωή σε περισσότερους από 30 ναυτικούς, ενώ τουλάχιστον άλλοι 20 αγνοούνται, αναφέρει η WSJ, επικαλούμενη την Ενωση Τούρκων Εφοπλιστών, αναφορές της MarineTraffic και τις τοπικές αρχές.

Αντίστοιχα, από την έναρξη του πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν στα τέλη Φεβρουαρίου, έχουν σημειωθεί περίπου 130 επιθέσεις στα Στενά του Ορμούζ και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, στις οποίες έχασαν τη ζωή τους 25 ναυτικοί.

Τον Οκτώβριο σημειώθηκαν 12 επιθέσεις εναντίον πλοίων στα ανοικτά της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας, με σχεδόν τις μισές από αυτές να έχουν ως αποτέλεσμα να βρουν τον θάνατο, να αγνοούνται ή να τραυματιστούν ναυτικοί. Ορισμένοι Ευρωπαίοι ηγέτες αποδίδουν στη Ρωσία τις επιθέσεις αυτές, που σημειώνονται στα όρια της επικράτειας του ΝΑΤΟ. Η Μόσχα, πάντως, έχει αρνηθεί οποιαδήποτε εμπλοκή. Τα χτυπήματα έρχονται την ώρα που αυξάνονται και οι παραβιάσεις του εναέριου χώρου, οι κυβερνοεπιθέσεις και οι πράξεις δολιοφθοράς στα ανατολικά σύνορα της στρατιωτικής συμμαχίας, συμβάντα τα οποία Ευρωπαίοι αξιωματούχοι έχουν συνδέσει με τη Μόσχα.

Η Μαύρη Θάλασσα έχει μεγάλη στρατηγική σημασία, καθώς αποτελεί συνδετικό κρίκο μεταξύ Ευρώπης και Ασίας. Εξι χώρες –Βουλγαρία, Γεωργία, Ρουμανία, Ρωσία, Τουρκία και Ουκρανία– βρέχονται από τα νερά της, γεγονός που της δίνει πρόσβαση σε ζωτικής σημασίας διεθνείς εμπορικές οδούς.

Για μήνες μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022, η Μαύρη Θάλασσα αποτέλεσε επίκεντρο ναυτικών συγκρούσεων και επιθέσεων κατά της εμπορικής ναυτιλίας, ωστόσο σταδιακά οι εχθροπραξίες στην περιοχή υποχώρησαν. Τα ρωσικά πολεμικά πλοία αποσύρθηκαν στα λιμάνια και, υπό διεθνή πίεση, σταμάτησαν να στοχεύουν εμπορικά σκάφη που μετέφεραν σιτηρά και άλλα είδη διατροφής από την Ουκρανία.Η πρόσφατη έξαρση της βίας έχει περιορίσει δραστικά την εμπορική δραστηριότητα στη Μαύρη Θάλασσα. Ο αριθμός των πλοίων που εισέρχονται μέσω του Βοσπόρου μειώθηκε κατά 41% τον Οκτώβριο σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2025, ενώ οι διελεύσεις και προς τις δύο κατευθύνσεις σημείωσαν πτώση 38% κατά την ίδια περίοδο.

REUTERS

Τον Οκτώβριο σημειώθηκαν 12 επιθέσεις εναντίον πλοίων στα ανοιχτά της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας. Από τις αρχές του έτους έχουν βρει τον θάνατο περισσότεροι από 30 ναυτικοί, ενώ τουλάχιστον 20 αγνοούνται.

Οι ναυτιλιακές εταιρείες έχουν σε μεγάλο βαθμό απομακρυνθεί από τα ύδατα ανοιχτά της Ουκρανίας και της Ρωσίας, ενώ οι επιθέσεις έχουν επεκταθεί στα ανοιχτά Ρουμανίας και Βουλγαρίας.

Στο τραπέζι νέα αύξηση του κόστους δανεισμού στις ΗΠΑ

Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (Fed) βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα νέο πρόβλημα: τα αντικρουόμενα μηνύματα των αξιωματούχων της για την πορεία των επιτοκίων προκαλούν σύγχυση στους επενδυτές, την ώρα που ο πρόεδρός της Κέβιν Γουόρς επιχειρεί να περιορίσει τις προβλέψεις και την καθοδήγηση των αγορών για τις μελλοντικές αποφάσεις νομισματικής πολιτικής. Οπως επισημαίνει σε ανάλυσή του το Reuters, η προσπάθεια του Γουόρς να αλλάξει τον τρόπο λειτουργίας της Fed συνοδεύεται από αυξανόμενη αβεβαιότητα σχετικά με τα κριτήρια βάσει των οποίων λαμβάνονται οι αποφάσεις για τα επιτόκια.

Αφορμή αποτέλεσαν οι δηλώσεις του μέλους του Δ.Σ. της Fed Κρίστοφερ Γουόλερ, ο οποίος άφησε ανοιχτό το ενδεχόμενο αύξησης των επιτοκίων κατά 50 μονάδες βάσης τον Δεκέμβριο, εφόσον ο δομικός δείκτης τιμών καταναλωτή καταγράψει μηνιαία άνοδο τουλάχιστον 0,3% τον Οκτώβριο. Λίγες ώρες αργότερα, τα στοιχεία επιβεβαίωσαν ακριβώς αυτό το ποσοστό.

Η τοποθέτησή του προκάλεσε απότομη άνοδο στις αποδόσεις των αμερικανικών κρατικών ομολόγων, καθώς οι αγορές άρχισαν να επανεξετάζουν τις προσδοκίες τους για τη νομισματική πολιτική. Η μεταστροφή του Γουόλερ είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτη. Τον Ιούλιο του 2025 και τον Ιανουάριο του 2026 είχε διαφωνήσει με τις αποφάσεις διατήρησης των επιτοκίων, υποστηρίζοντας μειώσεις κατά 25 μονάδες βάσης.

Ακόμη και στις 20 Μαρτίου είχε δηλώσει ότι, εφόσον η αγορά εργασίας συνέχιζε να εμφανίζει αδυναμίες, θα υποστήριζε νέες μειώσεις εντός του έτους. Επτά μήνες αργότερα, αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο αύξησης κατά μισή ποσοστιαία μονάδα.

Μια τέτοια κίνηση θα ήταν εξαιρετικά ασυνήθιστη. Εξαιρουμένης της περιόδου επιθετικής σύσφιγξης του 2022-23, η Fed έχει αυξήσει τα επιτόκια κατά 50 μονάδες βάσης μόλις μία φορά τα τελευταία 30 χρόνια, τον Μάιο του 2000.

Η επιμονή του πληθωρισμού αποτελεί βασικό επιχείρημα υπέρ της αυστηρότερης νομισματικής πολιτικής. Τα στοιχεία του Οκτωβρίου έδειξαν ότι οι αυξημένες τιμές ενέργειας των προηγούμενων μηνών έχουν αρχίσει να επηρεάζουν ευρύτερα την αμερικανική οικονομία.

Ωστόσο, από την τελευταία συνεδρίαση της Fed στις 28 Οκτωβρίου, οι συνθήκες στις αγορές έχουν μεταβληθεί αισθητά. Οι τιμές του πετρελαίου έχουν υποχωρήσει περίπου 20%, οι προσδοκίες για τον πληθωρισμό σε ορίζοντα ενός έτους έχουν επιστρέψει κάτω από το 2%, ενώ ο Nasdaq καταγράφει απώλειες 6%.

Πρόταση αξιωματούχου της Fed για άνοδο των επιτοκίων κατά 50 μονάδες βάσης.

Παράλληλα, οι μετοχές των εταιρειών ημιαγωγών σημείωσαν την περασμένη Πέμπτη τη δεύτερη μεγαλύτερη πτώση που έχει καταγραφεί.

Παρά τις εξελίξεις αυτές, η παρέμβαση του Γουόλερ οδήγησε σε σημαντική αναθεώρηση των εκτιμήσεων για τα επιτόκια. Μέχρι το τέλος της προηγούμενης εβδομάδας, οι αγορές δεν προεξοφλούσαν πλήρως ούτε 50 μονάδες βάσης πρόσθετων αυξήσεων έως την ολοκλήρωση του κύκλου σύσφιγξης. Πλέον αναμένουν συνολικά 75 μονάδες βάσης. Η απόδοση του διετούς αμερικανικού κρατικού ομολόγου εκτινάχθηκε την Τρίτη κατά 20 μονάδες βάσης, καταγράφοντας τη μεγαλύτερη ημερήσια άνοδο από τον Απρίλιο του 2025.

Ερχεται αύξηση επιτοκίων από την ΕΚΤ

Σε νέα αύξηση των επιτοκίων τον Δεκέμβριο αναμένεται να προχωρήσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), σύμφωνα με δημοσκόπηση του Reuters, με τους περισσότερους οικονομολόγους να εκτιμούν ότι ίσως πρόκειται για την τελευταία παρέμβαση του τρέχοντος κύκλου. Ωστόσο, περισσότεροι από ένας στους τρεις προβλέπουν ακόμη μία αύξηση στις αρχές του 2027, καθώς ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη έχει φθάσει σε επίπεδα διπλάσια του στόχου της ΕΚΤ. Και οι 71 οικονομολόγοι που συμμετείχαν στη δημοσκόπηση, η οποία πραγματοποιήθηκε από τις 10 έως τις 12 Νοεμβρίου, αναμένουν ότι η ΕΚΤ θα αυξήσει το επιτόκιο καταθέσεων στο 2,75% τον Δεκέμβριο, μετά τις αυξήσεις που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί τον Ιούνιο και τον Σεπτέμβριο.

Η κίνηση αυτή θα οδηγήσει το επιτόκιο πάνω από το εκτιμώμενο ουδέτερο εύρος της ΕΚΤ, μεταξύ 1,75% και 2,50%, δηλαδή το επίπεδο στο οποίο η νομισματική πολιτική δεν ενισχύει ούτε περιορίζει την οικονομική δραστηριότητα.

Η άνοδος του πληθωρισμού στο 4% τον Οκτώβριο, το υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων τριών ετών, σε συνδυασμό με την ανθεκτικότητα της οικονομικής ανάπτυξης, ενισχύει τις πιέσεις για περαιτέρω σύσφιγξη της νομισματικής πολιτικής.

Το 65% των οικονομολόγων, δηλαδή 46 από τους 71, εκτιμά ότι το επιτόκιο καταθέσεων θα κορυφωθεί στο 2,75% τον Δεκέμβριο. Αντίθετα, 25 οικονομολόγοι προβλέπουν τουλάχιστον μία ακόμη αύξηση, πιθανότατα κατά το πρώτο τρίμηνο του 2027.

Οι χρηματοπιστωτικές αγορές εμφανίζονται πιο επιφυλακτικές ως προς το τέλος του κύκλου αυξήσεων, καθώς προεξοφλούν δύο έως τρεις αυξήσεις επιτοκίων μέχρι το τέλος του επόμενου έτους.

«Η αύξηση του Δεκεμβρίου βρίσκεται σχεδόν στον αυτόματο πιλότο», δήλωσε ο Φάμπιο Μπαλμπόνι, επικεφαλής οικονομολόγος για την Ευρώπη στη Wellington Management. Σύμφωνα με τον ίδιο, νέα αύξηση τον Μάρτιο παραμένει πιθανή, με τις πιθανότητες να διαμορφώνονται περίπου στο 50%, καθώς ο δομικός πληθωρισμός αναμένεται να συνεχίσει να ενισχύεται. Προς το παρόν, πάντως, ο Μπαλμπόνι θεωρεί ότι ο Δεκέμβριος θα σηματοδοτήσει το τέλος των αυξήσεων, εκτός εάν υπάρξει νέα άνοδος στις τιμές της ενέργειας.

Παρά την πτώση των συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης πετρελαίου κατά τουλάχιστον 20% τις τελευταίες εβδομάδες, οι οικονομολόγοι προειδοποιούν ότι οι πληθωριστικοί κίνδυνοι δεν έχουν υποχωρήσει.

Τα χαμηλά επίπεδα αποθήκευσης φυσικού αερίου ενόψει του χειμώνα και η αβεβαιότητα γύρω από την προοπτική ειρήνευσης στη Μέση Ανατολή εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικές πηγές ανησυχίας.

«Η υποχώρηση των τιμών της ενέργειας είναι κάπως παραπλανητική όσον αφορά τους κινδύνους», σημείωσε ο Γιαν φον Γκέριχ, επικεφαλής αναλυτής της Nordea. Οπως εξήγησε, ένας ιδιαίτερα ψυχρός χειμώνας θα μπορούσε να προκαλέσει νέα απότομη άνοδο στις τιμές του φυσικού αερίου, καθιστώντας πρόωρη οποιαδήποτε εκτίμηση ότι οι πληθωριστικές πιέσεις έχουν τεθεί υπό έλεγχο.

Οι οικονομολόγοι αναθεώρησαν ανοδικά τις εκτιμήσεις τους για τον πληθωρισμό, προβλέποντας ότι θα παραμείνει κοντά στο διπλάσιο του στόχου της ΕΚΤ, τουλάχιστον έως το δεύτερο τρίμηνο του 2027.

Σύμφωνα με τη δημοσκόπηση του Reuters, ο μέσος πληθωρισμός αναμένεται να διαμορφωθεί στο 3,1% το 2026 και στο 2,8% το 2027, έναντι προηγούμενων προβλέψεων για 3% και 2,6% αντιστοίχως.

Παράλληλα, οι προβλέψεις για την οικονομική ανάπτυξη της Ευρωζώνης αναθεωρήθηκαν ελαφρώς προς τα πάνω, στο 1,1% για το 2026 και στο 1,3% για το 2027, από 1% και 1,2% αντιστοίχως, στη δημοσκόπηση του Οκτωβρίου.

REUTERS

Οι οικονομολόγοι αναθεώρησαν ανοδικά τις εκτιμήσεις τους για τον πληθωρισμό, προβλέποντας ότι θα παραμείνει κοντά στο διπλάσιο του στόχου της ΕΚΤ τουλάχιστον έως το δεύτερο τρίμηνο του 2027.

Οικονομολόγοι στην πλειονότητα τους αναμένουν ότι τον Δεκέμβριο θα είναι η τελευταία παρέμβαση, περισσότεροι από 1 στους 3 προβλέπουν ακόμη μία αύξηση στις αρχές του 2027.

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΠΛΕΙΣΤΗΡΙΑΣΜΟΣ

Τη Δευτέρα 23 Νοεμβρίου, 2026 στις 9:00πμ στη Δημοσιογραφική Εστία (δίπλα από Αρχηγείο Αστυνομίας) στη Λευκωσία θα πωληθούν σε Πλειστηριασμό οχήματα και ηλεκτρικά είδη της Εθνικής Φρουράς.

Τα οχήματα βρίσκονται στο Στρατόπεδο 691 ΑΒΥΠ ΛΕΜΕΣΟΥ και τα ηλεκτρικά είδη στο Στρατόπεδο 891 ΑΒΕΦ ΛΕΜΕΣΟΥ.
Οι ενδιαφερόμενοι αγοραστές μπορούν επιθεωρήσουν όλα τα αντικείμενα από την Τρίτη 17/11/2026 μέχρι την Παρασκευή 20/11/2026 μεταξύ 8:00πμ-12:00μμ.

Τόσο η επιθεώρηση όσο και ο πλειστηριασμός είναι ανοικτοί σε όλους τους ενδιαφερόμενους πολίτες.

Για περισσότερες πληροφορίες και καταλόγους απευθύνεστε στους Δημοπράτες:
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΛΤΔ
Τ. Παπαδόπουλου 6, Άγιος Δομέτιος, Λευκωσία
ΤΗΛ.: 22778751

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Η No1 ενημερωτική εφαρμογή στην Κύπρο
Available on the App Store
Κατεβάστε την εφαρμογή της Καθημερινής Κύπρου στο κινητό σας
Google Play

Τα πολυτελή ξενοδοχεία κερδίζουν τη μάχη με Hermès, Louis Vuitton

Οι εύποροι καταναλωτές επιλέγουν ολοένα περισσότερο εμπειρίες αντί προϊόντα

Διαφορετικές πορείες ακολουθούν το 2026 οι μεγάλοι ξενοδοχειακοί όμιλοι και οι κολοσσοί της μόδας, καθώς οι επενδυτές εμφανίζονται ολοένα πιο επιφυλακτικοί απέναντι στις προοπτικές των ακριβών ειδών πολυτελείας, ενώ ενισχύεται το ενδιαφέρον τους για τον κλάδο της φιλοξενίας.

Σύμφωνα με το Reuters, οι μετοχές των Marriott International, Hilton Worldwide, Hyatt Hotels, Accor και InterContinental Hotels έχουν ενισχυθεί 25% κατά μέσον όρο από την αρχή του έτους. Αντιθέτως, οι μετοχές των LVMH, Hermès και Kering έχουν υποχωρήσει κατά 37%.

Η απόκλιση αποτυπώνεται και στις χρηματιστηριακές αποτιμήσεις. Τα προηγούμενα χρόνια, οι όμιλοι ειδών πολυτελείας διαπραγματεύονταν κατά κανόνα με υψηλότερους πολλαπλασιαστές από τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Τους τελευταίους μήνες, ωστόσο, η σχέση αυτή έχει αντιστραφεί, καθώς οι επενδυτές ανησυχούν για παρατεταμένη υποχώρηση της ζήτησης για ακριβές τσάντες και ενδύματα, ιδιαίτερα στην Κίνα.

Σύμφωνα με αναλυτές της Morgan Stanley, τα κέρδη ανά μετοχή των Marriott, Hilton, Hyatt, IHG και Accor αναμένεται να αυξάνονται κατά μέσον όρο 20% ετησίως την περίοδο 2025-2028, με ρυθμό διπλάσιο από εκείνον που προβλέπεται για τους ομίλους ειδών πολυτελείας.

Παρά τις διαφορές τους, οι δύο κλάδοι έχουν ολοένα περισσότερα κοινά σημεία, με σημαντικότερο την αγορά της πολυτελούς φιλοξενίας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Morgan Stanley, τα πολυτελή ξενοδοχεία παράγουν ετήσια έσοδα ύψους 200 δισ. δολαρίων. Εάν προστεθούν η υψηλή γαστρονομία, οι κρουαζιέρες και άλλες πολυτελείς εμπειρίες, το συνολικό μέγεθος της αγοράς φθάνει στα 415 δισ. δολάρια, ξεπερνώντας οριακά τα 408 δισ. δολάρια που δαπανώνται για προσωπικά είδη πολυτελείας.

Οι μετοχές των Marriott International, Hilton Worldwide, Hyatt Hotels, Accor και InterContinental Hotels έχουν ενισχυθεί 25% κατά μέσον όρο από την αρχή του έτους. Αντιθέτως, οι μετοχές των LVMH, Hermès και Kering έχουν υποχωρήσει κατά 37%.

Η απόκλιση των δύο κλάδων καταγράφεται τόσο στις χρηματιστηριακές αποτιμήσεις όσο και στα έσοδα.

Οι μεγάλοι οίκοι μόδας έχουν ήδη παρουσία στον συγκεκριμένο κλάδο, αν και η δραστηριότητα αυτή παραμένει περιορισμένη σε σχέση με τις συνολικές τους πωλήσεις. Η Bulgari συνεργάστηκε με τη Marriott το 2001, ενώ η LVMH δημιούργησε το ξενοδοχειακό σήμα Cheval Blanc το 2006 και εξαγόρασε την Belmond έναντι 3,2 δισ. δολαρίων το 2019. Η φιλοξενία ωστόσο εξακολουθεί να αποτελεί δευτερεύουσα δραστηριότητα για τον γαλλικό όμιλο. Η LVMH την εντάσσει στην κατηγορία «λοιπές δραστηριότητες», της οποίας τα καθαρά έσοδα αντιστοιχούσαν πέρυσι σε λιγότερο από το 1% των συνολικών πωλήσεών της.

Οι μεγάλες ξενοδοχειακές αλυσίδες, από την πλευρά τους, επενδύουν στην ανάπτυξη των πολυτελών μονάδων τους. Η Marriott, η οποία διαθέτει το μεγαλύτερο χαρτοφυλάκιο πολυτελών ξενοδοχείων και ξενοδοχείων lifestyle μεταξύ των πέντε μεγάλων εισηγμένων ομίλων του κλάδου, αναθεώρησε πρόσφατα προς τα πάνω την πρόβλεψή της για την αύξηση των εσόδων ανά διαθέσιμο δωμάτιο στο σύνολο του ομίλου για το 2026.

Η Hilton προχωράει επίσης σε σημαντικές επενδύσεις. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Morgan Stanley, τα πολυτελή δωμάτια που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα ανάπτυξής της αντιστοιχούν στο 91% των υφιστάμενων δωματίων της στην κατηγορία αυτή, γεγονός που υποδηλώνει ότι ο όμιλος κινείται προς τον σχεδόν διπλασιασμό της δυναμικότητάς του στον συγκεκριμένο τομέα.

Η ανάπτυξη της πολυτελούς φιλοξενίας εντάσσεται σε μια ευρύτερη τάση, καθώς οι εύποροι καταναλωτές επιλέγουν ολοένα περισσότερο εμπειρίες αντί για προϊόντα. Σε έρευνα που πραγματοποίησαν τον Ιούνιο η McKinsey και το Business of Fashion, περιστασιακοί αγοραστές ειδών πολυτελείας στις ΗΠΑ ρωτήθηκαν πώς θα ξόδευαν επιπλέον 5.000 δολάρια. Το 38% επέλεξε τα ταξίδια, τα οποία συγκέντρωσαν μεγαλύτερη προτίμηση από τα κοσμήματα και τις τσάντες.

Η τάση αποτυπώνεται και στα οικονομικά μεγέθη των δύο κλάδων. Τα έσοδα ανά διαθέσιμο δωμάτιο στα πολυτελή ξενοδοχεία των ΗΠΑ και της Ευρώπης έχουν αυξηθεί κατά 8% φέτος, ενώ οι πωλήσεις των μεγάλων εισηγμένων ομίλων ειδών πολυτελείας ενισχύθηκαν μόλις κατά 2% το πρώτο εξάμηνο. Παράλληλα, η μικρότερη έκθεση των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων στην κινεζική αγορά, η οποία χαρακτηρίζεται από χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, λειτουργεί υπέρ τους.

Επιτάχυνση ανάπτυξης το τέταρτο τρίμηνο στη Γερμανία

Η ανάπτυξη στη Γερμανία θα επιταχυνθεί αυτό το τρίμηνο με την ανάκαμψη να τρέχει ταχύτερα από το αναμενόμενο παρά το γεγονός ότι τα σοβαρά διαρθρωτικά εμπόδια συνεχίζουν να την επιβαρύνουν, όπως δήλωσε την Τετάρτη ο πρόεδρος της Bundesbank Γιόαχιμ Νάγκελ. Η Γερμανία, η μεγαλύτερη οικονομία της Ευρωζώνης και τρίτη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, έχει παραμείνει σε γενικές γραμμές στάσιμη κατά τα τελευταία τρία χρόνια, καθώς η τεράστια βιομηχανία της έχει χάσει μέρος του ανταγωνιστικού της πλεονεκτήματος. Ωστόσο φέτος έχει αρχίσει να εδραιώνεται η ανάκαμψη με ώθηση από την αύξηση των κρατικών δαπανών για την άμυνα και τις υποδομές της.

«Οι ενδιάμεσες εκτιμήσεις μάς δείχνουν μια ισχυρότερη ανάκαμψη από ό,τι αναμέναμε το καλοκαίρι», δήλωσε ο Νάγκελ σε συνέδριο στη Ρίγα. «Η οικονομική ανάπτυξη είναι πιθανό να επιταχυνθεί το τέταρτο τρίμηνο», πρόσθεσε.

Τον Ιούνιο, η Bundesbank προέβλεπε ότι η οικονομική ανάπτυξη το 2026 θα ήταν μόλις 0,5%, αλλά οι περισσότεροι αναλυτές εκτιμούν πλέον ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα κυμανθεί σε υπερδιπλάσια επίπεδα, ενώ αναμένουν τη διατήρησή του σε αυτά τα επίπεδα στα επόμενα χρόνια. Η πραγματική έκπληξη φέτος ήταν η ανάκαμψη του μεταποιητικού τομέα, ιδίως της παραγωγής χημικών και ηλεκτρικού εξοπλισμού, ενώ τα επίπεδα των παραγγελιών υποδηλώνουν ότι η τάση αυτή πιθανότατα θα συνεχιστεί, ανέφερε ο Νάγκελ. «Ωστόσο η ανάκαμψη δεν είναι ακόμα σε ευρεία βάση», πρόσθεσε ο Νάγκελ. «Η ιδιωτική κατανάλωση παραμένει υποτονική, ενώ οι επενδύσεις σε μηχανήματα και εξοπλισμό σημείωσαν πτώση το δεύτερο τρίμηνο». Ο επικεφαλής της γερμανικής τράπεζας επισήμανε, επίσης, ότι ο δυνητικός ρυθμός ανάπτυξης της Γερμανίας παραμένει ιδιαίτερα χαμηλός και ότι απαιτούνται βαθιές διαρθρωτικές αλλαγές για την ανάκαμψή του.

Τα σοβαρά διαρθρωτικά εμπόδια συνεχίζουν να επιβαρύνουν τη γερμανική οικονομία, δήλωσε ο πρόεδρος της Bundesbank Γιόαχιμ Νάγκελ.

Αναμένεται να κινηθεί σε υπερδιπλάσια επίπεδα από τις καλοκαιρινές προβλέψεις.

Η χώρα χρειάζεται μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, καθώς ο πληθυσμός σε ηλικία εργασίας συρρικνώνεται, πρέπει να εργαστεί για τη μετάβαση του ενεργειακού της τομέα στην ουδετερότητα άνθρακα και πρέπει να βρει τρόπους για την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων, κατέληξε ο Νάγκελ.

Οι Γερμανοί υποφέρουν μαζί με τις αυτοκινητοβιομηχανίες τους

Στη Στουτγάρδη, όπου εδρεύει η Mercedes-Benz, η αυτοκινητοβιομηχανία ζητάει από τους εργαζομένους της να δουλεύουν περισσότερες ώρες χωρίς επιπλέον αμοιβή. Στην ίδια πόλη εδρεύει και η Porsche, τα κέρδη της οποίας έχουν σχεδόν εξανεμιστεί. Στην πατρίδα της BMW, το Μόναχο, η εταιρεία σχεδιάζει να περικόψει το 20% των μάνατζέρ της. Και στο Βόλφσμπουργκ, τα νέα ότι η Volkswagen προχωράει σε περικοπές έως και 100.000 θέσεων εργασίας και ενδέχεται να κλείσει τέσσερα εργοστάσια στη Γερμανία, επισκιάζουν την πόλη.

Η κρίση που αντιμετωπίζει η γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία είναι αισθητή σε αρκετές πόλεις της χώρας. Πουθενά όμως δεν είναι εντονότερη από το Φριντριχσχάφεν, μια γραφική πόλη στις ακτές της λίμνης της Κωνσταντίας, όπου εδώ και πάνω από έναν αιώνα η ζωή είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη ZF Friedrichshafen, μια εταιρεία που προμηθεύει τις αυτοκινητοβιομηχανίες με κιβώτια ταχυτήτων και άλλα ανταλλακτικά.

Βασικός μέτοχος της ZF, με ποσοστό 94%, είναι το Zeppelin Foundation, ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που χρησιμοποιεί τα κέρδη της εταιρείας για το καλό της κοινότητας του Φριντριχσχάφεν. Το όνομα του ιδρύματος προέρχεται από τον Φέρντιναντ, τον Κόμη του Ζέπελιν, έναν απόστρατο στρατηγό που ανέπτυξε τα αερόπλοια που έγιναν γνωστά με το όνομά του.

Το Φριντριχσχάφεν, λοιπόν, είναι η πόλη της ZF. Η εταιρεία δεν αποτελεί μόνο τον μεγαλύτερο εργοδότη της περιοχής, αλλά και τον χρηματοδότη της. Σε καλές χρονιές, τα κέρδη από τη ZF απέφεραν στην πόλη πάνω από 100 εκατ. ευρώ ετησίως, ποσά που διατέθηκαν για κολυμβητήρια, νηπιαγωγεία, ακόμη και για μια γέφυρα.

Στο Φριντριχσχάφεν, έδρα της ZF, τα κέρδη από την εταιρεία ανταλλακτικών απέφεραν στην πόλη πάνω από 100 εκατ. ευρώ ετησίως, ενώ φέτος θα είναι μηδενικά.

Ο αριθμός των εργαζομένων στη γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία μειώνεται φέτος σε 691.500 άτομα, από 834.000 το 2018.

Αλλά, πλέον, αυτή η γενναιοδωρία ανήκει στο παρελθόν. Λόγω της δύσκολης μετάβασης στα ηλεκτρικά οχήματα και του έντονου ανταγωνισμού από τους Κινέζους κατασκευαστές αυτοκινήτων, η ZF κατέγραψε πέρυσι ζημίες ύψους 2,1 δισ. ευρώ. Η εταιρεία προχωράει στην περικοπή έως και 14.000 θέσεων εργασίας στη Γερμανία, που αντιστοιχούν περίπου στο ένα τέταρτο του εγχώριου εργατικού δυναμικού της.

Ετσι, τα κέρδη που διοχέτευσε η ZF στο ίδρυμα μειώθηκαν στα 41 εκατ. ευρώ πέρυσι, ενώ φέτος θα είναι μηδενικά. Και σύμφωνα με τους New York Times, η ροή χρημάτων δεν αναμένεται να αρχίσει ξανά πριν από το τέλος της δεκαετίας, στην καλύτερη περίπτωση.

Το αποτέλεσμα είναι ότι στο Φριντριχσχάφεν, χρειάστηκε να περικοπούν υπηρεσίες τις οποίες πολλοί θεωρούσαν δεδομένες. Πέρυσι, γονείς πραγματοποίησαν διαμαρτυρία έξω από το δημαρχείο, καθώς τα δίδακτρα για τη φροντίδα των παιδιών, τα οποία καλύπτονταν σε μεγάλο βαθμό από τα κέρδη της ZF, αυξήθηκαν απότομα από τα 158 ευρώ στα 450 ευρώ τον μήνα.

«Κάποτε ήμασταν μια πλούσια πόλη», είπε στους NY Times η 61χρονη Ινγκρινγτ Σμιντ, η οποία εργάζεται σε κατάστημα υποδημάτων που δυσκολευόταν ήδη να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό από το Διαδίκτυο. Την ώρα που ο αριθμός των εργαζομένων στη γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία μειώνεται φέτος σε 691.500 άτομα, από 834.000 το 2018, τα προβλήματα του κλάδου μετατρέπονται σε γενικότερη οικονομική δυσπραγία, η οποία έχει ενισχύσει τη λαϊκή υποστήριξη προς ακροδεξιά πολιτικά κόμματα. Στο κρατίδιο της Σαξονίας-Ανχαλτ, στα ανατολικά, το δεξιό κόμμα Εναλλακτική για τη Γερμανία έχει αναδειχθεί στο μεγαλύτερο κόμμα.

Στο Φριντριχσχάφεν, η AfD διπλασίασε τον Μάρτιο τα ποσοστά της σε σύγκριση με τις προηγούμενες εκλογές, φτάνοντας στο 20%, πίσω από τους Χριστιανοδημοκράτες και τους Πρασίνους, αλλά μπροστά από τους Σοσιαλδημοκράτες, οι οποίοι παραδοσιακά θεωρούνται υπερασπιστές των εργαζομένων.

Σε αποτίμηση1,4 τρισ. δολ. στοχεύει η Anthropic

Σε αποτίμηση περίπου 1,4 τρισ. δολαρίων στοχεύει η Anthropic στο πλαίσιο της αρχικής δημόσιας προσφοράς της, σε μια προσπάθεια να γράψει Ιστορία ως το πρώτο πρωτοποριακό εργαστήριο τεχνητής νοημοσύνης που εισάγεται στο χρηματιστήριο. Η εταιρεία πίσω από το chatbot Claude και ορισμένοι από τους επενδυτές της επιδιώκουν να συγκεντρώσουν έως και 90,4 δισ. δολάρια μέσω της δημόσιας προσφοράς και μιας ιδιωτικής τοποθέτησης. Η βασική δημόσια προσφορά εκτιμάται ότι θα αποφέρει έως και 64,4 δισ. δολάρια, με τις μετοχές να διατίθενται στην τιμή των 70 έως 78 δολαρίων η καθεμία, σύμφωνα με έγγραφο που κατατέθηκε την Τρίτη στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ (SEC). Η Anthropic προσφέρει 801,4 εκατ. μετοχές, ενώ διατίθενται προς πώληση από επενδυτές 23,6 εκατ. μετοχές.

Το ποσό αυτό περιλαμβάνει επίσης μια ιδιωτική τοποθέτηση που αναμένεται να συγκεντρώσει συνολικά 26 δισ. δολάρια, από τις εταιρείες Advanced Micro Devices, Broadcom, Google (Alphabet), Micron Technology, Microsoft, Nvidia και Taiwan Semiconductor Manufacturing Co., όπως προκύπτει από το έγγραφο. Στο ανώτατο όριο του εύρους τιμών, η Anthropic θα είχε κεφαλαιοποίηση περίπου 1 τρισ. δολαρίων, με βάση τις μετοχές που αναφέρονται στην υποβολή. Λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα προαίρεσης αγοράς μετοχών των εργαζομένων, τις περιορισμένες μετοχές και τις μετοχές που προορίζονται για το πρόγραμμα αντιστοίχισης φιλανθρωπικών δωρεών της εταιρείας, η αποτίμηση της Anthropic σε πλήρως απομειωμένη βάση θα ανέρχεται σε περίπου 1,4 τρισ. δολάρια.

Ο φιλόδοξος στόχος της Anthropic, συμπεριλαμβανομένης της ιδιωτικής τοποθέτησης, θα μπορούσε να αποφέρει έσοδα 100 δισ. δολαρίων, αν ληφθεί υπόψη η λεγόμενη «επιλογή υπερ-κατανομής» (over-allotment option) ή «greenshoe», όπως δείχνουν οι υπολογισμοί του Bloomberg. Στην περίπτωση αυτή, θα ξεπερνούσε τη βασική δημόσια προσφορά της SpaceX ύψους 75 δισ. δολαρίων ή τα 86,2 δισ. δολάρια που συγκέντρωσε με την άσκηση του «greenshoe». Ο στόχος αυτός αψηφά τις ανησυχίες που προκάλεσε η απότομη πτώση των μετοχών εταιρειών που σχετίζονται με την τεχνητή νοημοσύνη την περασμένη εβδομάδα, η οποία οφείλεται στις προσδοκίες ότι οι πολιτικοί που υπόσχονται αυστηρότερη ρύθμιση των data centers και της σχετικής υποδομής θα οδηγήσουν σε αύξηση του κόστους και θα περιορίσουν την ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Η Anthropic επιδιώκει να συγκεντρώσει έως και 90,4 δισ. δολάρια μέσω της δημόσιας προσφοράς και μιας ιδιωτικής τοποθέτησης.

Οι επενδυτές ανησυχούν για το εάν οι αποτιμήσεις στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης αντανακλούν μια εύλογη πορεία για μια τεχνολογία που πολλοί αναμένουν να μεταμορφώσει την οικονομία και την κοινωνία στο σύνολό της ή εάν βασίζονται σε υπερβολική αυτοπεποίθηση για ένα ζήτημα που δεν έχει ακόμη αποδείξει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά του.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Real Estate
ΚΥΡΙΑΚΗ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2026

Εκτινάχθηκαν τα εισοδήματα από ενοίκια στην Ελλάδα

Μέσα σε τρία χρόνια, από το 2021 μέχρι το 2024, αυξήθηκαν κατά 2,66 δισ. ευρώ φτάνοντας στα 9,28 δισ. ευρώ

Του **ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Επιπλέον 750 εκατ. ευρώ δήλωσαν για το 2024 οι ιδιοκτήτες ακινήτων, ανεβάζοντας το συνολικό ποσό στα 9,28 δισ. ευρώ. Μέσα σε ένα χρόνο η αύξηση των εισοδημάτων από ενοίκια έφτασε στο 8,79%, σε μια περίοδο κατά την οποία η άνοδος των ενοικίων έχει μετατρέψει την κατοικία σε ένα από τα πιο ακριβά ζητήματα για τα ελληνικά νοικοκυριά.

Τα στοιχεία της ΑΑΔΕ αποτυπώνουν μια αγορά που αποδίδει ολοένα και περισσότερα εισοδήματα στους ιδιοκτήτες. Από την ανάλυση των στοιχείων προκύπτει ότι τα έσοδα αυξάνονται πολύ ταχύτερα από τον αριθμό των δηλώσεων ακινήτων. Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος της ανόδου δεν εξηγείται απλώς από την προσθήκη περισσότερων μισθωμένων κατοικιών, αλλά και από τα υψηλότερα ποσά που δηλώνονται.

Το 2023 τα εισοδήματα από ακίνητα ανέρχονταν σε 8,53 δισ. ευρώ και οι σχετικές δηλώσεις σε 1.758.055. Το 2024 οι δηλώσεις έφτασαν στις 1.816.764, αυξημένες κατά 58.709 ή 3,34%. Την ίδια στιγμή, τα συνολικά εισοδήματα αυξήθηκαν κατά 8,79%. Η απόσταση ανάμεσα στις δύο μεταβολές είναι χαρακτηριστική. Το μέσο δηλωθέν εισόδημα ανά δήλωση ανέβηκε από περίπου 4.853 ευρώ το 2023 σε 5.108 ευρώ το 2024, σημειώνοντας αύξηση περίπου 5,3%.

Η άνοδος δεν αποτελεί εξέλιξη μόνο της τελευταίας χρονιάς. Η σύγκριση με το 2021 δείχνει πόσο έχει αλλάξει η εικόνα μέσα σε μία τριετία. Τότε τα δηλωμένα εισοδήματα από ακίνητη περιουσία ήταν περίπου 6,62 δισ. ευρώ, ενώ το 2024 έφτασαν στα 9,28 δισ. ευρώ. Η αύξηση ξεπερνάει τα 2,66 δισ. ευρώ ή το 40%.

Ακόμη πιο ενδεικτική είναι η πορεία του μέσου εισοδήματος ανά δήλωση. Από περίπου 3.991 ευρώ το 2021 ανέβηκε στα 4.615 ευρώ το 2022, στα 4.853 ευρώ το 2023 και στα 5.108 ευρώ το 2024. Δηλαδή η άνοδος προσεγγίζει το 28% από το 2021.

Η εξέλιξη αυτή συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με την πορεία των ενοικίων. Οι αυξήσεις στις νέες μισθώσεις, οι αναπροσαρμογές παλαιότερων συμβολαίων και η έντονη ζήτηση για κατοικίες, ιδιαίτερα στην Αθήνα και σε άλλες μεγάλες πόλεις, έχουν δημιουργήσει συνθήκες υψηλότερων αποδόσεων για τους ιδιοκτήτες.

Δεν είναι, ωστόσο, μόνο τα ενοίκια που μπορεί να εξηγούν την άνοδο. Η αξιοποίηση κατοικιών που παρέμεναν κενές, η ανάπτυξη των βραχυχρόνιων μισθώσεων και η καλύτερη καταγραφή των μισθωμάτων στις φορολογικές δηλώσεις ενδέχεται να έχουν επίσης συμβάλει. Αν και τα διαθέσιμα στοιχεία της ΑΑΔΕ δεν επιτρέπουν να απομονωθεί η επίδραση κάθε παράγοντα. Η άνοδος των μισθωμάτων, πάντως, αποτελεί μια ιδιαίτερα ισχυρή εξήγηση για τη μεταβολή του μέσου δηλωθέντος εισοδήματος.

Τέσσερις φαίνεται να είναι οι βασικοί λόγοι αύξησης των εισοδημάτων από ενοίκια:

Πρώτον: Η άνοδος των ενοικίων. Η αύξηση των μισθωμάτων, ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις και στις περιοχές με έντονη στεγαστική ζήτηση, έχει αυξήσει τα εισοδήματα που δηλώνουν οι ιδιοκτήτες.

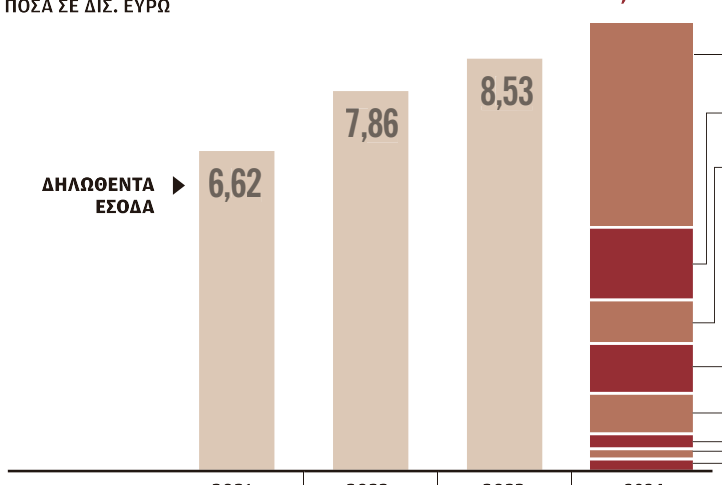
Δεύτερον: Η μεγαλύτερη αξιοποίηση των ακινήτων. Ακίνητα που παρέμεναν κενά ή υποαξιοποιούνταν, μπήκαν στην αγορά μισθώσεων. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε στην αύξηση του δηλωθέντος εισοδήματος

Τρίτον: Η βραχυχρόνια μίσθωση. Η ανάπτυξη της αγοράς τύπου Airbnb έχει συμβάλει στην αύξηση των δηλωθέντων εισοδημάτων.

Τέταρτον: Η καλύτερη καταγραφή των μισθωμάτων. Η ηλεκτρονική καταγραφή των μισθώσεων και οι διασταυρώσεις της ΑΑΔΕ έχουν περιορίσει την απόκρυψη εισοδημάτων. Επιπλέον, με την υποχρεωτική πληρωμή των ενοικίων μέσω τραπεζών αναμένεται νέα αύξηση των εισοδημάτων.

Εισοδήματα από ακίνητα

ΠΟΣΑ ΣΕ ΔΙΣ. ΕΥΡΩ

	2021	2022	2023	2024
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΗΛΩΣΕΩΝ	1.657.998	1.702.653	1.758.055	1.816.764
Μέσο εισόδημα ανά δήλωση	€3.991	€4.615	€4.853	€5.108

Κλιμάκιο εισοδήματος	ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΗΛΩΣΕΩΝ	ΔΗΛΩΘΕΝΤΑ ΕΣΟΔΑ ΔΙΣ. ΕΥΡΩ
Εως 10.000	1.565.439	4,24
Από 10.000 έως 15.000	124.059	1,50
Από 15.000 έως 20.000	52.499	0,90
Από 20.000 έως 30.000	42.823	1,03
Από 30.000 έως 50.000	22.443	0,84
Από 50.000 έως 70.000	5.383	0,31
Από 70.000 έως 100.000	2.501	0,21
Πάνω από 100.000	1.617	0,25
ΣΥΝΟΛΟ	1.816.764	9,28

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Εως 10.000 ευρώ

Το συνολικό ποσό των 9,28 δισ. ευρώ δεν αποτυπώνει από μόνο του την πραγματική εικόνα των εισοδημάτων από ακίνητα, καθώς η συντριπτική πλειονότητα των φορολογουμένων δηλώνει σχετικά χαμηλά έσοδα.

- Από τις 1.816.764 δηλώσεις του 2024, οι 1.565.439 εμφάνισαν εισόδημα έως 10.000 ευρώ. Πρόκειται για το 86,17% του συνόλου. Τα εισοδήματα αυτής της κατηγορίας ανέρχονται συνολικά σε 4,24 δισ. ευρώ.
- Αλλες 124.059 δηλώσεις βρίσκονται στο κλιμάκιο από 10.000 έως 15.000 ευρώ, με συνολικά έσοδα 1,5 δισ. ευρώ.
- Στην κατηγορία από 15.000 έως 20.000 ευρώ καταγράφονται 52.499 δηλώσεις και εισοδήματα περίπου 904 εκατ. ευρώ.

Με άλλα λόγια, σχεδόν το 96% των δηλώσεων εμφανίζει εισόδημα έως 20.000 ευρώ ετησίως. Η ακίνητη περιουσία αποτελεί για τους περισσότερους μια συμπληρωματική πηγή εισοδήματος και όχι τη βασική τους οικονομική δραστηριότητα.

Στην άλλη άκρη βρίσκονται οι φορολογούμενοι με υψηλά εισοδήματα από ακίνητα.

Μόλις 9.501 δηλώσεις, δηλαδή το 0,52% του συνόλου, εμφανίζουν ετήσια έσοδα πάνω από 50.000 ευρώ. Το συνολικό εισόδημά τους φτάνει στα 765,1 εκατ. ευρώ.

Ακόμη πιο χαρακτηριστική είναι η κατηγορία των εισοδημάτων άνω των 100.000 ευρώ. Σε αυτήν περιλαμβάνονται μόλις 1.617 δηλώσεις, οι οποίες συγκεντρώνουν περίπου 247,8 εκατ. ευρώ.

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΔΡΕΟΥ**

Οι κτηματικές επιδόσεις του Οκτωβρίου 2026

Ο Οκτώβριος διαχρονικά αποτελεί ένα μήνα που εκφράζει τον μέσο όρο επιδόσεων της κτηματαγοράς μέσα στο έτος. Ίσχυσε και φέτος κάτι ανάλογο ή είδαμε κάτι διαφορετικό; Τα αποτελέσματα πιο κάτω μιλάνε από μόνα τους.

Τον Οκτώβριο του 2026 σημειώθηκαν συνολικά (παγκύπρια) 1.648 πωλήσεις (μεταβιβάσεις) ακινήτων. Τον αντίστοιχο μήνα πέρσι καταγράφηκαν 1.608 πωλήσεις, σημειώνοντας έτσι μια αύξηση φέτος της τάξης του 2,5%. Σημειώνουμε πως φέτος ο Οκτώβριος είναι προς το παρόν ένας μέτρια αποδοτικός μήνας σε αυτή την κατηγορία. Πέρσι είχε καταταγεί συνολικά έκτος, ενώ μέχρι στιγμής στην πορεία των δέκα μηνών είναι πέμπτος.

Παράλληλα, σε ό,τι αφορά στα νέα πωλητήρια έγγραφα (μελλοντικές μεταβιβάσεις ακινήτων που έγιναν) ο φετινός Οκτώβριος σημείωσε μια αύξηση 8%, με 1.772 πωλητήρια έγγραφα να κατατίθενται φέτος έναντι 1.638 τον ίδιο μήνα πέρσι. Αξίζει να σημειωθεί, πως σε αυτή την κατηγορία, ο Οκτώβριος μέχρι τώρα κατατάσσεται τρίτος καλύτερος μήνας του έτους, μια θέση που είχε και πέρσι την ίδια περίοδο.

Η συνολική αξία συναλλαγών κατέγραψε πολύ μεγαλύτερη αύξηση σε σχέση με τον αριθμό πωλήσεων. Τον Οκτώβριο του 2026 κυμάνθηκε πέριξ των €414 εκατ. και συγκρινόμενη με τον Οκτώβριο του 2025 όπου η συνολική αξία ήταν πέριξ των €330 εκατ., βλέπουμε μια αύξηση επενδυμένων κεφαλαίων της τάξης του 25,5%. Και σε αυτή την κατηγορία ο Οκτώβριος έχει την πέμπτη καλύτερη επίδοση του έτους μέχρι τώρα.

Πώς κατανέμεται αυτή η συνολική απόδοση του μήνα μεταξύ των επαρχιών;

Η Λευκωσία κατέγραψε 576 πωλήσεις τον Οκτώβριο του 2026 έναντι 478 πωλήσεων τον Οκτώβριο του 2025, σημειώνοντας αύξηση 20,5%. Η συνολική αξία συναλλαγών, με €92 εκατ. να επενδύονται τον Οκτώβριο φέτος έναντι €71 εκατ. τον ίδιο μήνα πέρσι αυξήθηκε κατά 29,6%. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Οκτωβρίου 35% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 22% επί της αξίας συναλλαγών. Στα νέα πωλητήρια έγγραφα κατέγραψε 393 νέα πωλητήρια τον Οκτώβριο του 2026 έναντι 372 τον Οκτώβριο του 2025, σημειώνοντας αύξηση 6%. Βλέπουμε μια δυνατή, θα λέγαμε, ανάκαμψη της Λευκωσίας, ένα χαρακτηριστικό που της χαρίζει τη διαχρονική της σταθερότητα και ανθεκτικότητα.

Η Λεμεσός κατέγραψε 423 πωλήσεις τον Οκτώβριο του 2026 έναντι 366 πωλήσεων τον Οκτώβριο του 2025, σημειώνοντας σημαντική αύξηση της τάξης του 15,5%. Εκρηκτική αύξηση της τάξης του 48% σημείωσε η Λεμεσός στη συνολική αξία συναλλαγών, εφόσον τον Οκτώβριο του 2026 επενδύθηκαν πέριξ των €161 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2025 είχαν επενδυθεί πέριξ των €109 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Οκτωβρίου 26% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 39% επί της αξίας συναλλαγών. Σε επίπεδο πωλητηρίων εγγράφων η Λεμεσός τα πήγε αρκετά καλά, αφού κατέγραψε 546 νέα πωλητήρια έγγραφα που είναι κατά 11% αυξημένα σε σχέση με τον Οκτώβριο του 2025 που κατέγραψε 490. Παρά τις πολύ καλές φετινές επιδόσεις του Οκτωβρίου, είναι ένας μέτριος μήνας στη μέχρι τώρα πορεία της Λεμεσού μέσα στο τρέχον έτος.

Η Λευκωσία κατέγραψε 576 πωλήσεις τον Οκτώβριο του 2026 έναντι 478 πωλήσεων τον Οκτώβριο του 2025, σημειώνοντας αύξηση 20,5%.

Η Λάρνακα κατέγραψε 298 πωλήσεις τον Οκτώβριο του 2026 έναντι 356 πωλήσεων τον Οκτώβριο του 2025, σημειώνοντας μείωση 16,3%. Σε αντίθεση, σοβαρή αύξηση με σχεδόν 17,5% σημείωσε η συνολική αξία συναλλαγών εφόσον τον Οκτώβριο του 2026 επενδύθηκαν πέριξ των €67 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2025 επενδύθηκαν πέριξ των €57 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Οκτωβρίου 18% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 16% επί της αξίας συναλλαγών. Αύξηση 12% είχε η Λάρνακα στα νέα πωλητήρια έγγραφα, αφού κατέγραψε 383 νέα πωλητήρια τον Οκτώβριο φέτος σε αντίθεση με 342 τον Οκτώβριο του 2025. Η Λάρνακα συνέχισε τις ικανοποιητικές τις επιδόσεις, ενώ άρχισε να καταγράφεται η διαχρονική αύξηση τιμών του τοπικού real estate.

Η Πάφος κατέγραψε 268 πωλήσεις τον Οκτώβριο του 2026 έναντι 276 πωλήσεων τον Οκτώβριο του 2025, σημειώνοντας μείωση σχεδόν 3%. Σημαντική αύξηση της τάξης του 15,5% σημείωσε η Πάφος στη συνολική αξία συναλλαγών, εφόσον τον Οκτώβριο του 2026 επενδύθηκαν πέριξ των €82 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2025 είχαν επενδυθεί πέριξ των €71 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Οκτωβρίου 16% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 20% επί της αξίας συναλλαγών. Αύξηση 11% κατέγραψε η Πάφος στα πωλητήρια έγγραφα, αφού τον Οκτώβριο του 2026 κατατέθηκαν 375 νέα πωλητήρια έγγραφα έναντι 338 τον Οκτώβριο του 2025. Η Πάφος παρουσιάζει περίπου παρόμοια εικόνα με τη Λάρνακα.

Η Αμμόχωστος κατέγραψε 83 πωλήσεις τον Οκτώβριο του 2026 έναντι 132 πωλήσεων τον Οκτώβριο του 2025, καταγράφοντας κάθετη πτώση της τάξης του 37%. Καθίζηση σχεδόν 47% σημειώθηκε στη συνολική αξία συναλλαγών, αφού τον Οκτώβριο του 2026 έλκυσε περίπου €12 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2025 είχε ελκύσει €22,5 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Οκτωβρίου 5% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 3% επί της αξίας συναλλαγών. Πτώση με 22% βίωσε η επαρχία Αμμοχώστου σε νέα πωλητήρια έγγραφα, αφού κατέγραψε 75 νέα πωλητήρια έγγραφα φέτος, έναντι 96 πέρσι. Η επαρχία Αμμοχώστου βιώνει μια κρίση στην έλκυση επενδύσεων, μια τάση που άρχισε να εδραιώνεται.

Με δύο μήνες να απομένουν μέχρι το τέλος του έτους, φαίνεται συνολικά η αγορά να κινείται κάπως παράλληλα με την περσινή χρονιά. Λόγω του μικρού της μεγέθους η Αμμόχωστος δεν είναι σε θέση να επηρεάσει σε αξιοσημείωτο βαθμό τη συνολική εικόνα της κτηματαγοράς, σε αντίθεση με τις δύο μεγάλες επαρχίες –της Λευκωσίας και της Λεμεσού– που δίνουν ξεκάθαρη θετική εικόνα.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΡΟΥΣΙΗΣ

Μεταπλάθω τα αντικείμενα για να δημιουργηθεί κάτι καινούργιο

Σελ. 3

ΜΟΥΣΙΚΗ

Τι γίνεται όταν η κορμάρα ριμάρει με τον Τσε Γκεβάρα;

Σελ. 10

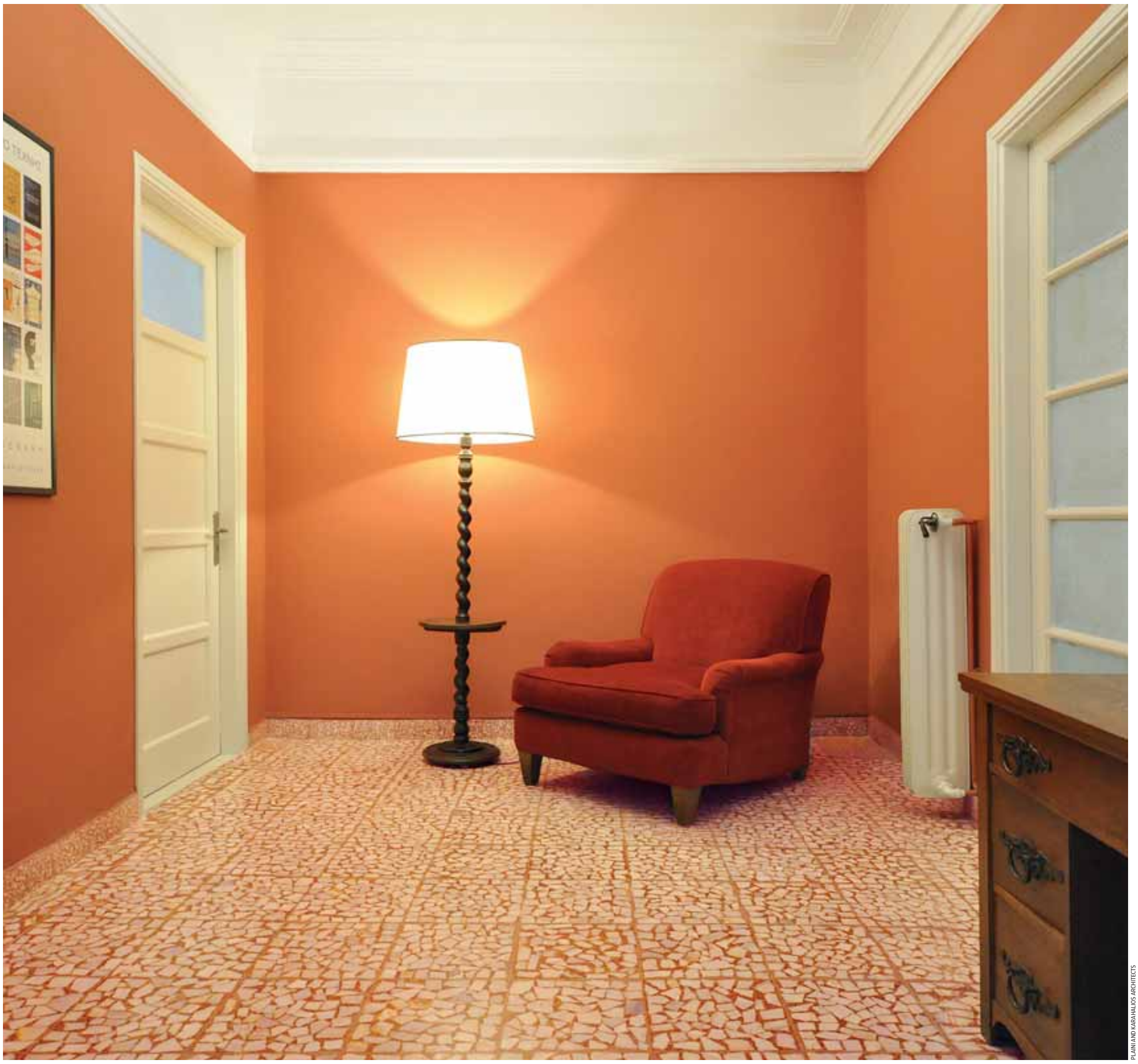
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΑΡΛΟΟΥ

Αναζητώντας ηδονή και οδύνη στον «Βυσσινόκηπο»

Σελ. 7

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
τέχνες & γράμματα
Κυριακή 15 Νοεμβρίου 2026

PLAINI AND KARAHALIOS ARCHITECTS

Οταν ο ελληνικός 20ός αιώνας σε όλη του τη διακοσμητική απλότητα, με τα περίτεχνα μωσαϊκά και τις σχεδιαστικές λεπτομέρειες, στις εσώθυρες εγγράφεται σε μια αποκατεστημένη μονοκατοικία στο Παγκράτι.

Η λατρεία του μωσαϊκού

Οι ανακαινίσεις είναι πια αναπαλαιώσεις; Διασώζονται τα παλιά πατώματα, ο μαρμάρινος νεροχύτης, το δρύινο παρκέ «ψαροκόκαλο». Αρχιτέκτονες μιλούν για τη νέα τάση διαφύλαξης της ταυτότητας παλαιών κατοικιών για λόγους κυρίως αισθητικής, αλλά και κόστους

Σελ. 4-5

Ατζέντα

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

15.11 - 21.11.26

Επιμέλεια: **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΕΚΘΕΣΗ

Με αφορμή τη συμπλήρωση 200 χρόνων από τη γέννηση της φωτογραφίας, η Lumiere Contemporary Art Gallery, σε συνεργασία με τη Φωτογραφική Εταιρεία Κύπρου - Τμήμα Λεμεσού, παρουσιάζει την ομαδική φωτογραφική έκθεση «DANCE». Η έκθεση πραγματοποιείται έπειτα από διεθνή ανοικτή πρόσκληση συμμετοχής (Open Call) και συγκεντρώνει έργα φωτογράφων από την Κύπρο και το εξωτερικό, ανάμεσά τους και διεθνώς αναγνωρισμένους δημιουργούς. Με κεντρικό θέμα τον Χορό, η έκθεση εξερευνά τη μοναδική σχέση ανάμεσα στην κίνηση και την ακινησία, στο σώμα και στον χώρο, στον χρόνο και στη φωτογραφική στιγμή. Εγκαίνια: Πέμπτη, 19 Νοεμβρίου, ώρα 6:30 μ.μ. Διάρκεια έως 31 Δεκεμβρίου. **Lumiere Contemporary Art Gallery, λεωφ. Γεωργίου Α΄20, Λεμεσός.**

ΕΚΘΕΣΗ

Στέλιος Βότσης: «Πέρα από το Ορατό»

Η Isnotgallery contemporary παρουσιάζει την έκθεση αφιερωμένη στο καλλιτεχνικό σύμπαν του Στέλιου Βότση, με τίτλο «Πέρα από το Ορατό». Η έκθεση συγκεντρώνει σπάνια έργα από τις δεκαετίες του 1950, του 1960 και του 1970, πλαισιωμένα από επιλεγμένους πίνακες της μεταγενέστερης περιόδου του δημιουργού, από την ιδιωτική συλλογή του γιου του καλλιτέχνη, Γιώργου Βότση. Η κεντρική ιδέα πίσω από την τέχνη του Στέλιου Βότση είναι η αναζήτηση των αόρατων δομών που υπάρχουν κάτω από την ορατή πραγματικότητα - της σχέσης μεταξύ ύλης, χώρου, ενέργειας, της ανθρώπινης κατάστασης και του σύμπαντος. Η έκθεση «Πέρα από το Ορατό» είναι σχεδιασμένη ως ένα ταξίδι στην εξέλιξη ενός εκ των σημαντικότερων σύγχρονων καλλιτεχνών της Κύπρου, αναδεικνύοντας ένα αξιοσημείωτο έργο που αμφισβητεί τις συμβάσεις και αντικατοπτρίζει το διαχρονικό πρωτοποριακό πνεύμα του. Ξεδιπλώνεται μέσα από μια συναρπαστική επιλογή σχεδίων, χαρακτηριστικών έργων σε καμβά, καθώς και μιας μοναδικής συλλογής σπάνιων έργων μεικτής τεχνικής. Πολλά από αυτά τα έργα παρουσιάζονται για πρώτη φορά. Εγκαίνια 18 Νοεμβρίου, ώρα 7:30 μ.μ. Διάρκεια έως 30 Νοεμβρίου. Isnotgallery, Οδυσσέως 12, Λευκωσία **Πληροφορίες 99569498**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

«Καθρεφτισμός – Mirroring»

Ο ζωγράφος Άντρος Ευσταθίου παρουσιάζει στην γκαλερί Αποκάλυψη την έκθεσή του με τον γενικό τίτλο «Καθρεφτισμός». Στο έργο του, ο Ευσταθίου διερευνά την έννοια του καθρεφτισμού εμπνευσμένος από τη σκέψη του Ουίλιαμ Σαίξπηρ ότι «όλος ο κόσμος είναι μια σκηνή». Ο καλλιτέχνης προσεγγίζει αυτή την ιδέα όχι μόνο ως μια μεταφορά για τη σύγχρονη ζωή αλλά και ως ένα νήμα που διατρέχει διακριτικά την ιστορία της Τέχνης και τη δική του καλλιτεχνική πορεία. Ο Άντρος Ευσταθίου επιχειρεί να θέσει ερωτήματα για το πως εκλαμβάνουμε το νόημα πως υιοθετούμε τους ρόλους μας και πως η ίδια η αντίληψη μετατρέπεται σε μια μορφή παράστασης. Συνδέοντας την θεατρική εικονογραφία με μια πιο διαισθητική και εκφραστική εικαστική γλώσσα, το έργο του Άντρου αναζητά την συνέχεια ανάμεσα στις ιστορικές αφηγήσεις και την σύγχρονη καθημερινότητα. Εκεί όπου ο κάθε θεατής γίνεται συνειδητά ή ασυνείδητα μέρος μιας παράστασης, βρίσκεται διαρκώς σε μια εξέλιξη. Εγκαίνια 18 Νοεμβρίου. Διάρκεια έως 19 Δεκεμβρίου. Γκαλερί Αποκάλυψη, Χύτρων 30, Μέγαρο Τοφάρκο, Λευκωσία. **Πληροφορίες τηλέφωνο 22300510, www.apokalypse-gallery.com.cy**

ΘΕΑΤΡΟ

«Δίχως Μέτρο – Άνθρωποι και Ζώα»

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Συγγραφείς Σκηνοθετούν Έργα Τους», που ξεκίνησε το 2021 του Κτήριον 53 παρουσιάζεται το έργο του Γιάννη Αγησιλάου «Δίχως Μέτρο - Άνθρωποι και Ζώα» υπό τη μορφή σκηνοθετημένου αναλογίου. Το έργο αποτελεί ένα βαθιά ανθρώπινο και κοινωνικά αιχμηρό ψυχολογικό δράμα που εξερευνά τη βία, τη μοναξιά και την απώλεια του μέτρου στις ανθρώπινες σχέσεις. Μέσα από δύο παράλληλες αφηγήσεις, του Νικήτα, ενός άνδρα που ζει εγκλωβισμένος στη ρουτίνα και την ενοχή, και της Μάγιας, μιας νεαρής γυναίκας που παλεύει να επιβιώσει μέσα σε έναν κόσμο εκμετάλλευσης και ψυχικής βίας - ξεδιπλώνεται μια ιστορία για τη συνενοχή, τη σιωπή και την ανάγκη για λύτρωση. Συμμετέχουν οι: Κωνσταντίνος Αλκιβιάδης, Γιώργος Ευαγόρου, Λοΐζος Παπαγεωργίου, Δήμητρα Χατζηγιάννη. Παραστάσεις Παρασκευή 20 Νοεμβρίου και Σάββατο 21 Νοεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. ΚΤΗΡΙΟΝ 53, Λευκωσία. **Πληροφορίες, κρατήσεις τηλέφωνο 97655666.**

ΕΚΘΕΣΗ - ΠΕΡΦΟΡΜΑΝΣ

SANCTUARY OF CALLIOPE

Το «Sanctuary of Calliope» προσκαλεί τους επισκέπτες σε ένα βιωματικό περιβάλλον που έχει συλλάβει η διεπιστημονική καλλιτέχνις Λία Χαράκη, όπου η τέχνη γίνεται συνάντηση, το σώμα μετατρέπεται σε φορέα πολλαπλών σωμάτων και η ίδια η ζωή γίνεται δημιουργική πρακτική. Το «Sanctuary of Calliope» παρουσιάζεται στο PSI Foundation, συγκεντρώνοντας έργα και πρακτικές από περισσότερα από 25 χρόνια καλλιτεχνικής έρευνας της Χαράκη, που επανενεργοποιούνται και αναπλαισιώνονται ως ένα χωρικό, ηχητικό και αισθητηριακό τοπίο. Το Sanctuary είναι αφιερωμένο στην Καλλιόπη, την αρχαιοελληνική Μούσα της επικής ποίησης, την οποία επαναπροσεγγίζει ως ένα φεμινιστικό σύμβολο διαίσθησης, ευαλωτότητας, ενσυναίσθησης, ανάπαυσης και μεταμόρφωσης, ιδιότητες που συχνά επισκιάζονται από κυρίαρχους τρόπους ύπαρξης. Σάββατο, 21 Νοεμβρίου, ώρα 6:00 μ.μ. Διάρκεια 17 Ιανουαρίου 2027. **Πληροφορίες www.psi.art**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

«Εντα Γκάμπλερ» στο Θέατρο Ενα

Το Θέατρο Ένα ανεβάζει το διαχρονικό αριστούργημα του Ιψεν «Εντα Γκάμπλερ», σε σκηνοθεσία Ανδρέα Χριστοδουλίδη. Γραμμένο στα τέλη του 19ου αιώνα, παραμένει εντυπωσιακά σύγχρονο και στο επίκεντρό του βρίσκεται η Εντα, μια γυναίκα που επιστρέφει στο σπίτι της μετά το γαμήλιο της ταξίδι, έχοντας εξασφαλίσει όλα όσα η κοινωνία θεωρεί απαραίτητα για μια «καλή ζωή». Ο Ιψεν δημιουργεί ένα ψυχολογικό δράμα μεγάλης έντασης, θέτοντας ερωτήματα που εξακολουθούν να μας αφορούν. Η «Εντα Γκάμπλερ» γίνεται ένας καθρέφτης του παρόντος. Ένα έργο που, περισσότερο από έναν αιώνα μετά τη συγγραφή του, εξακολουθεί να θέτει δύσκολα ερωτήματα για την ελευθερία, την επιλογή, την εξουσία, την κοινωνική πίεση και την ανάγκη του ανθρώπου να ορίσει ο ίδιος τη ζωή του Παίζουν: Ειρήνη Καραγιώργη, Έκτορας Κουσιάππας, Βασιλική Κυπραίου, Ευαγγελία Ονουφρίου, Νικολίνα Παπαναστασίου, Σταύρος Χατζαντριάν, Χριστόφορος Χριστοφόρου. Τακτικές παραστάσεις: κάθε Τετάρτη, Παρασκευή, Σάββατο στις 8:30 μ.μ. και κάθε Κυριακή στις 7:00 μ.μ. **Πληροφορίες, κρατήσεις τηλέφωνο 22348203.**

ΚΡΙΤΙΚΗ | *Της* **ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ**

Με την πλάτη στην ποίηση

Η εκ μέρους του πολυγραφότατου, βραβευμένου ποιητή και πεζογράφου Ντίνου Σιώτη (γεν. 1944) δημοσίευση πολιτικών ποιημάτων, που συνδιαλέγονται ευθέως με την επικαιρότητα σε τόνο, μάλιστα, καταγγελτικό, δεν εκπλήσσει. Η αναμέτρηση με τη ζωντανή ιστορία που γράφεται στις μέρες μας χαρακτηρίζει το έργο του από τα πρώτα βήματα, που ανάγονται στη δεκαετία του 1960, και φτάνει μέχρι τις πρόσφατες δημοσιεύσεις του. Στο βιογραφικό σημείωμα που περιλαμβάνεται στο προτελευταίο βιβλίο του με τίτλο «Το διάσημο ποίημα» (Καστανιώτης, 2024) ο Σιώτης αναφέρεται, άλλωστε, ως, μεταξύ άλλων, «ακτιβιστής ποιητής».

Στο νεότερο βιβλίο του διαβάζουμε επίσης στο βιογραφικό, ότι «στις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Ελλάδα έχει οργανώσει γύρω στις 800 εκδηλώσεις για τα ελληνικά γράμματα και τον ελληνικό πολιτισμό εν γένει». Δεκάδες ποιητικές συλλογές, πεζογραφία, δοκίμιο, κριτική αλλά και μια έντονη δημοσιογραφική και εκδοτική δράση στην Ελλάδα και στο εξωτερικό αφήνουν να φανεί το είδος ακριβώς του ανθρώπου που δεν τον χωρά ο τόπος.

Τα γεγονότα της Γάζας τον απασχόλησαν και στο βιβλίο «Το διάσημο ποίημα», που προαναφέρθηκε: «παράφορα λιάζονταν οι έποικοι, σε νοσοκομείο στη / Γάζα, αφού το εκκένωσαν οι δυνάμεις του Ισραήλ», διαβάζουμε. Τα δύο βιβλία, το υπό συζήτηση και το αμέσως προηγούμενο, γράφονται, φαίνεται, ως ένα σημείο τουλάχιστον, την ίδια χρονική περίοδο· το βιβλίο «Το διάσημο ποίημα» κυκλοφορεί τον Νοέμβριο του 2024 (με ρητές αναφορές και στη Γάζα), το υπό συζήτηση γράφεται, σύμφωνα με το «υστερόγραφο» του ποιητή, «από την πρώτη μέρα της τρομοκρατικής επίθεσης της Χαμάς στο Ισραήλ τον Οκτώβριο του 2023 μέχρι τις αρχές Ιανουαρίου του 2026». Ενώ, ωστόσο, τόσο στα προηγούμενα όσο και στα πιο πρόσφατα έργα του Σιώτη η έκδηλη πολιτική-επικαιρική διάσταση συνυφαίνεται με πλήθος άλλων δεδομένων και, επεξεργασμένη, με γερές μάλιστα δόσεις ειρωνείας και αυτοσαρκασμού, αποδίδεται, εντέλει, στους αναγνώστες ως ένα από τα πολλά στοιχεία που συναποτελούν το κράμα της ανθρώπινης ύπαρξης, τα ποιήματα για τη Γάζα είναι μονόχορδα.

Οταν η συγκίνηση του γράφοντος υποκειμένου υπερχειλίζει, όπως συμβαίνει ενώπιον εν εξελίξει τραγωδιών, μεγαλώνει, βαθαίνει, εκθετικά η δυσκολία της ποιητικής τιθάσευσής της. Χωρίς όμως την τελευταία, δεν μπορεί να γεννηθεί ούτε και να σταθεί το ποίημα. Στους στίχους που παραθέσαμε, όλη η δουλειά γίνεται με εκείνο το «παράφορο», ολωσδιόλου παράδοξο και αντιφατικό ως προς το «λιάζονταν».

Αν αναζητήσουμε έναν μετρ του ύφους όσον αφορά αυτήν ειδικά τη δοκιμασία του ποιητή αντιμέτωπου με την ολοζώντανη φρίκη, δεν θα βρούμε καλύτερο από τον Μπρεχτ. Ακόμα κι όταν μοιάζει στεγνός και καταγγελτικός, ακόμη κι όταν είναι «κακός καιρός για ποίηση», όπως επιγράφεται σε ένα γνωστό ποιημά του, στις πιο μαύρες στιγμές της παγκόσμιας ιστορίας ο –ασφαλώς στρατευμένος– Γερμανός ποιητής παραμένει, πριν απ' όλα, ποιητής. Μοχθεί για το ύφος, τον τόνο, τη φόρμα, τον ρυθμό.

Ηθική θεμελίωση

Στα προηγούμενα βιβλία του ο Σιώτης υπηρετεί με συνέπεια πρωτίστως την τέχνη του, χωρίς να υποστέλλει τη σημαία των ιδεών του. Το περιεχόμενο, όσο σκληρό και αν είναι, διαμεσολαβείται από την ιδιοσυγκρασία του ποιητικού υποκειμένου. Εδώ, στα ποιήματα για τη Γάζα που, έντιμα, βαφτίζονται «ανταποκρίσεις», η ποιητική προσπάθεια μοιάζει να έχει εγκαταλειφθεί. Στο ποίημα «Λιμός στη Γάζα» διαβάζουμε χαρακτηριστικά: «Η κυβέρνηση Μητσοτάκη σύμμαχος / του Νετανιάχου και συνένοχος στην / κτηνωδία, στη βαρβαρότητα, στο λιμό / και στη γενοκτονία στη Γάζα, κατά τ' / άλλα η Ελλάδα είναι κράτος που σέβεται / το Διεθνές Δίκαιο, επιδιώκει την ειρήνη / αλλά νίπτει τας χείρας του στα εγκλήματα / του Ισραήλ στην Παλαιστίνη, που λέει / "όχι τρόφιμα" στα σκελετωμένα παιδιά». Ενώ στο «Διάσημο ποίημα» η ρητή αναφορά στη Γάζα συγκεράζεται, όπως είδαμε, σκηνοθετημένη ειρωνικά και κριτικά, με τις χίλιες φωνές και τις μέριμνες της πολιτισμένης μας καθημερινότητας, εδώ δεν διαφαίνεται καν πρόθεση ποιητικής μετάπλασης. Η ποίηση μοιάζει να αποποιείται τη συστατική ιδιότητά της. Απομένει το κείμενο-έκφραση μιας εξεγερμένης συνείδησης που, ελλειπτικά, αποσπασματικά, όχι όμως ποιητικά, κραυγάζει και καταγγέλλει. Το μόνο, φοβάμαι, που μπορεί να επικαλεστεί εν προκειμένω υπέρ του είναι η ηθική θεμελίωση, το δίκαιο του σκοπού του, για όσους τουλάχιστον το συμμερίζονται.

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

Δεν θέλουν τον οίκτο μας

Σήμερα ο Μανώλης Διαμαντίδης είναι 40 χρόνων. Εκ γενετής τυφλός, ήταν ο πρωταγωνιστής στο ντοκιμαντέρ του Νίκου Γραμματικού «Νυχτολούλουδα» ως 12χρονος μαθητής τότε, το 1998, σε κανονικό δημοτικό σχολείο στην Καλλιθέα. Τονίζουμε το «κανονικό» γιατί δεν ήταν αυτονόητο ότι θα τον δεχθούν από τον Οίκο Τυφλών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Κι όμως· διευθυντής, δάσκαλοι, τα ίδια τα παιδιά (με όλες τις εντάσεις της εφηβείας) τον υποδέχθηκαν ως ισότιμο μέλος της τάξης τους, δεν τον εξαίρεσαν από καμία δραστηριότητα, έπαιξαν, τσακώθηκαν, έκαναν σκανταλιές, χόρεψαν σε πάρτι, φλέρταραν. Οταν χρειάστηκε να παρέμβει ο, φωτισμένος, νεαρός δάσκαλος, το έκανε όχι για να εγκαλέσει τα παιδιά επειδή καμιά φορά κουράζονταν από τον Μανώλη και παρίσταναν ότι δεν τον άκουγαν όταν τα φώναζε, αλλά για να τους ζητήσει «να του λένε την αλήθεια». Να του απαντούν ότι τώρα δεν έχουν χρόνο να μείνουν κοντά του γιατί θέλουν να παίξουν ή να κάνουν κάτι άλλο. Στο τέλος της χρονιάς, όπως ομολογεί ο δάσκαλος, η αλληλεπίδραση στην τάξη ήταν ωφέλιμη για όλους. Ολοι βγήκαν κερδισμένοι, οι συμμαθητές πιο ώριμοι, ο Μανώλης ευτυχισμένος. «Δεν θέλουν τον οίκτο μας», επαναλαμβάνει. Η μητέρα του εκφράζει μία επιθυμία: «Θα 'θελα ο Μανώλης να μην υιοθετήσει μια ανάπηρη στάση ζωής. Να είναι ανεξάρτητος, να έχει φίλους. Δύσκολο. Πρέπει κάθε μέρα να υπερβαίνει τα όριά του».

Ο Νίκος Γραμματικός, που τιμήθηκε στο φετινό 67ο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης με τον Χρυσό Αλέξανδρο ως αναγνώριση της συνολικής προσφοράς του στον κινηματογράφο, παραδέχεται ότι το ντοκιμαντέρ αυτό «είναι η πιο συναρπαστική εμπειρία της ζωής του». Οχι γιατί αγαπήθηκε και βραβεύτηκε, αλλά γιατί θυμάται ακόμη ότι: «Αγγιζε ο Μανώλης το μπουφάν μου και μου έλεγε "ωραίες ρίγες" – εγώ τις ρίγες δεν τις έβλεπα. Πηγαίναμε στο σχολείο του και ξαφνικά έκλεινε το μπαστούνι του και έστριβε. "Πώς το κάνεις;". "Αλλάζουν τα ρεύματα του αέρα, γιατί είναι ο τοίχος και μετά η πόρτα του σχολείου"» (από τη μεγάλη συνέντευξή του στη Βένα Γεωργακοπούλου για το περιοδικό του φεστιβάλ, «Πρώτο πλάνο»).

Ξαναβλέποντας την ταινία ύστερα από πολλά χρόνια –είναι διαθέσιμη, έως αύριο, στις ονλάιν προβολές του φεστιβάλ– διαπιστώνω ότι τίποτα δεν ανήκει στον περασμένο αιώνα. Η ευαισθησία, η αμεσότητα, η ειλικρίνεια αλλά και η λεπτότητα με την οποία ο σκηνοθέτης αποτυπώνει τις πολλές όψεις της πραγματικότητας των ανθρώπων χωρίς όραση παραμένουν αναλλοίωτες. Τα προβλήματα (ακόμη κι αν η ψηφιακή εποχή έχει επιφέρει αλλαγές και διευκολύνσεις, μαζί με τους σκύλους οδηγούς), οι αφιλόξενοι δρόμοι και –κυρίως– τα άθλια πεζοδρόμια, οι οξυμένες αισθήσεις με τις οποίες αναπληρώνουν ό,τι δεν θα αντικρίσουν ποτέ, όλες οι λειτουργίες και οι διαθέσεις είναι ανοικτές και παρούσες. Ψηλαφούν τις πρώτες οθόνες υπολογιστών και πληκτρολόγια με ειδικά συστήματα για τυφλούς, ασκούνται στη μουσική, πλάθουν με πλαστελίνη αντικείμενα που περιγράφουν, τηγανίζουν αυγά ή φτιάχνουν τοστ για πρώτη φορά, μαθαίνουν να αξιοποιούν με τον καλύτερο τρόπο το μπαστούνι.

Και βέβαια γελούν, κάνουν αστεία, αυτοσαρκάζονται: «Να ανοίξω τα μάτια μου να είμαι πιο ωραίος;». Τα τυφλά παιδιά που παρακολουθεί ο Ν. Γραμματικός, εκτός από τον Μανώλη, στο ειδικό κέντρο εκπαίδευσης, «βλέπουν» και ό,τι όλοι οι άλλοι με τη φυσιολογική όραση προσπαθούν να αποφύγουν.

Ο Μανώλης ένα πράγμα μόνο φοβάται και τον κάνει ευάλωτο: όταν νυχτώνει και ησυχάζουν τα πάντα. Φοβάται την ησυχία.

Μεταπλάθω τα αντικείμενα για να δημιουργηθεί κάτι καινούργιο

Ο Νίκος Κουρούσιης μιλάει στην «Κ» για τη νέα του έκθεση «Μεταπλάσεις» στην γκαλερί «Stand in Line» στη Λευκωσία

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

«Δεν επιδιώκω να δώσω συγκεκριμένες ερμηνείες. Με ενδιαφέρει το έργο να διατηρεί την αυτονομία του και να αφήνει στον θεατή τη δυνατότητα να ανακαλύψει τις δικές του αναγνώσεις», έτσι τελειώνει το σημείωμα του Νίκου Κουρούσιη στον κατάλογο της έκθεσης «Μεταπλάσεις» που παρουσιάζεται στην γκαλερί «Stand in Line» στη Λευκωσία, από την Παρασκευή 14 Νοεμβρίου ώς τις 5 Δεκεμβρίου. Συνάντησα τον εικαστικό Νίκο Κουρούσιη το πρωί του περασμένου Σαββάτου, ενόσω η έκθεση στηνόταν, και τα έργα έπαιρναν τη θέση τους. Δεν ήταν εύκολο να με ξεναγήσει στα έργα, γιατί θα μπαίναμε εμπόδιο στη διαδικασία, έτσι βρήκαμε μία ήσυχη γωνιά για να συζητήσουμε για τις «Μεταπλάσεις».

Τον ρωτάω αμέσως πώς ο τίτλος «Μεταπλάσεις» αντικατοπτρίζει την έκθεσή του, και μου απαντά αφοπλιστικά: «Οι τίτλοι δεν είναι καθαρά αντιπροσωπευτικοί του καλλιτεχνικού γεγονότος, είναι μια γενική εικόνα. Σε αυτή την έκθεση στοχεύει να καλύψει όλο το φάσμα της έκθεσης… μεταπλάθω τα αντικείμενα για να δημιουργηθεί κάτι καινούργιο» και αμέσως θυμάμαι αυτό που ο Νίκος Κουρούσιης μού είχε πει σε παλαιότερή μας συνέντευξη, ότι πάντα θέλει να κάνει κάτι το οποίο να εξελίσσεται, ώστε να προχωράει και ο ίδιος σε νέες κατευθύνσεις. Συμφωνούμε με τον καλλιτέχνη πως ούτε ο καλλιτέχνης και φυσικά ούτε η Τέχνη μπορούν να μείνουν στατικά... Πώς θα μπορούσε άραγε, και διακινδυνεύω την ερώτηση και τον Κουρούσιη αν ποτέ σκέφτηκε να παραμείνει σταθερός στην εικαστική διαδρομή που έμαθε να διανύει με επιτυχία, στην καλλιτεχνική πεπατημένη δηλαδή, και να μείνει πιστός στην εικαστική σκέψη που είχε αναπτύξει. Η απάντησή του μονολεκτική: «Ποτέ!» και επιστρέφουμε έτσι στην αρχή της κουβέντας μας και στον τίτλο της έκθεσης: «Η φιλοσοφία μου είναι η εξέλιξη, η συνεχής μετάπλαση, είπαμε και προηγουμένως πως τα πράγματα δεν μένουν στατικά, αυτό μπορεί να σημαίνει αλλαγή στον τρόπο σκέψης του καλλιτέχνη του ίδιου ή στην εμπειρία του. Σημαίνει να μπορεί να μεταπλάθει τα υλικά του ή και τις σκέψεις του και τις εμπειρίες του».

> *«Δεν ακολουθώ την κοινωνία, που χαρακτηρίζεται πολλές φορές μια στατικότητα, ακολουθώ τις σκέψεις μου, τις δικές μου προσωπικές αναζητήσεις και προβληματισμούς».*

Δεν ακολουθώ την κοινωνία

Ακολουθεί τους φρενήρεις ρυθμούς των αλλαγών στην κοινωνία ο Νίκος Κουρούσιης;, μου λέει: «Δεν ακολουθώ την κοινωνία, που χαρακτηρίζεται πολλές φορές μια στατικότητα, ακολουθώ τις σκέψεις μου, τις δικές μου προσωπικές αναζητήσεις και προβληματισμούς. Αυτές οι αναζητήσεις δεν έρχονται από τις αλλαγές της κοινωνίας…» και από πού πηγάζουν τον ρωτώ: «Είναι εσωτερικές και τρέφονται με τις σκέψεις μου» και οι σκέψεις μεταπλάθονται σε καλλιτεχνικό έργο, λέω, και παρατηρώ γύρω μου τα έργα που οι άνθρωποι της γκαλερί συνεχίζουν να στήνουν. Έργα που κουβαλούν φυσικά την εικαστική φιλοσοφία του Κουρούσιη και που μιλούν τη γλώσσα του, αλλά δεν είναι σίγουρα βγαλμένα από ένα ντεπώ. Στην έκθεση «Μεταπλάσεις» το 70% περίπου είναι καινούργια δουλειά που ο Νίκος Κουρούσιης έχει δημιουργήσει, και τα υπόλοιπα είναι παλαιότερα. Ο Νίκος Κουρούσιης έχει ανάγκη να δημιουργεί και φυσικά αυτή η ανάγκη σχεδόν τον αναγκάζει να επανεφευρίσκει τον εαυτό του, χωρίς να προδίδει την πεμπτουσία των ιδεών του. Ο Κουρούσιης επιλέγει να ανασκάπτει μέσα του για να ανακαλύπτει συνέχεια νέες ιδέες, «αν πάψει να υπάρχει αυτή η ανάγκη, ο καλλιτέχνης νεκρώνει» μου λέει. Ο Νίκος Κουρούσιης φιλοσοφεί καλλιτεχνώντας, σχεδόν παίζεις με την τέχνη σου, του λέω: «Είναι σκέψεις, αλλά, ναι, είναι και ένα δημιουργικό παιχνίδι που εξελίσσεται συνέχεια…» και μού δείχνει ένα από τα έργα που εκτίθενται στην έκθεση: «Ανακάλυψα νέες εκφράσεις στα υλικά του έργου, είδα νέες εκφράσεις, νέες δυνατότητες. Τα καλαπόδια [σ.σ. υλικό του έργου «Λαβύρινθος IV»] τα ανακάλυψα όταν έκανα μία δουλειά για το θέατρο. Είχα πάει σε ένα εργοστάσιο παπουτσιών και βρέθηκα μπροστά σε ένα σωρό πεταμένα καλαπόδια. Εγώ τα είδα ως πόδια…», αυτά τα καλαπόδια ο Κουρούσιης τα μετέπλασε σε έργο τέχνης, κάποια χρόνια αργότερα…

Τα καλαπόδια τα ανακάλυψα όταν έκανα μία δουλειά για το θέατρο. Είχα πάει σε ένα εργοστάσιο παπουτσιών και βρέθηκα μπροστά σε ένα σωρό πεταμένα καλαπόδια. Εγώ τα είδα ως πόδια...»

Καθαρότητα σκέψης

Και έτσι περνάμε στο θέμα του χρόνου, τον ρωτώ για τη σχέση έργου και χρόνου… «Στην τέχνη τα πράγματα δεν είναι άμεσα, θέλουν τον χρόνο τους, να πορευτούν για να μπορούν να βγουν προς τα έξω με καθαρότητα σκέψης και έμπνευσης», μου επαναλαμβάνει την εσωτερική ανάγκη που έχει ο καλλιτέχνης για να εκφράζεται ανεξαρτήτως δυσκολιών, και μου μιλάει για τα ταξίδια που έκανε στην Κίνα, και πώς οι εμπειρίες που απέκτησε σε αυτό του το ταξίδι και όχι μόνο τον έκαναν πλουσιότερο σε εικόνες, αλλά του έδωσαν και πολλές πνευματικές εμπειρίες, που τροφοδότησαν τη φιλοσοφική του σκέψη, την οποία μετουσιώνει ή μεταπλάθει σε έργο τέχνης.

Ο Νίκος Κουρούσιης μού μίλησε και για τις αναγκαίες παύσεις τις οποίες έχει ανάγκη ο καλλιτέχνης: «Οι παύσεις είναι αναγκαίες για να μπορέσεις να ξεκαθαρίσεις τα πράγματα γύρω σου, ώστε να καταφέρεις να τα εξελίξεις και να πας παρακάτω. Συνήθως όταν νιώθω περιορισμένος ταξιδεύω, έχω κάνει μεγάλα ταξίδια» και συμπληρώνει λέγοντάς μου πως ακόμα και η ενασχόληση με κάτι άλλο τον βοηθάει και μού μιλάει για το θέατρο, και πώς βοήθησε η θεατρική του πορεία στο να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί το δικό του καλλιτεχνικό σύμπαν.

Νέα ερεθίσματα

Ο Νίκος Κουρούσιης θεωρείται ένας από τους σημαντικούς εικαστικούς καλλιτέχνες της Κύπρου, μού επαναλαμβάνει, όταν του το αναφέρω, ότι δεν τον ενδιαφέρει, και μιλάμε για το πώς έβαλε σε καιρούς άλλους την τεχνολογία στην τέχνη του, και τον ρωτώ αν τον φοβίζει η τεχνητή νοημοσύνη στην Τέχνη: «Καθόλου» μου απαντά, και μου εξηγεί πώς εκείνος χρησιμοποίησε κάποτε την τεχνολογία ως έναν τρόπο έκφρασης, «όταν επέστρεψα από τη Νέα Υόρκη στην Κύπρο είδα πώς υποδέχθηκε τα βίντεο στα έργα μου, για παράδειγμα, ήταν ένα ξάφνιασμα για τον κόσμο. Κάθε φορά ανακάλυπτα κάτι καινούργιο και ήταν και για εμένα εκπλήξεις και νέα ερεθίσματα…»

> *Ο Κουρούσιης επιλέγει να ανασκάπτει μέσα του για να ανακαλύπτει συνέχεια νέες ιδέες, «αν πάψει να υπάρχει αυτή η ανάγκη, ο καλλιτέχνης νεκρώνει» μου λέει.*

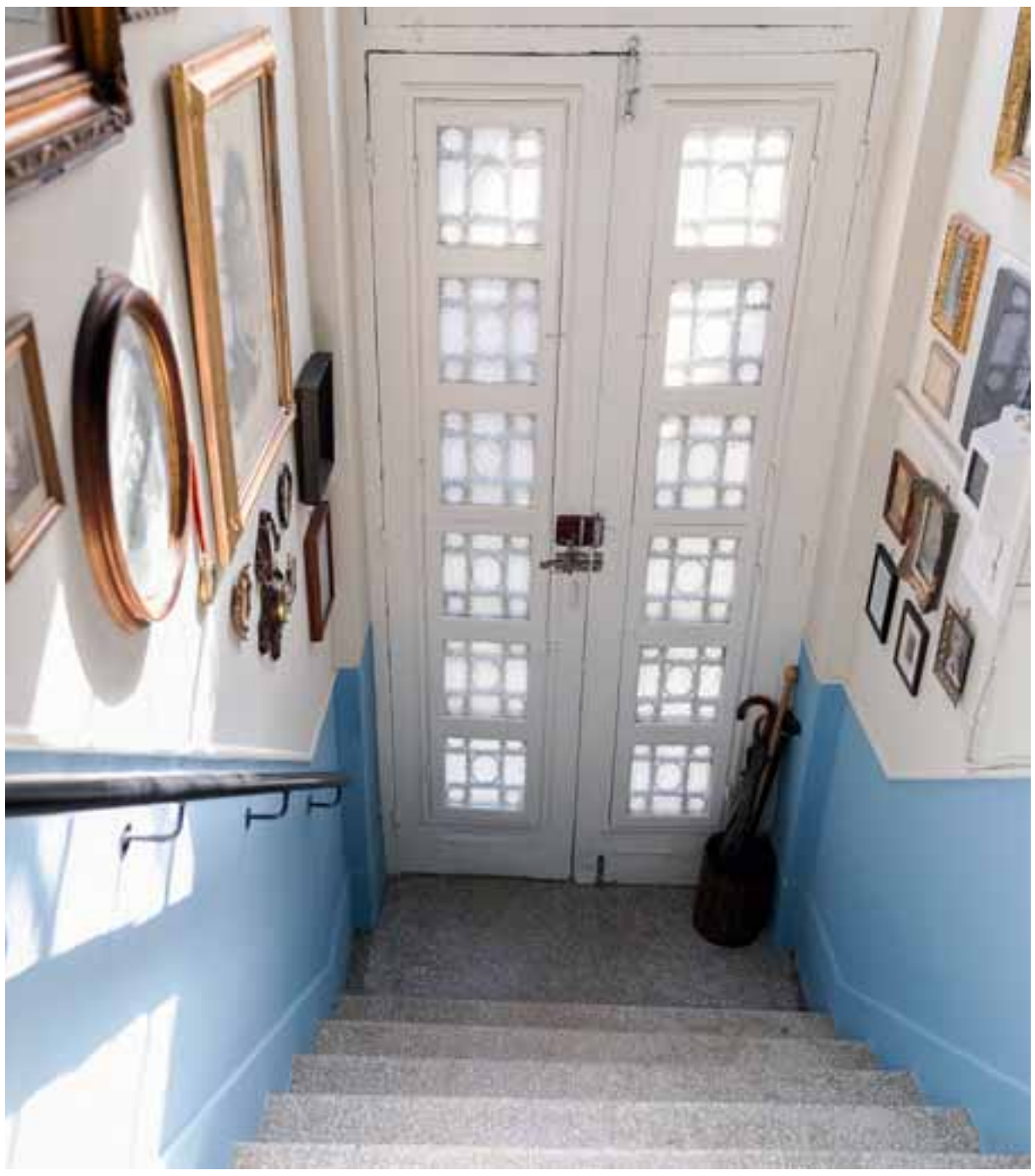
Οι τίτλοι που δίνει ο Νίκος Κουρούσιης είναι γενικοί, «Ο ελεύθερος τίτλος ενός έργου δεν περιορίζει το έργο το ίδιο», δίνεται έτσι η δυνατότητα στον θεατή να ερμηνεύσει το έργο με τον δικό του τρόπο, πιο ελεύθερα... συμπληρώνω «Να βάλει ακόμη και τον δικό του τίτλο» μου λέει, έχοντας πλησιάσει ένα από τα μεγάλα έργα της έκθεσης, με τίτλο «Ανάπτυξη».

«Στην τέχνη τα πράγματα δεν είναι άμεσα, θέλουν τον χρόνο τους, να πορευτούν για να μπορούν να βγουν προς τα έξω με καθαρότητα σκέψης και έμπνευσης» λέει ο καλλιτέχνης Νίκος Κουρούσιης.

Πληροφορίες: «Μεταπλάσεις», Νίκος Κουρούσιης, Stand In Line, Μετοχίου 26Α, Λευκωσία. Διάρκεια ώς 5 Δεκεμβρίου. www.standinlineartspace.com

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΠΑΛΤΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ενα αθηναϊκό σπίτι της δεκαετίας του 1920 στα Κάτω Πατήσια, πρόσφατα ανακαινισμένο και διακοσμημένο στον αντίποδα της κάποτε κραταιάς μίνιμαλ αισθητικής. Οικογενειακά κειμήλια και αντίκες δίνουν τον τόνο μιας αντίληψης, που θέλει όλο και περισσότερους ιδιοκτήτες να επιζητούν τη διατήρηση όσο το δυνατόν περισσότερων αυθεντικών στοιχείων της αρχικής κατασκευής. Η διατήρηση του μωσαϊκού στο κλιμακοστάσιο και της ξύλινης εξώπορτας είναι χαρακτηριστική.

Η εκδίκηση του μαρμάρινου νεροχύτη και του παλιού παρκέ

Τα σπίτια με μωσαϊκά δεν ξηλώνονται πια. Πώς η νοσταλγία της νέας γενιάς για τα παιδικά της χρόνια, σε συνδυασμό με την κουλτούρα της επανάχρησης, παρέχει σε αντικείμενα και υλικά την ευκαιρία μιας δεύτερης ζωής

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ**

Ξεκίνησε λίγο πριν από την κρίση, περισσότερο ως αισθητικό ρεύμα. Μέχρι τότε ως ανακαίνιση παλιού διαμερίσματος ή κατοικίας εννοούσαμε το σαρωτικό ξήλωμα όλων εκείνων των στοιχείων που παρέπεμπαν στο πρωτογενές σύμπαν της αθηναϊκής πολυκατοικίας: στα μαρμάρινα μωσαϊκά με τα πολύχρωμα αδρανή, τα γεωμετρικά μοτίβα και τις μπορντούρες τους, στα κομψά παρκέτα, στις ξύλινες πόρτες, στις εντοιχισμένες βιβλιοθήκες, στα καΐτια, στα διακοσμητικά πλαίσια, στις παλιές κλειδαριές και στα πόμολα, στα παντζούρια, στους μαρμάρινους νεροχύτες.

Ολος αυτός ο σκονισμένος κόσμος, το ανεξάντλητο διακοσμητικό λεξιλόγιο του ελληνικού κατοικείν που ισοπεδώθηκε στα χρόνια της ευημερίας του 1990 και του 2000 όταν όλοι γίναμε μέσα σε ένα βράδυ μίνιμαλ και παρακαλούσαμε για μία ενιαία open-plan κάτοψη, σήμερα βρίσκεται στην πρώτη γραμμή του καλού γούστου. Ομως το θέμα του τι κρατάμε και τι πετάμε από ένα παλιό σπίτι με πολλές ζωές στην πλάτη του έχει πάψει να είναι αποκλειστικά ζήτημα αισθητικής. «Δεν είναι απλά η αγάπη για το vintage, που υπάρχει φυσικά, αλλά θα έλεγα ότι είναι και μια ηθική στάση ή και οπτική συντήρησης υλικών με αυταξία που είναι κρίμα να πεταχτούν ακόμα και από περιβαλλοντική σκοπιά, ενώ δεν θα πρέπει να παραβλέπουμε και την οικονομική διάσταση». Αυτή είναι συνοπτικά η άποψη του αρχιτέκτονα Γιάννη Καραχάλιου (Plaini and Karahalios Architects) ο οποίος σπεύδει να προσθέσει ότι παρακολουθούμε ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο: η νέα γενιά που αρχίζει να δημιουργεί και να καταναλώνει μυθοποιεί την παιδική και εφηβική της ηλικία στο ντιζάιν, τη μουσική και κάθε αισθητική έκφραση.

Κάπως έτσι από το αισθητικό πρότυπο που απαθανάτισε λογοτεχνικά ο Βιντσέντζο Λατρόνικο στη βερολινέζικη «Τελειότητά» του (εκδόσεις Loggia) με το ζευγάρι των δύο μιλένιαλ Ιταλών που ζουν στο φωτογενές διαμέρισμά τους περιτριγυρισμένοι από άφθονο ντιζάιν και φυτά εσωτερικού χώρου, οι Ελληνες συνομήλικοί τους μετακινούνται σε ένα διαφορετικό «γήπεδο» προφέροντας μαγεμένοι ξεχασμένες λέξεις όπως «δάπεδο ψαροκόκαλο», γείσα, κορνίζες, ροζέτες, περβάζια.

Εδώ έρχεται να «κουμπώσει» και η κουλτούρα της επανάχρησης και του reuse, εξαιρετικά δημοφιλείς στις νεότερες γενιές. Η επαναχρησιμοποίηση δεν περιορίζεται πλέον στα αντικείμενα. Επεκτείνεται στα υλικά κατασκευής, στα έπιπλα, στις αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες και τελικά στα ίδια τα κτίρια. Η ιδέα ότι κάτι παλιό μπορεί να αποκτήσει δεύτερη ζωή χωρίς να χάσει την ταυτότητά του είναι πλέον μέρος μιας ευρύτερης οικολογικής και αισθητικής αντίληψης.

Η γοητεία της πατίνας

Ο Αλέξανδρος Κεφαλάς δεν περίμενε την τάση του reuse για να ενδώσει στο παρελθόν. Η προσέγγιση ήταν εσκεμμένα «συντηρητική» με σκοπό να μη χαθεί ο αρχικός αρχιτεκτονικός χαρακτήρας του σπιτιού της δεκαετίας του 1920 που αγόρασε και ανακαίνισε πρόσφατα στα Κάτω Πατήσια. «Η γύψινη διακόσμηση στις οροφές αποκαταστάθηκε όπου έλειπε, τα ξύλινα δάπεδα γυαλίστηκαν, το μωσαϊκό στο κλιμακοστάσιο και τα τσιμεντο-πλακάκια με τα σχέδια κρατήθηκαν παρά την πατίνα (λεκέδες, ρωγμές) στο σύνολό τους εκτός του μπάνιου που ανακαινίστηκε πλήρως. Ωστόσο, ακόμα κι εκεί η επιλογή για το δάπεδο ήταν σε μοτίβο Μεσοπολέμου για να υπάρχει οπτικά μία συνοχή», μας εξηγεί σε μια ιδιότυπη «ξενάγηση».

Παρατηρώ τις ξύλινες εσωτερικές και εξωτερικές πόρτες με τους φεγγίτες που επίσης διατηρήθηκαν με μικρές επισκευές, όπως και τα εξωτερικά παντζούρια. Η εξωτερική καγκελόπορτα παρέμεινε και επισκευάστηκε προσεκτικά. Ο Αλέξανδρος μπορεί να μεγάλωσε σε ρετιρέ πολυκατοικίας, αλλά τα πατρικά σπίτια των γονιών του ήταν νεοκλασικά σε κεντρικά σημεία της Αθήνας και του κληροδότησαν ένα πολύ σαφές αισθητικό πλαίσιο, που δύσκολα συμβαδίζει με «μόδες» και «τάσεις».

Ο Αλέξανδρος Κεφαλάς απολαμβάνει τον οικιακό του μικρόκοσμο στο προπολεμικό σπίτι στο οποίο χάρισε μια δεύτερη ζωή. Οι τοίχοι, γεμάτοι πορτρέτα συγγενών, οβάλ κάδρα, πίνακες και μικρές φωτογραφίες, αφηγούνται μια πλούσια οικογενειακή ιστορία.

Μοντερνισμός το 1934

Η αρχιτέκτονας Αναστασία Φιλιππαίου έχει μόλις ολοκληρώσει την απαιτητική ανακαίνιση ενός περίοπτου διαμερίσματος σε πολυκατοικία του 1934 στο Κολωνάκι, εκλεκτό δείγμα ενός πρώιμου μοντερνισμού στο κέντρο της Αθήνας, όπου η πλαστικότητα του όγκου και η λειτουργικότητα υπερισχύουν του ιστορικού διακόσμου. Εντονες καμπύλες στη γωνία του κτιρίου και στην εσωτερική κοινόχρηστη τοιχοποιία, προεξοχές όψεων και γενναιοδωρία χώρου στην εσωτερική, γεωμετρικά λιτή διαρρύθμιση χαρακτηρίζουν εκ προοιμίου την αρχιτεκτονική της πολυκατοικίας. «Επεμβάσεις στην εσωτερική διαρρύθμιση πραγματοποιήθηκαν συντηρητικά, με τη διάθεση να συμπληρωθεί και να ενισχυθεί η αρχική μορφή του διαμερίσματος, αλλά και με γνώμονα την εξυπηρέτηση ενός σύγχρονου τρόπου ζωής», λέει στην «Κ».

Αλήθεια, ρωτάω την Αναστασία Φιλιππαίου, στην πορεία του χρόνου, αυξάνονται ή μειώνονται οι πελάτες που επιζητούν τη διατήρηση παλιών στοιχείων σε ένα υπό ανακαίνιση διαμέρισμα ή κατοικία; «Αυξάνονται, αυτό λέει η δική μου εμπειρία», τονίζει. «Οι πελάτες που επιζητούν να κατοικήσουν σε ένα παλιό ακίνητο που χρήζει ανακαίνισης είναι συνήθως οι ίδιοι οι οποίοι θα ζητήσουν τη διατήρηση των αρχιτεκτονικών στοιχείων, όπου κάτι τέτοιο αξίζει και μπορεί να εφαρμοστεί. Τους ενδιαφέρει κατά κύριο λόγο η διαφύλαξη του αρχιτεκτονικού ύφους και της μνήμης, ανεξάρτητα από το ότι αναζητούν ταυτόχρονα και την ηλεκτρομηχανολογική αναβάθμιση και την ενσωμάτωση νέας τεχνολογίας στις ανακαινισμένες κατοικίες τους».

Υπάρχει περίπτωση η διατήρηση των παραδοσιακών στοιχείων να είναι οικονομικά ή τεχνικά ασύμφορη; Ή ακόμα και αισθητικά παράταιρη σε σχέση με το «ύφος» της παρέμβασης; «Συμβαίνει συχνά η διατήρηση των υφιστάμενων στοιχείων να κοστίζει περισσότερο από την ανακατασκευή και την αντικατάστασή τους, εξηγεί στην «Κ» η Αναστασία Φιλιππαίου, και συμπληρώνει: «Επίσης στην πράξη, συμβαίνει κάποιες φορές να μην είναι τεχνικά εφικτό, είτε γιατί δεν υπάρχουν πια τα κατάλληλα συνεργεία ειδικών για να αναλάβουν με γνώση και ευαισθησία μια τέτοια εργασία συντήρησης, είτε γιατί δεν το επιτρέπουν οι λοιπές απαιτούμενες επεμβάσεις αναβάθμισης στις εγκαταστάσεις του ακινήτου. Η ανακαίνιση άλλωστε ενός παλιού διαμερίσματος ή κατοικίας μπορεί τελικά, ανάλογα με το μέγεθος της επέμβασης και την προϋπάρχουσα κατάσταση, να αποτελέσει ένα πιο δαπανηρό και σίγουρα πιο περίπλοκο τεχνικά project στο σύνολό του από μια νεόδμητη κατασκευή. Η αισθητική ενσωμάτωση πάντως παλιών στοιχείων στην ανακαινισμένη και συνολικά εναρμονισμένη εικόνα της κατοικίας είναι ευθύνη του αρχιτέκτονα. Δεν θεωρώ ότι η διατήρηση παλιών στοιχεί-

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΠΑΛΑΤΑΓΙΑΝΝΗΣ

Το πνεύμα της ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των παλιών αθηναϊκών σπιτιών αποτυπώνεται σε αυτές τις δύο απόψεις εσωτερικών χώρων στην αναγνωρίσιμη ως «τυρκουάζ» μονοκατοικία στο Παγκράτι, έργο του γραφείου Plaini and Karahalios Architects. Το παρκέ (αριστερά) και τα περίτεχνα μωσαϊκά δάπεδα (δεξιά) όχι μόνο διατηρήθηκαν, αλλά αποτελούν σήμερα αισθητική ταυτότητα των δύο διαμερισμάτων.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΠΑΛΑΤΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ο μαρμάρινος νεροχύτης που χρησιμοποιήθηκε στην τροχήλατη κατασκευή του Wash Station βρέθηκε στου Ζωγράφου.

KARAMPINIS PHOTOGRAPH

KARAMPINIS PHOTOGRAPH

Περιορισμένη επέμβαση του γραφείου AVW Architecture σε διαμέρισμα στην οδό Φιλολάου, με κύριο αντικείμενο τον σχεδιασμό των χρωματικών επεμβάσεων καθώς και τη συντήρηση και αποκατάσταση των υφιστάμενων αρχιτεκτονικών στοιχείων. Ή πώς χωρίς να «πειράξεις» κάτι από την αυθεντική κατασκευή, παραδίδεις ένα χώρο προσαρμοσμένο στις ανάγκες του 21ου αιώνα. Ενδεικτική η διατήρηση του μωσαϊκού και του μαρμάρινου νεροχύτη στην κουζίνα.

KARAMPINIS PHOTOGRAPH

Οταν η «γούρνα» αποδεσμεύτηκε από τον τοίχο της

ων που φέρουν χαρακτήρα μπορεί να προκαλέσει ένα αποτέλεσμα αισθητικά παράταιρο, παρά μόνον να εμπνεύσει την προσέγγιση για την ανακαίνιση».

Λειτουργικά στοιχεία

Ανακατασκευές παλιών διαμερισμάτων και κατοικιών έχουν στο ενεργητικό τους η Κατερίνα Βασιλάκου και η Αγγελική Αθανασιάδου, που ίδρυσαν το 2010 το γραφείο AVW Architecture. «Ο τρόπος με τον οποίο ανακαινίζουμε σήμερα τα κτίρια της Αθήνας ανοίγει μια πολύ ευρύτερη συζήτηση, πέρα από τη διατήρηση ορισμένων "ρετρό" στοιχείων στο εσωτερικό των διαμερισμάτων», μου λέει η Κατερίνα Βασιλάκου. Της ζητάω να γίνει λίγο πιο συγκεκριμένη. «Για μένα, το ενδιαφέρον δεν βρίσκεται τόσο στο αν ένα παλιό στοιχείο έχει αισθητική αξία ή αν επανέρχεται ως τάση, αλλά κυρίως στο πώς μπορεί να διατηρηθεί, να επαναχρησιμοποιηθεί ή ακόμη και να μεταποιηθεί, διατηρώντας κάτι από τη μνήμη του τόπου, της πόλης και της καθημερινότητας των ανθρώπων που έζησαν σε αυτούς τους χώρους. Πώς, δηλαδή, ένα στοιχείο του παρελθόντος μπορεί να ενταχθεί ξανά στη σύγχρονη ζωή, αποκτώντας νέα χρηστική αξία, χωρίς να χάνει την ιστορική και πολιτισμική του αναφορά».

Σε αυτό το σημείο παρεμβάλλονται μια σειρά από ζητήματα που δεν έχουν αποκλειστικά αισθητικό περιεχόμενο. Τα παλαιότερα διαμερίσματα, για παράδειγμα, συχνά διαθέτουν μεγαλύτερα καθαρά ύψη, διαφορετικές αναλογίες δωματίων και μεγαλύτερα ανοίγματα σε σχέση με τις πιο σύγχρονες κατασκευές. Αυτά διαμορφώνουν μια πολύ διαφορετική αίσθηση του χώρου που δεν αναπληρώνεται με διακοσμητικές παρεμβάσεις. Επιπλέον, οι ξεχωριστοί χώροι υποδοχής, το χολ, η τραπεζαρία, τα υπνοδωμάτια και η σχέση τους με τους διαδρόμους συγκροτούν ένα ιδιαίτερο χωρικό «μικροκλίμα». Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να διατηρηθεί υποχρεωτικά κάθε τοίχος, αλλά ότι η ανακαίνιση δεν πρέπει να καταλήγει αυτομάτως στην ισοπέδωση όλων των χώρων προς όφελος μιας ενιαίας κάτοψης. Και φυσικά υπάρχει η πολύ ελληνική σχέση με το μπαλκόνι και το φυσικό φως· τα μεγάλα ανοίγματα, οι μπαλκονόπορτες, η διαμπερότητα, η φυσική κυκλοφορία του αέρα. Είναι στοιχεία που συνδέονται με το κλίμα της Αθήνας και μια συγκεκριμένη, σχεδόν άχρονη αντίληψη για τη σχέση εσωτερικού και εξωτερικού χώρου. Προφανώς υπάρχουν στοιχεία που πρέπει να αντικατασταθούν ή να αναβαθμιστούν: ηλεκτρολογικές και υδραυλικές εγκαταστάσεις, προβληματικές μονώσεις, κουφώματα που δεν επιδέχονται επισκευή, υλικά που ενδέχεται να είναι επικίνδυνα και επιβάλλεται να αφαιρεθούν.

Το αύριο μαζί με το χθες

Για την Κατερίνα Βασιλάκου όλα αυτά τα διλήμματα αποκτούν ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον σήμερα, που η Αθήνα μετασχηματίζεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς, όχι μόνο για να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των κατοίκων της, αλλά και λόγω της αυξανόμενης τουριστικής και επενδυτικής δραστηριότητας. «Θεωρώ ότι εδώ βρίσκεται και μια σημαντική ευθύνη των αρχιτεκτόνων: να αντιμετωπίζουμε την ανακαίνιση όχι απλώς ως ανανέωση της εικόνας ενός χώρου, αλλά ως ευκαιρία να επανεξετάσουμε τη σχέση του παλιού με το νέο. Αυτό, βέβαια, προϋποθέτει γνώση, προσοχή και φροντίδα, στοιχεία που δεν είναι πάντοτε αυτονόητα στον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούνται σήμερα πολλές ανακαινίσεις». Πάντως και η δική της εμπειρία συνηγορεί υπέρ μιας μεγαλύτερης διάθεσης από την πλευρά των πελατών να διατηρήσουν στοιχεία της αρχικής κατασκευής, κυρίως γιατί αυτό έχει σταδιακά αναδειχθεί ως κάτι αναγνωρίσιμο αισθητικά που ταυτόχρονα αποδίδει μια προστιθέμενη αξία στην επένδυσή τους. «Ωστόσο, δεν είμαι βέβαιη ότι αυτό αποτελεί ακόμη τη γενικότερη πρακτική», συμπληρώνει σε έναν διακριτικά πιο συγκρατημένο τόνο. Ισως η Κατερίνα Βασιλάκου να έχει δίκιο. Διαβάστε την ιστορία του Κωνσταντίνου Γουρνά στις διπλανές στήλες και θα καταλάβετε.

ΓΙΩΡΓΗΣ ΓΕΡΟΛΥΜΠΟΣ

Η αρχιτέκτονας Αναστασία Φιλιππαίου με φόντο επιβλητική εσωτερική σκάλα σε προπολεμικό διαμέρισμα στο Κολωνάκι. «Επεμβάσεις στην εσωτερική διαρρύθμιση πραγματοποιήθηκαν συντηρητικά, με τη διάθεση να ενισχυθεί η αρχική μορφή του», επισημαίνει.

Στην αρχή έμοιαζε με άσκηση αστικής παρατήρησης. Παραδοσιακοί νεροχύτες από μάρμαρο πεταμένοι σε δρόμους της Αθήνας, συχνά μια λευκή κορωνίδα σε ένα σωρό από μπάζα. Θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς ότι ο νέος αρχιτέκτονας και απόφοιτος του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου το 2023 παραείναι μικρός σε ηλικία για να εκτιμήσει την υπεραξία ενός παροπλισμένου σήμερα στοιχείου των παλιών σπιτιών που θεωρητικά δεν γνώρισε η γενιά του. Αλλά ο Κωνσταντίνος Γουρνάς, δημιουργός του WS (Wash Station), μιας τροχήλατης κατασκευής που βάζει σε ροδάκια έναν από τους δέκα μαρμάρινους νεροχύτες που έχει διασώσει ο ίδιος στους δρόμους της Αθήνας (στο τρίγωνο πλατείας Μαβίλη - Ιλισίων - Ζωγράφου) δεν σκέφτεται με όρους γενεών. Στην Καλαμάτα όπου μεγάλωσε θυμάται τη γιαγιά του να πλένει τα ρούχα στην αυλή σε μια μεγάλη μαρμάρινη σκάφη, αρκετά μεγαλύτερη από τους νεροχύτες που συλλέγει σήμερα.

«Είναι μια εικόνα που έχει μείνει πολύ έντονα στη μνήμη μου και πιθανότατα εξηγεί και γιατί αυτά τα αντικείμενα μου φαίνονται τόσο οικεία. Καμιά φορά σκέφτομαι, ίσως λίγο αυθαίρετα, ότι υπάρχει και μια περίεργη σύνδεση με το ίδιο το επώνυμό μου. Το "Γουρνάς" αναπόφευκτα φέρνει στον νου τη γούρνα και έχω αναρωτηθεί πολλές φορές μήπως κάπου πιο πίσω στην οικογενειακή ιστορία υπήρχε κάποιος μαρμαράς ή τεχνίτης που κατασκεύαζε τέτοια αντικείμενα. Δεν έχω κάποια τεκμηρίωση γι' αυτό, αλλά είναι ένας συνειρμός που μου αρέσει και κάνει αυτή τη σχέση με τα αντικείμενα ακόμη πιο προσωπική».

Ο μαρμάρινος νεροχύτης που εκτίθεται αυτή την περίοδο στο 10AM Apotheke στον Κεραμεικό, ενώ παρουσιάστηκε τον Σεπτέμβριο και στο Κέντρο Πολιτισμού Ιδρυμα Σταύρος Νιάρχος, αποδεσμεύεται από τον τοίχο και τη μία προκαθορισμένη χρήση του και, μέσω μιας νέας ανοξείδωτης κινητής κατασκευής, μετατρέπεται σε ένα αυτόνομο και πλήρως λειτουργικό σημείο νερού. Τα ίχνη, οι φθορές και η πατίνα του παραμένουν ορατά· η προηγούμενη ζωή του δεν διαγράφεται, αλλά γίνεται μέρος της νέας του ταυτότητας. «Μου αρέσει πολύ το γεγονός ότι κανένας δεν είναι ακριβώς ίδιος με τον άλλο – αλλάζουν οι διαστάσεις, οι αναλογίες, οι αποχρώσεις και τα ίχνη. Ο καθένας κουβαλά ουσιαστικά μια διαφορετική προηγούμενη ζωή».

Για αρκετό καιρό ο νέος αρχιτέκτονας και καλλιτέχνης συγκέντρωνε τους νεροχύτες στο διαμέρισμά του στην οδό Ξενίας, προκαλώντας την αναπόφευκτη περιέργεια αλλά και τα πειράγματα των φίλων του. Μα τι θα τους έκανε, τέλος πάντων; «Κάπως έτσι άρχισε ουσιαστικά να διαμορφώνεται και η ιδέα: πώς ένα

«Ενα στοιχείο που μοιάζει ξεπερασμένο ή άχρηστο μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία για έναν νέο σχεδιασμό», λέει ο αρχιτέκτονας Κωνσταντίνος Γουρνάς.

τόσο βαρύ και απόλυτα συνδεδεμένο με συγκεκριμένο τοίχο και συγκεκριμένη χρήση αντικείμενο θα μπορούσε να αποκτήσει αυτονομία και κίνηση μέσα από μια νέα τροχήλατη κατασκευή», λέει στην «Κ».

Αυτήν την περίοδο ετοιμάζει και μια δεύτερη, μεγαλύτερη εγκατάσταση με έναν ακόμη παλιό μαρμάρινο νεροχύτη που βρήκε πρόσφατα στην οδό Καισαρείας. «Νομίζω ότι όλη αυτή η διαδρομή –από τις προσωπικές μνήμες και τη συλλογή αυτών των αντικειμένων μέχρι την επανένταξή τους σε νέες χρήσεις– συνδέεται αρκετά με αυτό που αργότερα εξελίχθηκε και στο WS: την ιδέα ότι ένα στοιχείο που μοιάζει ξεπερασμένο ή άχρηστο δεν χρειάζεται απαραιτήτως να απορριφθεί, αλλά μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία για έναν νέο σχεδιασμό».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΕΛΤΙΟ Α-ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Καποδίστριας, 250 χρόνια

Παρότι σπάνια, δυστυχώς, λαμβάνουμε φακέλους με γραμματόσημα, τα ΕΛΤΑ έχουν ένα ενδιαφέρον και σοβαρό εκδοτικό πρόγραμμα. Η νέα σειρά γραμματοσήμων που τίθεται σε κυκλοφορία στις 18 Νοεμβρίου 2026, είναι αφιερωμένη στον Ιωάννη Καποδίστρια με αφορμή τα 250 χρόνια από τη γέννησή του. Η σειρά αποτελείται από ένα γραμματόσημο των 5 ευρώ, σχεδιασμένο από τη Μαρίνα Λασηθιωτάκη. Τα ΕΛΤΑ ευχαριστούν για τη συνδρομή τους το Μουσείο Καποδίστρια - Κέντρο Καποδιστριακών Μελετών και το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Η συλλογή γραμματοσήμων είναι αντίδοτο στην πολυδιάσπαση και στην αδυναμία συγκέντρωσης που χαρακτηρίζει την εποχή μας.

Ν. Β.

Λογοτεχνικοί κερδοσκόποι

Η ανακοίνωση της επανέκδοσης του «Βλακοχορτοφάγου» του Τζον Μπαρθ από τις εκδόσεις Αντίποδες έδωσε χαρά σε πολλούς αναγνώστες που έψαχναν να διαβάσουν το ογκώδες μεταμοντέρνο μυθιστόρημα, το οποίο όμως ήταν εξαντλημένο, και στενοχώρησε εκείνους που, εκμεταλλευόμενοι αυτό το γεγονός, το μεταπωλούσαν στη δευτερογενή αγορά μεταχειρισμένων βιβλίων σε εξωφρενικές τιμές. Δεν είναι μοναδικό φαινόμενο. Το ίδιο είχε γίνει και με τα βιβλία του Χρήστου Βακαλόπουλου. Και ενώ είναι μια στάση που αγγίζει τα όρια της εκμετάλλευσης χάρη στους νόμους προσφοράς και ζήτησης, στην πραγματικότητα λειτουργεί ως διαφήμιση σημαντικών αναγνωσμάτων.

Κ. Μ.

Σύνδρομο Παπακαλιάτη

Είδα το «Ghost song» του Φατίχ Ακίν στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης και για μία ακόμη φορά τσαντίστηκα. Γιατί ενώ από τη μια νιώθω περίπου «συγγένεια» με τον τουρκικής καταγωγής σκηνοθέτη, από την άλλη θεωρώ ότι σπαταλάει το ταλέντο του σε μελοδράματα της πλάκας. Γιατί; Επειδή πάσχει από το σύνδρομο Παπακαλιάτη, θέλει να τα κάνει όλα: σενάριο, σκηνοθεσία, μουσική επιλογή – τουλάχιστον ο Φατίχ δεν πρωταγωνιστεί. Έτσι, οι μαγικές ασπρόμαυρες εικόνες του –φόρος τιμής στα «Φτερά του έρωτα» του Βιμ Βέντερς– χάνονται σε μια πλοκή που θυμίζει κακό ελληνικό σίριαλ της δεκαετίας του 1990. Φατίχ, χαμπίμπι, πάρε ένα ωραίο σενάριο και γύρισε το αριστούργημα για το οποίο είσαι προορισμένος. Οι φαν σου ακόμη περιμένουν.

Ξ. Κ.

Εκπτώσεις παντού

Black Friday και στο θέατρο. Έτσι αποκαλεί το θέατρο ERGON την έκπτωση 25% που αποφάσισε να κάνει στα εισιτήρια της «Φόνισσας» με τη Λυδία Κονιόρδου, για όλες τις ημέρες παραστάσεων (έως τις 17 Ιανουαρίου), σε όλες τις ζώνες. Στις ΗΠΑ, όπου «γεννήθηκε» η Black Friday, τα καταστήματα κάνουν γενναίες εκπτώσεις, αλλά για μία ημέρα – την τελευταία Παρασκευή του Νοεμβρίου. Στην Ελλάδα η Black Friday διαρκεί περισσότερο και τα καταστήματα συνήθως ξεστοκάρουν. Πώς ακριβώς εννοεί την Black Friday το θέατρο ERGON;

Α. Λ.

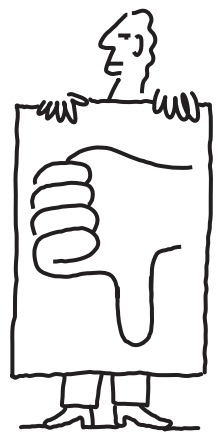

Χειροποίητη τυπογραφία

Οταν ξαφνικά πέφτεις μπροστά σε μια μαρμάρινη επιγραφή δημόσιου έργου της δεκαετίας του ’50, ο πειρασμός να χαθείς σε ανεδαφικές συγκρίσεις με αντίστοιχες του σήμερα είναι μεγάλος. Θαυμάστε μια τυπογραφία χειροποίητη, που ακολουθεί την αγαπημένη, αυστηρή, ελαφρώς μοντερνιστική αλλά καλλιτεχνική γεωμετρία της εποχής, χαραγμένη με προσοχή στις αποστάσεις, ώστε αυτές οι δύο τόσο δωρικές λέξεις (Φράγμα Αλιάκμονα) να βρίσκουν τη θέση τους, λιτές και μνημειώδεις μαζί. Και, προσέξτε, πώς το μαύρο πλαίσιο καδράρει την επιγραφή πάνω στη λαξευτή πέτρα σαν πραγματικό έργο τέχνης. Οπως του πρέπει, δηλαδή.

Δ. Ρ.

Σε ποιον, τελικά, αρέσει η Αθήνα;

Αντιγράφω σχόλια καλλιτεχνών για την Αθήνα από πρόσφατο θέμα της συναδέλφου Ξένιας Γεωργιάδου, για τους δημιουργούς που κάνουν τέχνη με υλικά του αθηναϊκού χάους: «Υπάρχει μια ομορφιά σε όλα αυτά που πάνε στραβά». «Αν ήταν όλα τέλεια, δεν θα μας άρεσε αυτή η πόλη». «Χρειάζεται χρόνο για να ανακαλύψεις την Αθήνα». «Αν αρχίσεις να τη ζεις, είναι μαγική». Η αγάπη για την Αθήνα σπάνια εκδηλώνεται αβίαστα. Η προσπάθειά μας να ερμηνεύσουμε και να αιτιολογήσουμε το δεσμό μας με αυτή την άναρχη πόλη συχνά μοιάζει με απόπειρα να δικαιολογήσουμε μια κακοποιητική σχέση. Ισως, τελικά, να μην υπερασπιζόμαστε τόσο την Αθήνα, όσο την επιλογή μας να ζούμε σε αυτήν.

Χ.Φ.Φ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

«Εφυγα για ένα ταξίδι διότι ήθελα να δω τον κόσμο»

Φθινόπωρο του 1923, Βερολίνο. Ο Φραντς Κάφκα συζεί με την Ντόρα Ντιαμάντ, τον τελευταίο μεγάλο έρωτα της ζωής του.

Ως γνωστόν, ο Κάφκα ουδέποτε παντρεύτηκε ούτε απέκτησε παιδιά. Υπάρχει όμως μια «απόκρυφη» ιστορία που τον συνδέει με ένα μικρό κορίτσι, το οποίο συνάντησε εκείνη την περίοδο στο βερολινέζικο πάρκο Στέγκλιτζ. Την ιστορία διηγήθηκε η Ντόρα στον Μαξ Μπροντ, στενό φίλο και βιογράφο του Κάφκα, όπως επίσης και στη Γαλλίδα βιογράφο Μάρθα Ρομπέρ. Το ζευγάρι, λοιπόν, συναντά ένα μικρό κορίτσι, το οποίο κλαίει απαρηγόρητο. Η αιτία είναι ότι έχασε την αγαπημένη του κούκλα.

Σύμφωνα με τη διήγηση της Ντόρας, ο Κάφκα πρότεινε στο κορίτσι να τους συναντήσει την επομένη, στο ίδιο σημείο του πάρκου.

Πράγματι, το κορίτσι ήταν εκεί. Ο Κάφκα της έδωσε ένα γράμμα. Της είπε ότι το είχε γράψει η κούκλα της και ότι ο ίδιος εκτελούσε χρέη ταχυδρόμου.

Το γράμμα έλεγε περίπου τα εξής: «Σε παρακαλώ, μην κλαις. Εφυγα για ένα ταξίδι διότι ήθελα να δω τον κόσμο. Θα σου ξαναγράψω για όλα όσα θα ζήσω στα ταξίδια μου».

Ο Κάφκα κανόνισε να βλέπει κάθε τόσο το κορίτσι στο ίδιο σημείο, δίνοντάς του κάθε φορά και από ένα γράμμα, στο οποίο η κούκλα περιέγραφε τα ταξίδια της. Αυτό κράτησε τρεις εβδομάδες και, κατά την Ντιαμάντ, ο Κάφκα έγραψε αυτές τις επιστολές με την ίδια σοβαρότητα και ένταση που έβγαζε στα δικά του πεζά. Κάποια στιγμή, της έφερε μια νέα κούκλα, μαζί με ένα τελευταίο γράμμα. «Τα ταξίδια μου με άλλαξαν», έγραφε η επιστολή, εξηγώντας έτσι γιατί αυτή η κούκλα ήταν διαφορετική από την προηγούμενη. Η Ντόρα έλεγε ότι η σχέση με το κορίτσι έκλεισε όταν ο Κάφκα τού είπε πως η κούκλα του «παντρεύτηκε στα ξένα».

Ο Φραντς Κάφκα το 1923, την εποχή που γνώρισε εκείνο το κοριτσάκι στο βερολινέζικο πάρκο Στέγκλιτζ, σύμφωνα με την αφήγηση της Ντόρα Ντιαμάντ.

«Είναι αλήθεια ή ψέμα όλο αυτό;» αναρωτιέται ο κύριος Γκρι.

Οι επιστολές δεν βρέθηκαν ποτέ, όπως επίσης δεν εντοπίστηκε ποτέ το κορίτσι αυτό.

Οταν οι ναζί ανήλθαν στην εξουσία, πραγματοποίησαν έφοδο στο διαμέρισμα της Ντόρας στο Βερολίνο και κατάσχεσαν το προσωπικό αρχείο της. Σε αυτό περιλαμβάνονταν σημειωματάρια και χειρόγραφα του Κάφκα. Αυτά χάθηκαν για πάντα.

Αλλά γιατί να βρίσκονται εκεί οι επιστολές; Αφού υποτίθεται ότι ο συγγραφέας της «Δίκης» τα παρέδωσε στο άφαντο αυτό κορίτσι.

Λυρικό φινάλε

Στην εποχή του Διαδικτύου προστέθηκε ένα πιο λυρικό φινάλε στην ιστορία αυτή: υποτίθεται ότι πολλά χρόνια αργότερα, όταν το κορίτσι είχε πια γίνει γυναίκα, ψάχνοντας στα πράγματά της, έπεσε πάνω σε εκείνη την κούκλα. Καθώς την περιεργαζόταν, βρήκε μέσα στα ρούχα της ένα σημείωμα. Το υπέγραφε ο Κάφκα και έλεγε τα εξής: «Ολα όσα αγαπάς πιθανότατα να χαθούν. Στο τέλος όμως, η αγάπη θα γυρίσει σ’ εσένα με διαφορετικό τρόπο».

Εδώ ο κύριος Γκρι είναι κατηγορηματικός: η προσθήκη αυτή «φωνάζει» πως είναι επινόηση (ωραία μεν, αλλά επινόηση). Δεν «μυρίζει» διόλου Κάφκα αυτή η τελευταία πρόταση – ακόμα κι αν δεχθεί κάποιος ότι ο πιο εφιαλτικός συγγραφέας σε ολόκληρη την ιστορία της ανθρωπότητας μετατοπιζόταν ως προς το ύφος και το περιεχόμενο της γραφής του μόνο και μόνο επειδή έγραφε σε ένα κορίτσι.

Αν υπάρχει κάτι στ’ αλήθεια συγκινητικό σε όλο αυτό είναι ότι ένα χρόνο μετά αυτή την τρυφερή χειρονομία, το 1924, ο μονήρης, άτεκνος Κάφκα πέθανε. Ηταν μόλις σαράντα ενός ετών.

ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΛΙΑΣ

«Ο "Βυσσινόκηπος" δεν είναι ένα έργο προφάνειας. Κανένα καλό έργο δεν υποδεικνύει ποιοι είναι οι κακοί και ποιοι οι καλοί, γιατί τότε δεν θα ήταν καλό έργο», λέει στην «Κ» ο Δημήτρης Τάρλου και προσθέτει πως «αν δεν ανακαλυφθούν οι αντιφάσεις που εμπεριέχονται στον "Βυσσινόκηπο" και που είναι οι αντιφάσεις του ίδιου του ανθρώπινου είδους, τότε η σκηνή μένει νεκρή».

Δημήτρης Τάρλου, *σκηνοθέτης*

Ο Βυσσινόκηπος είναι η ζωή, ανθίζει αλλά κρατάει λίγο

Η απώλεια της μητέρας του, Μαρίνας Καραγάτση, οδήγησε τα βήματά του στο κλασικό αριστούργημα του Αντον Τσέχοφ

Του **ΝΙΚΟΛΑ ΖΩΗ**

Οταν ρωτάμε τον Δημήτρη Τάρλου αν η επιλογή του να ανεβάσει τον «Βυσσινόκηπο» οφείλεται σε κάποια «εσωτερική» κίνηση, π.χ. στο ξεφύλλισμα ενός βιβλίου και στις μετέπειτα σκέψεις του, ή σε κάποια κίνηση «εξωτερική», όπως το ξεφύλλισμα μιας εφημερίδας και η παρατήρηση της επικαιρότητας, ο σκηνοθέτης ξεκαθαρίζει κατ' αρχάς ότι τέτοια έργα δεν προϋποθέτουν απολύτως καμία επικαιροποίηση. «Γιατί είναι σαν να τους αφαιρείς αυτό που ο ίδιος τους αποδίδεις: τα λες κλασικά, και αν είναι όντως, δεν χρειάζονται κανέναν εκσυγχρονισμό. Αυτό που χρειάζεται είναι να βρούμε τι από όσα συνέβαινε τότε συμβαίνει και τώρα και πώς», τονίζει ο σκηνοθέτης.

Πέραν τούτου, «ο λόγος να ασχοληθώ με ένα έργο είναι πάντοτε εσωτερικός», λέει ο Δημήτρης Τάρλου και εξηγεί ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση λειτούργησε ως έναυσμα, ως ξεκίνημα της διαδρομής του εντός του «Βυσσινόκηπου» και η απώλεια της Μαρίνας Καραγάτση, δύο χρόνια πριν. «Η εμπειρία μου από τη μητέρα μου εμπεριέχει την ηδονή και την οδύνη. Δεν ξέρω αν πρόκειται για ένα είδος εξομολόγησης ή για μια αυτονόητη, για εμένα, πραγματικότητα. Αλλά η μητέρα μου ήταν ο ορισμός της κατάφασης στη ζωή. Είχε τις αμφιθυμίες της, τις δυσθυμίες της, τις καταθλίψεις, όμως διέθετε πολλές πλευρές, καμία από τις οποίες δεν στεκόταν απέναντι από την ύπαρξη. Και θεωρώ ότι και ο Τσέχοφ, τον οποίο πολλοί χαρακτηρίζουν μελαγχολικό, είναι καταφατικός προς την ύπαρξη, ζωντανός και "ζωικός". Οπως τον αντιλαμβάνομαι, ο Βυσσινόκηπος είναι η ίδια η ζωή: ανθίζει, μυρίζει εξαίσια, κρατάει λίγο. Ας πούμε ότι αυτό είναι το μότο της παράστασής μας, η οποία δίνει πολύ μεγάλο βάρος σε αυτή την ηδονή της οδύνης και σε έναν Τσέχοφ διονυσιακό».

Σκηνή από τον «Βυσσινόκηπο» που ανεβαίνει στο Θέατρο Πορεία, σε σκηνοθεσία και μετάφραση του Δημήτρη Τάρλου. «Ο Τσέχοφ, τον οποίο πολλοί χαρακτηρίζουν μελαγχολικό, είναι καταφατικός προς την ύπαρξη, ζωντανός και "ζωικός"», επισημαίνει ο δημιουργός της παράστασης.

> **Ηδονή και οδύνη**
>
> *Η μέχρι τώρα εμπειρία μου στις πρόβες μού έχει προσφέρει ταυτόχρονα ηδονή και οδύνη: να γελάς κλαίγοντας και να κλαις γελώντας. Δεν θα είναι έτσι ολόκληρη η παράσταση –μακάρι να είναι–, αλλά και για λίγες στιγμές να συμβεί, θα είναι πολύ σημαντικό.*

Κωμωδία ή δράμα;

Η παρατήρηση έχει ενδιαφέρον, γιατί η ιστορία λέει ότι ενώ ο Τσέχοφ έγραψε το έργο το 1903 ως κωμωδία, ως φάρσα, ο Στανισλάβσκι το σκηνοθέτησε την επόμενη χρονιά ως δράμα. Με ποιον από τους δύο συμφωνεί περισσότερο; «Το θέμα δεν είναι με ποιον συμφωνώ, αλλά το τι θα παραγάγει –εάν παραγάγει– ως αληθινή ζωή η παράστασή μας», αποκρίνεται ο κ. Τάρλου και προσθέτει: «Η μέχρι τώρα εμπειρία μου στις πρόβες –γιατί έτσι όπως δουλεύω, η παράσταση δεν έχει αποκτήσει ακόμη την πλήρη της μορφή, κρατώ ανοιχτές τις διαδικασίες ώστε να ανακαλύπτουμε διάφορα πράγματα μέχρι το τέλος– μου έχει προσφέρει ταυτόχρονα ηδονή και οδύνη: να γελάς κλαίγοντας και να κλαις γελώντας. Δεν θα είναι έτσι ολόκληρη η παράσταση –μακάρι να είναι–, αλλά και για λίγες στιγμές να συμβεί, θα είναι πολύ σημαντικό».

Να υπενθυμίσουμε ότι στο έργο, μια οικογένεια αριστοκρατών παρακολουθεί άπραγη τον κόσμο της να καταρρέει και το πατρικό της κτήμα να βγαίνει σε πλειστηριασμό λόγω χρεών, καθώς τα μέλη της, με πρώτη και καλύτερη την ιδιοκτήτρια του κτήματος, Λιουμπόφ Αντρέγεβνα Ρανέφσκαγια (Αλεξία Καλτσίκη), ζουν παγιδευμένα στις αναμνήσεις, στην αδράνεια και στην ψευδαίσθηση μιας δόξας που την έχει ξεφτίσει ο χρόνος. Το πέρασμα του χρόνου δεν αποτελεί πηγή ωριμότητας εδώ, αλλά μοιάζει, σύμφωνα με το σκηνοθετικό σημείωμα, με ποτάμι (το υδάτινο στοιχείο είναι ένα από τα χαρακτηριστικά του σκηνικού της Εύας Μανιδάκη), το οποίο έχει εισβάλει σε κάθε σταθερά, λιμνάζοντας παντού και δημιουργώντας «νησίδες μνήμης» από τις οποίες οι ήρωες προσπαθούν να κρατηθούν. Ο χρόνος είναι «κατακερματισμένος», λέει ο Δημήτρης Τάρλου και οι «νησίδες μνήμης» είναι ο τρόπος της Λιουμπόφ Αντρέγεβνα να προσεγγίζει το σπίτι που ενώ την εξέθρεψε, τώρα πωλείται.

«Η Λιουμπόφ Αντρέγεβνα δεν κατέχει τον Βυσσινόκηπο, είναι ο Βυσσινόκηπος», λέει ο σκηνοθέτης, υπενθυμίζοντας ότι όταν η ιδιοκτήτρια του κτήματος επιστρέφει από το Παρίσι στο ήδη χαμένο σπίτι της, όταν η κόρη της, Ανια (Αδελαΐδα Κατσίδε), τη ρωτάει αν αναγνωρίζει ένα συγκεκριμένο δωμάτιο, εκείνη διστάζει λίγο και απαντάει ότι ναι, είναι το παιδικό, όπου έπαιζε και κοιμόταν. «Κάνει δηλαδή μια αναδρομή στην παιδική της ηλικία, όχι λ.χ. στην προηγούμενη πενταετία. Δεν λέει "εδώ έπινα τον καφέ μου", όχι, γυρίζει κατευθείαν στα παιδικά της χρόνια. Ο Βυσσινόκηπος είναι τα παιδικά χρόνια, είναι η διαπραγμάτευση με το απώτερο παρελθόν», σημειώνει ο κ. Τάρλου.

Θρίαμβος ή πύρρειος νίκη;

Αλλωστε, ακόμη και ο αγοραστής του κτήματος, ο Λοπάχιν (Γιώργος Κισσανδράκης), στην πρώτη του σκηνή θυμάται την ημέρα που ο μέθυσος πατέρας του τον χτύπησε και εκείνος έτρεξε με ανοιγμένη μύτη στη Λιουμπόφ Αντρέγεβνα, που τον περιέθαλψε, του σταμάτησε το αίμα και του είπε μια καλή κουβέντα. «Αυτή τη γυναίκα, την οποία τόσο αγάπησε και εκτιμά, θα τη "δολοφονήσει" καταργώντας ό,τι την εξέθρεψε. Τίθεται το ερώτημα: Είναι ο Λοπάχιν σε θέση να διαχειριστεί την πράξη του; Θριαμβεύει ή πρόκειται για μια πύρρειο νίκη; Θα έλεγα ότι όλο το έργο είναι μια αναδρομή στο παρελθόν, μια ανακάλυψη ότι τίποτε από όσα νομίζουμε πως μας ανήκουν δεν μας ανήκει. Και ταυτόχρονα, ως απόλυτα αντιφατικός, ο Τσέχοφ λέει ότι όλα αυτά που δεν μας ανήκουν θα μας ανήκουν για πάντα. Γιατί το περιεχόμενό τους δεν μπορεί να το πάρει κανείς», τονίζει ο σκηνοθέτης.

Ρωτάμε τον Δημήτρη Τάρλου αν αντί να υπογραμμίζει τον κοινωνικό σχολιασμό στο έργο, το διαβάζει μάλλον ψυχολογικά, θεωρώντας διεισδυτικότερη μια τέτοια προσέγγιση. «Δεν έχει να κάνει με μια λιγότερο ή περισσότερο διεισδυτική ανάγνωση, αν και θα μπορούσε κανείς να πει ότι το κοινωνικό σχόλιο, αν τονιστεί σε μια παράσταση, της αφαιρεί το μυστήριό της», αποκρίνεται ο σκηνοθέτης και συνεχίζει: «Ο "Βυσσινόκηπος" δεν είναι ένα έργο προφάνειας. Κανένα καλό έργο δεν υποδεικνύει ποιοι είναι οι κακοί και ποιοι οι καλοί, γιατί τότε δεν θα ήταν καλό έργο. Αν δεν ανακαλυφθούν οι αντιφάσεις που εμπεριέχονται στον "Βυσσινόκηπο" και που είναι οι αντιφάσεις του ίδιου του ανθρώπινου είδους, τότε η σκηνή μένει νεκρή. Μένει κάτι το απολύτως γνωστό, προδιαγεγραμμένο και εντέλει βαρετό. Η σκηνή για εμένα είναι χώρος εκρήξεων, δεν είναι χώρος τοποθετήσεων. Οι ηθοποιοί πολλές φορές έχουν άγχος για το πώς θα παιχτεί κάτι. Και εγώ τους ρωτάω: "Δεν έχετε άγχος για το τι θα παιχτεί; Μόνο για το πώς;". Είναι άραγε η σκηνή χώρος διευθετήσεων και όχι χώρος ανακάλυψης; Η φόρμα πρέπει να έρθει όταν πια είναι αναπότρεπτη, όχι για να διευθετηθεί κάτι. Η τόλμη παράγει σκηνική ζωή και η ζωή παράγει ηδονή. Αν δεν συμβούν όλα αυτά, αυτές οι εκρήξεις, τότε, συγγνώμη, αλλά το οποιοδήποτε "καλό" έργο παραμένει νεκρό».

Οταν ζητάει «τόλμη» και «εκρήξεις», ο κ. Τάρλου αναφέρεται ειδικά στη νεότερη γενιά, την οποία θεωρεί εν πολλοίς συντηρητική. «Ο συντηρητισμός της συχνά εκκινείται από μια περίεργη αντίληψη περί καθωσπρεπισμού καθώς και από τον δικαιωματισμό και από την πολιτική ορθότητα. Συγχέουν τα παιδιά την προστασία του σώματος και της αξιοπρέπειάς μας με την "αναξιοπρέπεια" και τη "βιαιότητα" που ζητάει η σκηνή. Αντί να είναι τολμηροί στη σκηνή και ευγενείς εκτός, είναι ευγενείς στη σκηνή και άτολμοι ή και ελαφρώς αγενείς εκτός σκηνής», εκτιμά ο σκηνοθέτης.

Πλατεία χωρίς κινητά

Παρακολουθεί τα θεατρικά πράγματα, τη χειμερινή σεζόν; Εξακολουθούν να ανεβαίνουν πολλές παραστάσεις ή έχει επέλθει κάποια ισορροπία ως προς τη θεατρική προσφορά και ζήτηση; «Δεν μπορώ να μπω στη λογική τού πόσα θέατρα υπάρχουν, αν η σεζόν είναι καλή ή κακή, αν πηγαίνει το κοινό στο θέατρο και ποια είναι η ανθρωπογεωγραφία του», λέει κατηγορηματικά ο σκηνοθέτης. «Αυτό που μπορώ να πω είναι ότι στις "Ευτυχισμένες μέρες", που ανεβάσαμε πρόσφατα στο Θέατρο Πορεία, δεν άνοιξε ούτε ένα κινητό, δεν είδαμε ούτε μία φωτεινή οθόνη, δεν είχαμε μπες-βγες. Δεν το προκαλέσαμε με απειλές για διακοπή της παράστασης, έγινε από μόνο του», λέει ο κ. Τάρλου, προσθέτοντας ότι αυτό που όντως «απαγόρευσε» ήταν η χρήση του επιχειρηματικής λογικής όρου «sold out» από τους ανθρώπους του «Πορεία», στους οποίους συνέστησε είτε να βρίσκουν λύσεις για όσους θέλουν να δουν την παράσταση είτε να τους ενημερώνουν για τις επόμενες διαθεσιμότητες.

«Δεν πειράζει η πολυμορφία, το να υπάρχουν πολλές παραστάσεις, ευτελείς ή μη», προσθέτει. «Αλλά πρέπει να καλλιεργείς τον κόσμο, να επενδύεις στην παιδεία, ώστε να έχεις μια μόνιμη βάση ενός κοινού που ενδιαφέρεται να δει θέατρο ρεπερτορίου. Θα έπρεπε να επενδύονται χρήματα στην έρευνα, στον πειραματισμό –παρότι ο ευτελισμός του πειραματισμού έχει κάνει κακό– και στην παιδεία ηθοποιών και θεατών, ώστε να ανέβει το επίπεδο. Οταν οι επιχορηγήσεις κόβονται, υποπτεύεται κανείς ότι πάμε στην οριστική διακοπή τους. Κάποτε δίνονταν σε οργανισμούς όπως το Αμόρε, το Θέατρο της Οδού Κυκλάδων, το Πορεία κ.λπ., που παρήγαγαν έργο. Το να επιχορηγούνται πλέον 70 παραστάσεις, είτε με 15 είτε με 25 χιλιάδες ευρώ, σημαίνει ότι δεν εμπιστεύεσαι τον ίδιο τον θεσμό».

> **Εκρήξεις στη σκηνή**
>
> *Η σκηνή για εμένα είναι χώρος εκρήξεων, δεν είναι χώρος τοποθετήσεων. Οι ηθοποιοί πολλές φορές έχουν άγχος για το πώς θα παιχτεί κάτι. Και εγώ τους ρωτάω: «Δεν έχετε άγχος για το τι θα παιχτεί; Μόνο για το πώς;».*

«Ο Βυσσινόκηπος» του Αντον Τσέχοφ Μετάφραση - σκηνοθεσία: Δημήτρης Τάρλου Θέατρο Πορεία, από 20 Νοεμβρίου

Γράφει ο **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**

λαλεί το πουλάκι
στου πόνου τη γη
και βρίσκει σπυράκι
και μάνα φθονεί*

*ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ / ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Α , Διονυσίου Σολωμού.
** Γλαύκος Θάμυρις, «Εντυπώσεις εκ Ταξειδίου», «Πατρίς», 18 Ιουλίου 1912, σελ. 2.

«Απεφασίσθη να κηρυχθώσιν ως αρχαίον μνημείον αι δύο αψίδες του αρχαίου υδραγωγείου Κυθρέας-Σαλαμίνος, αι σωζόμεναι παρά το χωρίον Άγιος Σέργιος και γνωσταί υπό το όνομα "Καμάρες"», αναφέρει το δημοσίευμα του 1912. Πέρασε ένας και πλέον αιώνας... και στέκουν όρθιες, σπαράγματα και ίσως οροθέσια (κάπου πεταμένος ένας οδοδείκτης Κ.Δ.). Ο κάμπος γεμάτος από αγρότες, και μοιάζει να έχει χαθεί διά παντός αυτό που τον Ιούλιο πάλι του 1912 είδε ο Γλαύκος Θάμυρις... «το χαριτωμένον χωρίον, ο Άγιος Σέργιος, κατάφυτος από πράσινα και ανθισμένα δένδρα, με λευκάζοντα ερυθρόστεγα -εκ των κεράμων- σπήτια». Πάσχισα να τις βρω, είχα ξαναπάει βέβαια, τώρα με βοήθησε ο Κεμάλ, ένας Τουρκοκύπριος, ο οποίος και εκείνος ήξερε κάποιες άλλες, ρωτήσαμε... πιο κάτω ίσως... είπε και όντως μετά από ένα λεπτό ξεπρόβαλαν μπροστά μας. Γεωργικός οργασμός, μαζί με την ανελέπτη οικιστική ανάπτυξη, στα αλώνια του Αγίου Σεργίου παλεύουν το χώμα με το τσιμέντο και έρχεται στο μυαλό μου το μικροδιήγημα του Χρίστου Ζάνου «Μεσ-αρκά» από τη συλλογή του «Μεσαρκά σαν διηγήματα» (εκδ. Αλεξάνδρεια 2026): «Φορτηγά μισθωμένα από τον ιδιοκτήτη του χωραφιού μετέφεραν τσιμεντομπλόκς και συνεργείο χτιστάδων σύντομα έχτισε τέσσερις ψηλούς εξωτερικούς τοίχους πάνω σε πρόχειρη θεμελίωση, με κάποιους διαχωριστικούς τοίχους στο εσωτερικό»... Φωτογράφισα ξανά τις καμάρες, κοίταξα προς τον κάμπο, στο βάθος ο Απόστολος Βαρνάβας, και γης απέραντη... βαθιά σκαμμένη από τράκτορ και μπουλντόζες, τώρα, πέρασαν χρόνια πολλά που οι θεριστάδες «αμιλλώμενοι ποίος καλύτερα θα "έπαιζε το δρεπάνι" και θα εθέριζε συνάμα και περισσότερον σπαρτόν».**

Λίγο πριν
το λιόγερμα,
συναντώντας
τη σιωπή

Εθελοντής ή όχι (αδιευκρίνιστο ακόμα) στους Βαλκανικούς Πολέμους, πολέμησε ως λοχίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, υπηρέτησε ως αξιωματικός του Υγειονομικού στη Μικρά Ασία, ο γιατρός Ανθίας Ιωσήφακης, γεννηθείς στις 18 Ιουλίου 1887 και θανών στις 3 Φεβρουαρίου 1959. Και όταν τον Ιανουάριο του 1921, μάλλον με άδεια, «μετά μακράν απουσίαν εκ της πατρίδος» επέστρεψε στην Κύπρο, «άσμενος γενόμενος δεκτός υπό των πολυαρίθμων συγγενών και φίλων αυτού». Εκ των ιδρυτών του αναγνωστηρίου «Σαλαμίς» του Αγίου Σεργίου, που ιδρύθηκε το 1921, Πρόεδρος των Παλαιών Πολεμιστών της Επαρχίας Αμμοχώστου. Σεβαστός και αγαπητός ως γιατρός όπου υπηρέτησε, είχαν να λένε όσοι έλαβαν τις υπηρεσίες του. Εγώ τον συνάντησα στο κοιμητήριο του χωριού του, τον Άγιο Σεργίου, ακουμπησμένο είδα τον σταυρό του, στον τοίχο του ιερού του ναού του Αγίου Σωζόμενου και σκέφτομαι το ποίημα του Κώστα Καρυωτάκη «Ηλύσια»: «Κι έφυγαν οι ψυχές, πατούνε μόνες των, αργά, τη χλόη σαν ανοιχτό βιβλίο» αλλά και το της νεκρώσιμης ακολουθίας «ου παραμένει ο πλούτος, ου συνοδεύει η δόξα, επελθών γαρ ο θάνατος, ταύτα πάντα εξηφάνισται». Κι όμως κάτι, καμιά φορά το βλέμμα πέφτει σε ονόματα άγνωστα... και πάλι ο Καρυωτάκης «κι οι πέτρινοι σταυροί σκίζουν σα χέρια τον ουρανό 'πού σύννεφα περνούνε, τον ουρανό που είναι χωρίς αστέρια» («Η πεδιάς και το νεκροταφείον»). Ευπρεπίζεται ο χώρος του κοιμητηρίου του Αγίου Σεργίου και αυτό είναι ευχάριστο, είναι και αυτό ενός είδους ανάπαυσης.

Η εποχή μας είναι άρρυθμη

Η μουσικός Μαρία Παπαγεωργίου μιλάει στην «Κ» με αφορμή την επιστροφή της στο Θέατρο Ριάλτο μετά από τρία χρόνια

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η ερμηνεύτρια και δημιουργός Μαρία Παπαγεωργίου επιστρέφει μετά από τρία χρόνια στη Λεμεσό στο Θέατρο Ριάλτο, και συμπυκνώνει σε μία νέα μουσική παράσταση την καλλιτεχνική της διαδρομή αλλά και το παρόν της. Η Μαρία Παπαγεωργίου μιλάει στην «Κ» για τη μουσική και πώς την «ακούμε» σήμερα και λέει πως η μουσική είναι μια τέχνη που μας κινητοποιεί ταυτόχρονα σε πολλά επίπεδα και μας φέρνει σε άμεση επαφή με τον εαυτό μας και τους άλλους. Γι' αυτό και με θλίβει κάποιες φορές το γεγονός ότι πολλοί άνθρωποι διστάζουν να τραγουδήσουν, σαν να πρόκειται για μια δεξιότητα που ανήκει μόνο σε όσους έχουν ιδιαίτερες φωνητικές ικανότητες. Για το αν έχουμε πολλή μουσική και αν μπορούμε να την καταναλώσουμε λέει: «Δεν πιστεύω ότι πρέπει να παράγεται λιγότερη μουσική, αλλά ότι πρέπει να γίνεται βαθύτερη ακρόαση».

–Είστε ένας πολυπράγμων άνθρωπος, λόγω ιδιοσυγκρασίας ή λόγω «ανάγκης» να συνδυάζονται τα πράγματα;

–Σίγουρα αυτό έχει να κάνει και με την ιδιοσυγκρασία μου. Ωστόσο, θεωρώ πως ζούμε σε μια εποχή όπου η εναρμόνιση του ανθρώπου μέσα από την τέχνη απαιτεί μια πιο ολιστική προσέγγιση. Το σώμα, η γραφή, η μουσικότητα, η επαφή με τα παιδιά, η εικαστική αντίληψη, όλα αποτελούν διαφορετικές διαδρομές που σε βοηθούν να συνθέσεις μέσα σου μια ευρύτερη εικόνα του κόσμου αλλά και του εαυτού σου. Νιώθω πως αυτή η πολυδιάστατη επαφή με τις τέχνες είναι πολύ βοηθητική, καθώς μας προστατεύει από τον εγκλωβισμό σε μία μόνο εξειδίκευση και μας επιτρέπει να παραμένουμε ανοιχτοί σε νέες προσλαμβάνουσες, αναζητήσεις και τρόπους έκφρασης.

–«Μουσικήν ποίει και εργάζου», σας εκφράζει αυτή η φράση; Είναι κινητήριος δύναμη η μουσική;

–Δεν είναι μόνο κινητήριος δύναμη, είναι και ένας εξαιρετικά ιαματικός δρόμος για την ψυχή μας. Θεωρώ πως το τραγούδι έχει ένα ιδιαίτερο προβάδισμα σε σχέση με τις υπόλοιπες τέχνες, καθώς συνδυάζει τη μελωδία, τον λόγο και τη δόνηση του ίδιου του σώματος μας. Είναι μια τέχνη που μας κινητοποιεί ταυτόχρονα σε πολλά επίπεδα και μας φέρνει σε άμεση επαφή με τον εαυτό μας και τους άλλους. Γι' αυτό και με θλίβει κάποιες φορές το γεγονός ότι πολλοί άνθρωποι διστάζουν να τραγουδήσουν, σαν να πρόκειται για μια δεξιότητα που ανήκει μόνο σε όσους έχουν ιδιαίτερες φωνητικές ικανότητες. Με θλίβει εξίσου το γεγονός ότι τα καλλιτεχνικά μαθήματα εξακολουθούν να υποβαθμίζονται στα σχολεία, αντιμετωπιζόμενα ως ώρες ήσσονος σημασίας.

«Η εποχή μας δεν είναι απλώς γρήγορη, είναι άρρυθμη. Εμείς οφείλουμε, ιδιαίτερα σε τέτοιες εποχές, να κρατάμε τον κόσμο όρθιο την ώρα που πάει να γλιστρήσει».

ΑΚΙΜ ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ

Η δωρεάν πρόσβαση στις μουσικές πλατφόρμες έχει ενισχύσει μια ταχυφαγική σχέση με τη μουσική, καθώς συχνά ακούμε ενώ ταυτόχρονα κάνουμε πολλά άλλα πράγματα. Ακούμε πλέον πάρα πολλά τραγούδια, αλλά είναι ελάχιστα εκείνα που τελικά βιώνουμε πραγματικά μέσα μας.

–Τι σημαίνει για εσάς η κατηγοριοποίηση της μουσικής (λαϊκό, ποπ, έντεχνο, τραπ, κ.ά.);

–Για μένα προσωπικά δεν σημαίνει τίποτα. Οι κατηγοριοποιήσεις αφορούν περισσότερο τους δημοσιογράφους, τους παραγωγούς ή τους ακροατές. Έχουμε συχνά την ανάγκη να εντάξουμε αυτό που ακούμε ή βλέπουμε σε μια κατηγορία, ώστε να μπορέσουμε να το ορίσουμε στο μυαλό μας και να το νιώσουμε οικείο, ταυτίζοντάς το με κάτι ήδη γνώριμο.

–Παράγεται περισσότερη μουσική απ' όση μπορούμε να καταναλώσουμε ως ακροατές;

–Είναι ευλογία να μπορεί ο καθένας να παράγει μουσική. Βέβαια, όταν δημιουργείται η αξίωση να καταναλωθεί όλη αυτή η μουσική, εκεί αρχίζει το πρόβλημα. Δεν πιστεύω ότι πρέπει να παράγεται λιγότερη μουσική, αλλά ότι πρέπει να γίνεται βαθύτερη ακρόαση. Η δωρεάν πρόσβαση στις μουσικές πλατφόρμες έχει ενισχύσει μια ταχυφαγική σχέση με τη μουσική, καθώς συχνά ακούμε ενώ ταυτόχρονα κάνουμε πολλά άλλα πράγματα. Ακούμε πλέον πάρα πολλά τραγούδια, αλλά είναι ελάχιστα εκείνα που τελικά βιώνουμε πραγματικά μέσα μας.

–Μπορεί η μουσική να ακολουθήσει τους ρυθμούς της σημερινής ζωής και να δώσουν νέα είδη και μουσικές; Υπάρχει μουσικό μομέντουμ;

–Νομίζω πως αυτό είναι το πρόβλημα: Η μουσική δεν μπορεί να γίνεται έρμαιο του ακροατή. Η εποχή μας δεν είναι απλώς γρήγορη, είναι άρρυθμη. Εμείς οφείλουμε, ιδιαίτερα σε τέτοιες εποχές, να κρατάμε τον κόσμο όρθιο την ώρα που πάει να γλιστρήσει. Νέα είδη θα δημιουργούνται πάντα, όπως θα συνεχίσουν να γεννιούνται και καλά τραγούδια.

–Τι σας φοβίζει από τη μετάβασή μας από την αναλογική εποχή σε αυτή της Τεχνητής Νοημοσύνης;

–Η έλλειψη στοιχειώδους αντίληψης, η χειραγώγηση και η κατάργηση ακόμη και των πιο αυτονόητων ελευθεριών. Με απασχολεί, επίσης, το πώς θα διαμορφωθούν στο μέλλον θεμελιώδη ανθρώπινα συναισθήματα, όπως η υπομονή, η εμπιστοσύνη και η αγάπη.

–Ποιοι είναι οι μουσικοί προορισμοί που αγαπήσατε και πώς τους αντικρίζετε ως καλλιτέχνης;

–Στο λέω ειλικρινά, το Θέατρο Ριάλτο στη Λεμεσό ήταν ένας προορισμός όπου ήθελα χρόνια να παίξω. Έχει αυτή την επιβλητικότητα αλλά και τη ζεστασιά που συναντάς, για παράδειγμα, στο Θέατρο Απόλλων της Σύρου ή στο Θέατρο Ολύμπια Μαρία Κάλλας. Προορισμοί, πατρίδες δηλαδή, είναι τελικά εκείνα τα μέρη όπου συναντάς ανθρώπους που αγαπάς. Φέτος, μέσα από τις συναυλίες αλλά και τα εργαστήρια φωνητικής, ταξιδεύω, γνωρίζω υπέροχους ανθρώπους και τραγουδάμε μαζί. Επιστρέφοντας από κάθε δραστηριότητά μου, γεμίζω με ελπίδα. Κοιτάζω τον ουρανό, βάζω το χέρι στην καρδιά και λέω ένα μεγάλο «ευχαριστώ».

Πληροφορίες: «4 in Groop», Μαρία Παπαγεωργίου, 20 Νοεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Θέατρο Ριάλτο, Λεμεσός. Παίζουν οι μουσικοί: Θάνος Μιχαηλίδης – τύμπανα, Γιώργος Θεοδωρακόπουλος – πλήκτρα, μπάσο, Ευριπίδης Ζεμενίδης – κιθάρες, ενορχηστρώσεις, Μαρία Παπαγεωργίου – ηλεκτρική και ακουστική κιθάρα.
Επικοινωνία/κρατήσεις: 77777745, www.rialto.com.cy

Ούτι στην Ουτρέχτη

Οι Arda & The Giannena είναι ένα σχήμα παραδοσιακής μουσικής, με βάση την Ουτρέχτη. Συνδυάζουν επιρροές από τη μουσική της Ανατολικής Μεσογείου με στοιχεία τζαζ και φανκ.

Εντεχνο με ένα twist

Το πρόσφατο άλμπουμ της Εύας Πολιτάκη «Ντίσνεϋ», με τραγούδια του Σέργιου Βούδρη, αποτελεί μια ενδιαφέρουσα πρόταση στο σταυροδρόμι του έντεχνου με την ποπ.

STEPHIE GRAPE

Χιούμορ και ποπ κουλτούρα

Το συγκρότημα Tsugranes (Ξένια Μήτση, Χρήστος Παπανικολάου, Μάρσι Εγγλέζου) επιστρατεύει αναφορές από τη mainstream κουλτούρα των δεκαετιών του 1990 και του 2000.

Ούτε ποπ, ούτε έντεχνο. Meta!

Τι γίνεται όταν η κορμάρα ριμάρει με τον Τσε Γκεβάρα; Το νέο (αυτο)σαρκαστικό ελληνικό τραγούδι

Του **ΒΥΡΩΝΑ ΚΡΙΤΖΑ**

Το ροκ ανακυκλώνεται, το spoken word (η απαγγελία ποιημάτων ή πεζών κειμένων συνοδεία μουσικής) κούρασε, το ίδιο και η αναβίωση της ηλεκτρονικής μουσικής των '80s. Τι έρχεται, όμως, στη θέση τους; Τι είναι αυτό που «συμβαίνει τώρα» στην ελληνική μουσική;

Η νέα άνθηση του έντεχνου, με καλλιτέχνες όπως η Μαριάννα Κατσιμίχα και ο Δημήτρης Μπάκουλης, είναι σίγουρα μια τάση. Η κολεκτίβα Powerleanboys και ο Jaul φέρνουν κάτι συναρπαστικό στο εναλλακτικό ραπ, προσελκύοντας χιλιάδες νεαρούς ακροατές. Παράλληλα, στον απόηχο της ποπ στροφής που πέτυχε η Μαρίνα Σάττι, μια νέα γενιά καλλιτεχνών επιχειρεί κάτι αντιστοίχως απελευθερωτικό. Συμπεριληπτικοί, τρυφεροί αλλά και επιθετικοί ενίοτε, οι νέοι ποπ μουσικοί εντάσσουν στοιχεία περφόρμανς, χιούμορ, ελληνικού τρας και κοινωνικής κριτικής στην τέχνη τους, φέρνοντας παράλληλα ένα στοιχείο πολυχρωμίας που καθρεφτίζει την Gen Z. Μιλάμε για καλλιτέχνες όπως η Fruit Gillette, ο Eros Eron και οι Tsugranes. Οι τελευταίοι, μάλιστα, συστήθηκαν στο ευρύ κοινό ανοίγοντας μια συναυλία της Σάττι το 2024 στην Τεχνόπολη. Πρόκειται για ένα τριμελές ποπ συγκρότημα (Ξένια Μήτση, Χρήστος Παπανικολάου, Μάρσι Εγγλέζου) το οποίο ξεκίνησε από τα Γιάννενα. Στο φετινό, πρώτο άλμπουμ τους με τίτλο «Sponta!» συνδυάζουν επιρροές από τη mainstream ποπ της δεκαετίας του 1990 και του 2000 με χιούμορ, φαντασία και κοινωνικό σχόλιο: «Αιώνια κατάρα/ να ζω μες στη σκιά/ από φωνή κορμάρα/ και ψεύτικη ξανθιά./ Είμαι ο Τσε Γκεβάρα/ κορίτσι λαϊκό/ ανέβασα την μπάρα/ και δεν θα κατεβώ» («Κηφήνας»). Παρότι φαινομενικά ασύνδετοι, οι στίχοι περιγράφουν το πώς η κουλτούρα του τρας θριαμβεύει μέσα από την ίδια τη διαπόμπευσή της, εμπεριέχοντας κάτι επαναστατικό.

Οι Tsugranes τραγουδάνε και παράλληλα αισθάνεσαι ότι ανασκαλεύουν παλιά hits, με ένα συνδυασμό αγάπης και ειρωνείας. Κοροϊδεύουν την ποπ κουλτούρα και παράλληλα θέλουν να γίνουν μέρος αυτού που κοροϊδεύουν. «Ετσι ακριβώς», μου λένε μέσω Zoom. «Είμαστε παιδικοί φίλοι από τα Γιάννενα. Κάποια στιγμή, στο μάθημα των Θρησκευτικών, ξεκινήσαμε να γράφουμε στίχους. Γύρω στο 2022 το πήραμε λίγο πιο σοβαρά – και μετά φύγαμε για σπουδές». Σήμερα ο Χρήστος σπουδάζει στην Αθήνα, ενώ η Μάρσι και η Ξένια στη Θεσσαλονίκη. «Θεωρούμε πως το meta στοιχείο είναι κάτι που μας ενώνει με όσους μας ακούν», έλεγαν σε μια παλιά συνέντευξη. Αλλά πώς ορίζεται το meta; «Είναι η αυτοαναφορικότητα, το χιούμορ, η ειρωνεία, οι αναφορές στην ποπ κουλτούρα, ακόμη και στη μουσική». Μήπως όμως τα τραγούδια έρχονται σε δεύτερη μοίρα; Μήπως η νέα εναλλακτική ποπ βάζει μπροστά τη ρευστότητα του φύλου, την ιδιαιτερότητα, τις «καλές απόψεις» και την εικόνα, έναντι της μουσικής; «Εγώ πιστεύω ότι στους νέους καλλιτέχνες η εικόνα, αυτό που πρεσβεύουν και η μουσική τους, είναι αλληλένδετα», υποστηρίζει ο Χρήστος. «Το βλέπω ως χαρακτηριστικό της εποχής – και όχι ως κάτι αρνητικό».

Θα είχε ενδιαφέρον να μπει κανείς στο μυαλό της usersofia23 (Σοφία Παπαδοπούλου). Απόφοιτος και καθηγήτρια του Εθνικού Ωδείου Χαλανδρίου, ως κλασική πιανίστρια έχει εμφανιστεί σε χώρους όπως το Μέγαρο Μουσικής και ο Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός. Πέρυσι ανέβασε στο Διαδίκτυο τρεις εκτελέσεις της σε ισάριθμα πρελούδια του Γκέρσουιν. Φέτος τον Οκτώβριο, σειρά είχε το «Substrata», ένα εξάλεπτο κομμάτι πειραματικής τέκνο. Σκοτεινό, επιβλητικό, παράξενο, το «Substrata» αποτελεί μέρος της παγκόσμιας αναβίωσης του είδους που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, κυρίως σε επίπεδο νυχτερινής διασκέδασης. «Λατρεύω τα κλαμπ, πηγαίνω από μικρή. Η ηλεκτρονική μουσική για εμένα είναι μυσταγωγία», εξηγεί η Σοφία, όταν ρωτάω πώς και ασχολήθηκε με το είδος.

Κλασικό πιάνο και πειραματική τέκνο

Η usersofia23 (Σοφία Παπαδοπούλου) είναι κλασική πιανίστρια. Πέρυσι ανέβασε στο Διαδίκτυο τρεις εκτελέσεις πρελουδίων του Γκέρσουιν. Φέτος, σειρά είχε το εξάλεπτο κομμάτι πειραματικής τέκνο «Substrata».

Αυτοσχεδιάζοντας

Την περίοδο της πανδημίας, η Σοφία βγήκε με ένα φορητό πιάνο στη Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Αναρωτιέμαι αν η ενασχόληση με την τέκνο αποτελεί μια αντίστοιχη κίνηση εξωστρέφειας, που προέκυψε ως αντίδραση στην ωδειακή κλεισούρα. «Για εμένα, όλα προκύπτουν μέσα από έναν αυτοσχεδιασμό. Επίσης, βρίσκω άμεσες συνδέσεις ανάμεσα στην κλασική μουσική και την τέκνο. Παντού την ψυχή σου καταθέτεις. Είμαι πολύ μέσα σε αυτό, αλλά παράλληλα βλέπω και τις αντιδράσεις. Πολλοί δεν έχουν αντιληφθεί τι ακριβώς κάνω. Εχει πλάκα». Το εβδομαδιαίο πρόγραμμά της περιλαμβάνει μαθήματα πιάνου σε νέους σπουδαστές, τα οποία συνήθως ξεκινούν από το μεσημέρι και τραβάνε έως το βράδυ. Στο μεταξύ, το πρώτο της άλμπουμ είναι σχεδόν έτοιμο. Οπως και το επόμενο. «Ετοιμάζω επίσης κάποια DJ sets σε μαγαζιά όπου έβγαιναν μικρότερη και έχουν κρατήσει έναν αυθεντικό χαρακτήρα, συν κάποιες εμφανίσεις σε φεστιβάλ του εξωτερικού».

«Στο ραντεβού μας στο τέλος του κόσμου/ αντί για παπούτσια φορούσες ερπύστριες», τραγουδάει η Εύα Πολιτάκη στο ξεκίνημα ενός τραγουδιού της. Βαριά πράγματα... Αντανακλούν πάντως τη φιλοδοξία της ίδιας, καθώς και του δημιουργού συνεργάτη της Σέργιου Βούδρη για ένα μοντέρνο έντεχνο τραγούδι, εξεζητημένο ίσως, αλλά και fun. «Τα κομμάτια του έχουν κάτι φρέσκο, που με ιντριγκάρει. Εχω προσπαθήσει και εγώ κατά καιρούς να γράψω λόγια, αλλά την επόμενη μέρα μού φάνηκαν παιδικά, αφελή». Οι ερμηνείες της, πάντως, διακρίνονται από ωριμότητα. Το πρόσφατο μίνι άλμπουμ της «Ντίσνεϋ» είναι μια ενδιαφέρουσα πρόταση στο σταυροδρόμι του έντεχνου με την ποπ. Αυτόν τον καιρό ετοιμάζει τη δεύτερη δουλειά της, πάντα σε τραγούδια του Βούδρη. Στα πρώτα δείγματα, ακούμε κομμάτια που ενώ ρέπουν προς το μελό, το κάνουν με μη προβλέψιμο τρόπο και αξιοπρόσεκτες συνθέσεις («Λούζερ»).

Η Εύα υπήρξε το κλασικό κορίτσι που τραγουδούσε στη σχολική χορωδία. Μέσα στην καραντίνα, παρακολούθησε κάποια διαδικτυακά σεμινάρια με τη Νατάσα Μποφίλιου. «Μας εξηγούσε πώς κάνουμε τα πρώτα βήματα, πώς οργανώνουμε ένα λάιβ κ.λπ. Εκεί κατάλαβα ότι όντως θέλω να το κάνω αυτό». Παράλληλα, η Μποφίλιου την επηρέασε και ερμηνευτικά. Μια επιρροή που, όπως παραδέχεται, από ένα σημείο και έπειτα προσπάθησε να αποβάλει. Αραγε τα likes και τα μπράβο αποτελούν κίνητρο; «Σίγουρα θέλω να πάρω και μια επιβεβαίωση από αυτό που κάνω. Να καλύψω ένα συναισθηματικό κενό. Θα ήταν χαζό να σου πω ότι δεν ισχύει».

Ενα άλλο ρεύμα, που δεν είναι ασφαλώς καινούργιο αλλά διαρκώς ανανεώνεται, είναι αυτό της παραδοσιακής μας μουσικής. Συγκεκριμένα, το πώς εντάσσει μοντέρνα στοιχεία και επικοινωνεί με την υπόλοιπη Ευρώπη. Ενα παράδειγμα εδώ είναι οι Arda & The Giannena, με βάση την Ουτρέχτη. Το έξυπνο όνομά τους συνδυάζει τη γνωστή φράση «την Αρτα και τα Γιάννενα» με το μικρό όνομα ενός μέλους, του Αρντα, ο οποίος κατάγεται από την Τουρκία.

«Εχουμε επιρροές από τη μουσική της Ανατολικής Μεσογείου, συνδυασμένες με τζαζ, φανκ, ροκ κ.ά.», μου εξηγεί ο Στέλιος Λαδόπουλος, που παίζει ούτι και τραγουδάει. «Αυτήν τη στιγμή είμαστε στο στούντιο και ηχογραφούμε το δεύτερο άλμπουμ». Το πρώτο τους Ε.Ρ., «Razan», κυκλοφόρησε τον Απρίλιο και περιέχει τρεις διασκευές από Βόρεια Ελλάδα, Μακεδονία και Ανατολική Ρωμυλία, συν μία δική τους δημιουργία.

Οι συγκοπές του Βασίλη Παπαδόπουλου στην ηλεκτρική κιθάρα συνομιλούν με την τζαζ. Τα σόλο στο ούτι δεν περιορίζονται στο εισαγωγικό ταξίμι. Οι φωνητικές εναρμονίσεις επίσης προσεγγίζονται με μοντέρνο τρόπο.

Πέρα από πόλεις της Ολλανδίας, η μπάντα έχει εμφανιστεί στο Βέλγιο, στη Γαλλία, στην Τουρκία. Αυτόν τον καιρό σχεδιάζουν μια περιοδεία στην Αγγλία, συν κάποιες εμφανίσεις (τις πρώτες τους) σε ελληνικά φεστιβάλ. «Υπάρχει λατρεία για την ελληνική μουσική εδώ», τονίζει ο Στέλιος. «Με το που βλέπουν μπουζούκι, ούτι ή λαούτο στην αφίσα σου, έρχονται και οι ντόπιοι». Σε ένα σημείο της κουβέντας μας, ξυπνάει μέσα μου ο αδιάκριτος μπαμπάς, που αναπόφευκτα ρωτάει αν βγάζουν χρήματα. «Ναι, τα πράγματα πάνε καλά. Κάθε χρόνο κάνουμε περισσότερα λάιβ. Βέβαια, όλοι μας συμμετέχουμε σε τρία ή τέσσερα διαφορετικά πρότζεκτ, διδάσκουμε μουσική ή εργαζόμαστε σε συναυλιακούς χώρους ως ηχολήπτες. Πάντα υπάρχει η δεύτερη, παράλληλη δουλειά. Εκτός αν είσαι η Ντούα Λίπα!».

Ανανεωμένη ποπ

Συμπεριληπτικοί, τρυφεροί αλλά και επιθετικοί ενίοτε, όλο και περισσότεροι νέοι ποπ μουσικοί εισάγουν στην τέχνη τους στοιχεία περφόρμανς, χιούμορ, τρας και κοινωνικής κριτικής.

Παράδοση «αλλιώς»

Ενα ρεύμα που διαρκώς μεταβάλλεται είναι αυτό της παραδοσιακής μουσικής, με καλλιτέχνες που πειραματίζονται, εντάσσουν μοντέρνα στοιχεία και επικοινωνούν με την υπόλοιπη Ευρώπη.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΕΥΤΥΧΙΑ ΛΙΑΠΗ / ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Το δίλημμα της πλατφόρμας

Ποια σειρά θες πιο πολύ να δεις; Πόσο κοστίζει η συνδρομή; Με πόσους μπορείς να τη μοιραστείς; Η τηλεθέαση έχει γίνει δύσκολος –και δαπανηρός– γρίφος στην εποχή του streaming

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**

«Εκανα συνδρομή στο Netflix το καλοκαίρι του 2016, για να παρακολουθήσω το "Stranger Things", έπειτα από προτροπή ενός φίλου που το είχε δει στην Αμερική. Επειτα πέρασα μήνες να ανακαλύπτω νέες σειρές στον κατάλογο που είχε τότε. Είδα το "House of Cards", το "Orange Is the New Black", το "Narcos" και φυσικά το "Breaking Bad". Είμαι φαν των σειρών, είναι η χαλάρωσή μου», μου λέει η Νίκη Ελευθερίου, μία από τις χιλιάδες συνδρομήτριες του Netflix, η οποία πριν από τρία χρόνια «μετακόμισε» στην Apple TV και στο HBO για να δει το πολυσυζητημένο «The Morning Show», το κωμικό «Ted Lasso» και το βραβευμένο ιατρικό δράμα «The Pitt». Οταν όμως αποφάσισε να συζήσει με τον σύντροφό της, ο οποίος είχε συνδρομή στη Magenta TV για να παρακολουθεί αθλητικές μεταδόσεις, διέκοψε το Netflix, γιατί το μηνιαίο κόστος όλων των συνδρομών ξεπερνούσε τα 65 ευρώ. Μήπως η τηλεόραση έχει γίνει ακριβό σπορ;

Στην Ελλάδα υπάρχουν αυτή τη στιγμή δέκα συνδρομητικές πλατφόρμες: πέντε διεθνείς (Netflix, HBO, Apple TV, Amazon Prime, Disney+) και πέντε ελληνικές: το Cinobo και τρεις που λειτουργούν από ελληνικούς τηλεπικοινωνιακούς παρόχους, οι Magenta TV, Nova TV, Vodafone TV, που συνδυάζουν ταινίες και σειρές από τις ξένες πλατφόρμες (η Magenta TV παράγει και δικά της προγράμματα μυθοπλασίας και ντοκιμαντέρ) και αθλητικό περιεχόμενο, καθώς και η συνδρομητική πλατφόρμα του ANT1 (ANT1+) με σειρές και τηλεοπτικό περιεχόμενο του καναλιού.

Α λα καρτ θέαση

«Τις τελευταίες δεκαετίες, από το παραδοσιακό ραντεβού για να παρακολουθήσουμε την αγαπημένη μας σειρά στην τηλεόραση έχουμε περάσει στην α λα καρτ θέαση, στο binge watching ή ακόμη και στο mobile watching, μέσα από οθόνες που έχουν παραγκωνίσει την παραδοσιακή οθόνη της τηλεόρασης», λέει η Ιωάννα Βώβου, καθηγήτρια στο Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Σε πολλές περιπτώσεις, το ποια πλατφόρμα θα επιλέξει κανείς είναι αποτέλεσμα μιας πολυπαραγοντικής εξίσωσης που περιλαμβάνει το μηνιαίο κόστος, τις διαθέσιμες επιλογές σε δημοφιλείς ή πολυαναμενόμενες σειρές, τον αριθμό των χρηστών (άρα και τα άτομα στα οποία επιμερίζεται η δαπάνη), τον αριθμό των συσκευών και φυσικά το διαθέσιμο εισόδημα. Για παράδειγμα, για να δει κανείς τους τρεις κύκλους της σειράς «The Rings of Power» στο Amazon Prime θα πληρώσει 3,49 ευρώ τον μήνα, που είναι από τις φθηνότερες τιμές της αγοράς. Αν όμως θέλει να δει το «House of the Dragon» στο HBO ή το «The Bear» στο Disney+ χωρίς διαφημίσεις και με καλή ποιότητα εικόνας θα ανέβει στα 15,99 ευρώ. Και αν επιθυμεί να δει και όλους τους κύκλους του «Slow Horses» στην Apple TV, τότε το κόστος μπορεί να ανέβει στα 50 ευρώ τον μήνα, δηλαδή να φτάσει περίπου στα 600 ευρώ τον χρόνο. Δεν είναι ένα ευκαταφρόνητο ποσό σε σχέση με το μηδαμινό κόστος της παραδοσιακής τηλεόρασης πριν από την εμφάνιση των πλατφορμών, και από τα στοιχεία φαίνεται ότι οι Ελληνες βάζουν το χέρι στην τσέπη για να δουν την αγαπημένη τους σειρά. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της Revolut πριν από περίπου ένα χρόνο, το 41% των Ελλήνων χρηστών του Διαδικτύου ξοδεύει για υπηρεσίες streaming έως 20 ευρώ τον μήνα, ενώ το 24% πληρώνει μεταξύ 20 και 50 ευρώ. Τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Eurostat, που δημοσιοποιήθηκαν πριν από λίγες ημέρες, δείχνουν ότι οι νέοι ηλικίας 16-24 ετών δαπανούν κατά μέσον όρο περίπου 60-62 ευρώ τον μήνα για την κατανάλωση περιεχομένου – συνυπολογίζοντας εδώ και τις πλατφόρμες μουσικής.

Ο κατακερματισμός μέσων, πακέτων, σειρών και πλατφορμών επηρεάζει τόσο τους ίδιους τους συνδρομητές, που ψάχνουν τρόπους να μειώσουν το κόστος, όσο και την καλλιτεχνική δημιουργία, καθώς και το πώς βλέπουμε τηλεόραση και τι συζητάμε για αυτήν. Ας τα πάρουμε, όμως, με τη σειρά.

Ψηφιακές παρέες

Σειρές-φαινόμενα που απέκτησαν εμβληματική θέση στην ποπ κουλτούρα, όπως οι «Sopranos» και «Game of Thrones», το «Squid Game» που προκάλεσε παγκόσμια φρενίτιδα ή το εξαιρετικό «Succession», προσείλκυσαν εκατομμύρια τηλεθεατές στις αντίστοιχες πλατφόρμες και ταυτόχρονα δημιούργησαν παγκόσμιες κοινότητες οργισμένων φαν, αλλάζοντας το τι σημαίνει τηλεοπτικό κοινό. «Το πέρασμα από ένα κοινό με τα χαρακτηριστικά της εντοπιότητας, ένα εθνικό κατά βάσιν κοινό, σε ένα παγκοσμιοποιημένο –και πλατφορμοποιημένο– κοινό, δημιουργεί και διαφορετικούς τρόπους σύνδεσης», επισημαίνει η κ. Βώβου. «Οι παρέες που δημιουργούνται πλέον δεν έχουν υπόσταση μόνο φυσική, αλλά κυρίως ψηφιακή. Είναι ένα φαινόμενο, το γνωστό global fandom, το οποίο υπάρχει εδώ και δεκαετίες».

Οι ψηφιακές παρέες όμως μπορεί και να μη «συναντηθούν» ποτέ στον μικρόκοσμο της πραγματικής ζωής και ακόμη και μέσα στο ίδιο σπίτι ο ένας να βλέπει «Mobland» και ο άλλος «Lupin». «Ο κατακερματισμός του τηλεοπτικού κοινού είναι μια πραγματικότητα που συνεχίζεται από την εποχή που σταμάτησε να κυριαρχεί η παραδοσιακή τηλεόραση, και κυρίως από τότε που έσπασε το κρατικό μονοπώλιο. Πάντα υπάρχουν βέβαια σειρές ή προγράμματα που κεντρίζουν έντονα το ενδιαφέρον, αλλά ο κανόνας είναι πράγματι η απόκλιση του κοινού στην εποχή της σύγκλισης των μέσων», συμφωνεί ο Βασίλης Βαμβακάς, καθηγητής Κοινωνιολογίας της Επικοινωνίας στο Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ στο ΑΠΘ.

«Με διαφορετικούς τρόπους, πάντα υπήρχαν αποκλίσεις στην κατανάλωση μιντιακών προϊόντων που είχαν να κάνουν με κριτήρια όπως η ηλικία, η διαθεσιμότητα του κοινού, κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά κ.λπ. Με άλλα λόγια, το κοινό δεν ήταν ποτέ ένα», επιβεβαιώνει η κ. Βώβου.

Η πολιτική παραγωγής των τηλεοπτικών σειρών, αλλά και η δημιουργική διαδικασία, από τη θεματολογία μέχρι το σενάριο, τη δομή της αφήγησης και τη σκηνοθεσία, επηρεάζονται από την κυριαρχία των υπηρεσιών streaming. «Το HBO εδώ είναι το σημείο αναφοράς, αφού για πρώτη φορά το ψυχαγωγικό τηλεοπτικό θέαμα που παράγει απευθύνεται σε ένα πιο επιλεκτικό κοινό, ένα κοινό που θέλει να παρακολουθήσει στην οθόνη του λιγότερο απλοϊκές και περισσότερο κινηματογραφικές παραγωγές», σημειώνει ο κ. Βαμβακάς και εξηγεί ότι αυτή η αλλαγή στην κινηματογραφική αισθητική των σειρών οφείλεται στην «απαλλαγή» από τις προϋποθέσεις της διαφήμισης και των διαφημιστών, καθώς η βασική πηγή χρηματοδότησης είναι πια το ίδιο το κοινό. «Σήμερα οι πλατφόρμες κινούνται πάνω σε αυτή τη λεπτή ισορροπία δημιουργίας προγράμματος για απαιτητικούς θεατές με ταυτόχρονη επιλογή και για πιο "μαζική" τηλεθέαση. Η αναλογία στην κάθε πλατφόρμα ποικίλλει. Είναι πάντως γεγονός ότι υπάρχει μια συγκεκριμένη συνταγή μυθοπλαστικών σεναρίων και σκηνοθεσίας που προκρίνουν οι πλατφόρμες που διαφοροποιούνται σημαντικά από την εποχή της παραδοσιακής τηλεόρασης».

Αυτή η τάση, ωστόσο, δημιουργεί και ορισμένα στεγανά. «Δημιουργούνται σε παγκόσμιο επίπεδο μάλλον κλειστά οικοσυστήματα, που ικανοποιούν τις απαιτήσεις των καταλόγων των μεγάλων πλατφορμών και τη στρατηγική απήχησής τους», επισημαίνει η κ. Βώβου. «Οπότε, οι επιπτώσεις στη διαδικασία παραγωγής και στη δημιουργικότητα των σειρών και των ταινιών που παράγονται είναι εμφανείς, αν οι δημιουργοί επιθυμούν να συμπεριληφθούν στους καταλόγους μεγάλων πλατφορμών streaming».

Υπάρχει όμως και ακόμη μία πτυχή στο σύνθετο τηλεοπτικό τοπίο που επαναφέρει ένα φαινόμενο της παλιάς εποχής. «Οταν ήρθε η εποχή του Netflix στα τέλη της δεκαετίας του 2000, έφερε σταδιακά ξανά στο ίδιο μέσο ένα μεγάλο μέρος του τηλεοπτικού κοινού που τα προηγούμενα χρόνια είχε κατακερματιστεί μεταξύ παραδοσιακής τηλεόρασης και διαδικτυακής πειρατείας ως προς την τηλεοπτική ψυχαγωγία», σχολιάζει ο κ. Βαμβακάς. «Τα τελευταία χρόνια η δυνατότητα πολλών επιλογών στις πλατφόρμες αμφισβητεί την κυριαρχία του Netflix, δημιουργεί προβληματισμό για το κόστος παρακολούθησης πολλών πλατφορμών και επαναφέρει την πειρατική πρακτική».

Οσο είναι δωρεάν

Είναι κοινό μυστικό ότι πολλοί που έχουν συνδρομή σε παραπάνω από μία πλατφόρμες μοιράζονται τους κωδικούς πρόσβασης για να επιμερίζεται το συνολικό μηνιαίο κόστος ή κάνουν το πιο αθώο «subscription hopping». Εγγράφονται, δηλαδή, σε μια πλατφόρμα για την περίοδο των ημερών που διαρκεί η δωρεάν δοκιμή και βλέπουν μέχρι τελικής πτώσεως τη σειρά που τους ενδιαφέρει και στη συνέχεια «μετακομίζουν» σε άλλη συνδρομητική υπηρεσία για να παρακολουθήσουν τις σειρές που έχει εκείνη διαθέσιμες. Αυτό βέβαια δεν είναι παράνομο, αλλά θα λέγαμε ότι οι συνδρομητές εκμεταλλεύονται τα «παραθυράκια» του τηλεοπτικού κανόνα.

Η παρακολούθηση τηλεοπτικού περιεχομένου κοστίζει, και μάλιστα ακριβά, είναι γεγονός. Το κόστος όμως αυτό διοχετεύεται τελικά σε τηλεοπτικές σειρές και ταινίες υψηλών προδιαγραφών τόσο σε επίπεδο παραγωγής όσο και καλλιτεχνικής επιμέλειας και αισθητικής. Και τελικά χρηματοδοτεί κάτι που κοστίζει πολύ ακριβότερα από έναν αριθμό συνδρομών: τη δυνατότητα επιλογής.

Magenta TV
€8,15-28,20

NOVA
€10-28

Vodafone TV
€2-15

ANT1
€10,99-13,49

CINOBO
€9,99

Netflix
€8,99-15,99

HBO
€10,99-15,99

Apple TV
€9,99

Amazon Prime
€3,49-6,99

Disney+
€10,99-15,99

BIG BANG
ORIGINAL
UNICO

HUBLOT

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361